

Олон нийтэд зориулав.

ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАН

2024.03.15-2024.06.05

(Үйл ажиллагааны танилцуулга)

УЛААНБААТАР ХОТ

2024 ОН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАН
2024.03.15-2024.06.05
(Үйл ажиллагааны танилцуулга)

Хянасан:	М.Үнэнбат
Редактор:	Б.Батманлай
Эмхэтгэсэн:	Д.Энхболдбаатар
Эх бэлтгэсэн:	Ч.Мөнхжаргал
Инфографикийг:	Ч.Цогт-Очир
Гэрэл зургийг:	Г.Эрдэнэтуяа Г.Аргуужин

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын
Хэвлэх, олшруулах цехэд хэвлэв.

АГУУЛГА

Улсын Их Хурлын дарга Гомбожавын Занданшатарын 2023 оны намрын ээлжит чуулганыг нээж хэлсэн үг.....8

Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарын гадаад, дотоодод хийсэн айлчлал болон хоёр талын уулзалтууд.....14

НЭГ. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХУУЛЬ ТОГТООХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы нэгдсэн тойм.....20

ХОЁР. БАЙНГЫН БОЛОН ДЭД ХОРООД

Нэг. Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо.....26
Хоёр. Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хороо.....30
Гурав. Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хороо...35
Дөрөв. Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороо.....38
Тав. Инновац, цахим бодлогын байнгын хороо.....41
Зургаа. Нийгмийн бодлогын байнгын хороо.....43
Долоо. Төрийн байгуулалтын байнгын хороо.....46
Найм. Төсвийн байнгын хороо.....50
Ес. Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хороо.....56
Арав. Хууль зүйн байнгын хороо.....59
Арван нэг. Эдийн засгийн байнгын хороо.....64

ГУРАВ. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАН ШАЛГАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Улсын Их Хурлын хяналт, шалгалт.....70

ДӨРӨВ. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗАР

Нэг. Хууль тогтоох үйл ажиллагаанд үзүүлж буй дэмжлэг.....98

Хоёр. Улсын их хурлын хяналт шалгалтын үйл ажиллагаанд үзүүлж буй дэмжлэг.....100

2.1. Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтэд хийсэн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ.....100

2.2. Хууль, тогтоомжийн хэрэгжилтэд хийсэн хяналт-шинжилгээ.....101

2.3. Байгууллагуудын тайланд хийсэн шинжилгээ.....	101
2.4. Хууль тогтоомжоор Засгийн газар болон бусад байгууллагад өгсөн үүрэг, чиглэлийн хяналт.....	101
2.5. Төсвийн хяналт, шинжилгээ.....	102
2.5.1. Төсвийн төлөвлөлтийн хяналт.....	102
2.5.2. Төсвийн төслийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үе шатны хяналт.....	108
2.5.3. Хөгжлийн төлөвлөгөөний төслийн хяналт.....	110
2.5.4. Макро эдийн засгийн үзүүлэлт, төсвийн гүйцэтгэлийн мэдээллээр тогтмол хангасан байдал.....	110
2.6. Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл.....	111
Гурав. Улсын Их Хурлын мэдээлэл, сургалт судалгаа, олон нийтийн харилцаа.....	114
3.1. Мэдээлэл, сурталчилгаа, олон нийттэй харилцах үйл ажиллагаа.....	114
3.2. Иргэд, сонгогчдоос ирүүлсэн өргөдөл, гомдол, санал хүсэлт.....	119
3.3. Мэдээллийн технологийн болон хуралдааны цахим системийн үйлчилгээ.....	121
3.3. Судалгаа шинжилгээ, сургалт.....	126
Дөрөв. Улсын Их Хурлын гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаа.....	132
4.1. Гадаад айлчлал.....	132
4.2. Хүлээн авсан айлчлал.....	140
4.3. Олон улсын болон бүс нутгийн хамтын ажиллагаа.....	143
4.4. Зөвлөгөө, лавлагаа, мэдээлэл.....	146
4.5. Бусад.....	147

ТАВ. ХАВСРАЛТ

Нэг. Баталсан хууль, улсын их хурлын тогтоолын жагсаалт.....154

1.1. Бие даасан хууль.....154

1.2. Нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....155

Хоёр. Баталсан хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын танилцуулга.....165

2.1. Бие даасан хууль.....165

2.1.1. Үндэсний баялгийн сангийн хууль.....165

2.1.2. Уламжлалт мал аж ахуйд тулгамдаж байгаа уур амьсгалын өөрчлөлтөөс шалтгаалсан сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хууль.....167

2.1.3. Мэргэжлийн нэгдсэн холбооны эрх зүйн байдлын тухай хууль.....169

2.1.4. Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль.....170

2.1.5. Монгол улсын их хурлын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/.....171

2.1.6. Монгол улсын их хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн Тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/.....173

2.1.7. Монгол улсын их хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга /.....179

2.1.8. Шинжлэх ухаан технологийн тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/.....176

2.1.9. Соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай хууль.....177

2.1.10. Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль, Нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль.....179

2.1.11. Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хууль..179

2.1.12. Малчин өрхийн нэгдсэн холбооны эрх зүйн байдлын тухай хууль.....180

2.1.13. Монгол улсын нэгдсэн төсвийн 2025 оны төсвийн Хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн Төсөөллийн тухай хууль.....	182
2.1.14. Шүүх байгуулах тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/.....	183
2.1.15. Мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай хууль.....	185
2.1.16. Ургамлын эрүүл мэнд, ургамал хамгааллын Тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/.....	186
2.1.17. Биеийн тамир, спортын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/.....	188
2.1.18. Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/.....	192
2.1.19. Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/.....	193
2.1.20. Мал, амьтны эм, тэжээлийн нэмэлтийн тухай хууль.....	196
2.1.21. Малчны тухай хууль.....	198
2.1.22. Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль.....	200
2.1.23. Шинэ зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хууль.....	201
2.2. Нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....	204
2.2.1. Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....	204
2.2.2. Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....	205
2.2.3. Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль, “засгийн газарт чиглэл өгөх тухай” улсын их хурлын тогтоол.....	207
2.2.4. Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд Нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....	208

2.2.5. Цэргийн алба хаагчийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....	209
2.2.6. Ахмад настны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....	209
2.2.7. Онцгой албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль.....	213
2.2.8. Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд өөрчлөлт Оруулах тухай хууль.....	214
2.2.9. Олон хүүхэд төрүүлж өсгөсөн эхийг урамшуулах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль.....	215
2.2.10. Төрийн бэлгэ тэмдгийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль.....	215
2.2.11. Монгол улсын их хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсантай холбоотойгоор хууль хоорондын давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах зорилгоор зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай болон холбогдох бусад хуульд нэмэлт, Өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....	216
2.2.12. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль.....	218
2.2.13. Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт тухай хууль.....	218
2.2.14. Үндэсний их баяр наадмын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....	219
2.2.15. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт Оруулах тухай хуулийн танилцуулга.....	220
2.2.16. Монгол улсын шүүхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....	221
2.3. Олон улсын гэрээ, хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль.....	233
2.3.1. Конвенц соёрхон батлах тухай хууль.....	233

2.3.2. Конвенц соёрхон батлах тухай хууль
/татварын суурийг багасгах, ашиг шилжүүлэх
явдлаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор татварын гэрээтэй
холбоотой арга хэмжээг хэрэгжүүлэх тухай олон
талт конвенц/.....224

2.3.3. Конвенцын хавсралт соёрхон батлах тухай хууль
/нэгдсэн үндэстний байгууллагын төрөлжсөн байгууллагын
эрх ямба, дархан эрхийн тухай конвенцын хv хавсралт/.....224

3.4. Конвенц соёрхон батлах тухай хуулийн танилцуулга
/"хулгайлагдсан, эсхүл хууль бусаар экспортлогдсон соёлын
эд зүйлсийн тухай" юнидруа /хувийн эрх зүйг нэгтгэх олон
улсын хүрээлэн/-ийн конвенцыг соёрхон батлах тухай/.....225

3.5 Конвенц соёрхон батлах тухай хууль
/эрүүгийн хэрэгт эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх тухай
европын конвенцыг соёрхон батлах тухай/.....226

2.4. Улсын Их Хурлын тогтоол.....227

2.4.1. "Монгол улсын нэгдэн орсон олон талт олон улсын
гэрээний хэрэгжилтийн талаар авах зарим арга
хэмжээний тухай".....227

2.4.2. "Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс
урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үндэсний
хөтөлбөр батлах тухай".....228

2.4.3. "Монгол улсын эрдэнэсийн сангийн үндсэн болон
гүйлгээ сангийн орлого, зарлагын 2023 оны гүйцэтгэл, 2024
оны төсвийн тухай".....231

2.4.4. "Монгол улсын шүүх эрх мэдлийн хөгжлийн бодлого
батлах тухай".....232

2.4.5. "Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн
нэгжийг өөрчлөх асуудлаар иргэдийн санал авах журам
батлах тухай".....234

2.4.6. "Тогтоолын хавсралтад нэмэлт оруулах тухай".....235

2.4.7. "Монгол улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын
талаарх 23 дахь илтгэл, эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх
үйл ажиллагааны 2023 оны тайланг хэлэлцсэнтэй
холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай".....236

2.4.8. “Монгол улсын их хурлын хянан шалгах түр хорооноос Эмийн үнийн өсөлтийн шалтгаан, нөхцөлд хяналт шалгалт хийсэнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай”237

2.4.9. “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө батлах тухай”240

2.4.10. “Шүүгчийн орон тоог шинэчлэн батлах тухай”241

2.4.11. “Улсын тусгай хамгаалалтай газар нутгийн ангиллыг өөрчлөх тухай”243

2.4.12. “Ашигт малтмал хайх, ашиглах зориулалтаар газар, түүний хэвлийг тусгай зөвшөөрлөөр олгох, төлбөр, татвар ногдуулах, хураахтай холбоотой үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийсэнтэй холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай”244

2.4.13. “Малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах үйлдвэрлэлийг дэмжих зарим арга хэмжээний тухай”246

2.4.14. “Монгол улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал батлах тухай”248

Монгол Улсын Их Хурлын дарга Гомбожавын Занданшатарын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганыг хааж хэлсэн үг250

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА ГОМБОЖАВЫН ЗАНДАНШАТАРЫН 2024 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНЫГ НЭЭЖ ХЭЛСЭН ҮГ

2024.03.15



Эрхэм хүндэт Ерөнхийлөгч, Ерөнхий сайд аа,
Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,
Хүндэт зочид оо,

Та бүхэндээ энэ өдрийн мэндчилгээг дэвшүүлье. Монгол Улсын Их Хурлын хаврын ээлжит чуулган эхэлж байна.

Энэ чуулган 2020 оны Улсын Их Хурлын сонгуулийн үр дүнгээр байгуулагдсан парламентын бүрэн эрхийн хугацааны “отгон” чуулган болно. Тэр ч утгаараа ард түмнийхээ итгэлийг хүлээж сонгогдсон Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд, энэ парламентын хувьд онцгой чухал ач холбогдолтой чуулган болох ёстой. Өнгөрсөн дөрвөн жилийн хугацаанд хэрэгжүүлсэн, эхлүүлсэн цогц өөрчлөлт шинэчлэлээ гүнзгийрүүлж дуусгах нь энэ чуулганы зорилт байх болно. Парламентад ард түмний төлөөллийг нэмэгдүүлэх, сонгодог парламентыг төлөвшүүлэх, сонгуулийн тогтолцоог өөрчлөх чиглэлээр Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлтийг хэрэгжүүлэх бэлтгэлийн хүрээнд “Их хуралдай” танхимд өргөтгөл шинэчлэл хийгдэж байгаатай холбогдуулан Ардчилсан парламент бүрэн бүрэлдэхүүнээрээ “Их эзэн Чингис хаан” танхимд хуралдаж байна.

Алдаанаасаа суралцсан, гажуудлаа зассан, тогтолцоогоо чамбайруулсан, хөгжлөө түргэтгэн, үндэстнээ хүчирхэгжин урагшлуулах “шинэ” 30 жилийг эхлүүлэх түүхэн цаг үеийн гэрч, оролцогч нар болон та бид энд сууж байна. Энэ удаагийн парламент ачааны хүндийг үүрч, эрс шинэчлэлийн баганыг тулж, элдэв гажуудлыг засахыг эрмэлзэж, Парламентын засаглалын суурийг ганхуулалгүй, нийгмийн суурь шинэчлэлийн бат бэх суурийг тавьж чадсан гэдгийг онцлон хэлэх нь зүйтэй. Олон жил гацсан нийгмийн суурь гажуудлыг үүсгэгч тогтолцоо, засаглалын хямралт байдлыг бид зөвлөлдөн зөвшилцөх замаар засаж залруулж чадлаа. “Чадлаа” гэх энэ үгэн дотор Монгол Улсын олон суурь асуудлууд гацаанаас гарсныг хожим түүх үнэлнэ гэдэгт эргэлзэхгүй байна. Монгол Улсынхаа язгуур эрх ашгийн төлөө улс төрийн эр зориг гаргасанд, намчирхал талцлаас илүү язгуур эрх ашигтаа үнэнч байж, улсынхаа үсрэнгүй хөгжил, хүчирхэгжлийн гүн бат суурийг тавих үйлсэд гар бие, сэтгэл зүрхээ зориулсан та бүхэнд гүн талархал илэрхийлье. Монгол Улс цэгцрэн тэгшрэх, сэргэн мандах эргэлтийн цаг үеийн босгон дээр найм дахь удаагийн парламент үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Бид “Шинэчлэлийн” парламент байхыг зорилгоо болгож, сэргэж сэхээрсэн ард олны Цэгцрэх хөдөлгөөн, Шинэ сэргэлтийн бодлого дэвшүүлсэн Засгийн газартайгаа нэг зүгт харж, нэгдмэл эрмэлзэлтэй байж чадаж байгаа нь энэ парламентыг илэрхийлэх нэг онцлог юм. Монгол Улс бол хуулийн засаглал, хувь хүний эрх, чөлөөт эдийн засгийн тогтолцоог эрхэмлэж, сонгуулиар төр засгаа эмхлэн бүрдүүлдэг, ардчилсан улс. Энэ шинэ замыг сонгосон 30 гаруй жилд бид ардчилсан тогтолцоогоо улам баталгаажуулах, улсаа хөгжүүлэх, эрх чөлөөт, шударга нийгмийг төлөвшүүлэх, ард нийтээрээ сайхан амьдрахын төлөө л зорьсон. Гэхдээ бодож төсөөлснөөс асуудал өөрөөр эргэж, үр дүн хүссэн хэмжээнд хүрсэнгүй өнөөдөрт хүргэлээ. Тиймээс туршлага, сургамжаа шүүн тунгаах, алдаа бурууг засаж залруулах, үүний тулд тогтолцооны шинэчлэл хийхэд чиглэсэн эрмэлзэл сүүлийн 4-5 жилд эрчилсэн давалгаа болж өрнөж байна. Эмх замбараагүй мэт санагдаж болох ч энэ бол цэгцрэх хөдөлгөөн гарцаагүй мөн. “Чиглэлийг нь тодорхойлж үл болох, үй түмэн молекулуудын эмх замбараагүй хөдөлгөөнийг нэг зүгт эмхлэн чиглүүлбэл энерги болж хувирдаг” физикийн ердийн онол нийгмийн хөгжил, хөдөлгөөнд ч хамаатай. Цэгцрэхийн төлөөх ард олны энэ эрчилсэн хөдөлгөөнийг Улсын Их Хурал мэдэрч, шинэчлэлийг түүчээлэгч, шүгэл үлээгч байж чадсан гэж үзэж байна. Улс төр судлаач, эрдэмтэн Жеймс Вильсон, Жорж Келлинг нарын дэвшүүлсэн “хагархай цонхны онол”-ыг хамгийн энгийнээр тайлбарлах юм бол “Цонх хагарвал тэр дор нь шиллэж байх ёстой. Хэрвээ ингэхгүй бол дараа дараагийн цонх хагарсаар бүтэн цонх нэг ч үгүй болно” гэсэн утгатай. Энэ бол нийгэмд бий болсон тулгамдсан асуудал, буруу хазгайг тэр дор нь засаж шинэчилж байхгүй бол тогтолцооны гажуудал болж урхагшина гэсэн үг.

Өнгөрсөн 30 жилд манайд цонх хагарсаар байсан ч бүтэн болгоход төдийлэн анхаарсангүй. Оролдлогууд мэдээж байсан ч тэр бүр бүтэлтэй болсонгүй. “Албан тасалгааны цонхоор амьдрал сайхан харагддаг”-тай адил “Хагархай цонх”-оор жавар салхи, тоос буртаг орж ирсээр, улам зузааран хуримтлагдсаар өнөөг хүргэжээ. Тиймээс Улсын Их Хурал, Засгийн газар энэ хуримтлагдсан

гажуудлыг засах эрх зүйн шинэчлэл хийхийг эрхэм зорилгоо болгож ажиллаж байна. Монгол Улсын Үндсэн хуульд 2019 онд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг амилуулах хүрээнд хийсэн улс төр, засаглал, эдийн засаг, нийгмийн тогтолцооны эрх зүйн реформууд хагархай цонхуудаа бүтэн болгоод зогсохгүй, цаашид цонх хагарахгүй байх дархлааг бий болгоход чиглэсэн юм. Монгол хүний эрх, эрх чөлөөг баталгаатай хангах нь ардчилсан Монгол Улс оршин тогтнохын нэг үндсэн баталгаа юм. Тиймээс 2021 оны хаврын чуулганаа “Хүний эрхийг дээдлэх” чуулган болгон зарлаж, Хүний эрхийг хамгаалагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийг Ази тивдээ анх удаа баталж, монгол хүний аюулгүй байдлыг хангах, зөрчигдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх шинэ тогтолцоог бүрдүүлсэн.

Иргэдийн зөрчигдсөн эрхийг сэргээх, хилс хэргээр яллахгүй байх, эрүүдэн шүүлтийг таслан зогсоох чиглэлд бодитой ахиц өөрчлөлт гарч эхэлсэн. 2023 оны хаврын чуулганаа “Авлигын эсрэг” чуулган болгон зарлаж, Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр, Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийг баталж, авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт оноох ялын бодлогыг чангатгасан өөрчлөлтийг Эрүүгийн хуульд оруулсан. Авлигаас ангид нийгэм, авлигаас татгалздаг, ёс зүйтэй төрийн албатай болох, ард түмний нэр барьсан популизм, ёс зүйгүй байдлыг таслан зогсоох нь Монгол төрийг, Монголын нийгмийг авлигаас ангижруулах үндсэн хүчин зүйл мөн. Улс төр, засаглалын реформын хүрээнд Улсын Их Хурлын гишүүдийн тоог 126 болгон нэмэгдүүлж, сонгуулийн холимог тогтолцоотой болох өөрчлөлтийг 2023 онд Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан. Үүнтэй уялдуулан Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг баталсан. Эдгээр нь гишүүдийнхээ тоог олшруулсан төдий өөрчлөлт биш, парламентад ёсоо улам бэхжүүлэх, ард түмний хүсэл эрмэлзэл, засаглах эрх, нийгмийн бүлэг, кластерийн төлөөлөл парламентад илүү сайн хангагдаж байх төлөөллийн ардчиллыг төгөлдөржүүлэх, “мөнгөний сонгууль”-иас татгалзахад чиглэсэн юм. Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг баталж, намууд бодлогын институт болж төлөвших, санхүүжилт нь ил тод байх зарчмыг шинээр тусгасан. Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, алба тушаал, эрх мэдлээр далимдуулан бусдаас давуу байдал эдлэх боломжийг хязгаарласан. Хараат бус, бие даасан, шударга шүүхтэй болох Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн үзэл санаанд нийцүүлж, Монгол Улсын Шүүхийн тухай багц хуулийн шинэчилсэн найруулгыг баталсан. “Бага Үндсэн хууль” гэж нэрлэгддэг Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль, түүнтэй уялдуулан Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулиудыг баталж, нутгийн удирдлагын тогтолцоог боловсронгуй болгох, засаг захиргааны шинэчлэлийн эхлэлийг тавилаа. Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийг баталж, хуулийн хэрэгжилтийг хангах хяналт шалгалтын бүрэн эрхээ парламент өөрийн гарт авсан.

Үүний үр дүнд хяналт босоогоос хэвтээ тэнхлэгт шилжиж, ард олон, хэвлэл мэдээлэл, иргэний нийгэмтэй хамтарсан хүчтэй, шударга хяналтын тогтолцоо бүрдэж байна. “Хөгжлийн банкны”, “Нүүрсний” гэх мэт олны анхаарлыг татсан үйл явдлуудаар парламентад Хянан шалгах түр хороо байгуулж, Нээлттэй



сонсгол зохион байгуулснаар улс орон, ард түмний хөгжин дэгжих боломжийг хулгайлсан томоохон луйврын үйлдлүүдийг ил тод болгож, ард түмний мэдэх эрхийг хангасан. “Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт тогтвортой байна” гэсэн Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн үзэл санааны дагуу “Алсын хараа-2050”, “Шинэ сэргэлтийн бодлого”, “Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх нийгэм, эдийн засгийн үндсэн чиглэл”, “2023, 2024 оны улсын хөгжлийн төлөвлөгөө” зэрэг урт, дунд, богино хугацааны хөгжлийн төлөвлөгөөнүүдийг баталж, эдийн засаг, төсвийн реформыг эхлүүлэв. Нийгмийн бодлогын хүрээнд Нийгмийн даатгал, Боловсролын салбарын багц хуулиудыг баталж, эрүүл мэндийн салбарын хуулиудад өөрчлөлт оруулсан нь олон жил ярьсан реформыг хэрэгжүүлэхэд чухал алхам боллоо. Бүхэлдээ энэ нь монгол хүний хөгжлийг хангахад чиглэсэн юм. Цахим шилжилт хийж, “3D” буюу цахим парламент болох чиглэлээр бидний хэрэгжүүлсэн ажил олон шинэ өөрчлөлтийг авчирч байна. “D-parliament” систем ард түмэн засаглах эрхийг хэрэгжүүлэх шинэ боломжийг нээж өгч байна.

Эрхэм гишүүд ээ,

Энэ хаврын чуулганаар эдгээр эрх зүй, эдийн засаг, нийгэм, хүний хөгжлийн реформуудаа эцэслэн дуусгах нь Та бидний эрхэм чухал зорилт байх болно.

Орлогын тэгш бус байдлыг арилгах, тогтвортой өсөлттэй, өсөлтийн үр шим нь иргэндээ, айл өрхдөө хүртдэг эдийн засгийн тогтолцоо бүрдүүлэхийг ард иргэд шаардаж, парламент ч энэ чиглэлд онцгой анхаарч байгаа. Монгол Улс бол тусгаар тогтносон, бүрэн эрхт улс.

Үүгээрээ бид бахархдаг. Харвардын их сургуулийн профессор Ричард Вийтор “Улс орнууд хэрхэн өрсөлддөг вэ” номдоо “Улсын тусгаар тогтнол, аюулгүй

байдал, түүний хүчин чадал нь хүний нөөц, технологийн нөөц, капиталын нөөц, газар нутаг- байгалийн нөөцөөс хамаарна” гэжээ. Тэгвэл бидэнд 1.5 сая ам. дөрвөлжин км өргөн уудам, үржил шимт, үзэсгэлэнт сайхан газар нутаг бий. Байгалийн асар их баялгаараа дэлхийд гайхагддаг. Өөрөөр хэлбэл Монгол Улс хэнээс ч үл хамааран, үнэ цэнэтэй оршин тогтнох, Монголын ондоошил, ижилслийг дэлхийд дархлах хангалттай боломж байна.

Энэ боломж нь Монгол Улс хөгжлийн эрэмбээр дэлхийтэй хөл нийлэх чухал хүчин зүйл мөн. Түүнийг эрх зүйн шинэчлэлээр дэмжих ёстой. Үүний тулд Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулиа нэн тэргүүнд батлан гаргах шаардлагатай байна. Монгол хүн монгол газартаа, Монголынхоо баялагт эзэн нь байх ёстой гэсэн Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн зарчмыг энэ парламент тууштай мөрдсөн. “D-petition” системээр иргэдээс ирүүлсэн татвар, нийгмийн даатгал, тэтгэмж, газар эзэмших, ашиглахтай холбоотой нийтийн өргөдлүүдэд бид хуулийн дагуу хариу өгөх ёстой. Татварын цогц реформ хийх, Газрын тухай хуулийг шинэчлэн батлахдаа иргэдийнхээ ирүүлсэн эдгээр саналыг зайлшгүй харгалзан авч үзэх ёстой. “Ногоон автобус”-ны хэрэг, Ашигт малтмалын лиценз, газар олголтын байдалд хяналт шалгалт хийх Түр хороо ойрын хугацаанд Нээлттэй сонсгол зохион байгуулж, Монголын баялаг, ард түмний өмчийн хулгай луйврыг илчлэх ёстой. Хууль бусаар бусдын гарт ороод байсан Салхитын мөнгөний жижигхэн ордыг төр, ард түмний өмчлөлд буцаан авснаар 400 гаруй мянган ахмадын 900 гаруй тэрбум төгрөгийн тэтгэврийн зээлийг тэглэж, зээлгүйд нь нөхөх олговор олгож байсныг та бүхэн санаж байгаа байх. Ашигт малтмалын том, жижиг ордууд, тэдгээрийн ашиглалт, лиценз, татвар төлөлтийг тойрсон элдэв хэлбэрийн булхай луйврыг илчлэх нь шударга ёсны зарчимд нийцнэ гэж үзэж байна. Шударга бус, ёс зүйгүй байдал, хууль завших үзэгдэл, гэмт үйлдлүүдэд олон нийтийн хяналтыг тогтооход чухал ач холбогдолтой Шүгэл үлээгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийг энэ чуулганаар батлахад ажлын хэсэг шуурхайлах шаардлагатай байна. Хэдхэн сарын дараа Улсын Их Хурлын ээлжит сонгууль болно. Бүсчилсэн том тойргуудад өрсөлдөөн өрнөнө. Энэ бол 126 гишүүн сонгох тоон хэмжүүрийн асуудал биш, ирээдүйгээ томоор харж, бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалыг амилуулах томоохон реформын эхлэл юм. Хот хөдөөгийн ялгааг багасгах, эдийн засгийн нөөцийг зохистой хуваарилах, хөгжлийг урт хугацааны төлөвлөлт, бодлогоор удирдах, үндэсний эв нэгдэл, тусгаар тогтнол, аюулгүй байдлыг баталгаажуулахад энэ шинэчлэл чухал ач холбогдолтой. Тиймээс сонгуулийн бэлтгэлийг сайтар хангах, холбогдох дүрэм журмуудыг батлан гаргах нь энэ чуулганы бас нэг чухал зорилт байх болно. Нөгөө талаар парламентын төлөөллийн чадавхыг сайжруулах, сонгодог парламентыг төлөвшүүлэх, шинжлэх ухаанч мэтгэлцээн, судалгаа шинжилгээнд суурилсан хууль тогтоох засаглалыг төлөвшүүлэх үзэл баримтлалд суурилсан Монгол Улсын Их Хурлын тухай, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулиудыг батлах чухал үүрэг, хариуцлага биднийг хүлээж байна.

Эрхэм гишүүд ээ,

Монголын хөдөө цас, зудын нэн хүндрэлтэй цаг үед байна. Хүндрэл арилж, мал шинэ ногоотой золгох хүртэл бас нэлээд хугацаа бий. Тиймээс малчдадаа



туслах арга хэмжээг цаашид ч үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх шаардлагатай байгааг хаа хаанаа бид анхаарах ёстой.

Энэ удаагийн цас, зуд Монголын хөдөө аж ахуй, түүний дотор амиа аргацаах төдий саланги бутархай мал аж ахуйн салбарт тогтолцооны шинэчлэл зайлшгүй чухал байгааг батлан харууллаа. Ган, зудад нэрвэгдсэн үед нь өвс, тэжээл зөөж хүргэх, малчдыг урамшуулал, дэмжлэгт хамруулах төдийгөөр асуудлыг шийдэж чадахгүй нь хэнд ч тодорхой байна. Тиймээс ойрын болон урт хугацааны гарц, шийдлийг эрэлхийлэх замаар шинэчлэлийн бодлого хэрэгжүүлэх нь чухал болжээ. Энэ зорилгоор “Малчин өрхийн холбооны эрх зүйн байдлын тухай” хуулийг энэ хаврын чуулганаар хэлэлцэн батлах хэрэгтэй байна. Монгол малчин, монгол мал, Монгол газар нутаг гурав бол Монголын тусгаар тогтнол, бүтэн бүрэн оршихуйн тулгуур багана, хүнсний аюулгүй байдал, иргэдийн эрүүл саруул аж төрөхийн нэг чухал баталгаа төдийгүй нүүдлийн соёл иргэншлийн дархлааг хамгаалах, өвийг хадгалах үнэт зүйл мөн гэдгийг санацгаая.

Эрхэм гишүүд ээ,

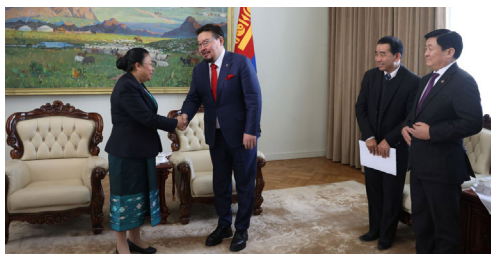
Монголоо гэсэн нэгэн үзүүрт сэтгэлээр НЭГ МОНГОЛ болж нэгдэх, НЭГ ЗҮГ-т хамтдаа харах, ЦЭГЦРЭХ ХӨДӨЛГӨӨН-ийг дэмжин түрж, ШИНЭ СЭРГЭЛТ-ийг хамтдаа бүтээхийг Улсын Их Хурлын Эрхэм гишүүд, нийт ард түмэндээ уриалъя.

Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулган нээснийг мэдэгдье.

Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарын гадаад, дотоодод хийсэн айлчлал болон хоёр талын уулзалтууд



Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Унгар Улсад албан ёсны айлчлал хийх үеэр тус улсын Үндэсний Ассамблейн дарга Көвөр Ласлотай албан ёсны яриа хэлэлцээ хийж, өндөр, дээд түвшний харилцан ойлголцол, яриа хэлэлцээний давтамжийг хадгалах, хоёр талын хамтын ажиллагааны нөөц бололцоог бүрэн дүүрэн ашиглахад хууль тогтоох байгууллагын тэргүүний харилцан айлчлал чухал түлхэц үзүүлнэ гэдэгт талууд санал нэгдсэн юм. 2024.03.07



Монгол Улсын Их хурлын дарга Г.Занданшатар Бүгд Найрамдах Ардчилсан Лаос Ард Улсын Үндэсний Ассамблейн дэд дарга Сунтон Сайяажак тэргүүтэй зочид, төлөөлөгчдийг хүлээн авч уулзах үеэр манай хоёр улс НҮБ болон олон улсын хамтын ажиллагааны бусад байгууллагын хүрээнд идэвхтэй хамтран ажиллаж ирсэн бөгөөд цаашид ч уламжлалт байр сууриа хадгалж, хамтын ажиллагаагаа өргөжүүлэн бэхжүүлэхийн төлөө байгаагаа илэрхийлсэн юм. 2024.03.16



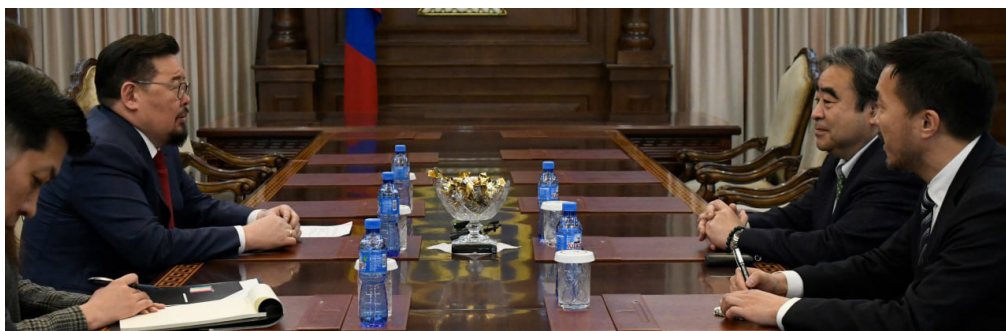
Монгол Улсын Их хурлын дарга Г.Занданшатар "Наурыз"-ын баярыг тохиолдуулан Баян-Өлгий аймагт хүрэлцэн ирж, казах түмэндээ хандаж, мэндчилгээ дэвшүүлсэн юм. Тэрбээр, "Наурыз"-ын баяр өнө эртний түүхтэй. Хүн төрөлхтөн бичиг үсэгт тайлагдахаас өмнө наурызыг тэмдэглэж байсан гэсэн түүхэн эх сурвалж байдаг. Тиймээс ЮНЕСКО-гоос 2009 онд хүн төрөлхтний биет бус соёлын өвийн жагсаалтад "Наурыз"-ыг бүртгэж, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага 2010 онд Ерөнхий Ассамблейн 64 дүгээр чуулганаараа "Олон улсын наурызын өдөр"-ийг тэмдэглэж байхаар тунхагласан. Энэ бол "Наурыз" нийт хүн төрөлхтний соёлын томоохон өв, хамтаараа тэмдэглэх баяр гэдгийг илэрхийлж байгаа юм хэмээн онцлон тэмдэглэв. 2024.03.22



Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Др. Вольфганг Штэфингэр тэргүүтэй ХБНГУ-ын Бундестагийн Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байнгын хорооны гишүүдийг хүлээн авч уулзав. Энэхүү уулзалт манай хоёр улсын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 50 жил, Монгол Улсаас Герман Улсад оюутан суралцаж эхэлсний 100 жилийн ой тохиож байгаагаарай онцлог болов. 2024.04.02



Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарын урилгаар Бүгд Найрамдах Киргиз Улсын Жогорку Кенеш (парламент)-ийн дарга Нурланбек Шакиев 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 23-наас 25-ны өдрүүдэд Монгол Улсад албан ёсны айлчлал хийсэн. Албан ёсны айлчлалын хүрээнд Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар, Жогорку Кенеш-ийн дарга Н.Шакиев нар албан ёсны хэлэлцээ хийж, хоёр улсын харилцаа, парламент хоорондын хамтын ажиллагаа болон харилцан сонирхсон бусад асуудлаар санал солилцов. 2024.04.23



Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Токиогийн Их сургуулийн профессор Эсаки Хирошиг хүлээн авч уулзах үеэр талууд дэлхийн улс орнуудын хууль тогтоох байгууллагуудын цахим шилжилтийн тэргүүн туршлага, дижитал технологи, цахим боловсрол болоод бусад сонирхсон асуудлаар санал солилцов. 2024.04.23



Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар НҮБ-ын Үйлдвэр хөгжлийн байгууллага (ЮНИДО)-ын Монгол Улсыг хариуцсан төлөөлөгч бөгөөд бүсийн захирал Стефэн Каргбо тэргүүтэй төлөөлөгчдийг хүлээн авч уулзав. Энэ үеэр бүсийн захирал С.Каргбо НҮБ-ын Үйлдвэр хөгжлийн байгууллагаас Монгол Улсын аж үйлдвэрийн салбарыг бүхий л талаар дэмжин ажиллахаа илэрхийлвэ. 2024.05.14



Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Монгол Улс, Швейцарын Холбооны Улс хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 60 жилийн ойн өдрийн босгон дээр Швейцарын Холбооны Улсын Үндэсний зөвлөлийн гишүүн Лорен Верли тэргүүтэй төлөөлөгчдийг хүлээн авч уулзсан. Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Монгол Улс Европ дахь чухал түнш, "гуравдагч хөрш" Швейцар Улстай хоёр талын харилцаа, хамтын ажиллагааг худалдаа, эдийн засаг, хүнс, хөдөө аж ахуй, байгаль орчин, засаглал, боловсрол зэрэг боломжит бүх салбарт хөгжүүлэхийн төлөө байдаг болохыг тэмдэглэв. 2024.05.21



Ази, Номхон далайн бүсийн орнуудын томоохон чуулга уулзалтуудын нэг болох “Никкей форум” Япон Улсын Токио хотод зохион байгуулагдсан юм. Уг форумд Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар оролцож, ардчиллын хөгжил, Монгол Улсын өнөөгийн нөхцөл байдал, цаашдын чиг хандлагын талаар илтгэл танилцуулав. 2024.05.23



Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Япон Улсын Токио хотод зохион байгуулагдсан 29 дэх удаагийн “Никкей” Азийн 29 дэх удаагийн форумд оролцох үеэр Япон Улсын парламентын төлөөлөгчдийн танхим дахь Япон, Монголын найрамдлын бүлгийн дарга М.Хаяши тэргүүтэй төлөөлөгчдийг хүлээн авч уулзав. 2024.05.24



Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Бүгд Найрамдах Солонгос Улсаас Монгол Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд Чой Жин Вон тэргүүтэй төлөөлөгчдийг хүлээн авч уулзав. Дахин томилогдсон Элчин сайд Чой Жин Вон хоёр улсын эдийн засгийн бодит хамтын ажиллагааг дэмжих, иргэд харилцан зорчих нөхцөлийг хөнгөвчлөх чиглэлээр онцгой анхаарч ажиллахаа илэрхийлэв. 2024.06.04

I БҮЛЭГ

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХУУЛЬ ТОГТООХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2024 ОНЫ
ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ТОЙМ

2024.03.15-2024.06.05

58 ӨДӨР ЧУУЛАВ.

214 АСУУДЛЫГ
ХЭЛЭЛЦЭН

232 ХУУЛЬ

61 УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

84 БАЙНГЫН
ХОРОО
ХУРАЛДСАН

47 АСУУДАЛ,

284 АСУУДАЛ
ХЭЛЭЛЦСЭН

СОНГОГЧИЙН НЭРСИЙН ЖАГСААЛТ, БҮРТГЭЛИЙН ХЯНАЛТЫН ДЭД ХОРОО ХОЁР УДАА
ХУРАЛДАЖ, СОНГУУЛИЙН ЕРӨНХИЙ ХОРОО БОЛОН УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ЕРӨНХИЙ
ГАЗРЫН МЭДЭЭЛЛИЙГ СОНСОН, ХУУЛЬ, ТОГТООМЖИЙН БИЕЛЭЛТИЙГ ХЯНАН ШАЛГАХАД
ДЭМЖЛЭГ ҮЗҮҮЛЭХ АЖЛЫН ХЭСЭГ БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ АСУУДЛЫГ ХЭЛЭЛЦЭН
ШИЙДВЭРЛЭСЭН БАЙНА.

Ээлжит чуулганы нэгдсэн хуралдаан

НИЙТ 23 УДАА ЧУУЛАВ.

ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ХУРАЛДААНААР ХЭЛЭЛЦЭЖ БАЙГАА ХУУЛЬ,
УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН БУСАД ШИЙДВЭРИЙН ТӨСӨЛТЭЙ ХОЛБОГДУУЛАН
УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮД ХУУЛЬ САНААЧЛАГЧ, АЖЛЫН ХЭСГИЙН ГИШҮҮДЭЭС

428

УДАА АСУУЛТ АСУУЖ

155

УДАА ҮГ ХЭЛЖЭЭ.

ХАМГИЙН ОЛОН УДАА АСУУЛТ АСУУСАН ГИШҮҮД



Д.ГАНБАТ /31/



Б.БАТ-ЭРДЭНЭ /26/



М.ОЮУНЧИМЭГ /21/



Б.ПҮРЭВДОРЖ /19/



Д.ТОГТОХСҮРЭН /16/



Б.БАТТӨМӨР /15/



Б.ЖАРГАЛМАА /15/



О.ЦОГТГЭРЭЛ /15/



Б.ПҮРЭВДОРЖ /93/



Д.ГАНБАТ /58/



Б.БАТ-ЭРДЭНЭ /46/



Ж.БАТЖАРГАЛ /34/



Ш.АДЬШАА /31/



Б.БАТТӨМӨР /27/



М.ОЮУНЧИМЭГ /26/



Н.ЭНХБОЛД /25/

II БҮЛЭГ

БАЙНГЫН БОЛОН ДЭД ХОРООД

БАЙНГЫН БОЛОН ДЭД ХОРООНЫ ХУРАЛДААН

Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Байнгын хороо 84 удаа, ажлын хэсэг 116 удаа тус тус хуралдаж, нийт 256 асуудлын хүрээнд 326 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын 76 тогтоолын төсөл, дөрвөн зөвшилцөх асуудал, хяналт шалгалтын таван тайлан, албан тушаалтныг томилох, чөлөөлөх тухай зургаан асуудал хэлэлцэв.

БАЙНГЫН ХОРООДЫН ХУРАЛДААН

116

УДАА

326

Хуулийн төсөл

326

хуулийн
төсөл

76

Улсын Их Хурлын
тогтоолын төсөл

4

Зөвшилцөх асуудал

5

Хяналт шалгалтын тайлан

6

Албан тушаалтныг томилох, чөлөөлөх

ХУУЛЬ, ТОГТООМЖИЙН ТӨСЛИЙГ ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГТ БЭЛТГЭСЭН ТАЛААРХ САНАЛ ДҮГНЭЛТ, ТАНИЛЦУУЛГА

53

Хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлгийн
санал, дүгнэлт

66

Анхны хэлэлцүүлгийн
санал, дүгнэлт

43

Эцсийн хэлэлцүүлгийн
танилцуулга

3

Олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, конвенцын
зөвшилцөх асуудлаарх санал, дүгнэлт

4

Элчин сайд нарыг эгүүлэн татах, томилох асуудлыг
зөвшилцсөн талаарх санал, дүгнэлт

5

Соёрхон батлах асуудлаар санал, дүгнэлт

ЗАРЧМЫН ЗӨРҮҮТЭЙ
САНАЛЫН ТОМЬЁОЛОЛ

Анхны
хэлэлцүүлгийн
шатанд

763

Эцсийн
хэлэлцүүлгийн
шатанд

44

ӨРГӨДӨЛ, ГОМДОЛ, АЛБАН БИЧИГ

123

Хариу өгч
шийдвэрлэсэн

162

Иргэдээс ирүүлсэн
өргөдөл, гомдол

262

Албан байгууллага,
аж ахуйн нэгжээс
ирүүлсэн албан бичиг

127

Хянаж
хариу өгсөн

БАТАЛСАН

47

Байнгын хорооны тогтоол

3

Холбогдох байгууллагуудад үүрэг
даалгавар өгсөн хуралдааны тэмдэглэл

ЭРХЛЭХ АСУУДЛЫН ХҮРЭЭНД ЗОХИОН БАЙГУУЛСАН

10

хэлэлцүүлэг

9

хурал, зөвлөгөөн

13

СУРГАЛТ, СЕМИНАР

77

УУЛЗАЛТ, ЯРИЛЦЛАГА

27

БАТЛАГДСАН ХУУЛЬ ТОГТООМЖ СУРТАЛЧЛАХ АЖИЛ

НЭГ АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ, ГАДААД БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо найман удаа, ажлын хэсэг дөрвөн удаа тус тус хуралдаж, нийт 12 асуудлын хүрээнд 28 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын тогтоолын нэг төсөл, хоёр зөвшилцөх асуудал, хяналт шалгалтын нэг тайлан, албан тушаалтныг томилох, чөлөөлөх тухай нэг асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэсэн байна.



АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ, ГАДААД БОДЛОГЫН
БАЙНГЫН ХОРОО

8 УДАА
ХУРАЛДСАН

12 ХЭЛЭЛЦСЭН
АСУУДАЛ

4 АЖЛЫН ХЭСГИЙН
ХУРАЛДААН

5 СОЁРХОН БАТЛАХ
ТУХАЙ ХУУЛЬ

28 ХЭЛЭЛЦСЭН
ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

1 УИХ-ЫН
ТОГТООЛ

1 ХЭЛЭЛЦСЭН УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

22 БАТЛУУЛСАН
ХУУЛЬ

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгүүд

Байнгын хороо хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шатанд дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэн төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл ханган ажиллалаа. Үүнд,

Санал дүгнэлт, танилцуулга

хэлэлцэх эсэх
хэлэлцүүлгийн

3

АНХНЫ ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

3

ЭЦСИЙН
ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

3

СОЁРХОН БАТЛАХ

5

1 ОЛОН УЛСЫН ГЭРЭЭ, ХЭЛЭЛЦЭЭР,
КОНВЕНЦЫГ ЗӨВШИЛЦӨХ

1 ЭЛЧИН САЙД НАРЫГ ЭГҮҮЛЭН ТАТАХ,
ТОМИЛОХ АСУУДЛЫГ ЗӨВШИЛЦӨХ



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Б.ЭНХ-АМГАЛАН

БҮРЭЛДЭХҮҮН:



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.АМАРТҮВШИН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.БАДЕЛХАН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.ГАНБАТ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.ЦОГТБААТАР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.АЛТАНХУЯГ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.БАТБОЛД



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ДЭЛГЭРСАЙХАН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.ЭНХБОЛД



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
П.АНУЖИН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Э.БАТ-АМГАЛАН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.НАРАНБААТАР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.ЭРДЭНЭБАТ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.АЮУРСАЙХАН
/БҮРЭН ЭРХИЙГ ТҮДГЭЛЗҮҮЛСЭН/



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.БАТ-ЭРДЭНЭ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.ОДОНТУЯА



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.БАТТӨМӨР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.БАТ-ЭРДЭНЭ
/БҮРЭН ЭРХИЙГ ТҮДГЭЛЗҮҮЛСЭН/



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.СЭРГЭЛЭН

19
ГИШҮҮНТЭЙ

Засгийн газраас 2021 оны гуравдугаар сарын 19-ний өдөр Улсын Их Хуралтай зөвшилцөхөөр ирүүлсэн "Даян дэлхийн ногоон хөгжлийн институтын эрх зүйн статус, эрх ямба, дархан эрхийн тухай Монгол Улсын Засгийн газар болон Даян дэлхийн ногоон хөгжлийн институт хоорондын хэлэлцээр"-ийн төслийг 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 02-ны өдрийн хуралдаанаар хэлэлцээд, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагатай гэж үзсэн тул төслийг эгүүлэн татах саналыг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдад танилцуулав.

Олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, конвенцыг зөвшилцөх асуудал

Төрлөөр устгах гэмт хэрэг, хүн төрөлхтний эсрэг гэмт хэрэг, дайны гэмт хэрэг болон олон улсын бусад гэмт хэргийг мөрдөн шалгах, хянан шийдвэрлэх асуудлаар олон улсад хамтран ажиллах тухай Люблина-Гаагийн конвенц, зөвшилцөх.

Хяналт, шалгалтын ажил

Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 02-ны өдрийн хуралдаанаар Газрын тосны бүтээгдэхүүн хуваах гэрээнээс Монгол Улсын хүртэх үр ашгийг нэмэгдүүлэх тухай Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны 2022 оны 03 дугаар тогтоолын хэрэгжилтийн талаарх мэдээллийг сонсов.

Бусад ажил

Байнгын хорооны дарга Б.Энх-Амгалангийн гадаадын зочин, төлөөлөгчдийг хүлээн авч уулзсан уулзалтууд,



1/ Монгол Улсын Их Хурлын дэд дарга Л.Мөнхбаатарын урилгаар 2024 оны гуравдугаар сарын 12-18-ны өдрүүдэд Бүгд Найрамдах Ардчилсан Лаос Ард Улсын Үндэсний Ассамблейн дэд дарга Сунтон Сайяажак тэргүүтэй төлөөлөгчид Монгол Улсад хийсэн албан айлчлалын арга хэмжээнд оролцож, айлчлалын хүрээнд хийгдсэн албан ёсны хэлэлцээ болон хоёр талын харилцаа, парламент

хоорондын хамтын ажиллагаа, хуурай боомтыг хөгжүүлэх, аялал жуулчлалыг өргөжүүлэх талаар санал солилцох уулзалтад оролцсон.

2/ 2024 оны зургадугаар сарын 03-ны өдөр “Газпромбанк”-ийн Монгол дахь Төлөөлөгчийн газрын дарга, “Память сильнее времени” Монгол-Оросын Залуучуудын зургадугаар тойрон аяллыг зохион байгуулах Хорооны Оросын Холбооны Улсын гишүүнийг хүлээн авч уулзсан.

3/ Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Ухнаагийн Хүрэлсүхийн урилгаар 2024 оны зургадугаар сарын 01-04-ний өдрүүдэд Бүгд Найрамдах Беларусь Улсын Ерөнхийлөгч А.Г.Лукашенко Монгол Улсад хийсэн албан ёсны айлчлалын арга хэмжээнд оролцож, айлчлалын хүрээнд хийгдсэн албан ёсны хэлэлцээ болон хоёр талын харилцаа, хамтын ажиллагаа болон бусад асуудлаар санал солилцох уулзалтад оролцсон.



Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд иргэдээс ирүүлсэн таван өргөдөл, гомдлыг хүлээн авч, хариу өгч шийдвэрлэсэн бөгөөд албан байгууллага, аж ахуйн нэгжээс ирүүлсэн 25 албан бичгийг хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу хянаж, найман албан бичигт хариу хүргүүлж, нийт 42 албан бичгийг төлөвлөж, холбогдох байгууллагуудад явуулаад байна.

ХОЁР. БАЙГАЛЬ ОРЧИН, ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН БАЙНГЫН ХОРОО

Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хороо Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд 11 удаа, Төсвийн байнгын хороотой хамтран гурван удаа, нийт 14 удаа хуралджээ. Ажлын хэсгүүд 13 удаа, ажлын дэд хэсэг 18 удаа тус тус хуралдсан байна. Эдгээр хуралдаануудаар нийт 26 асуудлын хүрээнд 45 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын тогтоолын зургаан төсөл, Байнгын хорооны тогтоолын мөн зургаан төслийг хэлэлцэн, яам, агентлаг, харьяа байгууллагын хоёр тайлан, мэдээллийг хэлэлцэн шийдвэрлэв.



БАЙГАЛЬ ОРЧИН, ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ
АХУЙН БАЙНГЫН ХОРОО

14 УДАА
ХУРАЛДСАН

18 АЖЛЫН ДЭД
ХЭСЭГ

13 АЖЛЫН ХЭСГИЙН
ХУРАЛДААН

26 ХЭЛЭЛЦСЭН
АСУУДАЛ

45 ХЭЛЭЛЦСЭН
ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

6 ХЭЛЭЛЦСЭН УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

6 БАЙНГЫН ХОРООНЫ
ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

2 ХАРЬЯА БАЙГУУЛЛАГЫН
ТАЙЛАН, МЭДЭЭЛЭЛ

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгүүд

Хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шатанд Байнгын хороо дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэн төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл ханган ажиллажээ. Үүнд,

Санал дүгнэлт, танилцуулга

хэлэлцэх эсэх
хэлэлцүүлгийн **6**

АНХНЫ ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН **9**

ЭЦСИЙН
ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН **6**

Хууль, тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх Ажлын хэсгүүд

Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар болон Байнгын хорооны тогтоолоор хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий дөрвөн Ажлын хэсэг шинээр байгуулагдсан бол өмнөх чуулганаар буюу 2023 он намрын чуулганы хугацаанд байгуулагдсан нэг Ажлын хэсэг энэ чуулганы хугацаанд үргэлжлүүлэн ажиллалаа.

**БҮРЭЛДЭХҮҮН:**

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.АНАНДБААЗАР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.ГАНБОЛД



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.НАРАНБААТАР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
О.ЦОГТГЭРЭЛ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.АУБАКИР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.ГАНИБАЛ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.ӨНӨРБОЛОР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.ЦЭРЭНПУНЦАГ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.БАТ-ЭРДЭНЭ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.ДАМДИННЯМ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.САРАНЧИМЭГ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.ЭНХТҮВШИН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.БОЛОРЧУЛУУН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.ИДЭРБАТ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.ТЭМҮҮЛЭН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.БЕЙСЕН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.МӨНХЦЭЦЭГ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.ТУВААН

19
ГИШҮҮНТЭЙ

Нэг. Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар байгуулагдсан

1/ Малчны тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуулийн төслүүдийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Батжаргал гишүүдэд Н.Ганибал, Ц.Идэрбат, Б.Саранчимэг, Т.Энхтүвшин нар ажиллаж, ажлын хэсэг нийт хоёр удаа, дэд ажлын хэсэг гурван удаа тус тус хуралдаж, ажлын хэсгээс зарчмын зөрүүтэй болон найруулгын 18 саналыг бэлтгэн Байнгын хороо, чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлж хуулийн төслүүдийг 2024 оны зургадугаар сарын 05-ны өдөр эцэслэн батлуулсан байна.

2/ Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Бат-Эрдэнэ гишүүдэд Д.Өнөрболор, Ц.Сандаг-Очир, Ц.Туваан, Т.Энхтүвшин нар ажиллаж, ажлын хэсэг нийт гурван удаа, дэд ажлын хэсэг таван удаа тус тус хуралдаж, зарчмын зөрүүтэй гурван саналыг бэлтгэн Байнгын хороо, чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэн, хуулийн төслийг 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 19-ний өдөр эцэслэн батлуулсан байна.

Хоёр. Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулагдсан

3/ Уламжлалт мал аж ахуйд тулгамдаж буй уур амьсгалын өөрчлөлтөөс шалтгаалсан сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуулийн төслүүдийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Батжаргал гишүүдэд Г.Дамдинням, Г.Тэмүүлэн, О.Цогтгэрэл, Ц.Цэрэнпунцаг нар ажиллаж, ажлын хэсэг нийт хоёр удаа, дэд ажлын хэсэг хоёр удаа тус тус хуралдаж, зарчмын зөрүүтэй болон найруулгын 16 саналыг бэлтгэн Байнгын хороо, чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлж хуулийн төслүүдийг 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 19-ний өдөр эцэслэн батлуулсан байна.

4/ Малчин өрхийн нэгдсэн холбооны эрх зүйн байдлын тухай анхдагч хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуулийн төслүүдийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Тэмүүлэн гишүүдэд Ц.Анандбазар, Ж.Батжаргал, Г.Мөнхцэцэг, Ц.Туваан нар ажиллаж, ажлын хэсэг нийт хоёр удаа, дэд ажлын хэсэг зургаан удаа тус тус хуралдаж, зарчмын зөрүүтэй болон найруулгын 34 саналыг бэлтгэн Байнгын хороо, чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэн, хуулийн төслүүдийг 2024 оны зургадугаар сарын 05-ны өдөр эцэслэн батлуулсан байна.

Гурав. Намрын чуулганаар байгуулагдаад үргэлжлэн ажилласан

5/ Ургамлын эрүүл мэнд, ургамал хамгааллын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуулийн төслүүдийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий Ажлын хэсэг намрын чуулганы хугацаанд буюу 2024 оны нэгдүгээр 03-нд байгуулагдсан. Ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Наранбаатар, гишүүдэд Г.Ганболд, Г.Ганибал, Б.Саранчимэг,

Ц.Идэрбат, Ц.Туваан, Т.Энхтүвшин нар ажиллав. Ажлын хэсэг хоёр удаа, дэд ажлын хэсэг таван удаа тус тус хуралдаж, зарчмын зөрүүтэй болон найруулгын 31 саналыг бэлтгэн Байнгын хороо, чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлж, хуулийн төслүүдийг 2024 оны зургадугаар сарын 05-ны өдөр эцэслэн батлуулсан байна.

Хяналт, шалгалтын ажил

Эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооноос байгуулсан хяналт шалгалтын Ажлын хэсэг үргэлжлүүлэн ажиллаж байна. Уг ажлын хэсгийг Байнгын хорооны 2023 оны 10 дугаар тогтоолоор байгуулсан бөгөөд Малын индексжүүлсэн даатгалын тухай хуулийн хэрэгжилтийн талаар хяналт, шалгалт явуулж байна. Ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Өнөрболор ахалж, гишүүдээр Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Батжаргал, Н.Ганибал, Ц.Идэрбат, Ц.Туваан нар ажиллаж байгаа бөгөөд Ажлын дэд хэсгийг холбогдох мэргэжлийн байгууллагуудын төлөөллийг оролцуулан байгуулсан. Тус Ажлын дэд хэсэг Ажлын хэсгээс баталсан төлөвлөгөөний дагуу Малын индексжүүлсэн даатгалын тухай хуулийн хэрэгжилтэд үнэлгээ хийж, танилцуулахад бэлтгээд байна

Бусад ажил

Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээр хэлэлцүүлэх, санал авах, мэдээлэл солилцох зорилгоор хууль тогтоомжийн төслийн талаарх олон нийтийн хэлэлцүүлгийг нэг удаа, онол, үйлдвэрлэлийн бага хурлыг мөн нэг удаа, уулзалт, ярилцлага таван удаа зохион байгууллаа.

- Малчин өрхийн холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийг танилцуулах, санал авах цахим хэлэлцүүлгийг Хэнтий аймгийн Хөдөө аж ахуйн газрын алба хаагчид болон малчдын төлөөллийг оролцуулан 2024 оны тавдугаар сарын 03-нд Төрийн ордны “Үндсэн хууль” танхимаас зохион байгуулсан.



• Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яамтай хамтран Төв, Дархан-Уул, Сэлэнгэ аймгийн газар тариалан эрхлэгчдийг оролцуулан “Газар тариалангийн салбарын өнөөгийн байдал, тогтвортой хөгжлийн гарц, шийдэл” онол, үйлдвэрлэлийн бага хурлыг 2024 оны гуравдугаар сарын 27-нд Дархан-Уул аймагт зохион байгуулсан. Бага хурлаас гарса санал, зөвлөмжийг Байнгын хороо 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 15-ны хуралдаанаараа хэлэлцээд, “Газар тариалангийн салбарын талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” Байнгын хорооны тогтоол баталж, Засгийн газарт хүргүүлсэн.

• Бүгд Найрамдах Польш Улсын хөдөө аж ахуйн машин механизм, тоног төхөөрөмжийн томоохон үйлдвэрлэгч компанийн төлөөлөлтэй 2024 оны тавдугаар сарын 15-ны өдөр уулзаж Монгол Улсын эдийн засгийн үндсэн салбар хөдөө аж ахуйн салбарын хөгжлийг дэмжих чиглэлээр төрөөс баримталж буй бодлого, хөтөлбөрийг танилцуулан, үйлдвэрлэлийн бүтээмж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр цаашид хамтран ажиллах талаар санал солилцов.

• Гурилын үнийн өсөлтийн шалтгаан, нөхцлийг судлах хүрээнд Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн болон Төсвийн байнгын хорооны гишүүд 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 08-ны өдөр Алтан тариа ХХК, Милл хаус ХХК, Хурх гурил ХХК, Хангай миллс ХХК-уудад ажиллаж, ТУЗ-ын дарга, ерөнхий захирлууд болон албаны бусад хүмүүстэй уулзалт хийж, санал солилцлоо.



Түүнлэн олон нийтэд хууль тогтоомжийн төслийг сурталчлан таниулах, олон нийтээс санал авах зорилгоор Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах хууль, тогтоолын 43 төсөл, Байнгын хорооны 21 санал, дүгнэлт, танилцуулга, 10 мэдээ мэдээллийг D.Parliament.mn цахим системд байршуулжээ.

Иргэдээс Байнгын хороонд 12 өргөдөл, гомдол ирүүлснийг хүлээн авч, хариу өгөх шаардлагатай 15 өргөдөл, гомдолд хугацаанд нь хариу өгч шийдвэрлэсэн бол албан байгууллага, аж ахуйн нэгжээс 49 албан бичиг ирүүлснийг хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу хянаж, 10 албан бичигт хариу өгсөн байна.

ГУРАВ. БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН БАЙНГЫН ХОРОО

Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хороо таван удаа, ажлын хэсэг долоон удаа, ажлын дэд хэсэг 10 удаа тус тус хуралдаж, нийт 11 асуудлын хүрээнд 35 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын тогтоолын хоёр төсөл, Байнгын хорооны тогтоолын хоёр төслийг хэлэлцэн, яам, агентлаг, харьяа байгууллагын нэг тайлан, мэдээллийг хэлэлцэн шийдвэрлэсэн болно.

Байнгын хороо болон нэгдсэн хуралдаанаар төслийн эцэслэн батлах бэлтгэлийг хангаж, нэгдсэн хуралдаанаар 35 хуулийн төслийг хэлэлцүүлэн, эцэслэн батлуулсан.



БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН,
СПОРТЫН БАЙНГЫН ХОРОО

5

УДАА
ХУРАЛДСАН

10

АЖЛЫН ДЭД
ХЭСЭГ

2

ХЭЛЭЛЦСЭН УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

7

АЖЛЫН ХЭСГИЙН
ХУРАЛДААН

11

ХЭЛЭЛЦСЭН
АСУУДАЛ

35

ХЭЛЭЛЦСЭН
ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

35

ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ХУРАЛДААНААР
БАТЛУУЛСАН ХУУЛЬ

2

БАЙНГЫН ХОРООНЫ
ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

1

ХАРЬЯА БАЙГУУЛЛАГЫН
ТАЙЛАН, МЭДЭЭЛЭЛ

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгүүд

Байнгын хороо хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шатанд дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэн төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл ханган ажиллаа. Үүнд:

Санал дүгнэлт, танилцуулга

ХЭЛЭЛЦЭХ ЭСЭХ
ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

2

АНХНЫ ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

3

ЭЦСИЙН
ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

3

Хууль, тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх Ажлын хэсгүүд

Байнгын хорооны тогтоолоор хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий хоёр Ажлын хэсэг шинээр байгуулагдан ажилласан бол, өмнөх чуулганы буюу 2023 он намрын чуулганы хугацаанд байгуулагдсан нэг Ажлын хэсэг үргэлжлэн ажиллав.

**БҮРЭЛДЭХҮҮН:**

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
А.АДЪЯАСҮРЭН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Э.БАТШУГАР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.МӨНХЦЭЦЭГ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.УЧРАЛ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
П.АНУЖИН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.ГАНХУЯГ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.МӨНХЦЭЦЭГ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.ЧИНЗОРИГ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.АУБАКИР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.ДАМДИННЯМ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.ЧИНБҮРЭН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Л.ЭНХ-АМГАЛАН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ё.БААТАРБИЛЭГ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ЖАРГАЛМАА



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ч.УНДРАМ

16
ГИШҮҮНТЭЙ



<https://www.facebook.com/EducationCultureScienceAndSports>

Нэг. Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулагдсан

1/ Монгол Улсын Засгийн газраас 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 18-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн Шинжлэх ухаан технологийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах үүрэг бүхий ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баттөмөр гишүүдэд Т.Аубакир, Э.Батшугар, Г.Дамлинням, Б.Жаргалмаа, Г.Мөнхцэцэг, Ц.Мөнхцэцэг, С.Одонтуяа, Ч.Ундрал, Н.Учрал, Ж.Чинбүрэн нар ажиллаж, ажлын хэсэг нийт хоёр, дэд ажлын хэсэг мөн хоёр удаа тус тус хуралдаж, зарчмын зөрүүтэй болон найруулгын 18 саналыг бэлтгэн Байнгын хороо, чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлж хуулийн төслүүдийг 2024 оны тавдугаар сарын 16-ны өдөр эцэслэн батлуулсан байна.

2/ Монгол Улсын Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн Биеийн тамир, спортын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдааны хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий Ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Мөнхцэцэг гишүүдэд А.Адъяасүрэн, Т.Аубакир, Х.Ганхуяг, Ж.Чинбүрэн нар ажиллаж, ажлын хэсэг хоёр удаа, дэд ажлын хэсэг мөн хоёр удаа хуралдаж, зарчмын зөрүүтэй болон найруулгын 34 саналыг бэлтгэн Байнгын хороо, чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлж хуулийн төслүүдийг 2024 оны зургадугаар сарын 05-ны өдөр эцэслэн батлуулсан байна.

Хоёр. Намрын чуулганаар байгуулагдаад үргэлжлэн ажилласан

3/ Соёлын бүтээлч, үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуулийн төслүүдийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Ч.Ундрал гишүүдэд А.Адъяасүрэн, П.Анужин, Т.Аубакир, Э.Батшугар, Г.Дамдинням, Б.Жаргалмаа, Г.Мөнхцэцэг нар ажиллаж, ажлын хэсэг нийт дөрвөн удаа, дэд ажлын хэсэг хоёр удаа тус тус хуралдаж, зарчмын зөрүүтэй болон найруулгын 38 саналыг бэлтгэн Байнгын хороо, чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлж хуулийн төслүүдийг 2024 оны тавдугаар сарын 16-ны өдөр эцэслэн батлуулсан байна.

Хяналт, шалгалтын ажил

Монгол Улсын 2021 оны төсвийн тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай Улсын Их Хурлын 2020 оны 39 дүгээр тогтоолын 1.5 дахь дэд заалтад “Төрийн өмчийн ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэг, дотуур байрны нүхэн жорлонг орчин үеийн стандарт, шаардлагад нийцсэн ариун цэврийн байгууламжаар солих ажлын санхүүжилтийг “Эрдэнэт” ТӨҮГ-аар нийгмийн хариуцлагын хүрээнд шийдвэрлүүлэн 2021-2022 онд багтаан хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах” гэж заасны хэрэгжилтийг хангах, санал дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсэг баталсан төлөвлөгөөний дагуу орон нутагт хяналт, шалгалтын ажлыг хэрэгжүүлээ. Ажлын хэсэг үргэлжлүүлэн ажиллаж байна.

Бусад ажил

Албан байгууллага, аж ахуйн нэгжээс тус Байнгын хороонд хаврын чуулганы хугацаанд долоон албан бичиг ирүүлснийг хууль, тогтоомжид заасан журмын дагуу хянаж, шаардлагатай хариуг утсаар өгч ажилласан байна.

ДӨРӨВ. ЁС ЗҮЙ, САХИЛГА ХАРИУЦЛАГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороо Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд хоёр удаа хуралдаж, эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд Улсын Их Хурлын болон Байнгын хорооны нийт хоёр тогтоолын төслийг хэлэлцэн шийдвэрлэж, Ажлын хэсгийг нэг удаа хуралдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдэд мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлэхэд үйл ажиллагаагаа чиглүүлэн ажиллажээ.



ЁС ЗҮЙ, САХИЛГА ХАРИУЦЛАГЫН
БАЙНГЫН ХОРОО

2

УДАА
ХУРАЛДСАН

1

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

1

АЖЛЫН ХЭСГИЙН ХУРАЛДААН

1

ХЭЛЭЛЦСЭН УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгүүд

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль батлагдсаны дагуу батлах Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн анхын хэлэлцүүлгийн үе шатанд холбогдох санал, дүгнэлтийг бэлтгэн, төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл ханган ажиллалаа. Үүнд,

Санал дүгнэлт, танилцуулга

АНХНЫ ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

1

Хууль, тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх Ажлын хэсгүүд

Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий нэг Ажлын хэсэг ажилласан. “Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үндэсний хөтөлбөр батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий тус Ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баттөмөр, гишүүдэд Х.Баделхан, Б.Баярсайхан, Б.Бейсен, Н.Энхболд нар ажиллаж, тогтоолын төслийг 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 18-нд эцэслэн батлуулав.



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Б.БАТТӨМӨР

БҮРЭЛДЭХҮҮН:



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ш.АДШАА



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.БАТ-ЭРДЭНЭ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Л.ЭНХ-АМГАЛАН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.БАДЕЛХАН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.БЕЙСЕН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ЭНХБАЯР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.БАЯРСАЙХАН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.БЯМБАЦОГТ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.ЭНХБОЛД

10
ГИШҮҮНТЭЙ

<https://www.facebook.com/StandingCommitteeOnEthicsaAndDiscipline>

Бусад ажил

Хууль тогтоомжийн төслийг иргэд, олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээс санал авах зорилгоор Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах Улсын Их Хурлын тогтоолын нэг төсөл, Байнгын хорооны нэг санал, дүгнэлтийг D.Parliament.mn цахим системд байршуулсан. Мөн олон нийтээр хэлэлцүүлэх, санал авах, мэдээлэл солилцох зорилгоор дараах хэлэлцүүлгүүдийг зохион байгуулжээ.

1. Төрийн албаны зөвлөлийн дэргэдэх Ёс зүйн хороотой хамтран “Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үндэсний хөтөлбөр”-ийн төслийн хэлэлцүүлгийг бүх яамны Төрийн нарийн

бичгийн дарга нар болон Тамгын газрын холбогдох албан тушаалтнууд болон олон нийт, хэвлэл мэдээллийн төлөөлөл оролцуулсан 2024 оны хоёрдугаар сарын 23-ны өдөр Төрийн ордны “Жанжин Д.Сүхбаатар” танхимд зохион байгуулав.

2. “Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үндэсний хөтөлбөр”-ийн төслийн талаар Улсын Их Хурлын харьяа байгууллагуудын төлөөллийг оролцуулсан хэлэлцүүлгийг 2024 оны гуравдугаар сарын 15-ны өдөр Гаалийн Ерөнхий газрын Хурлын танхимд зохион явуулав.

Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хорооны дарга Б.Баттөмөр Төрийн албаны зөвлөл болон Ёс зүйн хорооны дарга, удирдлагуудыг хоёр удаа хүлээн авч уулзан, тодорхой асуудлуудаар үүрэг, чиглэл өгөв.

Тус Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд иргэдээс ирүүлсэн дөрвөн өргөдөл, гомдлыг хүлээн авч, хариу өгөх шаардлагатай гурван өргөдөл, гомдолд хугацаанд нь хариу өгч шийдвэрлэсэн бөгөөд албан байгууллага, аж ахуйн нэгжээс ирүүлсэн 15 албан бичгийг хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу хянаж, дөрвөн албан бичигт хариу хүргүүлж, нийт 31 албан бичгийг төлөвлөж, холбогдох байгууллагуудад явуулсан байна.



ТАВ. ИННОВАЦ, ЦАХИМ БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

Улсын Их Хурлын 2024 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд Инновац, цахим бодлогын байнгын хороо гурван удаа хуралдаж, нийт дөрвөн асуудлын хүрээнд зургаан хуулийн төсөл, холбогдох байгууллагын нэг мэдээллийг сонсож, хэлэлцжээ.



ИННОВАЦ, ЦАХИМ БОДЛОГЫН
БАЙНГЫН ХОРОО

3

УДАА
ХУРАЛДСАН

6

ХЭЛЭЛЦСЭН ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

4

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ

2

ХОЛБОГДОХ БАЙГУУЛЛАГЫН ТАЙЛАН, МЭДЭЭЛЭЛ

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгүүд

Монгол Улсын Засгийн газраас 2024 оны тавдугаар сарын 03-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай болон хамт өргөн мэдүүлсэн Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Харилцаа холбооны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Хөрөнгийн үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцэж, Улсын Их Хурлын чуулганы 2024 оны тавдугаар сарын 30-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар батлуулсан.

Санал дүгнэлт, танилцуулга

ХЭЛЭЛЦЭХ ЭСЭХ
ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

1

АНХНЫ ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

1

ЭЦСИЙН
ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

Бусад ажил

Мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг олон нийтээр хэлэлцүүлэх, сурталчлан таниулах, санал авах, мэдээлэл солилцох зорилгоор 2024 оны тавдугаар сарын 14-ний өдөр Төрийн ордонд хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан.

**БҮРЭЛДЭХҮҮН:**

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Э.БАТ-АМГАЛАН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.ДОРЖХАНД



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.САРАНЧИМЭГ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.ЧИНБҮРЭН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.ГАНИБАЛ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.ИДЭРБАТ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ч.УНДРАМ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.ГАНХУЯГ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.СЭРГЭЛЭН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.УЧРАЛ

11
ГИШҮҮНТЭЙ

<https://www.facebook.com/StandingCommitteeOfInnovationAndEPolicy>

Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээс санал авах зорилгоор Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах зургаан хуулийн төсөл, Байнгын хорооны хоёр санал, дүгнэлт, нэг танилцуулга, зарчмын зөрүүтэй 20 саналын томъёоллыг D.Parliament.mn цахим системд байршуулсан.

ЗУРГАА. НИЙГМИЙН БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Нийгмийн бодлогын байнгын хороо эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд долоон удаа хуралдаж, нийт 22 асуудлын хүрээнд 33 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын тогтоолын гурван төсөл, Байнгын хорооны тогтоолын зургаан төсөл, яам, агентлаг, харьяа байгууллагын тайлан, илтгэл, мэдээллийг хоёр удаа сонсож, Улсын Их Хурлын гишүүд болон Байнгын хорооны гишүүдэд мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлэхэд үйл ажиллагаагаа чиглүүлэн ажиллалаа.



НИЙГМИЙН БОДЛОГЫН
БАЙНГЫН ХОРОО

7

УДАА
ХУРАЛДСАН

2

ХАРЬАА БАЙГУУЛЛАГЫН
ТАЙЛАН, МЭДЭЭЛЭЛ

3

ХЭЛЭЛЦСЭН УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

6

БАЙНГЫН ХОРООНЫ
ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

22

ХЭЛЭЛЦСЭН
АСУУДАЛ

33

ХЭЛЭЛЦСЭН
ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

Хууль тогтоомжийн төслийн хэлэлцүүлгүүд

Монгол Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шатанд Байнгын хороо Байнгын хороо дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэн, зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллуудыг боловсруулан ажиллажээ. Үүнд,

Санал дүгнэлт, танилцуулга

ХЭЛЭЛЦЭХ ЭСЭХ
ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

5

АНХНЫ ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

7

ЭЦСИЙН
ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

4

АЖЛЫН ХЭСГИЙН

4

Боловсруулсан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёолол

АНХНЫ ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН ШАТАНД

84

ЭЦСИЙН ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН ШАТАНД

12

Хууль, тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх Ажлын хэсгүүд

Монгол Улсын Их Хурлын даргын захирамж болон Байнгын хорооны тогтоолоор хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий тус бүр нэг ажлын хэсэг байгуулан ажиллалаа.

**БҮРЭЛДЭХҮҮН:**

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Д.БАТЛУТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

С.ГАНБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Д.САРАНГЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Б.ЖАРГАЛМАА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Б.БАЯРСАЙХАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Ц.ИДЭРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Б.САРАНЧИМЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Ц.ТУВААН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Б.БЕЙСЕН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

М.ОЮУНЧИМЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Ц.МӨНХ-ОРГИЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

С.ЧИНЗОРИГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Х.БУЛГАНТУЯА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Ц.САНДАГ-ОЧИР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

С.ОДОНТУЯА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Ж.ЧИНБҮРЭН<https://www.facebook.com/StandingCommitteeOnSocialPolicy>

Нэг. Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар байгуулагдсан

1/ Улсын Их Хурлын даргын 2024 оны тавдугаар сарын 06-ны өдрийн 70 дугаар захирамжаар байгуулагдсан Ахмад настны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэгт бэлтгэх, санал, дүгнэлт боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Сарангэрэл, гишүүдэд Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Жаргалмаа, Ц.Сандаг-Очир нар ажиллаж, хуулийн төслүүдийг 2024 оны зургадугаар сарын 05-ны өдөр эцэслэн батлуулсан байна.

Хоёр. Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулагдсан

Байнгын хорооны 2024 оны тавдугаар сарын 03-ний өдрийн 05 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын гишүүн, Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны дарга П.Анужин ахалж, гишүүдэд Б.Жаргалмаа, М.Оюунчимэг, Д.Сарангэрэл, Ж.Чинбүрэн нар ажиллан, хуулийн төслүүдийг 2024 оны зургадугаар сарын 05-ны өдөр эцэслэн батлуулав.

Бусад ажил

Холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд Байнгын хорооноос “Аутизм ба тэгш хүртээмж” хэлэлцүүлгийг 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 02-ны өдөр зохион байгуулав.

Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээс санал авах зорилгоор Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах 33 хууль, тогтоолын төслийг Улсын Их Хурлын цахим хуудас болох forum.parliament.mn болон иргэд олон нийтээс санал авах D.Parliament.mn-д тус тус байршуулсан бөгөөд хуулийн төслүүдийг 3341 иргэн үзэж танилцан, таван санал ирүүлсэн байна.



ДОЛОО. ТӨРИЙН БАЙГУУЛАЛТЫН БАЙНГЫН ХОРОО

Төрийн байгуулалтын байнгын хороо Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд 13 удаа, Эдийн засгийн байнгын хороотой хамтран нэг удаа, нийт 14 удаа хуралдаж, 48 асуудал хэлэлцжээ. Эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд хамаарах 65 хууль, Улсын Их Хурлын 22 тогтоолын төслийг чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэж ханган, эцэслэн батлуулж, Байнгын хорооны гурван тогтоол, холбогдох байгууллагын үйл ажиллагааны гурван тайлан, мэдээлэл, албан тушаалтныг томилох, чөлөөлөхтэй холбоотой зургаан асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэжээ.



ТӨРИЙН БАЙГУУЛАЛТЫН
БАЙНГЫН ХОРОО

14

УДАА
ХУРАЛДСАН

3

БАТАЛСАН БАЙНГЫН
ХОРООНЫ ТОГТООЛ

5

ХЭЛЭЛЦСЭН УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

3

ХОЛБОГДОХ БАЙГУУЛЛАГЫН
ТАЙЛАН, МЭДЭЭЛЭЛ

48

ХЭЛЭЛЦСЭН
АСУУДАЛ

6

АЛБАН ТУШААЛТНЫГ
ТОМИЛОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгүүд

Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэх үе шатуудад дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэн, төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл хангаж ажиллав. Үүнд,

Санал дүгнэлт, танилцуулга

хэлэлцэх эсэх
хэлэлцүүлгийн

11

АНХНЫ ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

11

ЭЦСИЙН
ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

10

БУСАД АСУУДЛААР

6

АЖЛЫН ХЭСГИЙН

5

Боловсруулсан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёолол

АНХНЫ ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН ШАТАНД

193

ЭЦСИЙН ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН ШАТАНД

5



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Н.ЭНХБОЛД

БҮРЭЛДЭХҮҮН:



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.АМАРСАЙХАН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.ГАНБОЛД



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.МӨНХЦЭЦЭГ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.СҮХБААТАР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
А.АДЪЯАСҮРЭН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.ДОРЖХАНД



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
М.ОЮУНЧИМЭГ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.ТОГТОХСҮРЭН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ё.БААТАРБИЛЭГ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ЖАРГАЛМАА



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Л.ОЮУН-ЭРДЭНЭ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.ЭРДЭНЭБАТ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.БАТСУУРЬ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.ЗАНДАНШАТАР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ПҮРЭВДОРЖ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.БЯМБАЦОГТ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.МӨНХ-ОРГИЛ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.САРАНГЭРЭЛ

19
ГИШҮҮНТЭЙ

Хууль, тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх Ажлын хэсгүүд

Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий хоёр Ажлын хэсэг байгуулагдан ажиллав.

1/ Улсын Их Хурлын даргын 2024 дөрөвдүгээр сарын 12-ны өдрийн 54 дүгээр захирамжаар байгуулагдсан Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын төслүүдийг Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах үүрэг бүхий Ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Тогтохсүрэн ахалж, гишүүдэд Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Болорчулуун, Т.Доржханд, Б.Жаргалмаа, Б.Пүрэвдорж, Ж.Сүхбаатар нар ажиллан, хуулийн төслүүдийг 2024 оны тавдугаар сарын 16-ны өдөр эцэслэн батлууллаа.



2/ Улсын Их Хурлын даргын 2024.05.03-ны өдрийн 69 дүгээр захирамжаар байгуулагдсан Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай, Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслүүд болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын төслүүдийг Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах үүрэг бүхий ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Учрал, гишүүдэд Улсын Их Хурлын гишүүн Э.Бат-Амгалан, Ж.Батжаргал, Б.Баттөмөр, Г.Дамдинням, Т.Доржханд, Ц.Мөнх-Оргил, Ц.Мөнхцэцэг, С.Одонтуяа, Г.Тэмүүлэн нар ажиллаж, хуулийн төслүүдийг 2024 оны зургадугаар сарын 05-ны өдөр эцэслэн батлуулсан байна.



Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчилан таниулах, олон нийтээс санал авах зорилгоор Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах хууль, тогтоолын таван төсөл, Байнгын хорооны 27 санал, дүгнэлт, эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн гурван танилцуулга, 15 мэдээ, мэдээллийг Улсын Их Хурлын цахим хуудас болох forum.parliament.mn болон иргэд олон нийтээс санал авах D.Parliament.mn цахим системд тус тус байршуулав.

Иргэдээс Байнгын хороодын эрхлэх асуудлын хүрээнд 15 өргөдөл, гомдол ирүүлснийг хүлээн авч, хариу өгөх шаардлагатай 10 өргөдөл, гомдолд хугацаанд нь хариу өгч шийдвэрлэсэн бол албан байгууллага, аж ахуйн нэгжээс 27 албан бичиг ирүүлснийг хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу хянаж, 15 албан бичигт Байнгын хороодоос хариу өгсөн байна.

Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд баталсан долоон боть, 177 хуудас хууль тогтоомж болон Байнгын хорооны баталсан тогтоол, албан бичгийн хувийн хэргийг архивын нэгж болгон шилжүүлсэн байна.

НАЙМ. ТӨСВИЙН БАЙНГЫН ХОРОО

Улсын Их Хурлын 2024 оны Хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Төсвийн байнгын хороо есөн удаа, Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хороотой хамтран гурван удаа, нийт 12 удаа, ажлын хэсэг 16 удаа хуралдаж, нийт 33 асуудлын хүрээнд 28 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын тогтоолын 19 төсөл, Байнгын хорооны тогтоолын гурван төслийг хэлэлцэн, яам, агентлаг, харьяа байгууллагын тайлан, мэдээллийг хоёр удаа, албан тушаалтныг томилох, чөлөөлөхтэй холбоотой асуудлыг нэг удаа, холбогдох байгууллагуудад даалгавар өгөх тухай Байнгын хорооны хуралдааны нэг тэмдэглэлийг хэлэлцэн шийдвэрлэжээ.

Байнгын хороо болон нэгдсэн хуралдаанаар хууль, тогтоолын төслийн эцэслэн батлах бэлтгэл ажлыг ханган, нэгдсэн хуралдаанаар 10 хууль, Улсын Их Хурлын 10 тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэн, эцэслэн батлуулсан.



ТӨСВИЙН БАЙНГЫН
ХОРОО

12

УДАА
ХУРАЛДСАН

33

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ

19

ХЭЛЭЛЦСЭН УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

16

АЖЛЫН ХЭСГИЙН
ХУРАЛДААН

28

ХЭЛЭЛЦСЭН
ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

3

БАЙНГЫН ХОРООНЫ
ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

1

ХОЛБОГДОХ БАЙГУУЛЛАГАД
ДААЛГАВАР ӨГСӨН БАЙНГЫН
ХОРООНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ

2

ХАРЬЯА БАЙГУУЛЛАГЫН
ТАЙЛАН, МЭДЭЭЛЭЛ

1

АЛБАН ТУШААЛТНЫГ
ТОМИЛОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ

Чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар батлуулсан

хууль

10

улсын их хурлын тогтоол

10



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Г.ТЭМҮҮЛЭН

БҮРЭЛДЭХҮҮН:



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.МАРТУВШИН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.БАТСУУРЬ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.ОДОНТУЯА



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.ТОГТОХСҮРЭН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.АНАНДБАЗАР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.ГАНБААТАР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.ӨНӨРБОЛОР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ч.ХҮРЭЛБААТАР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.БУЛГАНТУЯА



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.ДАВААСҮРЭН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ПҮРЭВДОРЖ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б. ЧОЙЖИЛСҮРЭН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.БАТЖАРГАЛ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ЖАВХЛАН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ш.РАДНААСЭД



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.БАДЕЛХАН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Л.МӨНХБААТАР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.САНДАГ-ОЧИР

19
ГИШҮҮНТЭЙ

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгүүд

Байнгын хороо хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шатанд дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэн төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл ханган ажиллалаа. Үүнд,

Санал дүгнэлт, танилцуулга

хэлэлцэх эсэх
хэлэлцүүлгийн

10

АНХНЫ ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

12

ЭЦСИЙН
ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

10

БУСАД
АСУУДЛААР

2

Боловсруулсан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёолол

АНХНЫ ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН ШАТАНД

19

Хууль, тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх Ажлын хэсгүүд

Улсын Их Хурлын даргын захирамж болон Байнгын хорооны тогтоолоор хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий тус бүр нэг Ажлын хэсэг байгуулан ажилласан.

Нэг. Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар байгуулагдсан

1/ Улсын Их Хурлын даргын 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 05-ны өдрийн 49 дүгээр захирамжаар Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулийн төслийг Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдааны хэлэлцүүлэгт бэлтгэх, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах, гурилын үнийг зохиомлоор нэмэгдүүлж байгаа эсэхийг хянан шалгах үүрэг бүхий Ажлын хэсэг байгуулагдсан. Ажлын хэсэг хуулийн төслийг Улсын Их Хурлын чуулганы 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 19-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар эцэслэн батлуулсан.

Хоёр. Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулагдсан

2/ Байнгын хорооны 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 24-ний өдрийн 03 дугаар тогтоолоор Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийг Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсгийг байгуулан ажилласан. Тус Ажлын хэсэг хуулийн төслийг Улсын Их Хурлын чуулганы 2024 оны зургадугаар сарын 05-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар эцэслэн батлуулсан.

Хяналт, шалгалтын ажил

Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар болон Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулагдсан хяналт шалгалтын дөрвөн Ажлын хэсэг ажиллав. Эдгээрийн хоёр нь Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын чуулганы хугацаанд байгуулагдаад, үргэлжлүүлэн ажилласан байна.

Хоёр. Хаврын чуулганы хугацаанд байгуулагдан ажилласан

1/ Улсын Их Хурлын даргын 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 05-ны өдрийн 49 дүгээр захирамжаар байгуулагдсан Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулийн төслийг

Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдааны хэлэлцүүлэгт бэлтгэх, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах, гурилын үнийг зохиомлоор нэмэгдүүлж байгаа эсэхийг хянан шалгах үүрэг бүхий Ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Бат-Эрдэнэ, гишүүдэд Д.Өнөрболор, Ц.Сандаг-Очир, Ц.Туваан, Т.Энхтүвшин нар ажиллалаа. Ажлын хэсэг нийт долоон удаа, дэд ажлын хэсэг дөрвөн удаа тус тус хуралдаж, зарчмын зөрүүтэй хоёр саналыг бэлтгэн Байнгын хороо, чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлж, хуулийн төслийг 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 19-ны өдөр эцэслэн батлуулсан байна.

2/ Байнгын хорооны 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 24-ны өдрийн 03 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийг Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Тэмүүлэн, гишүүдэд Х.Булгантуяа, Б.Пүрэвдорж нар ажиллаж, ажлын хэсэг нэг удаа хуралдан, зарчмын зөрүүтэй хоёр санал бэлтгэж, хуулийн төслийг чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар 2024 оны зургадугаар сарын 05-ны өдөр эцэслэн батлуулав.

Хоёр. Намрын чуулганаас үргэлжлүүлэн ажилласан

3/ Улсын Их Хурлын даргын 2024 оны хоёрдугаар сарын 17-ны өдрийн 37 дугаар захирамжаар байгуулагдсан Татварын орчинд дүн шинжилгээ хийх, нийгэм, эдийн засагт үүсээд байгаа эргэлзээтэй асуудлыг судалж, санал, дүгнэлт гаргах, шаардлагатай бол татварын суурь шинэчлэлт хийх шийдвэрийн төсөл боловсруулж, танилцуулах үүрэг бүхий Ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын гишүүн, Төсвийн байнгын хорооны дарга Г.Тэмүүлэн ахалж, гишүүдэд Б.Баттөмөр, Ц.Цэрэнпунцаг, Ж.Батжаргал, Ж.Батсуурь нар ажиллаж байна. Ажлын хэсэг хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд “Тээвэр зуучлагчдын нэгдсэн холбоо” НҮТББ-ын төлөөлөлтэй уулзаж, өнөөгийн нөхцөл байдал, тулгамдаж буй асуудлын талаар сонсож, цаашид эрх зүйн орчинг сайжруулах чиглэлээр санал солилцсоны зэрэгцээ татварын орчинд дүн шинжилгээ, суурь судалгаа хийж буй МУИС-ийн багш нарын багтай уулзаж, явцын тайлантай танилцсан болно. Ажлын хэсэг хаврын чуулганы хугацаанд нийт хоёр удаа хуралджээ.

4/ Байнгын хорооны 2023 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн 18 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан Онцгой албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг Ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Сандаг-Очир ахлан, гишүүдэд Х.Булгантуяа, Г.Тэмүүлэн нар ажиллалаа. Ажлын хэсэг нэг удаа хуралдан, зарчмын зөрүүтэй дөрвөн санал бэлтгэж, хуулийн төслийг чуулганы 2024 оны зургадугаар сарын 05-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар эцэслэн батлуулсан байна.

Бусад ажил

Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээр хэлэлцүүлэх, санал авах, мэдээлэл солилцох зорилгоор хууль тогтоомжийн төслийн талаарх олон нийтийн зургаан хэлэлцүүлэг, найман уулзалт, ярилцлага зохион байгуулжээ.

Нэг. Хэлэлцүүлэг

1/ “Нээлттэй нийгэм форум” ТББ-тай хамтран 2024 оны хоёрдугаар сарын 28-ны өдөр “Цалин, халамжийн бодлого, хөдөлмөр эрхлэлт” сэдэвт хэлэлцүүлэг зохион байгуулав.

2/ “Нээлттэй нийгэм форум” ТББ-тай хамтран 2024 оны гуравдугаар сарын 28-ны өдөр “Жижиг дунд үйлдвэрлэлийн салбар дахь бизнест импортын нэмэгдсэн өртгийн албан татвар ногдуулалт” сэдэвт хэлэлцүүлгийг зохион байгуулав.

3/ “Нээлттэй нийгэм форум” ТББ - тай хамтран 2024 оны тавдугаар сарын 01-ний өдөр “Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн төлөвлөлт, хэрэгжилт” сэдэвт хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан.

4/ Дэлхийн банкнаас 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 23-ны өдөр зохион явуулсан “Чихэрлэг ундааны татварыг хэрэгжүүлж буй олон улсын туршлага, хүн амын эрүүл мэндэд үзүүлэх нөлөө, хэрэгжилтэд анхаарах асуудал” сэдэвт хэлэлцүүлэгт оролцов.

5/ Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны дарга Г.Тэмүүлэн нарын 32 гишүүн санаачлан Улсын Их Хурлаар 2023 оны долдугаар сарын 07-ны өдөр баталсан Төсвийн шинэчлэлийн эхний шатны хуулийн өөрчлөлтийн хүрээнд хийсэн Төсвийн дунд хугацааны хүрээний мэдэгдлийн талаарх олон нийтийн хэлэлцүүлгийг 2024 оны гуравдугаар сарын 29-ний өдөр зохион байгуулав.

6/ Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагаас 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 25-ны өдөр зохион байгуулсан “Үр дүнд суурилсан төсвийн төлөвлөлт” сэтгэдэвт хэлэлцүүлэгт Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны дарга Г.Тэмүүлэн оролцож, илтгэл тавив.

Хоёр. Хурал, зөвлөгөөн

1/ Татварын орчинд дүн шинжилгээ хийх, нийгэм, эдийн засагт үүсээд байгаа эргэлзээтэй асуудлыг судалж санал, дүгнэлт гаргах, шаардлагатай бол татварын суурь шинэчлэлт хийх шийдвэрийн төсөл боловсруулж, танилцуулах үүрэг бүхий Ажлын хэсгээс “Монголын тээвэр зуучлагчдын нэгдсэн холбоо” ТББ-ын төлөөлөлтэй 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 03-ны өдөр уулзалт зохион байгуулж, тулгамдаж буй асуудал, хууль эрх зүйн орчны талаар санал солилцов.

2/ МУИС-ийн багш нар болон иргэний нийгмийн байгууллагын төлөөлөгч нартай Татварын орчинд дүн шинжилгээ хийх, нийгэм, эдийн засагт үүсээд байгаа эргэлзээтэй асуудлыг судалж санал, дүгнэлт гаргах, шаардлагатай бол татварын суурь шинэчлэлт хийх шийдвэрийн төсөл боловсруулж, танилцуулах үүрэг бүхий Ажлын хэсгийн гишүүд 2024 оны зургадугаар сарын 04-ний өдөр уулзаж, санал солилцлоо.

3/ Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн, Төсвийн байнгын хорооны дарга, Монгол-Тайландын парламентын бүлгийн дэд дарга Г.Тэмүүлэн манай улсад туршлага судлах айлчлал хийж буй Тайландын Хаант Улсын Пражадхипок хааны институтын Нэгдүгээр нарийн бичгийн дарга Тавилвади Бүрээкүл тэргүүтэй төлөөлөгчдийг 2024 оны гуравдугаар сарын 20-ны өдөр хүлээн авч уулзав.

4/ Байнгын хорооны дарга Г.Тэмүүлэн Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн дарга, гишүүдтэй Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийн талаар гурван удаагийн уулзалт зөвлөгөөнийг хийсэн.

5/ Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар “Монгол газрын тос олборлох үйлдвэр” ТӨХХК-ийн төлөөлөгчидтэй Төсвийн байнгын хорооны дарга Г.Тэмүүлэн хоёр удаа уулзаж, зөвлөлдөв.



Гурав. Уулзалт, ярилцлага

1/ Татварын шинэчлэлийн хүрээнд Монгол Улсын тээвэр зуучын үйл ажиллагаа, цаашдын чиг хандлага, төрөөс үзүүлэх татварын боломжийн талаар Монголын тээвэр зуучлагчдын нэгдсэн холбооны төлөөлөлтэй санал солилцох уулзалтыг Төрийн ордонд 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 03-ны өдөр зохион байгуулж, хамтран ажиллах талаар ярилцав.

2/ Төсвийн тухай хуульд 2023 оны долдугаар сарын 07-ны өдөр оруулсан өөрчлөлтөөр Төсвийн дунд хугацааны хүрээний мэдэгдлийг олон нийтээр хэлэлцүүлэхээр хуульчилсантай холбогдуулан Монгол Улсын 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төслийг боловсруулах анхны олон нийтийн хэлэлцүүлгийг 2024 оны гуравдугаар сарын 29-ны өдөр зохион байгуулав. Олон нийтийн хэлэлцүүлгээр дунд хугацааны төсвийн төлөвлөлтийг Монгол Улсын хөгжлийн бодлоготой уялдуулах зорилгоор Эдийн засаг, хөгжлийн сайд хэлэлцүүлгийг нээж, Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл, Иргэний нийгмийн байгууллагууд, Засгийн газрын төлөөлөл оролцож, санал бодлоо солилцон, эдийн засгийн өсөлтийг тогтвортой хадгалах, Засгийн газрын өрийн хэмжээг бууруулах, гадаад валютын нөөцийг 10 тэрбум долларт хүргэх зорилтуудад санал нэгдэв.

3/ Монгол Улсын 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төслийг Засгийн газраас өргөн мэдүүлсний дараа Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс 2024 оны тавдугаар сарын 16-ны өдөр хуулийн төсөлд өгч буй дүгнэлт, зөвлөмжийг олон нийтэд танилцуулж, бодлогын гол бичиг баримтууд нь макро эдийн засгийн нөхцөл байдалд нийцсэн, төсвийн тусгай шаардлагыг хангасан эсэх талаарх хуулиар хүлээсэн чиг үүргийн хүрээнд Улсын Их Хуралд 16 дүгнэлт, 13 зөвлөмжийг хүргүүлж, олон нийтээр хэлэлцүүлсэн байна.

Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээс санал авах зорилгоор Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах хууль, тогтоолын 20 төсөл, Байнгын хорооны 30 санал, дүгнэлт, танилцуулга, 12 мэдээ мэдээллийг D.Parliament.mn цахим системд байршуулжээ.

Иргэдээс Байнгын хороонд хоёр өргөдөл, гомдол ирүүлснийг хүлээн авч, хугацаанд нь хариу өгч шийдвэрлэсэн бол албан байгууллага, аж ахуйн нэгжээс 54 албан бичиг ирүүлснийг хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу хянаж, 17 албан бичигт Байнгын хорооноос хариу өгсөн байна.

Хууль, тогтоолын хувийн хэрэг 26 боть, нийт 4,511 хуудас, Байнгын хорооноос баталсан тогтоолын хувийн хэрэг нэг боть, нийт 19 хуудас, хуралдааны тэмдэглэл таван боть, нийт 903 хуудас материалыг зохих журмын дагуу нэгтгэн, архивт шилжүүлэн хүлээлгэн өгсөн байна.

ЕС. ҮЙЛДВЭРЖИЛТИЙН БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

Хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хороо эрхлэх асуудлын хүрээнд гурван удаа хуралдаж, “Малын гаралтай түүхий эдийн боловсруулах үйлдвэрлэлийг дэмжих зарим арга хэмжээний тухай” Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хэлэлцэн шийдвэрлэлээ.



ҮЙЛДВЭРЖИЛТИЙН БОДЛОГЫН
БАЙНГЫН ХОРОО

Чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар батлуулсан

3

УДАА
ХУРАЛДСАН

1

ХЭЛЭЛЦСЭН УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

1

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгүүд

Монгол Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх хүрээнд дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэн төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл ханган ажиллажээ. Үүнд,

Санал дүгнэлт, танилцуулга

хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлгийн

12

АНХНЫ
ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

1

ЭЦСИЙН ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

1

Хяналт, шалгалтын ажил

Улсын Их Хурлын даргын 2024 оны 11 дүгээр захирамжийн хавсралтад тусгагдсан хяналт шалгалтын хоёр ажлыг зохион байгууллаа.

1/ Монгол Улсын Их Хурлын дэд дарга болон Байнгын хорооны дарга, гишүүд 2024 оны гуравдугаар сарын 11-12-ны өдрүүдэд Орхон аймагт ажиллан, “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-ын үйл ажиллагаатай танилцаж, тус үйлдвэрийн 450 гаруй ажилтан, албан хаагчидтай уулзалт хийв.

**БҮРЭЛДЭХҮҮН:**

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
А. АДЪЯАСҮРЭН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.БАТЖАРГАЛ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.НАРАНБААТАР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.ТУВААН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.АНАНДБАЗАР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.БАТЛУТ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
О.ЦОГТГЭРЭЛ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.ЭРДЭНЭБАТ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.АУБАКИР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.ГАНБААТАР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ш.РАДНААСЭД



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.ЭНХТҮВШИН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.БАТ-ЭРДЭНЭ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.ДАМДИННЯМ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.ТЭМҮҮЛЭН

16
ГИШҮҮНТЭЙ



<https://www.facebook.com/StandingCommitteeOnIndustrializationPolicy>

1/ Байнгын хорооны дарга, гишүүд 2024 оны гуравдугаар сарын 27-ны өдөр Дархан-Уул аймаг, Сэлэнгэ аймгийн Сайхан сумын Хөтөл тосгонд үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн өмчит үйлдвэрийн газруудын үйл ажиллагаатай танилцаж, “Дархан арьс ширний цогцолборын бүтээн байгуулалт” ТӨХК, “Дархан төмөрлөгийн үйлдвэр” ТӨХК, “Хөтөл цемент шохой” ХХК-ийн ажилтан албан хаагчидтай уулзан, Улсын Их Хурлаас баталсан хууль тогтоомж, бодлого шийдвэрийг танилцууллаа. Уулзалтад оролцсон үйлдвэрийн ажилтан, албан хаагчдаас гаргасан саналыг холбогдох байгууллагуудад шийдвэрлүүлэхээр уламжилсан байна.

Бусад ажил

Хууль тогтоомжийн төслийг сурталчлан таниулах, олон нийтээс санал авах зорилгоор Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах хууль, тогтоолын талаарх Байнгын хорооны гурван санал, дүгнэлт, “Малын гаралтай түүхий эдийн боловсруулах үйлдвэрлэлийг дэмжих зарим арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг forum.parliament.mn цахим хуудас болон иргэд олон нийтээс санал авах D.Parliament.mn цахим системд байршуулсан байна.

Байнгын хорооны баталсан тогтоолын хувийн хэргийг архивын нэг нэгж, 70 хуудас болгон шилжүүлэв.



АРАВ. ХУУЛЬ ЗҮЙН БАЙНГЫН ХОРОО

Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Хууль зүйн байнгын хороо эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд 10 удаа, ажлын хэсгүүд 16 удаа хуралдаж, нийт 43 асуудлын хүрээнд 77 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын 13, Байнгын хорооны тогтоолын таван төсөл, албан тушаалтныг томилох, чөлөөлөхтэй холбоотой дөрвөн асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэжээ.



ХУУЛЬ ЗҮЙН БАЙНГЫН
ХОРОО

10

УДАА
ХУРАЛДСАН

43

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ

13

ХЭЛЭЛЦСЭН УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

16

АЖЛЫН ХЭСГИЙН ХУРАЛДААН

77

ХЭЛЭЛЦСЭН ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

5

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

4

АЛБАН ТУШААЛТНЫГ ТОМИЛОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ

Чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар батлуулсан

25

ХУУЛЬ

13

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгүүд

Байнгын хороо хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шатанд дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэн төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл ханган ажилласан байна. Үүнд,

Санал дүгнэлт, танилцуулга

хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлгийн

8

АНХНЫ
ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

7

ЭЦСИЙН ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

4

БУСАД АСУУДЛААР

12

ХОЛБОГДОХ БАЙНГЫН ХОРООНД

3

Боловсруулсан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёолол

АНХНЫ ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН ШАТАНД

66

ЭЦСИЙН ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН ШАТАНД

8

**БҮРЭЛДЭХҮҮН:**

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Ш. АДЬШАА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Д. ГАНБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Б. ПҮРЭВДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Н. УЧРАЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Н. АЛТАНХУЯГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Б. ДЭЛГЭРСАЙХАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Ш. РАДНААСЭД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Б. ЭНХ-АМГАЛАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Г. АМАРТҮВШИН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Ц. МӨНХЦЭЦЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Ц. САНДАГ-ОЧИР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Б. ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Э. БАТ-АМГАЛАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Ц. МӨНХ-ОРГИЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Ж. СҮХБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

С. БЯМБАЦОГТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Л. МӨНХБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Ц. СЭРГЭЛЭН

19
ГИШҮҮНТЭЙ

Хууль, тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх Ажлын хэсгүүд

Улсын Их Хурлын даргын захирамж болон Байнгын хорооны тогтоолоор хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий гурван Ажлын хэсэг байгуулан ажилласан.

Нэг. Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар байгуулагдсан

1/ Улсын Их Хурлын даргын 2024 оны тавдугаар сарын 27-ны өдрийн 84 дүгээр захирамжаар байгуулагдсан Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хороо, чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Сандаг-Очироор ахлуулж, гишүүдэд Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Амартүвшин, Л.Мөнхбаатар, М.Оюунчимэг, Б.Энх-Амгалан нар ажиллав. Ажлын хэсэг хуулийн төслүүдийг Улсын Их Хурлын чуулганы 2024 оны зургадугаар сарын 05-ны нэгдсэн хуралдаанаар батлууллаа.

Хоёр. Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулагдсан

2/ Байнгын хорооны 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 02-ний өдрийн 04 дүгээр тогтоолоор бүрэлдэхүүнд нь өөрчлөлт оруулсан Шүүх байгуулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий Ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Амартүвшин, гишүүдэд Д.Ганбат, Ц.Мөнх-Оргил, Ц.Мөнхцэцэг, Ц.Сандаг-Очир нар ажилласан байна. Ажлын хэсэг хуулийн төслүүдийг Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаанд оруулан хэлэлцүүлж, 2024 оны зургадугаар сарын 05-нд батлуулсан байна.

3/ Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай, Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх тухай хуулиудын шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсэг Байнгын хорооны 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 23-ны өдрийн 04 дүгээр тогтоолоор байгуулагдсан. Тус Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнийг Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Мөнхцэцэгээр ахлуулан, Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Ганбат, Л.Мөнхбаатар, Ц.Сандаг-Очир, Д.Цогтбаатар, Б.Энх-Амгалан нарын бүрэлдэхүүнтэй байгуулсан бөгөөд Ажлын хэсэг үргэлжлүүлэн ажиллаж байна.

Хяналт, шалгалтын ажил

Байнгын хороо эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд хяналт шалгалтын чиглэлээр хоёр удаа тайлан, илтгэл сонсож хэлэлцсэн байна. Үүнд, Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 23 дахь илтгэл, Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын гишүүний Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны 2023 оны тайланг хэлэлцэв. Эдгээр илтгэл, тайланг хэлэлцсэнтэй холбогдуулан “Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 23 дахь илтгэл, Эрүү шүүлтээс урьдчилан

сэргийлэх үйл ажиллагааны 2023 оны тайланг хэлэлцсэнтэй холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг боловсруулж, чуулганы 2024 оны тавдугаар сарын 02-ны нэгдсэн хуралдаанаар батлууллаа.

Бусад ажил

Байнгын хороо Төрлөөр устгах гэмт хэрэг, хүн төрөлхтний эсрэг гэмт хэрэг, дайны гэмт хэрэг болон олон улсын бусад гэмт хэргийг мөрдөн шалгах, хянан шийдвэрлэх асуудлаар олон улсад хамтран ажиллах тухай Любляна-Гаагийн конвенцын төслийг зөвшилцөх талаар болон Эрүүгийн хэрэгт эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх тухай Европын конвенцыг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийн талаар санал дүгнэлт Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороонд хүргүүлсэн байна.

Мөн Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулж санал, дүгнэлтээ Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд хүргүүлж ажиллажээ.

Холбогдох байгууллагын үйл ажиллагаатай танилцах ажлын хүрээнд Байнгын хорооны гишүүд Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Цагдаагийн ерөнхий газар, Улсын дээд шүүх, Гэр бүл хөгжлийн ерөнхий газар, Хүүхэд хамгаалах 108 төв, Дүүргийн шүүхүүдийн үйл ажиллагаатай танилцсаны дээр Баянхонгор, Өвөрхангай аймгуудад ажиллаж, хуулийн салбарын алба хаагчидтай уулзан, шүүх байгууллагуудын ажилтай танилцлаа.

Түүнчлэн, хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээс санал авах зорилгоор “Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны 49 дүгээр, 2023 оны 35 дугаар тогтоолын хэрэгжилт, цаашид анхаарах асуудал” сэдэвт хэлэлцүүлгийг 2024 оны гуравдугаар сарын 13-ны өдөр, Гэр бүлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн талаарх хэлэлцүүлгийг 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 01-ний өдөр, Гэр бүлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн талаарх хэлэлцүүлгийг МҮОНРТ-тэй хамтран 2024 оны тавдугаар сарын 16-ны өдөр тус тус зохион байгуулсан байна.



Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах хууль, тогтоолын болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн 64 төсөл, Байнгын хорооны есөн санал, дүгнэлт, эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх дөрвөн танилцуулгыг Улсын Их Хурлын forum.parliament.mn цахим хуудас болон D.Parliament.mn цахим системд тус тус байршуулж, иргэд олон нийтээр хэлэлцүүлсэн байна.

Иргэдээс Байнгын хороодын эрхлэх асуудлын хүрээнд 87 өргөдөл, гомдол ирүүлснийг хүлээн авч, хариу өгөх шаардлагатай 52 өргөдөл, гомдолд хугацаанд нь хариу өгч шийдвэрлэсэн бол албан байгууллага, аж ахуйн нэгжээс 87 албан бичиг ирүүлснийг хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу хянаж, хариу өгөх шаардлагатай 42 албан бичигт Байнгын хорооноос хариу өгчээ.



АРВАННЭГ ЭДИЙН ЗАСГИЙН БАЙНГЫН ХОРОО

Улсын Их Хурлын хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Эдийн засгийн байнгын хороо есөн удаа, Төрийн байгуулалтын байнгын хороотой хамтран нэг удаа, нийт 10 удаа, хууль тогтоомжийн төслийг Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдааны хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий ажлын хэсэг найм, ажлын дэд хэсэг 15 удаа хуралдаж, давхардсан тоогоор нийт 26 асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэж, хуулийн 26, Улсын Их Хурлын тогтоолын дөрвөн төслийг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл ханган, эцэслэн батлуулсан байна. Мөн Улсын Их Хурлын даргын захирамжийн нэг төсөл боловсруулж, Байнгын хорооны тогтоолын гурван төслийг хэлэлцэн баталжээ.



ЭДИЙН ЗАСГИЙН БАЙНГЫН
ХОРОО

10

УДАА
ХУРАЛДСАН

43

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ

3

БАЙНГЫН ХОРООНЫ
ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

8

АЖЛЫН ХЭСГИЙН
ХУРАЛДААН

15

АЖЛЫН ДЭД ХЭСГИЙН
ХУРАЛДААН

1

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГЫН
ЗАХИРАМЖИЙН ТӨСӨЛ

Чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар батлуулсан

26

ХУУЛЬ

4

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгүүд

Байнгын хороо Улсын Их Хуралд хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шатанд дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэн төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл ханган ажилласан байна. Үүнд,

ХЭЛЭЛЦЭХ ЭСЭХ
ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

6

АНХНЫ
ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

11

ЭЦСИЙН
ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН

3

АЖЛЫН ХЭСГИЙН

7

Хууль, тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх Ажлын хэсгүүд

Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий дөрвөн Ажлын хэсэг байгуулан ажилласны гурав нь үргэлжлүүлэн ажиллаж байна.



БҮРЭЛДЭХҮҮН:



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.БАТЛУТ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.ГАНИБАЛ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
М.ОЮУНЧИМЭГ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.ЧИНЗОРИГ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.БАТТӨМӨР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.ГАНХУЯГ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.ӨНӨРБОЛОР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ЭНХБАЯР



Д.БАТ-ЭРДЭНЭ
/БҮРЭН ЭРХИЙГ ТҮДГЭЛЗҮҮЛСЭН/



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.ДАВААСҮРЭН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ч.УНДРАМ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.ЭНХТҮВШИН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.БАТ-ЭРДЭНЭ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.ДОРЖХАНД



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ч.ХҮРЭЛБААТАР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.ГАНБААТАР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ЖАВХЛАН



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
О.ЦОГТГЭРЭЛ

19
ГИШҮҮНТЭЙ

Нэг. Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар байгуулагдсан

1/ Улсын Их Хурлын даргын 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 12-ны өдрийн 55 дугаар захирамжаар байгуулагдсан Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн төсөл, хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслүүдийг Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баттөмөр ахалж, гишүүдэд Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Ганхуяг, Т.Доржханд, М.Оюунчимэг, Ж.Сүхбаатар нар ажиллалаа. Тус Ажлын хэсэг хуулийн төслийг чуулганы 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 19-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар эцэслэн батлуулсан.

2/ Улсын Их Хурлын даргын 2024 оны тавдугаар сарын 21-ны өдрийн 80 дугаар захирамжаар байгуулагдсан Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл, хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Ганхуяг, гишүүдэд Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Амартүвшин, Д.Батлут, Ч.Ундрэм, Т.Энхтүвшин нар ажиллаж байна.

3/ “Монгол Улсын хөгжлийн 2025 оны төлөвлөгөө батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсэг Улсын Их Хурлын даргын 2024 оны тавдугаар сарын 22-ны өдрийн 81 дүгээр захирамжаар байгуулагдсан. Ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баттөмөр ахлан, бүрэлдэхүүнд Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Ганхуяг, Н.Ганибал, Ч.Ундрэм, Т.Энхтүвшин нар багтсан бөгөөд, Ажлын хэсэг үргэлжлүүлэн ажиллаж байна.

4/ Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн Үндэсний орон сууцжуулалтын тухай болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын даргын 2024 оны тавдугаар сарын 22-ны өдрийн 81 дүгээр захирамжаар байгуулсан. Улсын Их Хурлын гишүүн Э.Батшугар тус Ажлын хэсгийг ахалж буй бөгөөд Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Булгантуяа, Б.Пүрэвдорж, Г.Тэмүүлэн, Д.Цогтбаатар нар бүрэлдэхүүнд нь ажиллаж байна.

Бусад ажил

Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2023 оны үйл ажиллагааны тайлан, Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2023 оны үйл ажиллагааны системчилсэн үнэлгээний тайлан, Санхүүгийн зохицуулах хорооны дэргэдэх Хяналтын зөвлөлийн 2023 оны үйл ажиллагааны тайланг Байнгын хорооны хуралдаанаар сонсож, Байнгын хорооны гишүүд тухайн салбарт тулгамдаад байгаа асуудлын талаар зөвлөмж өглөө.

Мөн, Үндэсний статистикийн хорооны 2023 оны үйл ажиллагааны тайлан, 2023 оны үйл ажиллагааны системчилсэн үнэлгээний тайланг Байнгын хорооны хуралдаанаар сонсож, Байнгын хорооны гишүүд тухайн салбарт тулгамдаад байгаа асуудлын талаар зөвлөмж өгөв.

Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлийн 2023 оны биелэлт, Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 2023 оны хэрэгжилт, Монгол Улсын хөгжлийн 2022 оны төлөвлөгөөний гүйцэтгэлийн тайланг Төрийн байгуулалтын байнгын хороотой хамтарсан хуралдаанаар хэлэлцэж, санал, дүгнэлтээ чуулганы нэгдсэн хуралдаанд танилцуулж, хэлэлцүүлээ.

Монголбанкны 2023 оны үйл ажиллагааны тайлан болон Хяналтын зөвлөлийн 2023 оны үйл ажиллагааны тайлан, Монголбанкны 2023 оны аудитлагдсан санхүүгийн тайланг Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцэж, тухайн салбарт тулгамдаад байгаа асуудлын талаар Байнгын хорооны гишүүд зөвлөмж өгсөн.

Байнгын хорооны 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 17-ны өдрийн хуралдаанаар “Үр дүнд суурилсан нэгдсэн төлөвлөлтийн аргачлалыг Монгол Улсын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтөд бүрэн нэвтрүүлэх арга зүй” сэдэвт мэдээллийг сонсов.

Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Үндэсний баялгийн сангийн тухай анхдагч хуулиуд болон бусад хуулийн талаар олон нийтэд сурталчлах чиглэлээр мэдээллийн хэрэгслээр мэдээлэл өгөх таван удаагийн ажлыг зохион байгуулсан.

Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээс санал авах зорилгоор Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах есөн хууль, тогтоолын төсөл, Байнгын хорооны 17 санал, дүгнэлт, эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн гурван танилцуулга, харьяа байгууллагын таван тайланг иргэд, олон нийтээс санал авахаар d.parliament.mn цахим системд байршуулжээ.

Иргэдээс Байнгын хороонд 21 өргөдөл, гомдол ирүүлснийг хүлээн авч, хариу өгөх шаардлагатай 10 өргөдөл, гомдолд хугацаанд нь хариу өгч шийдвэрлэсэн бол албан байгууллага, аж ахуйн нэгжээс 40 албан бичиг ирүүлснийг хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу хянаж, таван албан бичигт хариу өгч, Байнгын хорооноос бусад асуудлын хүрээнд 35 албан бичиг явуулсан байна.



III БҮЛЭГ

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАН ШАЛГАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

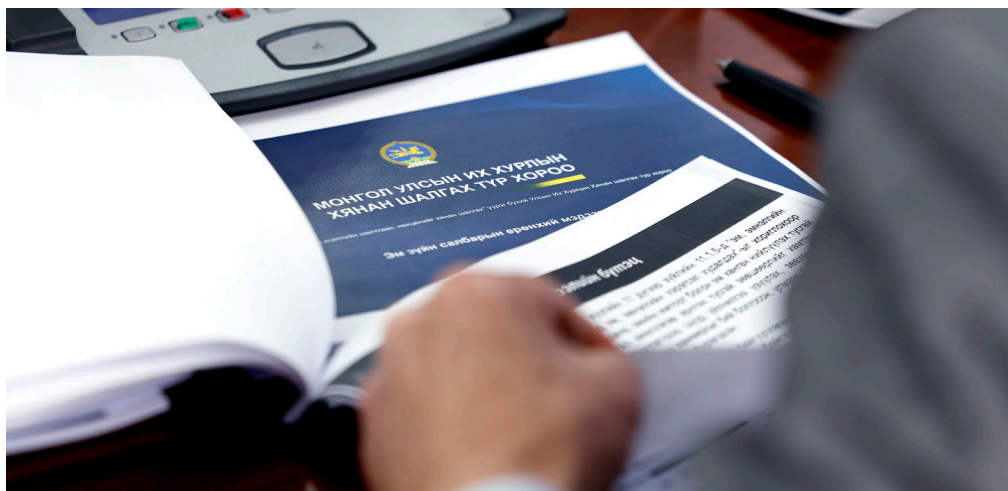
УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТ

Улсын Их Хурал хууль тогтоомжийн биелэлтийг хангуулах, хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах, баталгааг хангах, Монгол Улсын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн тогтвортой байдал, харилцан уялдаа, төсвийн хяналт, сахилга батыг хангуулах, нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн тодорхой асуудлаар тусгай шалгалт явуулж, иргэний мэдэх эрхийг хангах зорилгоор хяналт шалгалтын үйл ажиллагаа явуулж байна. Улсын Их Хурал хянан шалгах бүрэн эрхээ хуулиар тогтоосон асуулт, асуулга тавих, хууль тогтоомжийн биелэлтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх, мэдээлэл сонсож, тайлан, илтгэл хэлэлцэх, улсын төсвийг боловсруулах, батлах, хэрэгжүүлэх бүх үе шатанд хяналт тавих, хяналтын сонсгол хийх, хянан шалгах түр хороо байгуулж, тусгай шалгалт явуулах зэрэг арга хэрэгслүүдээр хэрэгжүүлдэг.

Хянан шалгах түр хороод

Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн асуудлуудыг хянан шалгах үүрэг бүхий Хянан шалгах гурван түр хороо ажилласан байна. Эдгээр Хянан шалгах түр хороодод давхардсан тоогоор Улсын Их Хурлын 23 гишүүн ажиллаж, чуулганы нэгдсэн хуралдаанд тайлангаа танилцуулснаар татан буугдсанд тооцсон. Түр хороод үйл ажиллагааны хүрээнд түр хорооны нийт 44 тогтоол баталсан ба Улсын Их Хурлын хоёр тогтоолоор Засгийн газарт үүрэг, чиглэл өгсөн байна.

Нэг. Эмийн үнийн өсөлтийн шалтгаан, нөхцөлийг хянан шалгах үүрэг бүхий Хянан шалгах түр хороо





Улсын Их Хурлын 2023 оны 60 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан тус Хянан шалгах түр хороог Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Чинбүрэн даргалж, бүрэлдэхүүн Улсын Их Хурлын олонхыг төлөөлөн Д.Батлут, Б.Жаргалмаа, М.Оюунчимэг, Ц.Сандаг-Очир нар, цөөнхийг төлөөлөн Б.Бейсен, Ц.Туваан нар ажилласан юм. Үйл ажиллагааныхаа хүрээнд Хянан шалгах түр хорооны нийт 17 тогтоол баталсан бөгөөд тайлан, санал, дүгнэлтийн хүрээнд Улсын Их Хурлын 2024 оны 38 дугаар тогтоолоор Засгийн газарт чиглэл өгчээ.

Хянан шалгах түр хорооны гишүүд 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд хянан шалгагч, шинжээчдийн хамт Эрүүл мэндийн яам, Зоонозын өвчин судлалын үндэсний төвийн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн нөөцийн агуулах, Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт, зохицуулалтын газрын Эм шинжлэх лаборатори, Гаалийн ерөнхий газрын харьяа Замын-Үүд дэх Гаалийн газар, “Чингис хаан” Олон Улсын нисэх онгоцны буудлын гаалийн газар, Техник импортын эмийн агуулах, Сэлэнгэ аймаг дахь Гаалийн газар, Алтанбулаг боомт зэрэг газруудад ажиллаж эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, биологийн идэвхт бүтээгдэхүүн нэвтрүүлж байгаа болон түүнд тавих хяналт шалгалт, илэрсэн зөрчил, одоогийн нөхцөл байдал, цаашид авах арга хэмжээний зэрэг асуудлаар холбогдох албан тушаалтнуудтай уулзалт хийжээ.

Түр хорооноос 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 15-17-ны өдрүүдэд зохион байгуулсан нотлох баримтыг шинжлэн судлах сонсголоор “Эмийн хүртээмж” сэдвийн хүрээнд долоо, “Эмийн үнэ ба шалтгаан нөхцөл” сэдвийн хүрээнд зургаа, “Эмийн бүртгэл болон чанарын хяналт” сэдвийн хүрээнд 19, нийт 32 асуудлыг хэлэлцсэн юм. Түр хороо 2024 оны тавдугаар сарын 02-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанд тайлан, санал, дүгнэлтээ танилцуулж, татан буугдсан.

Хоёр. Нийслэлийн нийтийн тээврийн чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, парк шинэчлэх шаардлагын дагуу 2023 онд худалдан авсан автобусны худалдан авах ажиллагаанд хяналт шалгалт хийх үүрэг бүхий Хянан шалгах түр хороо



Тус Хянан шалгах түр хороо Улсын Их Хурлын 2024 оны 13 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан бөгөөд Улсын Их Хурлын Ж.Бат-Эрдэнэ даргалж, бүрэлдэхүүнд Улсын Их Хурлын олонхыг төлөөлөн П.Анужин, Д.Батлут, Х.Ганхуяг, Ц.Даваасүрэн, Г.Тэмүүлэн, Ж.Чинбүрэн нар, цөөнхийг төлөөлөн Ж.Батсуурь, Н.Ганибал, С.Одонтуяа, Т.Доржханд нар ажилласан юм. Хянан шалгах түр хороо үйл ажиллагааныхаа хүрээнд нийт 10 тогтоол баталсан байна.

Хянан шалгах түр хорооны хянан шалгагч, шинжээч нар ажлын даалгаврын дагуу Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар, Нийслэлийн нийтийн тээврийн газар, "Автотээврийн Үндэсний төв" Төрийн өмчит үйлдвэрийн газар, Монголын Үндэсний Олон нийтийн радио, телевиз, "Тэнүүн-Огоо" ХХК зэрэг байгууллагуудад ажиллан, баримт материалтай танилцаж, тодруулга, тайлбар авсан байна. Нотлох баримтыг шинжлэн судлах сонсголыг 2024 оны тавдугаар сарын 21-22-ны өдрүүдэд нийт зургаан дэд сэдвийн хүрээнд зохион байгуулж, 2024 оны зургадугаар сарын 05-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанд тайлан, санал, дүгнэлтээ танилцуулан, татан буугджээ.

Гурав. Ашигт малтмал хайх, ашиглах зориулалтаар газар, түүний хэвлийг тусгай зөвшөөрлөөр олгох, төлбөр, татвар ногдуулах, хураахтай холбоотой үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийх үүрэг бүхий Хянан шалгах түр хороо



Улсын Их Хурлын 2024 оны 25 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан Ашигт малтмал хайх, ашиглах зориулалтаар газар, түүний хэвлийг тусгай зөвшөөрлөөр олгох, төлбөр, татвар ногдуулах, хураахтай холбоотой үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийх үүрэг бүхий Хянан шалгах түр хороог Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Цэрэнпунцаг даргалж, Улсын Их Хурлын олонхыг төлөөлөн Ц.Сандаг-Очир, Б.Энх-Амгалан нар, цөөнхийг төлөөлөн Ш.Адъяаа, Т.Доржханд нар ажилласан юм. Үйл ажиллагааныхаа хүрээнд тус Хянан шалгах түр хороо нийт 16 тогтоол баталж ажилласан байна.

2024 оны тавдугаар сарын 29-30-ны өдрүүдэд нийт таван сэдэв, 10 асуудлаар зохион байгуулсан Нөтлөх баримтыг шинжлэн судлах сонсголыг Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Энх-Амгалан даргалан явуулсан бөгөөд Улсын Их Хурлын чуулганы 2024 оны зургадугаар сарын 05-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанд тайлан, санал, дүгнэлтээ танилцуулснаар татан буугдав.

Түр хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулан Улсын Их Хурлаас “Ашигт малтмал хайх, ашиглах зориулалтаар газар, түүний хэвлийг тусгай зөвшөөрлөөр олгох, төлбөр, татвар ногдуулах, хураахтай холбоотой үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийсэнтэй холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай” тогтоол баталж, Засгийн газарт чиглэл өгөөд байна.



Хууль тогтоомжийн биелэлтэд
хяналт шалгалт хийх үүрэг бүхий Ажлын хэсгүүд

Хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд тодорхой асуудлаар шалган судлах, хууль тогтоомжийн биелэлтэд хяналт шалгалт хийх үүрэг бүхий Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар байгуулагдсан гурав, Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулагдсан 15, дэд хорооны тогтоолоор байгуулагдсан нэг, нийт 19 ажлын хэсэг үйл ажиллагаа явуулжээ. Эдгээр Ажлын хэсгүүдэд давхардсан тоогоор Улсын Их Хурлын 114 гишүүн ажилласан байна.

Нэг. Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар байгуулагдсан

Шийдвэр, чиглэл, бүрэлдэхүүн	Үйл ажиллагаа
Улсын Их Хурлын даргын захирамж №18 2021.03.11 Концессын тухай хууль тогтоомж, гэрээний хэрэгжилтийг Дарханы төмөрлөгийн үйлдвэрт хэрхэн хэрэгжүүлж байгааг шалгах, санал, дүгнэлт гарган, шийдвэрийн төсөл боловсруулж Улсын Их Хуралд танилцуулах. Ажлын хэсгийн ахлагч: Г.Дамдинням Гишүүд: Б.Баттөмөр, Х.Болорчулуун, Х.Ганхуяг, Д.Өнөрболор, Г.Тэмүүлэн, Ч.Ундрэм, О.Цогтгэрэл	- Ажлын хэсгийн үйл ажиллагаанд шаардлагатай нэмэлт мэдээлэл ирүүлэхийг хүссэн албан бичгийг Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газарт 2021 оны гуравдугаар сарын 17-нд, Үндэсний хөгжлийн газарт 2021 оны гуравдугаар сарын 18-нд, “Дархан Төмөрлөгийн үйлдвэр” ХК-д 2021 оны дөрөвдүгээр сарын 15-ны өдөр тус тус хүргүүлсний дагуу хариу мэдээллийг ирүүлсэн. 2021 оны тавдугаар сарын 05-ны өдөр “Дарханы Төмөрлөгийн Үйлдвэр” ХК-иас ирүүлсэн тайлбарын дагуу нэмэлт судалгаа хийж, ажлын хэсгийн ахлагчид танилцуулсан. 2021 оны тавдугаар сарын 12-ны өдөр ажлын хэсгийн ахлагч тус үйлдвэр дээр ажиллахтай холбогдуулан ажлын дэд хэсгээс Концессын гэрээний хэрэгжилтийн одоогийн явц байдал, 2014-2020 оны төмрийн хүдрийн экспортын мэдээлэл, татварын өглөгийн дэлгэрэнгүй мэдээлэл, судалгааг бэлтгэж хүргүүлсэн. 2021 оны зургадугаар сарын 10-ны өдөр 2014 онд байгуулсан Концессын гэрээ, 2019 онд Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яамнаас байгуулагдсан ажлын хэсгийн дүгнэлт болон “Дарханы Төмөрлөгийн Үйлдвэр” ХК-аас ирүүлсэн тайлбарт зэрэгцүүлсэн байдлаар санал, дүгнэлт боловсруулж ажлын хэсгийн ахлагчид хүргүүлсэн. - Ажлын хэсэгт мэдээлэл ирүүлэх тухай ажлын хэсгийн ахлагч, Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Дамдинням 2021 оны аравдугаар сарын 01-ний өдрийн УИХ-03/8688 дугаар албан бичгийг Монгол Улсын Ерөнхий аудитор Д.Занданбатад хүргүүлж, хариуг авсан. - Ажлын хэсэг тайлан, санал дүгнэлтээ 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хурлын даргад танилцуулсанаар Ажлын хэсгийн үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.

Улсын Их Хурлын даргын захирамж №25 2024.02.19 Газрын тухай болон Ашигт малтмалын тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, газрын зөвшөөрөл олголт, ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийн хувийг тооцох, төлбөр ногдуулах, тайлагнах, төсөвт төлөх үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийж санал, дүгнэлт гаргах, хянан шалгах түр хороо байгуулах бэлтгэл хангах. Ажлын хэсгийн ахлагч: Ц.Цэрэнпунцаг Гишүүд: Б.Баттөмөр, Ж.Батжаргал, Э.Батшугар, Г.Тэмүүлэн, Н.Учрал, Д.Цогтбаатар, Б.Энх-Амгалан, Б.Энхбаяр	Хуралдсан байдал: - Ажлын хэсэг гурван удаа (2024.03.14, 20, 2024.04.03) - Байнгын хороогоор хоёр удаа (2024.03.13, 2024.04.11) Үйл ажиллагааны явцын мэдээлэл: - Ажлын хэсгээс холбогдох хуулиудын хэрэгжилт, нөхцөл байдлын талаарх мэдээлэл ирүүлэх тухай албан бичгийг холбогдох байгууллагуудад хүргүүлсэн. 2024 оны гуравдугаар сарын 06-ны өдөр ажлын дэд хэсгийн бүрэлдэхүүнийг ажлын хэсгийн ахлагч, 2024 оны гуравдугаар сарын 13-ны өдрийн Эдийн засгийн байнгын хорооны тогтоолоор ажлын хэсгийн удирдамжийг тус тус баталсан. 2024 оны гуравдугаар сарын 14-ний өдрийн ажлын хэсгийн хуралдаанаар “Иргэн, хуулийн этгээдэд газар олголтын байдал, газар өмчлөх, эзэмших, ашиглах эрхийн талаар” сэдэвт илтгэлийг сонссон. 2024 оны гуравдугаар сарын 20-ны өдрийн ажлын хэсгийн хуралдаанаар тайлан, санал, дүгнэлтээ хэлэлцэж Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл боловсруулах, хоёр асуудлаар тус тусад нь Хянан шалгах түр хороо байгуулах санал гаргасан. 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 03-ны өдрийн ажлын хэсгийн хуралдаанаар тайлан, санал, дүгнэлтээ эцэслэн хэлэлцсэн. - Ажлын хэсэг 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 11-ний өдрийн Эдийн засгийн байнгын хорооны хуралдаанд тайлангаа танилцуулж, тайлангийн санал, дүгнэлттэй холбогдуулан Хянан шалгах түр хороо байгуулах тухай Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хэлэлцүүлснээр ажлын хэсгийн үйл ажиллагаа дуусгавар болсон. - Улсын Их Хурлын 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 12-ны өдрийн 25 дугаар тогтоолоор Хянан шалгах түр хороо байгуулсан.
---	--

Улсын Их Хурлын даргын захирамж №49 2024.04.05 Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулийн төслийг Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдааны хэлэлцүүлэгт бэлтгэх, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах, гурилын үнийг зохиомлоор нэмэгдүүлж байгаа эсэхийг хянан шалгах. Ажлын хэсгийн ахлагч: Ж.Бат-Эрдэнэ Гишүүд: Д.Өнөрболор, Ц.Сандаг-Очир, Ц.Туваан, Т.Энхтүвшин Хуралдсан байдал: - Ажлын хэсэг нэг удаа (2024.04.18) - Ажлын дэд хэсэг гурван удаа (2024.04.10, 14, 17) Үйл ажиллагааны явцын мэдээлэл: 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 08-ны өдөр ажлын хэсэг гурилын үйлдвэрүүд дээр ажиллаж, нөхцөл байдал, гурил үйлдвэрлэсэн хэмжээ, нөөц, үнийн талаар болон импортын гурилын гаалийн албан татвараас чөлөөлөх асуудлуудын талаар ажилтан, албан хаагчдын төлөөлөлтэй уулзалт хийсэн. 2024 оны дөрөвдүгээр 09-ний өдөр ажлын хэсэг тариалан эрхлэгч нартай уулзалт хийсэн. 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 10-ны өдрийн ажлын дэд хэсгийн хуралдаанаар улсын хэмжээнд сүүлийн таван жилийн дундаж буюу 2019-2023 онд хураасан улаанбуудайн хэмжээ, экспорт, импортын улаанбуудайн хэмжээ, үнэ, нийт нөөц болон үйлдвэрлэсэн гурилын хэмжээ, экспорт, импортын гурилын хэмжээ, үнэ, нийт нөөцийн талаарх холбогдох судалгааг гаргаж, нэгдсэн танилцуулга хийхээр тогтсон. 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 14-ний өдрийн ажлын дэд хэсгийн хуралдааныг Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газарт зохион байгуулж, өмнөх хуралдаанаар хэлэлцсэн асуудлыг үргэлжлүүлэн хэлэлцэж, тоон баримтуудыг эцэслэн нэгтгэсэн. 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 17-ны өдрийн ажлын дэд хэсгийн хуралдаанаар Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хэлэлцсэн. 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 18-ны өдрийн ажлын хэсгийн хуралдаанд ажлын дэд хэсэг танилцуулга хийсэн. Ажлын хэсгээс Байнгын хорооны хуралдаанд танилцуулга хийсэн. 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 19-ний өдөр Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай Улсын Их Хурлын 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 19-ний өдрийн 31 дүгээр тогтоол батлагдсан. - Ажлын хэсгийн үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.

Хоёр. Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулагдсан

Шийдвэр, чиглэл, бүрэлдэхүүн	Үйл ажиллагаа
Хууль зүйн байнгын хорооны тогтоол №09 2020.12.24 Монгол Улс олон талт олон улсын гэрээнд нэгдэн орсноор хүлээсэн үүргийн хэрэгжилтийн тайланг холбогдох олон улсын байгууллагад хүргүүлэх, тайлантай холбогдуулан олон улсын байгууллагаас ирүүлсэн зөвлөмжийн дагуу хэрэгжүүлж байгаа ажлын явц байдалтай танилцах, санал, дүгнэлт боловсруулах Ажлын хэсгийн ахлагч: Ц.Мөнх-Оргил Гишүүд: С.Амарсайхан, С.Бямбацогт, Б.Пүрэвдорж, Ц.Сэргэлэн	Хуралдсан байдал: - Ажлын хэсэг долоон удаа (2021.01.25, 2021.03.04, 2021.04.05, 29, 2021.10.04, 2023.06.05, 2024.01.15) - Ажлын дэд хэсэг 15 удаа - Байнгын хороогоор таван удаа (2021.10.06, 2022.03.30, 2023.06.14, 20, 2024.03.28) Үйл ажиллагааны явц (2024 оны хаврын ээлжит чуулганаар) Үйл ажиллагааны явц (2024 оны хаврын ээлжит чуулганаар) 2024 оны нэгдүгээр сарын 09-ний өдрийн ажлын дэд хэсгийн хуралдаанаар ажлын хэсгийн нэгдсэн санал, дүгнэлт, түүнд үндэслэн боловсруулах Байнгын хорооны тогтоолын төслийн талаар хэлэлцсэн. 2024 оны нэгдүгээр сарын 15-ны өдрийн ажлын хэсгийн хуралдаанаар Олон улсын гэрээний хэрэгжилтийн явцын талаар ажлын дэд хэсгээс танилцуулж, үүнтэй холбогдуулан Засгийн газарт Байнгын хорооны тогтоолоор чиглэл өгөх тухай асуудлыг хэлэлцээд дахин боловсруулахаар тогтов. 2024 оны гуравдугаар сарын 28-ны өдрийн Хууль зүйн байнгын хорооны хуралдаанд Улсын Их Хурлын гишүүн, ажлын хэсгийн ахлагч Ц.Мөнх-Оргил ажлын хэсгийн тайлангаа танилцуулсан. Тайлантай холбогдуулан боловсруулсан “Монгол Улсын нэгдэн орсон олон талт олон улсын гэрээний хэрэгжилтийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг Байнгын хороо хэлэлцэж дэмжсэн. - Ажлын хэсэг 2024 оны гуравдугаар сарын 28-ны өдрийн Хууль зүйн байнгын хорооны, 2023 оны гуравдугаар сарын 29-ний өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанд тайлангаа танилцуулж, тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэн батлуулсанаар ажлын хэсгийн үйл ажиллагаа дуусгавар болсон. - Улсын Их Хурлын 2024 оны гуравдугаар сарын 29-ний өдрийн “Монгол Улсын нэгдэн орсон олон талт олон улсын гэрээний хэрэгжилтийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” 24 дүгээр тогтоол баталсан.

Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хорооны тогтоол №01 2021.01.13 Монгол Улсын 2021 оны төсвийн тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай 39 дүгээр тогтоолын 1.5 дахь дэд заалт “төрийн өмчийн ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэг, дотуур байрны нүхэн жорлонг орчин үеийн стандарт, шаардлагад нийцсэн ариун цэврийн байгууламжаар солих ажлын санхүүжилтийг “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-аар нийгмийн хариуцлагын хүрээнд шийдвэрлүүлэн 2021-2022 онд багтаан хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах” гэж заасны хэрэгжилтийг хангах санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах Ажлын хэсгийн ахлагч: Б.Баярсайхан Гишүүд: П.Анужин, Ё.Баатарбилэг, Б.Жаргалмаа, Г.Мөнхцэцэг, Д.Өнөрболор, Ч.Ундрэм, Т.Энхтүвшин	Хуралдсан байдал: - Ажлын хэсэг нийт 13 удаа хуралдсан. (2021.01.20, 2021.02.24, 2021.03.12, 2021.04.07, 20, 2021.05.12, 2021.08.09; 2021.10.01, 2021.11.24, • • • 2021.12.13, 2022.05.09, 2022.09.05, 2023.04.14) - Байнгын хороогоор дөрвөн удаа (2022.01.17, 2022.03.28, 2023.06.20, 2024.01.16) Үйл ажиллагааны явц (2024 оны хаврын ээлжит чуулганаар) 2024 оны нэгдүгээр сарын 16-ны өдрийн Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хорооны хуралдаанд ажлын хэсгийн үйл ажиллагааны явцын талаарх мэдээллийг Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд Л.Энх-Амгалан танилцуулсан. - Ажлын хэсэг 2024 оны гуравдугаар сарын 01-ний өдрөөс 14 хоног орон нутагт ажиллах ажлын удирдамж, төлөвлөгөөг боловсруулан ажлын хэсгийн ахлагчаар батлуулсан. - Ажлын хэсэг 2024 оны гуравдугаар сарын 01-17-ны өдрүүдэд Завхан аймгийн 24, Говь-Алтай аймгийн 14 сумын ерөнхий боловсролын сургуулийн хичээлийн болон дотуур байр, цэцэрлэгийн ариун цэврийн байгууламжийн гүйцэтгэлийн явцтай танилцаж ажилласан. Үүнд: 2024 оны гуравдугаар сарын 01-10-ны өдрүүдэд Завхан аймгийн Цагаанчулуут, Улиастай, Нөмрөг, Сонгино, Цэцэн-Уул, Сантмаргац, Завханмандал, Тэлмэн, Эрдэнэ-Хайрхан, Дөрвөлжин, Отгон, Алдархаан, Идэр, Яруу зэрэг сумдад; 2024.03.10-17-нд Говь-Алтай аймгийн Эрдэнэ, Чандмань, Бигэр, Халиун, Тайшир сумдад тус тус ажилласан. 2024 оны гуравдугаар сарын 27-28-ны өдрүүдэд Боловсролын ерөнхий газраас зохион байгуулсан зөвлөлдөх уулзалтад ажлын хэсгийн гишүүд оролцсон. 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 01-17-ны өдрүүдэд ажлын хэсэг Ховд аймгийн Ховд, Жаргалант, Дарви, Манхан, Дуут, Эрдэнэбүрэн, Мянгад, Үенч, Чандмань, Мөст, Булган, Алтай, Мөнххайрхан, Буянт, Дөргөн, Зэрэг, Цэцэг сумдад ажилласан. 2024 оны тавдугаар сарын 01-ний өдөр ажлын хэсгийн ахлагчаас Монгол Улсын Ерөнхий сайдад Төрийн өмчийн ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэг, дотуур байрны нүхэн жорлонг орчин үеийн стандарт, шаардлагад нийцсэн ариун цэврийн байгууламжаар солих ажлын зорилтын хэрэгжилтийн талаар асуулга тавьж, асуулгын хариуг авсанаар ажлын хэсгийн үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.
---	---

Төсвийн байнгын хорооны тогтоол №01 2021.01.20 Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 39 дүгээр тогтоолын хэрэгжилтийг хангуулах Ажлын хэсгийн ахлагч: Г.Тэмүүлэн Гишүүд: Ц.Анандбазар, Х.Булгантуяа, С.Ганбаатар, Л.Мөнхбаатар, М.Оюунчимэг, Б.Пүрэвдорж	Үйл ажиллагааны явцын мэдээлэл: - Улсын Их Хурлын 39 дүгээр тогтоолын хэрэгжилтийн талаарх мэдээлэл ирүүлэх тухай Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газарт 2021 оны гуравдугаар сарын 22-нд хүргүүлсэн албан тоотын хариуг Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын даргын 2021 оны дөрөвдүгээр сарын 26-ны ХЭГ/1137 тоотойр, 2021 оны гуравдугаар сарын 25-ны өдрийн УИХ-03/2463 тоотойр Сангийн сайдад хүргүүлсэн албан тоотын хариуг Сангийн сайдын 2021 оны дөрөвдүгээр сарын 12-ны 8-2/1887 дугаар албан бичгээр тус тус авсан. - Ажлын хэсгийн ахлагчаас өгсөн чиглэлийн дагуу холбогдох тооцоо, судалгаа, мэдээллийг тухай бүр боловсруулан ажлын хэсэгт танилцуулсан. - Бүрэн эрх дууссанаар үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.
Хууль зүйн байнгын хорооны тогтоол №07 2021.03.15 Монгол Улсын Их Хурлаас 2021 оны нэгдүгээр сарын 15-ны өдөр баталсан Монгол Улсын шүүхийн тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийн хэрэгжилтийг хангах’ Ажлын хэсгийн ахлагч: Ж.Сүхбаатар Гишүүд: Ц.Мөнх-Оргил, Ц.Мөнхцэцэг, Б.Пүрэвдорж, Ц.Сандаг-Очир	Хуралдсан байдал: - Нийт нэг удаа (2021.06.08) - Байнгын хороогоор нэг удаа (2021.06.15) Үйл ажиллагааны явцын мэдээлэл: 2021 оны зургадугаар сарын 08-ны өдрийн ажлын хэсгийн хуралдаанаар Монгол Улсын Шүүхийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн хэрэгжилтийн талаарх Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн болон Шүүхийн сахилгын хорооны ажлын явцын талаарх мэдээлэл, мөн Монгол Улсын шүүхийн төсвийн төслийн талаар Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга болон Улсын дээд шүүхийн Тамгын газрын даргын танилцуулга, мэдээллийг тус тус сонссон. - Ажлын хэсгийн явцын танилцуулга болон Засгийн газарт чиглэл өгөх тогтоолын төслийг хэлэлцсэн. 2021 оны зургадугаар сарын 15-ны өдрийн Байнгын хорооны хуралдаанд ажлын хэсэг танилцуулга хийж, танилцуулгатай холбогдуулан “Монгол Улсын шүүхийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн хэрэгжилтийг хангах тухай” Хууль зүйн байнгын хорооны 2021 оны 13 дугаар тогтоолоор Засгийн газарт үүрэг өгсөн. - Ажлын хэсгийн ахлагчаас Улсын Их Хурлын 2021 оны 03 дугаар тогтоолын хэрэгжилтийн талаарх мэдээлэл ирүүлэхийг хүссэн 2022 оны дөрөвдүгээр сарын 15-ны өдрийн албан бичгийг Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын даргад хүргүүлж, хариуг авсан. Улсын Их Хурлаас Монгол Улсын шүүх эрх мэдлийн хөгжлийн бодлого батлах тухай Улсын Их Хурлын тогтоол баталсанаар 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаагаар ажлын хэсгийн үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.

Эдийн засгийн байнгын хорооны тогтоол №13 2021.10.27 Дархан-Улаанбаатар хот хоорондын авто зам барих, ажлын явцыг эрчимжүүлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавих, тодорхой асуудлаар үүрэг, чиглэл өгөх Ажлын хэсгийн ахлагч: Г.Дамдинням Гишүүд: Ж.Батжаргал, Д.Батлут, Б.Баттөмөр, Ч.Ундрэм	Хуралдсан байдал: • Ажлын хэсэг есөн удаа (2021.11.08, 2022.01.19, 2022.04.12, 26, 2022.06.06, 2022.07.04, 2022.10.19, 2023.03.22, 2024.04.01) • Байнгын хороогоор нэг удаа (2021.10.27) Үйл ажиллагааны явц /2024 оны хаврын ээлжит чуулганаар/: • 2023 оны зургадугаар сарын 06-ны өдөр Засгийн газрын Хяналт хэрэгжүүлэх газраас 2023 оны тавдугаар сарын 31-ний 01/417 дугаартай албан бичгээр Зам, тээврийн хөгжлийн яаманд дээрх цементийн нийлүүлэлтийн асуудлыг тодруулж, хууль тогтоомжийн хүрээнд шийдвэрлэхийг даалгасан албан бичиг хүргүүлсэн тухай мэдээллийг ажлын хэсэгт ирүүлсэн. • 2023 оны 10 дугаар сард Зам, тээврийн хөгжлийн яам, Эрүүгийн цагдаагийн газарт мэдээлэл авах тухай албан бичгийг тус тус хүргүүлсэн. • Ажлын хэсгээс шаардлагатай тодруулга, мэдээлэл ирүүлэхийг хүссэн 2024 оны гуравдугаар сарын 19-ний өдрийн албан бичгийг Зам, тээврийн хөгжлийн яам, Цагдаагийн ерөнхий газарт тус тус хүргүүлсэн. 2024 оны гуравдугаар сарын 27-ны өдрийн ажлын хэсгийн хуралдааныг ажлын хэсгийн ахлагчаас өгсөн үүрэгтэй холбогдуулан түр хойшлуулсан. • 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 01-ний өдрийн ажлын хэсгийн хуралдаанаар авто замын бүтээн байгуулалтын ажлын хэрэгжилтийн тайлан, 2024 оны ажлын төлөвлөгөөний талаарх мэдээлэл сонсож, зам барилгын ажлыг эрчимжүүлэх талаар Зам, тээврийн хөгжлийн яам болон холбогдох байгууллагуудад үүрэг чиглэл өгсөн. • Бүрэн эрх дууссанаар үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.
---	--

**Эдийн засгийн байнгын хорооны
тогтоол №17
2021.11.30**

Монгол Улсын Их Хурлаас 2021 оны нэгдүгээр сарын 29-ний өдөр баталсан Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулиудын хэрэгжилтийг хянан шалгаж, арилжааны банкуудад байршиж байгаа иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн мөнгөн хөрөнгийг эрсдэлээс хамгаалах талаар санал, дүгнэлт гаргах.

Ажлын хэсгийн ахлагч:

Ч.Хүрэлбаатар

Гишүүд: Г.Амартүвшин, Д.Батлут,
Х.Булгантуяа, Т.Доржханд

Хуралдсан байдал:

- Ажлын хэсэг хоёр удаа (2021.12.21, 22)

Үйл ажиллагааны явцын мэдээлэл:

- 2021 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдрийн хуралдаанаар ажлын дэд хэсэг байгуулж, удирдамж, төлөвлөгөөний төсөл боловсруулах чиглэл өгсөн.
- 2021 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуралдаанаар Монголбанкны мэдээлэл сонссон.
- 2021 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдөр ажлын хэсгийн удирдамж, төлөвлөгөөг баталсан.
- Монголбанкны танилцуулгыг сонссонтой холбогдуулан Монголбанкнаас нэмэлт мэдээлэл ирүүлэх тухай албан бичгийг ажлын хэсгийн ахлагчаас 2022.01.05, 2022.03.14, 2022.04.17, 2022.05.18-ны өдрүүдэд тус тус хүргүүлж, хариуг 2022.01.21, 2022.04.21-ний өдрийн албан бичгээр авсан.
- Холбогдох байгууллагаас ирүүлсэн мэдээллийг боловсруулан ажлын хэсэгт танилцуулсан.
Бүрэн эрх дууссанаар үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.

**Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын
байнгын хорооны тогтоол №03
2021.12.24**

Газрын тосны салбарын хөрөнгө оруулалт, экспорт, эрэл хайгуул, ашиглалт, олборлолт, байгалийн нөхөн сэргээлтийн асуудлаар газар дээр нь ажиллаж мэдээлэл авах, тулгамдаж буй асуудлыг судлан шийдвэрлэх, холбогдох хууль, тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт шалгалт хийх зорилгоор Дорнод аймгийн Тамсагбулагийн сав газарт ажиллах, санал, дүгнэлт боловсруулах.

Ажлын хэсгийн ахлагч: Б.Баттөмөр
Гишүүд: Э.Бат-Амгалан, Д.Ганбат, Н.Наранбаатар, Ц.Сэргэлэн, Б.Энх-Амгалан

Хуралдсан байдал:

- Ажлын хэсэг нэг удаа (2024.01.08)
- Байнгын хороогоор гурван удаа (2022.05.18, 24, 2024.04.02)

**Үйл ажиллагааны явц /2024 оны хаврын
ээлжит чуулганаар/:**

- 2022 оны тавдугаар сарын 24-ний өдрийн Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны хуралдаанд холбогдох газруудаас ирүүлсэн мэдээлэлд үндэслэн боловсруулсан ажлын хэсгийн тайланг танилцуулж, ажлын хэсгээс боловсруулсан тогтоолын төслийг хэлэлцүүлсэн. Байнгын хорооноос “Газрын тосны бүтээгдэхүүн хуваах гэрээнээс Монгол Улсын хүртэх үр ашгийг нэмэгдүүлэх тухай” 2022 оны 03 дугаар тогтоолоор Засгийн газарт чиглэл өгсөн.
- Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газраас 2024 оны нэгдүгээр сарын 08-ны өдөр ирүүлсэн Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны 2022 оны 03 дугаар тогтоолын хэрэгжилтийн тайланг Байнгын хорооны хуралдаанаар сонсохоор тогтов.
- 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 02-ны өдрийн Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны хуралдаанд ажлын хэсгийн үйл ажиллагааны танилцуулгыг Улсын Их Хурлын гишүүн, ажлын хэсгийн ахлагч Б.Баттөмөр танилцуулав.
Мөн Байнгын хорооны “Газрын тосны бүтээгдэхүүн хуваах гэрээнээс Монгол Улсын хүртэх үр ашгийг нэмэгдүүлэх тухай” 2022 оны 03 дугаар тогтоолын биелэлтийн талаарх мэдээллийг Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга С.Магнайсүрэн, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Б.Бат-Эрдэнэ нар танилцууллаа.
- Газрын тосны салбарын асуудлыг цаашид харьяалах Байнгын хороо эрхлэх асуудлын хүрээнд хяналт тавих нь зүйтэй гэж үзсэнээр ажлын хэсгийн үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.

Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хорооны тогтоол №03 2022.01.17 Боловсролын тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.1 дэх хэсэг “Боловсролын сургалтын байгууллагын барилга байгууламж, техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж нь багш, ажилтан, суралцагчийн тусгай хэрэгцээнд нийцсэн, эрүүл ахуй, аюулгүй байдлын шаардлагыг хангасан байна” гэж заасны хэрэгжилтийг хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах. Ажлын хэсгийн ахлагч: Ч.Ундрам Гишүүд: П.Анужин, Б.Жаргалмаа, Г.Мөнхцэцэг, Ц.Мөнхцэцэг, Ж.Чинбүрэн	Хуралдсан байдал: • Ажлын дэд хэсэг нэг удаа (2022.03.01) • Байнгын хороогоор нэг удаа (2022.03.28) Үйл ажиллагааны явцын мэдээлэл: • 2022 оны гуравдугаар сарын 01-ний өдрийн ажлын дэд хэсгийн хуралдаанаар ажлын хэсгийн удирдамжийн төслийг хэлэлцэж, ажлын хэсгийн ахлагчид танилцуулсан. • 2022 оны гуравдугаар сарын 28-ны өдрийн Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хорооны хуралдаанаар ажлын хэсгийн удирдамжийг хэлэлцүүлэн батлуулав. • 2022 оны дөрөвдүгээр сарын 22-ны өдөр ажлын хэсэг Хан-Уул дүүргийн 75 дугаар сургууль, Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн сэргээн засах хөгжлийн төвийн үйл ажиллагаатай тус тус танилцав. • 2022 оны тавдугаар сарын 25-ны өдөр ажлын хэсэг Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн 55 дугаар сургууль, Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн сувиллын цэцэрлэг, яслийн 10 дугаар цогцолбор, Монгол Улсын Боловсролын их сургуулийн үйл ажиллагаатай танилцаж, тус сургуулийн удирдлага, багш ажилтнуудтай уулзаж, санал солилцсон. • 2022 оны зургадугаар сарын 06-07-ны өдрүүдэд Сэлэнгэ аймагт ажиллаж, ерөнхий боловсролын гуравдугаар сургуулийн үйл ажиллагаатай танилцаж, уулзалт хийсэн. Тус сургууль хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн тэгш хамран сурах нөхцлийг бүрдүүлэн нэг ангийг сургалтын хэрэглэгдэхүүнээр тохижуулан суралцуулж байна. Ажлын хэсэг мөн тус сумын Улсын Тэргүүний дөрөвдүгээр цэцэрлэгийн үйл ажиллагаатай танилцаж, хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ, тулгарч буй асуудлын талаар санал солилцов. • Ажлын дэд хэсгээс ажлын хэсгийн тайлангийн төслийг боловсруулан 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 04-ний өдөр ажлын хэсгийн ахлагчид танилцуулж, өгсөн чиглэлийн дагуу нэмэлтээр оруулах статистик мэдээллийг холбогдох байгууллагуудаас авч, дүн шинжилгээ хийж 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд танилцуулснаар ажлын хэсгийн үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.
---	--

**Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн
байнгын хорооны тогтоол №05
2022.04.13**

Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хуулийн хэрэгжилт болон ус ашиглалтын талаар хяналт шалгалт хийж, холбогдох санал, дүгнэлт гаргах, шийдвэрийн төсөл боловсруулах.

Ажлын хэсгийн ахлагч:

Б.Саранчимэг

Гишүүд: Г.Ганболд, Н.Наранбаатар,
Ц.Туваан, Т.Энхтүвшин

Хуралдсан байдал:

- Ажлын хэсэг хоёр удаа (2022.04.26, 2022.05.10)
- Ажлын дэд хэсэг хоёр удаа (2023.10.11, 2023.11.09)
- Байнгын хороогоор хоёр удаа (2022.04.19, 2023.06.06)

Үйл ажиллагааны явцын тойм мэдээлэл:

- Ажлын хэсэг, дэд хэсэг 2022 оны дөрөвдүгээр сарын 19-ний өдрөөс ажлын хэсгийн удирдамж, төлөвлөгөөг боловсруулах, үйл ажиллагааны хүрээнд “Эм Си Эс Кока Кола” ХХК болон “Амгалан дулааны станц” ТӨХК-ийн хаягдал ус цэвэршүүлэх байгууламжийн үйл ажиллагаатай танилцаж, цэвэршүүлсэн усыг хэрэглээнд бүрэн ашиглах талаар санал солилцох, Ус сувгийн удирдах газрын харьяа Төв цэвэрлэх байгууламжийн үйл ажиллагаатай танилцах зэргээр ажилласан.
- 2023 оны зургадугаар сарын 06-ны өдрийн Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны хуралдаанд Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн талаарх мэдээллийг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Б.Бат-Эрдэнэ танилцуулав.
- 2023 оны 11 дүгээр 09-ний өдөр ажлын хэсгийн тайлан, тус хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой боловсруулж буй хууль тогтоомжийн төслийг ажлын хэсгийн ахлагчид танилцуулсан.
- 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд ажлын хэсгийн ахлагчид Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамнаас боловсруулсан холбогдох хууль тогтоомжийн төслийг танилцуулснаар ажлын хэсгийн үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.

Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны тогтоол №12 2022.05.10 Эрүүл мэндийн тухай, Эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний тухай хуулийн хэрэгжилтийн хүрээнд эх, нярайд үзүүлэх тусламж үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулах санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах. Ажлын хэсгийн ахлагч: П.Анужин Гишүүд: Б.Бейсен, Б.Жаргалмаа, Ц.Туваан, С.Одонтуяа	Хуралдсан байдал: - Ажлын хэсэг гурван удаа (2022.09.13, 2022.11.23, 2023.10.09) - Ажлын дэд хэсэг хоёр удаа (2022.11.17, 22) Үйл ажиллагааны явцын тойм мэдээлэл: - Ажлын хэсэг Эх хүүхдийн эрүүл мэндийн үндэсний төв, “Гурван гал” эмнэлгийн төрөх тасаг, Эх, хүүхдийн эрүүл мэндийн үндэсний төвийн төрөх тасаг болон Төв аймагт ажиллаж, эх, нярайн тусламж үйлчилгээний талаарх мэдээлэл сонссон. 2022 оны есдүгээр сарын 13-ны өдрийн ажлын хэсгийн хуралдаанаар эх, нярайд үзүүлж буй тусламж үйлчилгээний өнөөгийн байдлын талаар Эрүүл мэндийн яамны мэдээллийг сонсож, эх барих эмэгтэйчүүдийн тусламж үйлчилгээг төрөлжүүлэн хөгжүүлэх талаар харилцан санал солилцлоо. 2022 оны 11 дүгээр сарын 23-ны өдөр “Эх, нярайн тусламж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийн өнөөгийн байдал” хэлэлцүүлэг хийлээ. 2022 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдөр ажлын хэсэг “Хүслийн ордон” тусгай цэцэрлэгийн үйл ажиллагаа болон эцэг, эх нярай болон балчир насны хүүхдээ асрах явцад эрсдэлийг эрт илрүүлэх боломжтой гар утсанд суулгах “Скриппинг түүл” апп-н талаарх мэдээлэлтэй танилцсан. 2023 оны гуравдугаар сарын 22-ны өдөр ажлын хэсгийн гишүүд Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн сэргээн засах хөгжлийн төвд ажиллав. 2023 оны аравдугаар сарын 09-ний өдөр ажлын хэсэг Нийгмийн бодлогын байнгын хороо, НҮБ-ын Хүн амын сантай хамтран 2023 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд тусгагдсан Жирэмсэн болон төрсөн эхчүүдэд тодорхой хэмжээний дэмжлэг үзүүлэхтэй холбоотой асуудлаар цахим хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан. - Ажлын хэсгийн үйл ажиллагааны талаар дүгнэн 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд ажлын хэсгийн ахлагчид танилцуулснаар ажлын хэсгийн үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.
--	--

**Нийгмийн бодлогын байнгын
хорооны тогтоол №17
2022.06.15**

Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн харилцааны бүх шатанд олон талт түншлэлийг оновчтой, үр дүнтэй нэвтрүүлж, гаргасан шийдвэрийн биелэлтэд хяналт тавьж оролцдог оновчтой тогтолцоог бүрдүүлсэн эсэхийг хянан шалгах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах.

Ажлын хэсгийн ахлагч: С.Ганбаатар
Гишүүд: М.Оюунчимэг, Д.Сарангэрэл,
Ц.Туваан, С.Чинзориг, Ч.Ундрэм

Хуралдсан байдал:

- Ажлын хэсэг нэг удаа (2022.07.07)
- Ажлын дэд хэсэг гурван удаа (2023.01.19, 2023.03.20, 2023.07.03)
- Байнгын хороогоор нэг удаа (2022.07.04)

Үйл ажиллагааны явцын мэдээлэл:

- 2022 оны долдугаар сарын 04-ний өдрийн Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны хуралдаанаар ажлын хэсгийн удирдамж батлах тухай Байнгын хорооны тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэн батлуулсан.
- 2022 оны долдугаар сарын 07-ны өдрийн ажлын хэсгийн хуралдаанаар ажлын дэд хэсгийн бүрэлдэхүүн, ажлын хэсгийн төлөвлөгөөний төслийг хэлэлцээд дахин боловсруулахаар болсон.
- Ажлын хэсгээс Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газарт “Мэдээлэл авах тухай” УИХ-03/10018 дугаар албан бичгийг хүргүүлсэн. Мөн бүх яамдаас мэдээлэл авахаар албан бичиг хүргүүлсэн ба хариу ирүүлсэн долоон яамны мэдээлэлтэй танилцсан.
- 2023 оны нэгдүгээр сарын 19-ний өдөр ажлын дэд хэсэг хуралдсан.
- 2023 оны гуравдугаар сарын 20-ны өдөр ажлын дэд хэсгийн үйл ажиллагааны хүрээнд “Нийгэм, эдийн засаг, бизнес, улс төрийн асуудлуудыг олон талуудын оролцоотой (түншлэлээр) шийдвэрлэх арга зам, туршлага” сэдвээр сургалт, хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан.
- 2023 оны долдугаар сарын 03-ны өдөр ажлын дэд хэсгийн уулзалт зохион байгуулсан. Бүрэн эрх дууссанаар үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.

Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны тогтоол №19, 20 2022.11.15, 2022.11.22 Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуулийн хэрэгжилтийг хянан шалгах, даатгалын тогтолцоо, үйл ажиллагааг боловсронгуй болгох, санг болзошгүй эрсдэлээс хамгаалах, эрүүл мэндийн салбарын цахим шилжилтийг эрчимжүүлэх чиглэлээр санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах. Ажлын хэсгийн ахлагч: М.Оюунчимэг /20-р тогтоолоор/ Гишүүд: Д.Батлут, Б.Баярсайхан, Б.Бейсен, Б.Жаргалмаа, Ц.Идэрбат, Ц.Туваан, С.Чинзориг /20-р тогтоолоор/, Ж.Чинбүрэн /20-р тогтоолоор/	Хуралдсан байдал: • Ажлын хэсэг нэг удаа (2023.10.25) • Байнгын хороогоор нэг удаа (2023.11.07) Үйл ажиллагааны явцын мэдээлэл: • 2023 оны аравдугаар сарын 25-ны өдрийн хуралдаанаар ажлын хэсгийн удирдамжийн төслийг хэлэлцсэн. • 2023 оны аравдугаар сарын 30-ны өдөр ажлын хэсэг Эрүүл мэндийн яаманд ажиллаж, эрүүл мэндийн салбарын гүйцэтгэлийн санхүүжилт түүний хэрэгжилт, одоогийн нөхцөл байдал, цаашид авах арга хэмжээний талаар мэдээлэл сонсож, санал солилцсон. Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны 2023 оны 11 дүгээр сарын 07-ны өдрийн 15 дугаар тогтоолоор ажлын хэсгийн удирдамжийг баталсан. • 2023 оны 11 дүгээр сарын 17-ны өдөр ажлын хэсгийн гишүүн Улсын Их Хурлын гишүүн, М.Оюунчимэг, Ж.Чинбүрэн нар Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газрын үйл ажиллагаатай танилцсан. 2024 оны гуравдугаар сарын 28-ны өдөр ажлын хэсгийн ахлагчаас ажлын хэсгийн үйл ажиллагааны хүрээнд Чингэлтэй, Сүхбаатар дүүргүүдийн эмнэлгийн болон Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн удирдлагуудтай “Тулгамдаж буй асуудал, гарц, шийдэл” сэдэвт хэлэлцүүлэг хийсэн. • Ажлын хэсгээс гарсан шийдвэр, санал дүгнэлтийг холбогдох яам, агентлагт хүргүүлсэн. • Ажлын хэсэг 2024 оны тавдугаар сард тайлан, санал дүгнэлтээ Нийгмийн бодлогын байнгын хороонд хүргүүлснээр үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.
---	---

Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хорооны тогтоол №09 2022.12.19 Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1.2 дахь заалт, 38 дугаар зүйлд заасны дагуу уур амьсгалын өөрчлөлт, цөлжилт болон уул уурхай, аялал жуулчлалын зэрэг нөлөөнд өртөн хадгалалт, хамгаалалтын аюулгүй байдалд ноцтой хохирол учирч болзошгүй соёлын биет өвийг бүсчилсэн байдлаар тодорхойлох, хамгаалах талаар санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах, хэрэгжилтийг хангах. Ажлын хэсгийн ахлагч: Г.Мөнхцэцэг Гишүүд: Ё.Баатарбилэг, Э.Батшугар, Б.Жаргалмаа, Ж.Чинбүрэн	Хуралдсан байдал: - Ажлын хэсэг нэг удаа (2022.01.04) - Ажлын дэд хэсэг нэг удаа (2023.01.10) Үйл ажиллагааны явцын мэдээлэл: 2023 оны 11 дүгээр сарын 23-ны өдрийн ажлын дэд хэсгийн хуралдаан хойшлогдсон. - Бүрэн эрх дууссанаар үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.
Эдийн засгийн байнгын хорооны тогтоол №7 2023.04.18 Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хянан шалгах, эдгээр сангуудад байршиж байгаа мөнгөн хөрөнгийн төвлөрүүлэлт, зарцуулалт, эрсдэлээс хамгаалах талаар санал, дүгнэлт гаргах. Ажлын хэсгийн ахлагч: Х.Ганхуяг Гишүүд: Б.Баттөмөр, Н.Ганибал, Ч.Ундрам, Т.Энхтүвшин	Хуралдсан байдал: - Ажлын хэсэг 12 удаа (2023.05.22, 29, 31, 2023.06.02, 05, 07, 09, 12, 14, 16, 2023.08.29, 30) - Байнгын хороогоор хоёр удаа (2023.07.05, 2023.11.15-нд) Үйл ажиллагааны явцын тойм мэдээлэл: - Эдийн засгийн байнгын хорооны 2023 оны тавдугаар сарын 03-ны өдрийн 07 дугаар тогтоолоор ажлын хэсгийн удирдамжийг баталсан. Ажлын хэсгийн хуралдаанаар сонссон мэдээллүүд: - Байгаль орчин, уур амьсгалын сан, Бүх нийтийн үйлчилгээний үүргийн сан, Гэмт хэргийн хохирогчид нөхөн төлбөр олгох сан, Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сан, Засгийн газрын нөөц сан, Ирээдүйн өв сан, Кино урлагийг дэмжих сан, Мэргэжлийн боловсрол, сургалтыг дэмжих сан, Нийгмийн даатгалын сан, Нийгмийн халамжийн сан, Соёл, урлагийг дэмжих сан, Спортыг дэмжих сан, Төсвийн тогтворжуулалтын сан, Улсын авто замын сан, Хилийн чанадад байгаа Монгол Улсын иргэдэд туслах сан, Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сан, Шинжлэх ухаан, технологийн сангийн мэдээллийг тус тус сонссон. - Байнгын хорооны 2023 оны долдугаар сарын 05-ны өдрийн хуралдаанаар ажлын хэсгийн хугацааг 2023 оны 11 дүгээр сарын 20-ны өдөр хүртэл сунгасан. - Байнгын хорооны 2023 оны 11 дүгээр сары 15-ны өдрийн хуралдаанд ажлын хэсэг санал, дүгнэлтээ танилцуулсан. Байнгын хорооноос ажлын хэсгийн хугацааг дахин сунгасан. - Баялгийн сангийн тухай хууль батлагдсанаар ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг дуусгавар болгосон.

Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны тогтоол №10 2023.06.28 Малын индексжүүлсэн даатгалын тухай хуулийн хэрэгжилтийн талаар хяналт шалгалт хийж, санал, дүгнэлт гаргах Ажлын хэсгийн ахлагч: Д.Өнөрболор Гишүүд: Ж.Батжаргал, Н.Ганибал, Ц.Идэрбат, Ц.Туваан	Хуралдсан байдал: - Ажлын хэсэг хоёр удаа (2023.10.10, 2023.11.08) - Ажлын дэд хэсэг хоёр удаа (2023.11.08, 12.01) - Байнгын хороогоор нэг удаа (2023.07.04) Үйл ажиллагааны явцын тойм мэдээлэл: - Байнгын хорооны 2023 оны долдугаар сарын 04-ний өдрийн хуралдаанаар ажлын хэсгийн удирдамжийг хэлэлцэж, 14 дүгээр тогтоолоор баталсан. 2023 оны аравдугаар сарын 10-ны өдрийн ажлын хэсгийн хуралдаанаар төлөвлөгөө, дэд хэсгийн бүрэлдэхүүнийг баталсан. Мөн Үндэсний давхар даатгал ХК-ийн гүйцэтгэх захирал Б.Жавхлант мэдээлэл хийсэн. - Ажлын хэсгийн ахлагчаас аймгуудын Засаг дарга нарт хуулийн хэрэгжилтийн үр дүн болон холбогдох саналаа ирүүлэхийг үүрэг болгосон албан бичгийн дагуу ирүүлсэн хэрэгжилтийг үнэлгээнд тусгуулахаар Сангийн яаманд хүргүүлсэнээр 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаагаар ажлын хэсгийн үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.
--	--

Гурав. Дэд хорооны тогтоолоор байгуулагдсан

Шийдвэр, чиглэл, бүрэлдэхүүн	Үйл ажиллагаа
Агаарын бохирдлыг бууруулах асуудлын дэд хорооны тогтоол №01 2020.10.26 Уурын болон усан халаалтын зуухтай аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагаатай танилцаж, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах. Ажлын хэсгийн ахлагч: Б.Саранчимэг Гишүүд: Т.Аубакир, Г.Ганболд, Г.Дамдинням, Ц.Туваан	Хуралдсан байдал: - Ажлын хэсэг гурван удаа (2020.12.23, 2021.01.14, 2022.01.20) - Ажлын дэд хэсэг нэг удаа (2023.10.16) - Дэд хороогоор хоёр удаа (2023.06.21, 2023.10.16) Үйл ажиллагааны явцын тойм мэдээлэл: - БОАЖЯ, нийслэлийн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж байгаа уурын болон усан халаалтын зуух ашигладаг ААН, байгууллагад олгодог үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой мэдээллийг сонссон. - Ажлын хэсэг 2021 оны гуравдугаар сарын 04-06-ны өдрүүдэд Өвөрхангай аймгийн Баянтээгийн нүүрсний уурхайн сайжруулсан шахмал түлшний үйлдвэрийн үйл ажиллагаатай танилцсан. Тус үйлдвэрийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх нь Архангай, Баянхонгор, Булган аймгийн түлшний хэрэгцээг хангах замаар агаарын бохирдлыг бодитоор бууруулах ач холбогдолтой талаар Дэд хорооны хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр болсон. 2021 оны зургадугаар сарын 25-ны өдөр ажлын хэсгийн ахлагч Улаанбаатар хотын Захирагчийн ажлын албаны хариуцаж буй Орчны бохирдлыг бууруулах Үндэсний хорооны 3.5 тэрбум төгрөгөөр Улаанбаатар хот дахь түүхий нүүрс хэрэглэдэг халаалтын зуухыг зогсоож, төвлөрсөн дулааны шугамд холбох ажлын хүрээнд 421 дүгээр хорих ангийн халаалтын долоон зуухыг төвлөрсөн халаалтын шугамд холбох ажлын явцтай танилцсан. Эдгээр зуухнууд жилд 800 тн түүхий нүүрс хэрэглэдэг байсан тухай танилцуулсан байна. 2021 оны долдугаар сарын 28-ны өдөр дэд хорооны гишүүд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдтай хамтран “Үндэсний технологийн уур үйлдвэрлэгчдийн холбоо” ТББ-ын хүсэлтээр уулзалт хийсэн. 2022 оны нэгдүгээр сарын 20-ны өдөр Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын мэдээлэл болон Орчны бохирдлыг бууруулах Үндэсний хорооноос агаарын бохирдлыг бууруулах чиглэлээр хийж байгаа ажлын мэдээлэл, 2019-2020 оны Байгаль орчны төлөв байдлын тайлангийн төслийн явцын талаар, 2021 оны төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан, Орчны бохирдлыг бууруулах Үндэсний хорооны 2022 оны төлөвлөгөөний төсөл, Монгол Улсын 2022 оны төсөвт агаарын бохирдлыг бууруулах чиглэлээр тусгасан төсвийн талаарх мэдээллийг сонссон. 2023 оны зургадугаар сарын 21-ний өдрийн дэд хорооны хуралдаанаар Орчны бохирдлыг бууруулах Үндэсний хорооны 2022 ойн үйл ажиллагааны тайлан, 2023 оны төлөвлөгөө болон сайжруулсан шахмал түлшний чанар, эрсдэлийн талаарх цаг үеийн мэдээллийг Орчны бохирдлыг бууруулах Үндэсний хорооны дарга, Эрчим хүчний сайд Б.Чойжилсүрэн танилцуулсан. 2023 оны аравдугаар сарын 16-ны өдрийн дэд хорооны хуралдаанаар Агаарын чанарын асуудлаар Орчны бохирдлыг бууруулах Үндэсний хорооны болон “Таван Толгой түлш” ХХК-ийн мэдээллийг сонссон. - Бүрэн эрх дууссанаар үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.

Улсын Их Хурлын гишүүний асуулга, асуулт

Монгол Улсын Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүд болон Улсын Их Хурлаас бүрэлдэхүүн, удирдлагыг нь сонгож, томилдог байгууллагын удирдлагад хандан 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд давхардсан тоогоор Улсын Их Хурлын зургаан гишүүн 34 асуудлаар зургаан удаа асуулга, таван гишүүн 18 асуудлаар таван удаа асуулт тавьжээ.

Нэг. Асуулга

Асуулга тавьсан гишүүн	Хандсан албан тушаалтан	Асуулгын агуулга	Асуулга тавьсан огноо
Ж.Батсуурь	Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ	Эрчим хүчний шинэ эх үүсвэрийн талаар	2023.10.27
Б.Баттөмөр	Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ	Монгол Улсын сэргээгдэх эрчим хүчний үнэ тариф, баримталж буй бодлогын хэрэгжилт, хэтийн төлөвийн талаар	2024.01.18
Б.Баттөмөр	Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ	Ашигт малтмалын лицензийн талаар	2024.01.22
Н.Ганибал	Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ	Солонго 1, 2 хорооллын төслийн талаар	2024.01.30
Х.Ганхуяг	Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ	Зөвшөөрлийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг ханган ажиллах болон хэрэгжилтийн талаарх мэдээлэл ирүүлэх тухай	2024.03.01
С.Одонтуяа	Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд Л.Энх-Амгалан	Сургуулийн орчинд үйлдэгддэг зарим гэмт хэргийн талаар	2024.04.09
Б.Баярсайхан	Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ	Нүхэн жорлонтой цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн байгууламжтай болгох зорилтын хэрэгжилтийн талаар	2024.05.01

Эдгээрээс Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Батсуурь, Б.Баттөмөр нараас Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэд хандсан Эрчим хүчний шинэ эх үүсвэр болон Монгол Улсын сэргээгдэх эрчим хүчний үнэ тариф, баримталж буй бодлогын хэрэгжилт, хэтийн төлөвийн талаарх асуулгуудын хариуг Улсын Их Хурлын чуулганы 2024 оны гуравдугаар сарын 22-ны болон дөрөвдүгээр сарын 12-ны нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцсэн байна.

Хоёр. Асуулт

Асуулга тавьсан гишүүн	Хандсан албан тушаалтан	Асуулгын агуулга	Асуулга тавьсан огноо
Ц.Даваасүрэн	Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын дарга Д.Сүнжид	Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын гишүүн Н.Номун-Эрдэнийн нийгмийн сүлжээгээр Хөвсгөлийн иргэдийг турхирч, хүний эрх зөрчсөн үйлдлийн талаар	2024.01.23
Ж.Чинбүрэн	Эрүүл мэндийн сайд С.Чинзориг	Элэгний Д вирусын халдвартай иргэдийн эмчилгээ, үүнд төлөвлөсөн төсвийн зарцуулалт болон Пегинтерферон Альфа2 тарилгын гаж нөлөө, үр дүнгийн талаар	2024.03.01
Д.Өнөрболор	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд Х.Булгантуяа	Хүүхэд хамгааллын талаарх хууль, тогтоомжийн хэрэгжилттийн талаар	2024.04.15
Д.Батлут	Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч З.Загджав	Сум, тосгоны эрүүл мэндийн төвийн үндсэн үйл ажиллагааны зардлаас эмч, ажилчдад ур чадварын нэмэгдэл олгож болох эсэх талаар	2024.05.21
Д.Батлут	Эрүүл мэндийн сайд С.Чинзориг	Сум, тосгоны эрүүл мэндийн төвийн тусламж үйлчилгээний төлбөрийг хоёр дахин нэмэгдүүлэх, эмч, ажилчдын цалин хөлсийг гүйцэтгэлд суурилан нэмэгдүүлэх тухай Нийгмийн бодлогын байнгын хорооноос өгсөн чиглэлийн хэрэгжилтийн талаар	2024.05.21

Ерөнхий сайдын мэдээлэл

Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд нэгдсэн хуралдаанд Засгийн газраас нэг удаа мэдээлэл хийлээ. Чуулганы 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 05-ны нэгдсэн хуралдаанд Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд Л.Энх-Амгалангийн танилцуулсан “Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагаас зохион байгуулдаг Суралцагчийн сурлагын амжилтыг үнэлэх олон улсын “PISA 2022” үнэлгээний Монгол Улсын үр дүнгийн талаарх” уг мэдээллийг хэлэлцэх үед давхардсан тоогоор Улсын Их Хурлын долоон гишүүн 25 асуулт асууж, үг хэлжээ.



Байнгын хороодын хуралдаанд сонссон Засгийн газрын тайлан, мэдээлэл, илтгэл

Хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Байнгын хороодын хуралдаанаар Засгийн газрын гишүүд болон холбогдох бусад байгууллагын нийт 12 удаагийн мэдээлэл, тайлан, илтгэлийг хэлэлцсэн бөгөөд давхардсан тоогоор Улсын Их Хурлын 57 гишүүн 155 асуулт асууж, үг хэлсэн байна.

Байнгын хороо, хуралдааны огноо	Мэдээлэл хийсэн байгууллага, албан тушаалтан	Мэдээллийн агуулга
Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хороо 2024.03.19	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Х.Болорчулуун	Хаврын тариалалтын бэлтгэл ажил, явц
Төрийн байгуулалтын байнгын хороо, Эдийн засгийн байнгын хороо 2024.03.20	Эдийн засаг, хөгжлийн сайд Ч.Хүрэлбаатар, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторовн албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Д.Загджав	Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлийн 2023 оны биелэлт, Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 2023 оны хэрэгжилт, Монгол Улсын хөгжлийн 2023 оны төлөвлөгөөний гүйцэтгэл
Төрийн байгуулалтын байнгын хороо 2024.03.20	Сонгуулийн ерөнхий хорооны дарга П.Дэлгэрнаран	Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуулийн бэлтгэл ажил
Нийгмийн бодлогын байнгын хороо 2024.04.02	Эрүүл мэндийн сайд С.Чинзориг	Гепатитын Д вирусийн халдвартай иргэдэд үзүүлж буй тусламж, үйлчилгээний өнөөгийн байдал, цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

Нийгмийн бодлогын байнгын хороо 2024.04.02	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд Х.Булгантуяа	Монгол Улсын хөдөлмөрийн зах зээлийн дунд хугацааны эрэлт, нийлүүлэлтийн таамаглалын судалгаа
Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо 2024.04.02	Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яамны ТНБД С.Магнайсүрэн, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Б.Бат- Эрдэнэ	“Газрын тосны бүтээгдэхүүн хуваах гэрээнээс Монгол Улсын хүртэх үр ашгийг нэмэгдүүлэх тухай” АБГББХ- ны 2022 оны 03 дугаар тогтоолын хэрэгжилт
Төрийн байгуулалтын байнгын хороо 2024.04.15	Төрийн албаны Зөвлөлийн дарга Л.Цэдэвсүрэн	Хууль тогтоомжоор хүлээсэн чиг үүргээ хэрэгжүүлсэн талаарх Төрийн албаны зөвлөлийн 2023 оны тайлан
Эдийн засгийн байнгын хороо 2024.04.17	Санхүүгийн зохицуулах хорооны дэд дарга Н.Хүдэрчулуун	Банкны үйл ажиллагаанаас бусад санхүүгийн үйлчилгээг зохицуулах, хянахтай холбогдсон хууль тогтоомжийн биелэлтийн талаарх Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2023 оны үйл ажиллагааны тайлан
Хууль зүйн байнгын хороо 2024.04.23	Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын дарга Д.Сүнжид	Монгол Улс дахь Хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 23 дахь илтгэл
Хууль зүйн байнгын хороо 2024.04.23	Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүн Я.Цэлмэн	Монгол Улс дахь Хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 23 дахь илтгэл
Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хороо 2024.04.24	Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын дарга Д.Сүнжид	Боловсролын салбар дахь хүний эрхийн нөхцөл байдлын талаар
Эдийн засгийн байнгын хороо 2024.05.28	Монголбанкны дэд ерөнхийлөгч Г.Энхтайван	Монголбанкны 2023 оны үйл ажиллагаа





IV БҮЛЭГ

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗАР

Нэг. ХУУЛЬ ТОГТООХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ҮЗҮҮЛЖ БУЙ ДЭМЖЛЭГ

Улсын Их Хурлын хууль тогтоох үйл ажиллагаанд 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Тамгын газраас мэргэжил, арга зүй, техник, зохион байгуулалтын дэмжлэг үзүүлж ажиллалаа. Үүний хүрээнд хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлэх хууль, тогтоолын төслийн бүрдүүлбэрийг хянах, тов тогтоох, хууль тогтоомжийн төсөлд дүн шинжилгээ, эрх зүйн дүгнэлт хийх, Үндсэн хуулийн цэцэд гаргах тайлбарын төслийг бэлтгэх, батлагдсан хууль, тогтоолын эцсийн найруулгыг хянах, лавлагаа судалгаа, хуулийн төсөлтэй холбоотой санал, зөвлөгөөг өгөх зэргээр дэмжлэг туслалцаа үзүүлж, эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн сан хөтөлж ажилласан байна.



Эрх зүйн
дүгнэлт **2**



Үндсэн хуулийн цэцэд
гаргах тайлбар **8**



Хууль санаачлагчид
өгсөн зөвлөгөө **7**



Төслийн бүрдүүлбэр
хянасан **60**



Буцаасан
төсөл **2**



Эцсийн найруулга
хянасан **295**



Эрх зүйн мэдээллийн
санд бүртгэсэн **242**



Хууль тогтоомжийн сангаас
үйлчилгээ үзүүлсэн **65**

Төсвийн байнгын хорооны шийдвэрээр Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар, Хууль зүйн байнгын хорооны шийдвэрээр Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай, Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн төслүүдийн талаар эрх зүйн дүгнэлт гаргав.

Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн мэдээлэл, албан тушаалтнаас гаргасан хүсэлттэй холбогдуулан итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчид мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлж, дөрвөн урьдчилсан тайлбар, дунд суудлын хуралдаанд гурав, бага суудлын хуралдаанд нэг тайлбар боловсруулж, албан бичгээр хариу өглөө.

Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн хуулийн долоон төсөл Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх, хууль хоорондын зөрчил байгаа эсэх, шаардлагатай бүх хууль, зүйл, хэсэг, заалт тусгасан эсэх талаар мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгч хуулийн эх барих зөвлөхтэй хамтран ажилласан байна.

Хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх тов тогтоолгохоор ирүүлсэн хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын 60 төслийн бүрдүүлбэрийг Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасны дагуу хянаж, хоёр төслийг шаардлага хангуулахаар албан бичгээр буцаажээ.

Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн эцсийн найруулга хянах журмын дагуу 213 хууль, Улсын Их Хурлын 82 тогтоолын эцсийн найруулгыг хянан, тухайн хууль, тогтоолын агуулга, бодлого, зарчмыг алдагдуулахгүйгээр нэр томьёо, үг хэллэгийг жигдлэх, найруулгын болон дэс дараалал, бүтцийн зэрэг хууль зүйн техникийн шинжтэй засварыг хийж чуулганы нэгдсэн хуралдаанд танилцуулсан байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд 31 хууль, Олон улсын гэрээ соёрхон батлах тухай таван хууль, нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан 213 хууль, Улсын Их Хурлын 82 тогтоолыг цахим болон цаасан хяналтын хувьд өөрчлөлт, хөдөлгөөн бүрэн хийж гүйцэтгэлээ. Мөн Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн гурван зарлиг, Үндсэн хуулийн цэцийн нэг дүгнэлт, “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 21 дугаар, Засгийн газрын 217 тогтоолыг эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн санд бүртгэж авчээ.

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Хууль тогтоомжийн санд байгаа хууль тогтоомж, бусад эрх зүйн актаар Улсын Их Хурлын гишүүд, Улсын Их Хурал дахь нам, эвслийн бүлгийн хүсэлт, түүнчлэн Тамгын газрын удирдлага, байнгын хорооны ажлын алба, Тамгын газрын ахлах, зөвлөх, референт, нарийн бичгийн дарга нарт 65 лавлагаа, мэдээллээр үйлчилсэн байна.

Хоёр. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ҮЗҮҮЛЖ БУЙ ДЭМЖЛЭГ

Монгол Улсын Их Хурал хяналт, шалгалтын чиг үүргээ хэрэгжүүлэхэд Тамгын газраас дэмжлэг үзүүлж, Засгийн газар болон бусад байгууллагад өгсөн үүрэг, чиглэлийг хянах, хууль тогтоомж болон бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийж, дүнг холбогдох Байнгын хороодод танилцууллаа. Мөн Улсын төсвийн хэрэгжилтэд тогтмол хяналт тавьж байна.

Улсын Их Хурал хяналт, шалгалтын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх хүрээнд Тамгын газар НҮБХХ-ийн “Монгол Улсад тогтвортой хөгжлийн зорилготой уялдсан төсвийн төлөвлөлтөөр хөдөлмөр эрхлэлтийн шинэчлэлийг дэмжих нь” төсөлтэй хамтран “Хууль, тогтоомжийн төслийн зарлага, үр нөлөөний шинжилгээ хийх, бодлогын өртөг тооцох” аргачлалыг боловсруулж байна.

2.1. Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтэд хийсэн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ

Улсын Их Хурлын Тамгын газраас хуульд заасан чиг үүргийн дагуу “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 2020-2023 оны гүйцэтгэлийн тайланд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, тайланг Эдийн засгийн байнгын хороонд хүргүүллээ. “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө”-нд тусгасан нийт арга хэмжээг үнэлэхдээ 2020-2023 онд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлтийг хангасан эсэхийг хянан үзэж зорилт, арга хэмжээ тус бүрээр үнэлэв.

Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр туссан бодлогын хэрэгжилтийн үнэлгээ

№	Бодлого	Зорилтын тоо	Төлөвлөсөн арга хэмжээний тоо	Үнэлсэн арга хэмжээний тоо	Хэрэгжилтийн дундаж хувь	
					ЗГХЭГ-ын үнэлгээ	УИХТГ-ын үнэлгээ
1	“КОВИД-19” халдварт цар тахлаас үүдэлтэй нийгэм, эдийн засгийн хүндрэлийг даван туулах бодлого	15	37	37	88.0%	81.9%
2	Хүний хөгжлийн бодлого	55	254	252	70.5%	65.7%
3	Эдийн засгийн бодлого	80	387	369	71.0%	58.9%
4	Засаглалын бодлого	70	272	243	77.9%	70.9%
5	Ногоон хөгжлийн бодлого	12	34	34	76.1%	62.1%
6	Нийслэл ба бүс, орон нутгийн хөгжлийн бодлого	27	47	47	77.1%	61.1%
Нийт		259	1031	982	73.8%	66.8%

Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газраас “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 2020-2023 оны хэрэгжилтийг 73.8 хувьтай гэж үнэлсэн бол Улсын Их Хурлын Тамгын газраас хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ, үйл ажиллагааны гүйцэтгэлийг тавьсан зорилт, хүрэх түвшинтэй нь харьцуулж, хэрэгжилтийг дундаж 66.8 хувьтай буюу “Эрчимжүүлэх шаардлагатай” гэсэн үнэлгээг өгчээ.

Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн хэрэгжилт болон түүнд хийсэн шинжилгээний танилцуулгыг Төрийн байгуулалтын болон Эдийн засгийн байнгын хорооны 2024 оны гуравдугаар сарын 20-ны хамтарсан хуралдаан болон Улсын Их Хурлын чуулганы 2024 оны гуравдугаар сарын 21-ний нэгдсэн хуралдаанаар тус тус хэлэлцүүлэв.

2.2. Хууль, тогтоомжийн хэрэгжилтэд хийсэн хяналт-шинжилгээ

Хаврын ээлжит чуулганы төлөвлөгөөт хяналт шалгалтын ажлын цаглаварт тусгагдсан гурван хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийлээ. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн сүүлийн 10 жилийн төсвийн хүрээний мэдэгдэл, төсвийн төсөөллийн тухай хуулиуд болон түүнд өөрчлөлт оруулах тухай хуулиудын хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ хийж, тайлан дүгнэлтийг Төсвийн байнгын хороонд, Жижиг, дунд үйлдвэр, үйлчилгээг дэмжих тухай хуулийн хэрэгжилт, үр дагаврын үнэлгээний тайланг Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хороонд тус тус хүргүүлсэн байна.

2.3. Байгууллагуудын тайланд хийсэн шинжилгээ

Улсын Их Хурлын чуулганы 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд хуульд тусгайлан заасны дагуу Тамгын газраас Төрийн албаны зөвлөл, Үндэсний статистикийн хороо, Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаа, Санхүүгийн зохицуулах хороо, Эрүүл мэндийн болон Нийгмийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн 2023 оны үйл ажиллагааны тайланд шинжилгээ хийж, дүнг холбогдох Байнгын хороодод хүргүүлсэн байна. Эдгээр нь Улсын Их Хурлаас удирдлага нь томилогддог байгууллагууд юм. Байнгын хороод дээрх тайлангууд болон тэдгээрт хийсэн дүн шинжилгээг хуралдаанаараа хэлэлцээд, Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанд танилцуулж, хэлэлцүүлсэн байна.

2.4. Хууль тогтоомжоор Засгийн газар болон бусад байгууллагад өгсөн үүрэг, чиглэлийн хяналт

2024 оны долдугаар сарын 01-ний байдлаар Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын мэдээллийн нэгдсэн санд 146 хуулийн 648 хэсэг, заалт, Улсын Их Хурлын 127 тогтоолын 664 заалт, Байнгын болон дэд, түр хорооны 100 тогтоолын 774 заалтыг бүртгэн, хэрэгжилтэд хяналт тавин ажиллаж байна.

Он	Монгол Улсын хууль		Улсын Их Хурлын тогтоол		Байнгын хорооны тогтоол	
	Хяналтад байгаа	Хэсэг, заалт	Хяналтад байгаа	Хэсэг, заалт	Хяналтад байгаа	Хэсэг, заалт
2020	103	391	84	314	76	408
2021	126	516	94	296	96	535
2022	159	651	106	486	109	677
2023	137	610	109	525	95	728
2024						
/07.01-ний байдлаар/	146	648	127	664	100	774

2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Үндэсний баялагийн сангийн тухай, Органик бүтээгдэхүүний тухай, Нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний тухай, Хүүхэд хамгааллын тухай зэрэг 11 хуулийн 35 хэсэг, заалт, “Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үндэсний хөтөлбөр батлах тухай”, “Монгол Улсын нэгдэн орсон олон талт олон улсын гэрээний хэрэгжилтийн талаарах зарим арга хэмжээний тухай”, “Монгол Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хорооноос эмийн үнийн өсөлтийн шалтгаан, нөхцөлд хяналт шалгалт хийсэнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” зэрэг Улсын Их Хурлын долоон тогтоолын 73 заалтыг хяналтанд нэмж авсан байна. Мөн Төрийн байгуулалтын, Нийгмийн бодлогын болон Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны нийт таван тогтоолын 46 заалтыг Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын мэдээллийн нэгдсэн санд нэмж авчээ.

2.5. Төсвийн хяналт, шинжилгээ

Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуульд төсвийн хяналтыг төсөл төлөвлөх, хэлэлцэх үе шатуудад болон төсвийн хэрэгжилтэд тавих хяналт гэсэн хэлбэрүүдтэй байхаар зааж, төсвийн төсөлд хэлэлцүүлгийн нэг дэх болон хоёр дахь үе шатанд хяналт тавихаар заасан.

2.5.1. Төсвийн төлөвлөлтийн хяналт

Улсын Их Хуралд Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төслийг Засгийн газраас 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 30-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн. Энэхүү төсөлд Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн шалгуур үзүүлэлтийг хангасан эсэхэд Улсын Их Хурлын Тамгын газраас дүн шинжилгээ хийж, Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс боловсруулсан тооцоололтой харьцуулан дүгнэв.

Нэг. Төсвийн тусгай шаардлагыг хангасан байдал

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төсөлд Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6.1.1-6.1.4-д заасан тусгай шаардлагуудыг дараах байдлаар хангажээ.

№	Төсвийн тусгай шаардлагууд	Төсвийн тусгай шаардлагыг хангасан байдал
1	Нэгдсэн төсвийн орлогыг тэнцвэржүүлсэн журмаар тооцдог байх;	Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.1-д заасан “Төсвийн орлогыг тэнцвэржүүлсэн журмаар тооцох” тусгай шаардлагыг баримтлан ажиллаж, гол нэр төрлийн эрдсийн бүтээгдэхүүн болох нүүрс, зэсийн баяжмалын тэнцвэржүүлсэн үнэд үндэслэн нэгдсэн төсвийн орлогыг тэнцвэржүүлсэн журмаар тооцоолол хийсэн байна.
2	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдлын тухайн жилийн оны үнээр тооцсон дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь хэмжээг 2025 оны төсвийн жилээс эхлэн 2.0 хувиас тус тус хэтрүүлэхгүй байх;	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдал 2025 онд 1,900.3 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 2.0 хувь, 2026 онд 1,570.6 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 1.5 хувь, 2027 онд 1,167.8 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 1.0 хувь байхаар тооцоолсон нь хуулийн тусгай шаардлагыг хангасан байна.
3	Тухайн жилийн нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлтийн хувь нь тухайн жилийн эрдэс баялгийн бус дотоодын нийт бүтээгдэхүүний өсөлтийн хувь, тухайн жилийн өмнөх дараалсан 12 жилийн эрдэс баялгийн бус дотоодын нийт бүтээгдэхүүний өсөлтийн дунджийн аль ихээс хэтрэхгүй байх;	Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөлд нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээ 2025 онд 31,300.4 тэрбум төгрөг байхаар төлөвлөж, 2024 оны батлагдсан дүнгээс 3,939.9 тэрбум төгрөг буюу 14.4 хувиар нэмэгдэхээр байна. Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлт 2025 онд 14.4 хувь байхаар төлөвлөгдсөн нь 2013-2024 оны эрдэс баялгийн бус ДНБ-ий өсөлтийн дундаж болох 12.6 хувь болон тухайн жилийн эрдэс баялгийн бус ДНБ-ий өсөлтийн дундаж хувиас хэтрээгүй байгаа нь хуулийн тусгай шаардлагыг хангасан байна. Зарлагын өсөлтийг тухайн оны эрдэс баялгийн бус ДНБ-ий өсөлтийн хувьд тулгаж өсгөсөн байна.
4	Засгийн газрын өрийн өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлэгдсэн үлдэгдлийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь хэмжээг 2025 оны төсвийн жилээс эхлэн 60 хувиас тус тус хэтрүүлэхгүй байна.	Өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн Засгийн газрын өрийн нийт үлдэгдэл 2025 онд 47,507.1 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 50 хувь, 2026 онд 47,117.6 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 45 хувь, 2027 онд 46,708.6 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 40 хувьтай тэнцэхээр байгаа нь төсвийн тусгай шаардлагыг хангахаар байна.

Эх сурвалж: Эдийн засгийн хөгжлийн яам

Хоёр. Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн тооцоололтой харьцуулсан байдал

Төсвийн тухай хуульд заасны дагуу Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төслийг боловсруулахад шаардлагатай макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, төлөв байдлын тооцоолол, төсөөллийг хийж 2024 оны гуравдугаар сарын 15-ны дотор Сангийн болон Эдийн засаг, хөгжлийн яаманд хүргүүлсэн. Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн дээрх төслийг уг тооцоололтой харьцуулан шинжилж, дүгнэлт гаргав.

д/д	Эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт	Засгийн газрын өргөн мэдүүлсэн ТХМ төсөл			ТТБЗ-ийн тооцсон төсөөллийн дээд хязгаарт багтсан эсэх		
		2025	2026	2027	2025	2026	2027
		ТХМ	Төсөөлөл	Төсөөлөл	ТХМ	Төсөөлөл	Төсөөлөл
1	ДНБ-ий бодит өсөлтийн хэмжээ /хувь/	8.0	6.5	6.5	Үгүй	Тийм	Тийм
2	Хэрэглээний үнийн өсөлтийн түвшин	6.0	4.0	3.0	Тийм	Тийм	Тийм
3	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	29,400.1	31,951.2	34,460.3	Үгүй	Үгүй	Үгүй
	-ДНБ-д эзлэх хувь	30.9	30.5	29.5	Үгүй	Үгүй	Үгүй
4	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээ / тэрбум төгрөг/	31,300.4	33,521.8	35,628.1	Үгүй	Үгүй	Үгүй
	-ДНБ-д эзлэх хувь	32.9	32.0	30.5	Үгүй	Үгүй	Үгүй
5	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлтийн хэмжээ / тэрбум төгрөг/	3,939.9	2,221.4	2,106.3	Үгүй	Тийм	Тийм
	-ДНБ-д эзлэх хувь	4.1	2.1	1.8	Үгүй	Тийм	Тийм
6	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл / тэрбум төгрөг/	- 1,900.3	- 1,570.6	- 1,167.8	Тийм	Тийм	Тийм
	-ДНБ-д эзлэх хувь	- 2.0	- 1.5	- 1.0	Тийм	Тийм	Тийм
7	Нэгдсэн төсвийн хөрөнгийн зардлын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	7,273.3	7,564.2	7,866.8	Үгүй	Үгүй	Тийм
	-ДНБ-д эзлэх хувь	7.7	7.2	6.7	Үгүй	Үгүй	Үгүй
8	Засгийн газрын өрийн нийт хэмжээ, өнөөгийн үнэ цэнээр /тэрбум төгрөг/	47,507.1	47,117.6	46,708.6	Тийм	Тийм	Тийм
	-ДНБ-д эзлэх хувь	50.0	45.0	40.0	Тийм	Тийм	Тийм
9	Нийгмийн халамжийн тухай хуулийн дагуу төсвөөс санхүүжүүлэх зардлын нийт хэмжээ /тэрбум төгрөг/	2,850.0	2,931.8	3,269.6	Үгүй	Тийм	Тийм
	-ДНБ-д эзлэх хувь	3.0	2.8	2.8	Үгүй	Үгүй	Үгүй

Эх сурвалж: Эдийн засгийн хөгжлийн яам

Тайлбар: ТХМ-Төсвийн хүрээний мэдэгдэл ДНБ-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн ТТБЗ-Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл

Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл нь ДНБ-ий бодит өсөлтийн хэмжээ 2025 онд 3.1-6.7 хувийн хооронд байхаар тооцоолсон. Хүснэгтээс харахад, Засгийн газрын өргөн мэдүүлсэн дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөлд ДНБ-ий бодит өсөлтийн хэмжээг 2025 онд 8.0 хувь байхаар тусгажээ. Харин 2026-2027 оны ДНБ-ий бодит өсөлтийг Төсвийн тогтвортой байдлын Зөвлөлийн тооцооллын хүрээнд нийцүүлсэн байна.

Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээ, нийт зарлагын дээд хэмжээ, нийт зарлагын өсөлтийн хэмжээ болон хөрөнгийн зардлын хэмжээ зэрэг үзүүлэлтүүд нь Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн тооцоолсон дүнгээс өндөр буюу нийцээгүй байна.

Харин хэрэглээний үнийн өсөлтийн түвшин, нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл болон өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн Засгийн газрын өрийн нийт хэмжээ зэрэг үзүүлэлтүүдийг Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн тооцоолсон дээд хязгаарт багтааж төлөвлөжээ.

Гурав. Дүн шинжилгээний дүгнэлт, зөвлөмжөөс

Засгийн газар Монгол Улсын эдийн засгийн өсөлтийг 2025 онд 8.0 хувьд хүрнэ гэж төсөөлөн, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төсөлд тусгажээ. Нүүрсний экспортыг 2025 онд 83.3 сая тоннд, зэсийн баяжмалын экспортыг 1,780.0 мянган тоннд тус тус хүргэхээр төлөвлөсөн байна. Гүний уурхай ашиглалтад орсонтой холбогдуулан "Оюу-Толгой" уурхайн зэсийн баяжмалын үйлдвэрлэл, баяжмал дахь алт, зэсийн агууламж нэмэгдэх төлөвтэй байна. Уул уурхайн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, экспорт нэмэгдэх, дотоодын хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарын үйлдвэрлэл өсөхөөр байгааг үндэслэлтэй гэж үзэж байна. Засгийн газраас эдийн засгийн өсөлтийг нэмэгдүүлэх, инфляцыг хязгаарлахад чиглэсэн цогц арга хэмжээг үр дүнтэй, хүртээмжтэй хэрэгжүүлэхэд анхаарах шаардлагатай.

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдлийг 2024 оныхтой харьцуулахад дараах байдалтай байна.

д/д	Эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт	2024 оны батлагдсан ТХМ /2023.11.10/	2025 оны ТХМ төсөл	Зөрүү
		1	2	3=2-1
1	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний бодит өсөлтийн хэмжээ /хувь/	7.0	8.0	1.0
2	Хэрэглээний үнийн өсөлтийн түвшин	8.5	6.0	- 2.5
3	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	25,855.1	29,400.1	3,545.0
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	34.9	30.9	- 4.0
4	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээ /тэрбум төгрөг/	27,360.5	31,300.4	3,939.9
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	37.0	32.9	- 4.1
5	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлтийн хэмжээ /тэрбум төгрөг/	4,989.2	3,939.9	- 1,049.3
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	6.7	4.1	- 2.6
6	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл /тэрбум төгрөг/	- 1,505.4	- 1,900.3	- 394.9
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	- 2.0	- 2.0	0.0
7	Нэгдсэн төсвийн хөрөнгийн зардлын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	6,273.3	7,273.3	1,000.0
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	8.5	7.7	- 0.8
8	Засгийн газрын өрийн нийт хэмжээ, өнөөгийн үнэ цэнээр /тэрбум төгрөг/	44,400.0	47,507.1	3,107.1
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	60.0	50.0	- 10.0
9	Нийгмийн халамжийн тухай хуульд заасны дагуу төсвөөс санхүүжүүлэх зардлын нийт хэмжээ /тэрбум төгрөг/	2,351.9	2,850.0	498.1
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	3.2	3.0	- 0.2

Эх сурвалж: Эдийн засгийн хөгжлийн яам

Төсвийн тусгай шалгуурууд, Төсвийн тогтвортой байдлын Зөвлөлийн тооцоолол болон өмнөх оны Төсвийн хүрээний мэдэгдлийн үзүүлэлтүүдтэй харьцуулсан хяналт, шинжилгээний үр дүнг нэгтгэн Тамгын газраас дараах гол санал, зөвлөмжийг өглөө.

- Эдийн засгийн төлөв байдлыг өөдрөгөөр тооцоолсон тохиолдолд бодит нөхцөлд эдийн засгийн үзүүлэлтүүд төлөвлөсөн үр дүнд хүрэхгүй болсноор нэгдсэн төсвийн орлого төлөвлөсөн түвшинд хүрэхгүй байх, нэгдсэн төсвийн алдагдал өсөх, Засгийн газрын өр, зээл нэмэгдэх зэрэг сөрөг үр дагаврууд үүсэх эрсдэл учирдаг учраас нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлтийг тухайн оны эрдэс баялгийн бус ДНБ-ий өсөлтийн хувьд тулгаж өсгөхгүй байх;

- Засгийн газрын нийт өрд гадаад зээлийн өрийн эзлэх хувь өндөр байгаа учраас гадаад валютын албан нөөцийг 10.0 тэрбум ам.долларт хүргэх цогц арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх, улмаар ам.долларын ханшийг

тогтворжуулж, импортын инфляцыг багасгахад Монголбанк, Засгийн газар бодлого нягт уялдуулан ажиллах;

- Монгол Улсын Их Хурал 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 19-ний өдөр Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийг баталсан. Үүнтэй холбоотой тооцооллыг хийж төсөлд тусгасан байна. Тухайлбал, нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого 29,400.1 тэрбум төгрөг, Ирээдүйн өв сангийн орлого 3,482.5 тэрбум төгрөг, Тогтворжуулалтын сангийн орлого 538.3 тэрбум төгрөг байхаар байна;

- 2023 онд хилийн Гашуунсухайт, Шивээхүрэн боомтуудад чингэлэг тээврийн терминал байгуулж, автомат удирдлагатай тээврийн хэрэгсэл ашиглалтад нэвтрүүлснээр тус онд түүхэн дээд хэмжээнд буюу 69.6 сая тонн нүүрс экспортолсон байна. Үүнээс гадна ашигт малтмалыг нээлттэй, ил тод, зах зээлийн өрсөлдөөнт зарчмаар ажиллах уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн үйл ажиллагааг эхлүүлснээр 2023 онд нийт 15 сая тонн нүүрс, 677 мянган тонн төмрийн хүдэр, баяжмалыг арилжаалсан бөгөөд биржээр арилжаалсны үр дүнд нүүрсний үнэ дунджаар 10.0 хувиар, төмрийн хүдрийнх дунджаар 7.0 хувиар тус тус нэмэгджээ. Уул уурхайн биржээр арилжаалах бүтээгдэхүүний нэр төрөл, тоо хэмжээг нэмэгдүүлж ажиллах, ялангуяа төрийн болон төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийн эрдэс бүтээгдэхүүнийг үе шаттайгаар 100.0 хувь хүртэл хэмжээгээр уул уурхайн биржээр арилжаалах;

- Бүс нутгийн хөгжлийн бодлого, улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр болон улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай санхүүжилтийн эх үүсвэрийг бүрэн эсхүл тодорхой хэсгийг тусгасан эсэх болон төсвийн хуваарилалтын талаар, мөн хөгжлийн бодлоготой уялдуулан үр дүнд суурилсан төсөвлөлтийг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж байгаа эсэх талаар дүгнэлт хийж, дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн дэлгэрэнгүй танилцуулгад тусгаж, танилцуулдаг байх;

- Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1.2-т дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийг төсвийн тусгай шаардлагад нийцүүлэн Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс боловсруулсан макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, төлөв байдлын таамаглалд үндэслэн боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр хуульд заасан байдаг. Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс хүргүүлсэн дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн үзүүлэлтүүдийн тооцоололтой хэрхэн нийцүүлж байгаа, нийцээгүй бол ямар шалтгаанаар өөрчлөхөөр болсон талаар хэрэгжүүлж байгаа талаарх тайлбарыг дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн дэлгэрэнгүй танилцуулгад тусгаж, танилцуулдаг байх;

- Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.4-т заасны дагуу Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл нь дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөл боловсруулахад ашиглах макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, төлөв байдлын таамаглалыг боловсруулахад хэрэглэсэн арга, аргачлал, шаардлагатай бол журмыг боловсруулж, батлан холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлэх ажиллах;

- Төлөгдөх боломжтой Засгийн газрын өрийн үндсэн төлбөрүүдийг улсын төсөвт тусгаж, Засгийн газрын өрийн үндсэн төлбөрийн хэмжээг үе шаттайгаар бууруулахад анхаарч ажиллах;

- Үр дүнд суурилсан төсөвлөлтийн бодлогын шинэчлэлийн хүрээнд гүйцэтгэлийн үр дүнгээр санхүүжүүлэх бодлогын төлөвлөлт болон хэрэгжилт, үр дүн, эрсдэл зэрэгтэй уялдуулан танилцуулгад тусгах, хөтөлбөрт суурилсан төсөвлөлтийн тооцоолол, арга зүйг сайжруулж, холбогдох журмыг боловсруулж, хэрэгжүүлэх;

- Төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төслийг боловсруулахдаа төсөвт ачаалал үүсгэх шинээр хэрэгжүүлэх бодлогууд (батлагдсан болон төлөвлөж буй)-ыг төсвийн хүрээний мэдэгдэлд заавал тусгаж, танилцуулж батлуулдаг байх. Ингэснээр төсөвт ачаалал үүсэх шинэ бодлогуудыг шингээсэн төсвийн төсөл Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх бөгөөд батлагдсан төсвийн хүрээний мэдэгдэл өөрчлөгдөхгүй байх, тогтвортой байх урьдач нөхцөл болно;

- Төсвийн хүрээний зарлагын гурван жилийн мэдэгдлийн төсөл (MTEF)-ийг дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөл (MTFF)-д хавсарган танилцуулдаг болоход анхаарч ажиллах;

- Эдийн засгийн бодит өсөлтийг дэмжсэн бүс нутгийн хөгжил, экспортын чиг баримжаатай үйлдвэрлэл болон кластерын хөгжил, инновацын бодлогыг үе шаттайгаар иж бүрнээр нь төлөвлөж, хөгжлийн өндөр үр ашигтай төсөл, хөтөлбөрүүд, бодит орлого олох, нэмүү өртөг бүтээх салбарууд, нэмүү өртгийн сүлжээ болон нийлүүлэлтийн гинжин сүлжээг бүтээхэд гадаад зээлийг ашигладаг болоход цаашид анхаарах, гадаад зээлийн зориулалт, ашиглалт, хэрэгжилтэд нь хяналт тавьж, ил тод тайлагнадаг байх.

2.5.2. Төсвийн төслийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үе шатны хяналт

2021 оны нэгдүгээр сарын 15-ны өдөр Улсын Их Хурлаас баталсан Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 46 дугаар зүйлд “Шүүх, шүүгчийн эдийн засгийн баталгаа” гэж, 46 дугаар зүйлийн 46.8 дахь хэсэгт “Шүүхийн төсвийг боловсруулж батлахад дараах журмыг баримтална.” гэж, 46 дугаар зүйлийн 46.8.1 дэх заалтад “Улсын дээд шүүх өөрийн, Ерөнхий зөвлөл Улсын дээд шүүхээс бусад шүүхийн үйл ажиллагааны болон хөрөнгө оруулалтын төсвийг төлөвлөн Байнгын хороонд хянуулахаар хүргүүлэх,” гэж, 46 дугаар зүйлийн 46.8.2 дахь заалтад “Улсын дээд шүүх, Ерөнхий зөвлөл Байнгын хороогоор хянагдсан төсвийн төслийн эцсийн хувилбарыг улсын төсөвт нэгтгүүлэхээр санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хуульд заасны дагуу хүргүүлэх,” гэж, 95 дугаар зүйлд “Сахилгын хороо” гэж, 95 дугаар зүйлийн 95.21 дэх хэсэгт “Сахилгын хорооны төсвийг боловсруулж батлахад энэ хуулийн 46.8-д заасан журмыг баримтална.” гэж тус тус заасны дагуу Улсын Дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Шүүхийн сахилгын хорооны даргын 2025 оны төсвийн төслийн саналд шинжилгээ хийж, холбогдох танилцуулгыг бэлтгэн Хууль зүйн байнгын хороонд хүргүүлсэн.

Түүнчлэн 2020 оны нэгдүгээр сарын 23-ны өдөр Улсын Их Хурлаас баталсан Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 6 дугаар зүйлд “Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комисс” гэж, 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэгт “Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комисс /цаашид "Комисс" гэх/ улсын төсвөөс санхүүжнэ. Комиссын дарга жилийн төсвийн төслийг төлөвлөн Улсын Их Хурлын даргад хүргүүлэх бөгөөд төслийг Хууль зүйн байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцүүлнэ. Комиссын дарга Байнгын хороогоор зөвшөөрөгдсөн төсвийн төслийг улсын нэгдсэн төсвийн төсөлд нэгтгүүлэхээр төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хуульд заасан хугацаанд хүргүүлнэ.” гэж тус тус заасны дагуу Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын даргын 2025 оны төсвийн төслийн саналд шинжилгээ хийж, холбогдох танилцуулгыг бэлтгэн Хууль зүйн байнгын хороонд хүргүүлсэн.

Улсын Дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Шүүхийн сахилгын хорооны дарга, Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын даргын төсвийн төслийн саналд хийсэн танилцуулгад дараах шинжилгээнүүдийг хамруулсан. Үүнд,

- 2022-2024 оны батлагдсан төсөв, 2025 оны төсвийн төслийн саналд тусгагдсан эдийн засгийн ангиллаар харуулсан төсвийн урсгал зардлыг цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил/ бүтэц орон тоо/, ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэлийн зардал, байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал, хангамж, бараа материалын зардал, нормативд зардал, бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр хураамж, эд хогшил, урсгал засварын зардал, томилолтын зардал, нийгмийн хамгааллын чиглэлээр ажил олгогчоос олгох тэтгэмж, урамшуулал, дэмжлэг гэсэн зардлын ангиллуудад хувааж, 2024 оны батлагдсан төсөвтэй харьцуулан, гарсан өөрчлөлтийг шалтгаан нөхцөлийн хамт тайлбарласан. Зардлын өөрчлөлтийн шалтгааныг программ хангамжийн шийдэл шинээр нэвтэрсэн, төрийн албан хаагчдын цалингийн өсөлт, үнэ ханшийн өөрчлөлттэй холбоотой, хууль эрх зүйн зохицуулалтын орчинтой холбоотой, бүтэц орон тооны өөрчлөлттэй холбоотой гэсэн төрөлд ангилан авч үзэж, холбогдох тайлбарыг хийсэн;

- 2025 оны төсвийн төсөлд тусгасан хөрөнгийн зардлын саналыг эдийн засгийн ангиллынх нь хувьд авч үзэж, тухайн хөрөнгийн төсөвт өртөг, 2025 онд санхүүжих дүн, хөрөнгийн зардалтай холбоотой төсөл, арга хэмжээ хэрэгжих байршил зэрэг үзүүлэлтүүдээр баяжуулан хууль эрх зүйн зохицуулалтын орчин, бодит хэрэгцээ, шаардлагатай нь уялдуулан шинжилсэн;

- Шинжилгээнд хамгийн өндрөөр өссөн гол зардлууд, хөрөнгийн зардлын дэлгэрэнгүй мэдээлэл, Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн холбогдох шаардлагыг хангасан эсэхийг шалгасан хуудас, бүтэц орон тооноос хамаарч өөрчлөгдөх болон үл өөрчлөгдөх онцлогтой зардлуудын мэдээллийг хавсаргасан.

Дээр дурдсан төсвийн дөрвөн ерөнхийлөн захирагчийн төсвийн төсөлд хийгдсэн шинжилгээний дүгнэлтийг Хууль зүйн байнгын хорооны хуралдаанаар

хэлэлцээд, 2025 оны төсвийн төслийн саналд тодорхой өөрчлөлтүүдийг оруулсан.

2.5.3. Хөгжлийн төлөвлөгөөний төслийн хяналт

Монгол Улсын хөгжлийн 2025 оны жилийн төлөвлөгөөний төсөлд шинжилгээ хийж, төсөл, хөтөлбөрийн арга хэмжээ, шалгуур үзүүлэлтийг Тогтвортой хөгжлийн зорилттой уялдуулан үнэлж, дүгнэлт боловсруулан Эдийн засгийн Байнгын хороонд 2024 оны тавдугаар сарын 12-нд хүргүүлэв. Үүнд, Монгол Улсын хөгжлийн 2025 оны төлөвлөгөөний тэргүүлэх чиглэлүүд, тэдгээр чиглэл тус бүрд заасан төсвийн ерөнхийлөн захирагч болон хөтөлбөрийн үр дүн, арга хэмжээний тоо, санхүүжилтийн хэмжээ, түүний бүтцийн нарийвчлан гаргаж, Алсын хараа-2050”, “Шинэ сэргэлтийн бодлого”, “Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл” зэрэг урт, дунд хугацааны бодлогын баримт бичгүүдэд туссан зорилт, арга хэмжээ, 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөлөлд тусгасан эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүдтэй уялдсан байдал зэргийг тусгалаа.

2.5.4. Макро эдийн засгийн үзүүлэлт, төсвийн гүйцэтгэлийн мэдээллээр тогтмол хангасан байдал

Нэг. Төсвийн сар, улирлын гүйцэтгэлийн мэдээ

Монгол Улсын 2023 оны нэгдсэн төсвийн урьдчилсан болон 2024 оны нэгдсэн төсвийн эхний таван сарын гүйцэтгэлд шинжилгээ хийж, орлого, зарлагын тооцооллыг боловсруулан, тэнцвэржүүлсэн тэнцэл, хөрөнгө оруулалт, Орон нутгийн төсөв, Нийгмийн даатгалын болон Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн гүйцэтгэлийн мэдээг Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд нийт зургаан удаа бэлтгэсэн байна.

Мэдээнд, улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээ, барилга байгууламжийн гүйцэтгэлийг төсвийн ерөнхийлөн захирагч тус бүрээр гаргаж тусгасан бөгөөд сар тутмын мэдээллийг www.parliament.mn, www.m-office.parliament.mn цахим хуудсуудад байршуусан.

Хоёр. Гадаад худалдааны сарын мэдээ

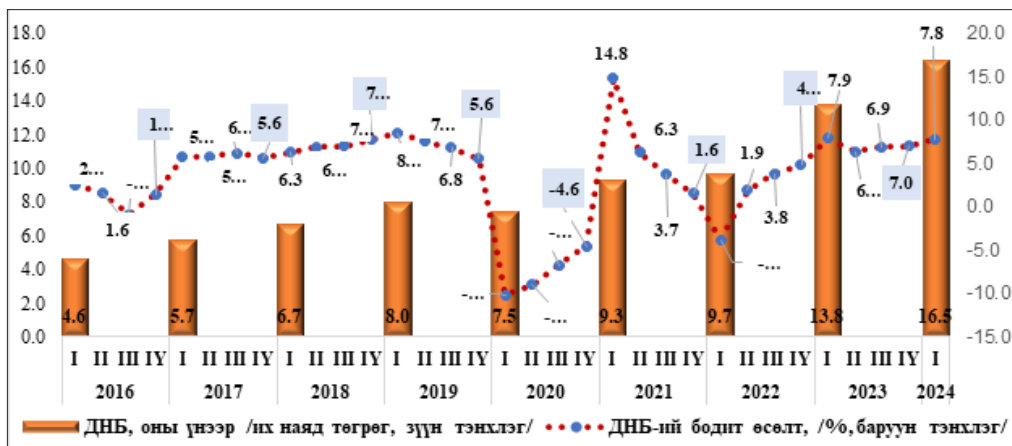
Монгол Улсын гадаад худалдааны тэнцэл, гол нэр төрлийн бараа, бүтээгдэхүүний тоо хэмжээ, үнэ, татварын орлого бүрдэлтийн 2023 оны урьдчилсан гүйцэтгэл болон 2024 оны эхний гурван сарын гүйцэтгэлийн танилцуулгыг бэлтгэж, Улсын Их Хурлын гишүүдийн албан хэрэгцээнд зориулан тухай бүр хүргэж ажиллалаа.

Мэдээллийг бэлтгэхдээ Татварын ерөнхий газар, Гаалийн ерөнхий газар, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яамнаас авсан улсын болон орон нутгийн гадаад үйл ажиллагаатай холбоотой татварын орлогын төлөвлөгөө, гүйцэтгэлийн дэлгэрэнгүй мэдээ, татварын өр, дутуу төвлөрсөн орлогын тайлбар, холбогдох тооцооллын талаарх мэдээллийг тус тус ашиглав.

Гурав. Макро эдийн засгийн улирлын мэдээ

Монгол Улсын макро эдийн засгийн 2023 оны урьдчилсан гүйцэтгэл болон 2024 оны нэгдүгээр улирлын тоймыг тус бүр нэг удаа бэлтгэв. Эдгээрт эдийн засгийн бодит салбар, нэгдсэн төсөв, мөнгөний нийлүүлэлт, гадаад худалдаа, төлбөрийн тэнцэл, гадаад валютын албан нөөц, ажил эрхлэлттэй холбоотой цогц мэдээллийг тусгаж, www.parliament.mn, www.m-office.parliament.mn цахим хуудсанд байршуулав.

Энэ оны эхний улирлын байдлаар ДНБ-ий бодит өсөлт 7.8 хувьтай байгааг зурагт үзүүлээ.



Үүний хүрээнд, Монгол Улсын Ерөнхий Аудитораас 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 05-нд Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарт ирүүлсэн “Оюу-Толгой” төсөлд оруулсан хөрөнгө оруулалт, санхүүжилтийн зарцуулалт, үр дүн”-д хийсэн аудитын тайланд дүн шинжилгээ хийж, тус төслийн ерөнхий байдал, цаашид үүсэж болох тодорхойгүй нөхцөл, түүнийг сайжруулах боломжийн талаар санал боловсруулж, Улсын Их Хурлын удирдлагуудад хүргүүлээ.

2.6. Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл

Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, төлөв байдлын таамаглалыг боловсруулж, улсын төсвийн болон тодотголын төсөл, дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний төслийг хуульд нийцүүлэн боловсруулж байгаа эсэх, төсөв, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангаж буй эсэх болон улсын төсөвт үзүүлэх нөлөөлөл, ачааллын талаар судалгаа, шинжилгээ хийж, дүгнэлт, зөвлөмж гаргах үүрэг бүхий Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны дэргэд ажиллахаар заасан. Тус Зөвлөлийн орон тооны гишүүдийг Улсын Их Хурлын 2024 оны нэгдүгээр сарын 11-ний өдрийн 04 дүгээр тогтоолоор томилон, үүрэгт ажилд нь оруулаад байна.

Улсын Их Хурлаас Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд 2024 оны зургадугаар сарын 05-ны өдөр оруулсан өөрчлөлтийн дагуу Монгол Улсын төсөв, хөгжлийн төлөвлөгөөний төслүүд нь Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль заасан

шаардлагыг хангасан эсэх талаар болон төсөв, хөгжлийн төлөвлөгөөний гүйцэтгэл, Засгийн газрын санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд дүгнэлт гаргах чиг үүргийг тус Зөвлөл цаашид хэрэгжүүлнэ.

Нэг. Судалгаа шинжилгээ, дүгнэлт, зөвлөмж

Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны ээлжит хаврын чуулганы хугацаанд Төсвийн тогтвортой байдлын Зөвлөл дараах гол ажлуудыг хийлээ.

- Монгол Улсын 2025-2027 оны дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийг боловсруулахад ашиглах макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүдийн таамаглал, төлөв байдлын шинжилгээний тайланг бэлтгэж, нэгтгэн гаргах ажлыг Зөвлөлийн гишүүд хамтран гүйцэтгэж, хурлаараа хэлэлцэн эцэслэн боловсруулж, Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хороо, Эдийн засаг, хөгжлийн болон Сангийн яаманд хуулийн хугацаанд буюу 2024 оны гуравдугаар сарын 15-ны өдөр хүргүүлжэв. Тус тайланг Улсын Их Хурлын цахим хуудсанд нийтэлсэн.

-Монгол Улсын Засгийн газраас Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн “Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөллийн төсөл”-д өгөх дүгнэлт, зөвлөмжийг Зөвлөлийн гишүүд хамтран боловсруулж, Төсвийн байнгын хороонд 2024 оны тавдугаар сарын 03-ны өдөр хүргүүлсэн байна. Засгийн газраас Улсын Их Хуралд өргөн барьсан дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөл нь тус Зөвлөлийн 2024 оны гуравдугаар сарын 15-ны өдөр Эдийн засаг, хөгжлийн болон Сангийн яаманд хүргүүлсэн эдийн засгийн таамаглал, гадаад дотоод эдийн засгийн эрсдэл, төсвийн зарим үзүүлэлттэй нийцтэй бус байна гэж үзжээ. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасны дагуу Зөвлөлөөс 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөллийн талаар дүгнэлт, зөвлөмжийг хүргүүлээд байна.

- Засгийн газраас 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөлөлтэй уялдуулан боловсруулж, Улсын Их Хуралд 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 30-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн “Монгол Улсын хөгжлийн 2025 оны төлөвлөгөөг батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөлд тус Зөвлөл дүгнэлт, зөвлөмжийг гаргаж, Эдийн засгийн байнгын хороонд 2024 оны тавдугаар сарын 10-ны өдөр хүргүүлсэн. Дүгнэлт, зөвлөмжийг Улсын Их Хурлын цахим хуудсанд нийтэлж, нийтийн хүртээл болгов.

- Мөн 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 03-ны өдөр Улсын Их Хуралд Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн “Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль”-ийн төсөлд тус Зөвлөлөөс өгөх санал, зөвлөмжийг нэгтгэн боловсруулж, хуралдаанаараа хэлэлцэн Төсвийн байнгын хороонд 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 18-нд хүргүүлсэн байна. Үндэсний баялгийн сангийн тухай болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслүүд нь Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 5.1.5-т заасан “үндэсний баялгийг хүн ам, нийгмийн бүлэг болон өнөө ба хойч үеийнхэнд шударга, тэнцвэртэй хуваарилах” гэсэн зарчимтай нийцсэн хэмээн үзэж тус Зөвлөл хуулийн төслийг дэмжив.

- Түүнчлэн Засгийн газраас 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 10-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн “Уламжлалт мал аж ахуйд тулгамдаж буй уур амьсгалын өөрчлөлтөөс шалтгаалсан сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай” хуулийн төслийн талаар Зөвлөлөөс санал, дүгнэлт боловсруулж, Төсвийн байнгын хороонд 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 15-ны өдөр хүргүүлжээ.

Хоёр. Зөвлөлийн хуралдаан

Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл 2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар нийт долоон хуралдаан хийжээ. Хуралдаануудаар, Зөвлөлийн дарга сонгох, 2024 оны төлөвлөгөө батлах, макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, төлөв байдлын таамаглал хүргүүлэх, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн төсөл болон Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөлөл, хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний төсөлд өгөх дүгнэлт, зөвлөмж зэрэг асуудлуудыг хэлэлцэн шийдвэрлэжээ.

Гурав. Хамтын ажиллагаа

Төсвийн тогтвортой байдлын Зөвлөлийн дарга, гишүүд эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд НҮБХХ, ЖАЙКА зэрэг байгууллагын төлөөлөлтэй албан ёсны уулзалт хийж, хамтран ажиллах талаар санал солилцов.

Эдийн засаг, хөгжлийн ямаас 2024 оны гуравдугаар сарын 29-ний өдөр зохион байгуулсан “Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөл” сэдэвт олон нийтийн хэлэлцүүлэгт оролцож, уг төсөлд өгсөн Зөвлөлийн дүгнэлт, зөвлөмжийн талаар танилцууллаа.

Мөн 2024 оны тавдугаар сарын 01-ний өдөр болсон Нээлттэй нийгэм форумын судлаачдын багийн “Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн төлөвлөлт, хэрэгжилт” сэдэвт судалгааны үр дүнгийн хэлэлцүүлэгт Зөвлөлийн дарга, гишүүд оролцлоо.

Дөрөв. Олон нийтийн харилцаа

Төсвийн тогтвортой байдлын Зөвлөлийн дарга, гишүүд үйл ажиллагааны талаар болон улсын төсөв, хөгжлийн төлөвлөгөөний төлөвлөлт, хэрэгжилтийг үр дүнтэй гүйцэтгэх, дундаж давхаргыг тэлэх, малчин өрхүүдийг дэмжих, тэдэнд учирч буй эрсдэлээс сэргийлэх чиглэлээр төрөөс хэрэгжүүлж буй бодлого, “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөн зэрэг асуудлууд, тэдгээрт Зөвлөлөөс өгсөн дүгнэлт, зөвлөмжийн талаар MNB TV, NTV, Ийгл ТВ, www.surag.mn болон хэвлэл мэдээллийн бусад байгууллагаар дамжуулан олон нийтэд мэдээлэл өгсөн байна.

Тав. Судалгаа, шинжилгээний ажил

Төсвийн тогтвортой байдлын Зөвлөлийн дарга, гишүүд төсвийн бодлогын хэрэгжилт болон эдийн засгийн холбогдох асуудлууд, дотоод, гадаад нөхцөл байдал, эрсдэлийг тодорхойлох чиглэлээр судалгаа, шинжилгээний ажлуудыг хийж байна. Үүнд,

- Монгол Улсын төсвийн нөхцөл байдлын судалгаа (2007-2022 он);
- Олон улсын болон Монгол Улсын төсвийн сангуудын судалгаа;
- Монгол Улсын эдийн засгийн өнөөгийн байдлын судалгаа;
- Монгол Улсын төсвийн эрсдэлийн судалгаа;
- ДХТХМ-ийн төлөвлөлт, өөрчлөлт, гүйцэтгэлийн шинжилгээ;
- Монгол Улсын гадаад орчин, эрсдэлийн судалгаа;

Монгол Улсын экспортын гол нэрийн бүтээгдэхүүний үнийн судалгаа.

Гурав. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН МЭДЭЭЛЭЛ, СУРГАЛТ СУДАЛГАА, ОЛОН НИЙТИЙН ХАРИЛЦАА

Улсын Их Хурлын хууль тогтоох болон хянан шалгах үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдлыг хангаж, иргэд, олон нийтийн оролцоо, идэвхийг нэмэгдүүлэх, цахим систем, мэдээллийн технологийг хөгжүүлж, сургалт, судалгаагаар Улсын Их Хурлын гишүүд болон холбогдох нэгж, албан хаагчдыг хангах замаар парламентын чадавхыг сайжруулахад анхаарал хандуулж ажиллав.

3.1. Мэдээлэл, сурталчилгаа, олон нийттэй харилцах үйл ажиллагаа

Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хууль тогтоох болон хянан шалгах үйл ажиллагааны талаарх мэдээ мэдээллийг Хэвлэл мэдээлэл, олон нийттэй харилцах газраас цаг тухайд нь шуурхай түгээж ажиллалаа.



Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээ мэдээлэл, нэгдсэн хуралдаан, Байнгын, дэд, түр хороо, хянан шалгах түр хороо болон ажлын хэсгийн хуралдааны тойм, Улсын Их Хурлын дарга, гишүүд, Байнгын хороод, Улсын Их Хурлын Тамгын газраас зохион байгуулсан хэвлэлийн бага хурал, гадаад дотоод уулзалт, хэлэлцүүлэг, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн хуулийн төсөл, Тамгын газрын үйл ажиллагааны талаарх нийт 307 текст мэдээг 4404 гэрэл зургийн хамт Улсын Их Хурлын www.parliament.mn цахим хуудсанд байршуулав.

Улсын Их Хурлын Хянан шалгах түр хороодоос Эмийн үнийн өсөлт, Нийтийн тээврийн автобусны худалдан авах ажиллагаа, “Ашигт малтмалын лиценз”-тэй холбоотой нотлох баримтыг шинжлэх судлах сонсголыг нийт зургаан өдрийн турш зохион байгуулсан бөгөөд эдгээр сонсголын нээлттэй, ил тод байдлыг

ханган МҮОНТВ-ээр болон нийгмийн сүлжээний шууд дамжуулалтыг тасралтгүй явуулж, 10 гаруй мэдээ мэдээлэл, 15 шторкыг бэлтгэн Улсын Их Хурлын www.parliament.mn цахим хуудсанд байршуулж, олон нийтийн сүлжээ, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүдээр шуурхай дамжуулахын зэрэгцээ 671 гэрэл зургийг бэлтгэн хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудад түгээж ажиллав.

Ээлжит чуулганы хугацаанд Видео контентын алба нь Улсын Их Хурлын долоо хоног тутмын үйл ажиллагааг тоймлон 17 нэвтрүүлэг бэлтгэж, телевизүүдийн эфир, олон нийтийн сүлжээгээр түгээв. Мөн Улсын Их Хурлын Тамгын газраас зохион байгуулдаг “Өсвөрийн парламент хөтөлбөр”-ийн үйл ажиллагаа, “Алтай дамнасан тогтвортой байдлын яриа хэлэлцээ- 2024” чуулга уулзалт, “Монгол Улсын Их Хурлын дарга өвөлжилтийн нөхцөл байдал хүндэрсэн аймгуудад ажилласан” талаарх тусгай нэвтрүүлэг, видео мэдээ, шторк бэлтгэж, олон нийтэд хүргэлээ.

Түүнчлэн Улсын Их Хурал, түүний Тамгын газрын албан ёсны мэдээ мэдээллийг түгээх сувгийг өргөжүүлж, Тамгын газрын дотоод сүлжээний “Parliament TV”-ээр долоо хоног бүр мэдээлэл түгээх хуваарийг гарган ажиллаж, 25 тойм нэвтрүүлэг, 37 видео мэдээ, нийт 900 минутын мэдээллийг бэлтгэн түгээв.

Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслүүд, Баялгийн сангийн тухай, Хөрөнгө оруулалтын тухай хууль, Малчин өрхийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн тайлбар шторкууд, Улсын Их Хурлын дарга болон гишүүдийн уулзалтын талаарх 50 видео мэдээ, нийгмийн сүлжээний богино хэмжээний 200 контент бэлтгэж Улсын Их Хурлын цахим хуудас (www.parliament.mn)-т байршуулахын зэрэгцээ [youtube.com](https://www.youtube.com), twitter.com, facebook.com сүлжээ дэх Улсын Их Хурлын албан ёсны хуудсаар дамжуулан олон нийтэд хүргэлээ.

Монголын үндэсний олон нийтийн радио, Дэлхийн монголчуудын “Эм Жи Эл” радио сувгаар Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, баталсан хууль тогтоомжийн талаар 176 мэдээ мэдээллийг тогтмол цагт нэвтрүүлсэн байна.

Улсын Их Хурлын Байнгын, дэд, түр, хянан шалгах түр хороод, Улсын Их Хурлын Тамгын газраас зохион байгуулсан нээлттэй сонголт, хэлэлцүүлэг, уулзалт, хэлэлцүүлэг, хэвлэлийн хуралд сэтгүүлчид, хэвлэл мэдээллийн байгууллагын ажилтнуудыг өргөнөөр оролцуулах ажлыг тухай бүрд нь зохион байгуулж, 15 хэвлэлийн бага хурлыг шууд дамжуулан олон нийтэд хүргэв.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 53 дугаар зүйлийн 53.10 дахь хэсэгт “Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийг “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлд хэвлэн нийтлэх бөгөөд түүнийг албан ёсны эх гэж үзнэ” хэмээн заасан байдаг. Ээлжит чуулганы хугацаанд “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 11 дугаарыг бэлтгэн гаргаж захиалагч, уншигчдад хүргүүлэв. Эмхэтгэлийн дээрх дугааруудын тойм, танилцуулгыг бэлтгэн Улсын Их Хурлын www.parliament.mn цахим хуудсанд болон олон нийтийн сүлжээнд байршуулав. Үүний зэрэгцээ дугаар бүрийн PDF хувилбарыг тухай бүр Улсын Их Хурлын цахим хуудсанд нийтлэн, хууль тогтоомжийн албан ёсны эхийг олон нийтэд нээлттэй, хүртээмжтэй хэлбэрээр шуурхай түгээлээ.

ХЭВЛЭЛ МЭДЭЭЛЭЛ,



307

Албан мэдээ



4404

Гэрэл зураг



25

7 хоногийн тойм



17

Шууд дамжуулалт



200

Видео мэдээ,
богино контент

11 дугаар

“Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэл



ОЛОН НИЙТИЙН ХАРИЛЦАА



12

Аудио хууль



481

Төрийн ордонтой
танилцах аялал



16.373

Төрийн ордонтой танилцах аялалд
хамрагдсан иргэд

“Парламентын боловсрол”
хөтөлбөрт хамрагдсан сургууль

50

“Парламентын боловсрол”
хөтөлбөрт хамрагдсан сурагч

182

Хууль тогтоомж сурталчлах
төвийн үйл ажиллагаа

4

- ТЕКСТ МЭДЭЭ, НИЙТЛЭЛ, ЯРИЛЦЛАГА, ТОЙМ БЭЛТГЭХ,

- СЭТГҮҮЛ, ГАРЫН АВЛАГА БОЛОВСРУУЛАХ,

- 28' НЭВТРҮҮЛЭГ БЭЛТГЭХ,

- ПАРЛАМЕНТЫН БОЛОВСРОЛ ХӨТӨЛБӨРТ ХАМРУУЛАХ,

- ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ НИЙТЛЭХ,

- ӨСВӨРИЙН ПАРЛАМЕНТ ДЭД ХӨТӨЛБӨРТ ХАМРУУЛАХ,

- ГЭРЭЛ ЗУРАГ САН БҮРДҮҮЛЭХ,

- ХУУЛЬ ТОГТООМЖ СУРТАЛЧЛАХ ТӨВ АРГА ЗҮЙН ТУСЛАЛЦАА ҮЗҮҮЛЭХ,

- ПОСТЕР, ИНФОГРАФИК, ШТОРК БЭЛТГЭХ,

- FACEBOOK, TWITTER, YOUTUBE ХӨТЛӨХ,

- ХАВАР, НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНЫ ОЛОН НИЙТЭД ЗОРИУЛСАН ЭМХЭТГЭЛ БОЛОВСРУУЛАХ,

- ТАМГЫН ГАЗРААС ЭРХЛЭН ГАРГАСАН НОМ, ЭМХЭТГЭЛИЙГ ОРОН НУТАГТ ХҮРГҮҮЛЭХ ХАРИУЦАХ

- ТӨРИЙН ОРДОНТОЙ ТАНИЛЦАХ АЯЛАЛ ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ,

- ГЭРЭЭТ 13 ТВ, 15 САЙТ, 4 СОНИН, 2 РАДИО ХАМТРАН АЖИЛЛАХ.

- ХЭВЛЭЛИЙН БАГА ХУРАЛ ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ,

Эмхэтгэлийн дугаарт Монгол Улсын 24 хууль, Улсын Их Хурлын 19 тогтоол, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн найман зарлиг, Засгийн газрын нэг тогтоол, Үндсэн хуулийн цэцийн нэг дүгнэлт, Монгол Улс нэгдэн орсон олон улсын нэг гэрээг тус тус нийтэлжээ. Мөн Засгийн газраас баталсан “Монгол бичгийн үндэсний хөтөлбөр III”-ыг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлд нийтлэгдэх хууль тогтоомжуудыг үндэсний монгол бичгээр хэвлэн, нийтэлж байна.

Ээлжит чуулганы хугацаанд иргэд, зочдыг Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, Төрийн ордонтой танилцуулах 481 удаагийн аяллыг зохион байгуулж дотоод, гадаадын 16.373 иргэнийг хамруулав.

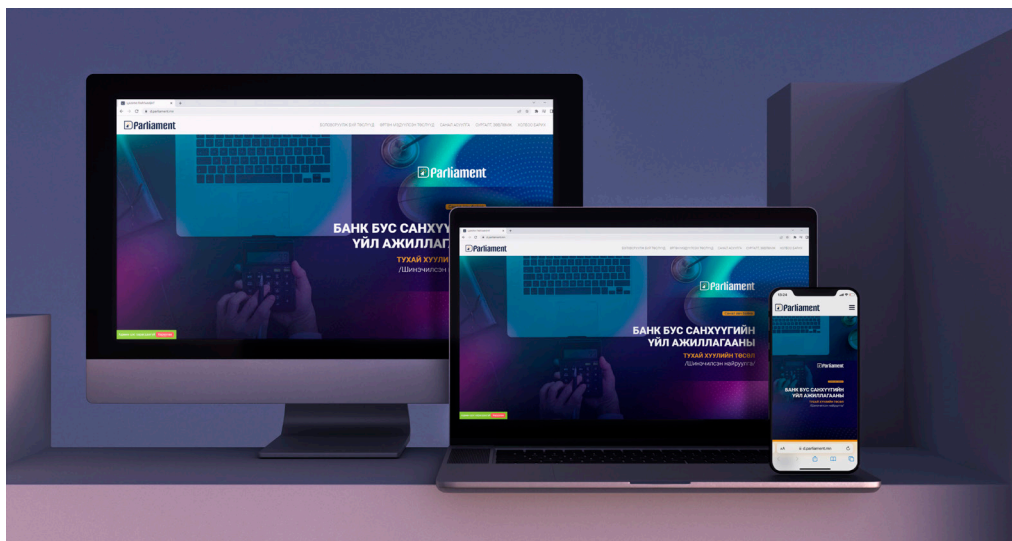


2024.03.15-2024.06.05

16,373

Иргэн төрийн ордонтой танилцлаа

“Парламентын боловсрол” хөтөлбөрийн хүрээнд ерөнхий боловсролын сургуулийн 6-12 дугаар ангийн сурагчдад зориулсан “Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, Төрийн ордонтой” танилцах аялалд 2024 оны гуравдугаар сарын 15-аас зургадугаар сарын 05-ны өдрийг хүртэлх хугацаанд нийт 50 сургуулийн 182 багш, сурагч, эцэг эхийн төлөөллийг хамруулсан байна. Түүнчлэн “Парламентын боловсрол” хөтөлбөрийн www.edu.parliament.mn цахим хуудас болон “Парламентын боловсрол” сошиал хуудсыг хөтлөн, тогтмол мэдээ, мэдээллээр баяжуулан, олон нийтэд мэдээлэл түгээн ажиллав.



“Улсын Их Хурал-Энэ долоо хоногт” товч тоймыг долоо хоног бүр бэлтгэн хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд нийт 11 тойм бэлтгэн parliament.mn цахим хуудаст нийтэлж, фэйсбүүк пэйж хуудас, твиттер хуудсаар дамжуулан олон нийтэд түгээлээ. Иргэд, олон нийт болон харааны бэрхшээлтэй иргэдэд зориулан “Улсын Их Хурал-Энэ долоо хоногт” тоймыг аудио хэлбэрээр бэлтгэн хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд 12 дугаар бэлтгэн (parliament.mn) цахим хуудаст байршуулж, нийгмийн сүлжээгээр түгээв.

Мөн Баянхонгор, Өвөрхангай, Дархан-Уул, Говьсүмбэр аймаг дахь Хууль тогтоомж сурталчлах төвийн ажилтнуудад мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлэхийн зэрэгцээ төвүүдийг Улсын Их Хурлын Тамгын газраас эрхлэн гаргадаг 150 ширхэг ном, товхимол, гарын авлага, эмхэтгэл, эрдэм шинжилгээний сэтгүүл зэргээр хангав.

3.2. Иргэд, сонгогчдоос ирүүлсэн өргөдөл, гомдол, санал хүсэлт

Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд 389 иргэнээс нийт 1774 хуудас бүхий 389 өргөдөл, гомдлыг Улсын Их Хурлын гишүүд, Байнгын хороодод хандаж ирүүлжээ. Хүлээн авсан 389 өргөдөл, гомдлын шийдвэрлэлтийн байдлыг авч үзвэл,

- 69 өргөдөл, гомдол буюу 17.7 хувийг Улсын Их Хурлын гишүүд, Байнгын хороо шийдвэрлэсэн;
- 40 өргөдөл, гомдол буюу 10.3 хувийг судалж, шийдвэрлэхээр ажиллаж;
- 280 өргөдөл, гомдол буюу 72 хувийг Улсын Их Хурлын гишүүд, Байнгын хороо, ажлын алба танилцаж байна.

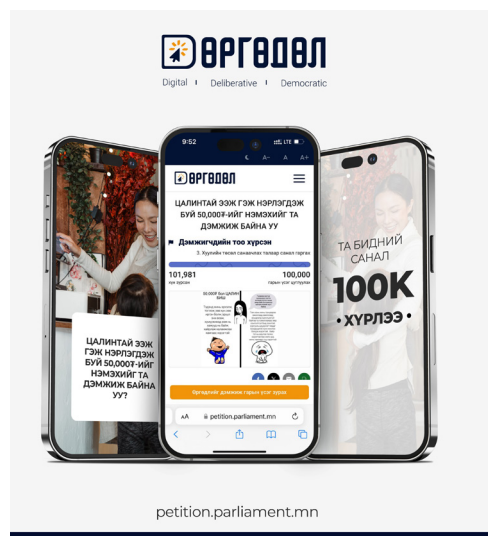
Нийт 389 өргөдлөөс 103 өргөдөл буюу 26.5 хувь нь орон нутгийн иргэдээс, 286 өргөдөл буюу 73.5 хувь нь нийслэлийн иргэдээс ирүүлсэн байна.

Иргэдээс ирүүлсэн 389 өргөдөл, гомдлыг агуулгаар нь ангилбал,

№	Өргөдлийн агуулга	Ирсэн өргөдлийн тоо	Нийт өргөдөлд эзлэх хувийн жин
1	Хууль зүйн асуудал	82	21.1%
2	Барилга, хот байгуулалтын асуудал	30	7.7%
3	Шагналын асуудал	25	6.4%
4	Санхүү, төсвийн асуудал	14	3.6%
5	Эрүүл мэнд, спортын асуудал	14	3.6%
6	Хүнс, хөдөө аж ахуйн асуудал	9	2.3%
7	Эрчим хүчний асуудал	6	1.5%
8	Нийгмийн бодлого, боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны асуудал	6	1.5%
9	Бусад асуудал	203	52.3%

Улсын Их Хурлын “Иргэдийг хүлээн авах байр”-ны 261526 дугаарын утсаар дамжуулан нийт 33 иргэний өргөдөл, гомдлыг хүлээн авснаас Улсын Их Хурлын бодлого, хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаа, хэлэлцэж буй хууль тогтоомжийн төслүүдтэй холбогдсон болон нийтэд тулгарч буй асуудлын талаар 27 санал, зургаан хүсэлтийг Улсын Их Хурлын гишүүний зөвлөх, туслах нартай холбогдож танилцуулан зөвлөгөө өгөх, өргөдөл, гомдлын хариуг нь лавлах, шаардлагатай албан тушаалтантай нь холбогдож хариуг өгүүлэх зэргээр шийдвэрлэсэн байна.

Мөн www.11-11.mn цахим хуудсаар Улсын Их Хурлын гишүүдэд болон Байнгын хороо, Улсын Их Хурал дахь намын бүлэг, Тамгын газарт хандсан 39 өргөдөл, гомдол, Улсын Их Хурлаас удирдлага нь томилогддог, ажлаа тайлагнадаг байгууллагуудад хандаж 67 өргөдөл, гомдол ирүүлснийг холбогдох албан тушаалтанд уламжилсан.



2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар нийтийн өргөдөл хүлээн авах “D-өргөдөл” цахим системээр нийт 277 санал хүлээн авч, бүртгэн хянаж, 215 саналыг цуцалж, 62 санал нийтэлсэн.

Амжилттай нийтлэгдсэн нийт 62 саналын нэг нь буюу “Газрыг гадаадын иргэн 100 жилээр ашиглах эзэмшихийг цуцлах тухай” асуудлаар ирүүлсэн иргэний саналыг 100000 ба түүнээс дээш тооны иргэн дэмжсэн тул холбогдох арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр Улсын Их Хурлын Тамгын газрын удирдлагад танилцуулсан.

3.3. Мэдээллийн технологийн болон хуралдааны цахим системийн үйлчилгээ

Нэг. Хуралдааны цахим системийн програм хангамж

Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы нэгдсэн хуралдаан, Байнгын, /дэд, түр/ хорооны хуралдаан, Эмийн үнийн өсөлтийн шалтгаан, нөхцөлийг хянан шалгах чиг үүрэг бүхий Хянан шалгах түр хорооны нотлох баримтыг шинжлэн судлах сонсгол, Нийслэлийн нийтийн тээврийн парк шинэчлэх шаардлагын хүрээнд 2023 онд худалдан авсан автобусны худалдан авах ажиллагаанд хяналт шалгалт хийх чиг үүрэг бүхий Хянан шалгах түр хорооны нотлох баримтыг шинжлэн судлах сонсгол, Ашигт малтмал хайх, ашиглах зориулалтаар газар, түүний хэвлийг тусгай зөвшөөрлөөр олгох, төлбөр, татвар ногдуулах, хураахтай холбоотой үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийх чиг үүрэг бүхий Хянан шалгах түр хорооны нотлох баримтыг шинжлэн судлах сонсгол, мөн “Алтай дамнасан тогтвортой байдлын яриа хэлэлцээ” олон улсын хурал, гадаадын улс орнуудын төрийн өндөр түвшний айлчлалууд болон бусад хурлын техникийн шийдлийг боловсруулан амжилттай хэрэгжүүлээ.

Нийт 290 гаруй удаагийн арга хэмжээний техникийн бэлтгэл хангаж, хуралдааны цахим системийн хэвийн, найдвартай ажиллах боломжийг бүрдүүлж, хяналт тавьж ажилласан. Үүнд:

- Чуулганы нэгдсэн хуралдаан -23 удаа;
- Байнгын, /дэд, түр/ хорооны хуралдаан - 134 удаа;
- Ажлын хэсгийн хуралдаан - 73 удаа;
- Бусад хурал, сургалт, хэлэлцүүлэг - 25 удаа;
- Гадны байгууллагын арга хэмжээ - 11 удаа;
- УИХ дахь намын бүлгийн хуралдаан - 14 удаа;
- Хуралдаагүй боловч бэлтгэл хангаж ажилласан арга хэмжээ - 42 удаа.

Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдааны “Хуралдай” танхимын санал хураалтын болон дуу, дүрсний системийн техник хэрэгслийг “Их эзэн Чингис хаан” танхимд суурилуулан 2024 оны хаврын ээлжит чуулган хуралдах боломжийг бүрдүүлэн ажиллаа.

Улсын Их Хурлын хуралдааны цахим системийн шинэчлэлийн ажлын хүрээнд нэгдсэн хуралдааны “Их хуралдай”, байнгын хороодын хуралдааны “Үндсэн хууль” танхимаас санал хураалт, дуу, дүрсний системийн техник хэрэгслийг татан авч, демонтажийг хийн, “Үндсэн хууль” танхимд санал хураалтын шинэ системийн санал хураалт бүхий микрофонт гарыг суурилуулан туршилт, зүгшрүүлэлтийн ажлыг хийж байна.

Хоёр. Хуралдааны дуу, дүрсний систем

Хуралдааны систем хариуцсан албаны долоон ажилтан операторын үйлчилгээг давхардсан тоогоор 800 гаруй удаа үзүүлсэн байна:

- Санал хураалтын системийн операторын үйлчилгээ - 240 удаа;
- Дууны системийн операторын үйлчилгээ - 310 удаа;
- Дүрсний системийн операторын үйлчилгээ - 215 удаа.

Гурав. Хуралдааны цахим системийн бусад үйлчилгээ

Хуралдааны бичлэгийг нийт 61 ширхэг Blu-ray дискэнд хуулан хаягжуулж, бүртгэл хөтлөн архивд хүлээлгэн өгсөн. Үүнд:

- Нэгдсэн хуралдааны дүрс бичлэг – 65 ширхэг;
- Байнгын хороодын дүрс бичлэг - 140 ширхэг;
- Бусад хуралдааны дүрс бичлэг – 32 ширхэг.

Нэгдсэн болон Байнгын, /дэд, түр/ хороодын хуралдааныг дотоод сүлжээний IPTV, парламентын сэтгүүлчдийн өрөө, www.parliament.mn, iptv.parliament.mn цахим хуудас, МҮОНТ-ийн хоёрдугаар суваг, Юнивишн IPTV, Скаймедиа IPTV болон фэйсбүүкээр шууд дамжуулсан.

Чуулганы нэгдсэн хуралдааны нийт 252 санал хураалтын томьёолол болон 23 удаагийн хуралдааны ирцийн мэдээллийг системийн мэдээллийн санд оруулж хэвлэн холбогдох нэгжид хүлээлгэн өгсөн.

Дотоод сүлжээний хэрэглэгчдэд зориулан сервер компьютерт 165 ширхэг дууны бичлэг, 206 ширхэг дүрс бичлэгийг тус тус байршуулж шуурхай ашиглах боломжийг бүрдүүлсэн.

Цахим хуралдааны программыг ашиглан цахим, танхим хосолсон болон цахим байдлаар нийт таван удаагийн арга хэмжээг зохион байгуулсан. “Их эзэн Чингис хаан”, “Жанжин Д.Сүхбаатар” танхимын орчуулгын системийг найман удаа ашигласан байна.

Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдааны “Их хуралдай” танхимд шинээр ил сувагчлал, Байнгын хороодын хуралдааны танхим болон техникийн удирдлагын өрөө хооронд шинэ сувагчлал тус тус хийлгэж санал хураалт, дуу, дүрсний системийн суурилуулалт хийх боломжийг бүрдүүллээ.

Дөрөв. “D-Parliament”

Парламентын цахим шилжилтийн “D-Parliament” платформ хэрэглээнд нэвтэрснээс хойш 2024 оны зургадугаар сарын 05-ны байдлаар нийт 14.493 иргэн хэрэглэгчээр бүртгүүлэн 8.104 иргэн танилт нэвтрэлтийн ДАН системийн баталгаажуулалт хийж, нийт 1.089.078 удаагийн хандалт хийгдсэн байна. Мөн тус платформоор дамжуулан идэвхтэй төлөвт байгаа боловсруулж буй 51, өргөн мэдүүлсэн 254 хуулийн төсөлд иргэдийн саналыг авч байна. Өнгөрсөн хугацаанд боловсруулж буй нийт 108, өргөн мэдүүлсэн 400 хуулийн төслийг цахим системд байршуулж иргэдээс санал авсан байна. Платформд байршуулсан төслүүдийг иргэд үзэж танилцан дэмжих эсэхээ нийт 85.089 удаа (like – 72.502, dislike – 12.587) илэрхийлж, нийт 8.268 саналыг ирүүлээд байна.

Parliament

БҮГД | Ерөнхийлөгч | **УИХ-ын гишүүд** | Басгийн тэргүү | БҮГД

ӨРГӨН МЭДҮҮЛСЭН ТӨСЛҮҮД

 УИХ-ын гишүүн Сандагийн БЯМБАЦОГТ ХУВЬ ХҮНИЙ ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ 9:27 2024-08-02	 УИХ-ын гишүүн Ганзоригийн ТЭМҮҮЛЭН ТӨСВИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ 9:40 2024-08-02	 УИХ-ын гишүүн Гочоогийн ГАНБОЛД МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСАГ ЗАХИРГАА, НУТАГ ДЭВСГЭРИЙН НЭГЖ, ТҮҮНИЙ УДИРДЛАГЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, 9:40 2024-08-02	 УИХ-ын гишүүн Дамдины ЦОГТБААТАР МОНГОЛ УЛСЫН ШҮҮХИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ 9:48 2024-08-02	 УИХ-ын гишүүн Нямаагийн ЭНХБОЛД АХМАД НАСТНЫ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ 9:50 2024-08-02
 УИХ-ын гишүүн Сандагийн ОДОНТУЯА МОНГОЛ УЛСЫН ХҮНИЙ ЭРХИЙН ҮНДЭСНИЙ КОМИССЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ 9:57 2024-08-02	 УИХ-ын гишүүн Ганзоригийн ТЭМҮҮЛЭН МАЛЧНЫ ТЭТГЭВРИЙН ДААТГАЛЫН ШИМТГЭЛ НӨХӨН ТӨЛҮҮЛЭХ ТУХАЙ 9:58 2024-08-02	 УИХ-ын гишүүн Жигжидсүрэнгийн ЧИНБҮРЭН ЭРХТЭН, ЭД ЭС ШИЛЖҮҮЛЭН СУУЛГАХ ТУХАЙ 9:58 2024-08-02	 УИХ-ын гишүүн Ганзоригийн ТЭМҮҮЛЭН МАЛЧНЫ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ 9:58 2024-08-02	 УИХ-ын гишүүн Баагаагийн БАТТӨМӨР ТӨРИЙН АЛБАН ХААГЧИЙН ЁС ЗҮЙН ЗӨРЧЛӨӨС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ, СОЁН ГЭГЭЭРҮҮЛЭХ 9:59 2024-08-02

Иргэд дараах хуулийн төслүүдийг хамгийн олон удаа үзэж танилцан санал өгсөн байна:

- Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг 23.168 удаа үзэж 1.216 санал;

- Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг 17.349 удаа үзэж 124 санал;

- Боловсролын ерөнхий хуулийн төслийг 15.386 удаа үзэж 839 санал;

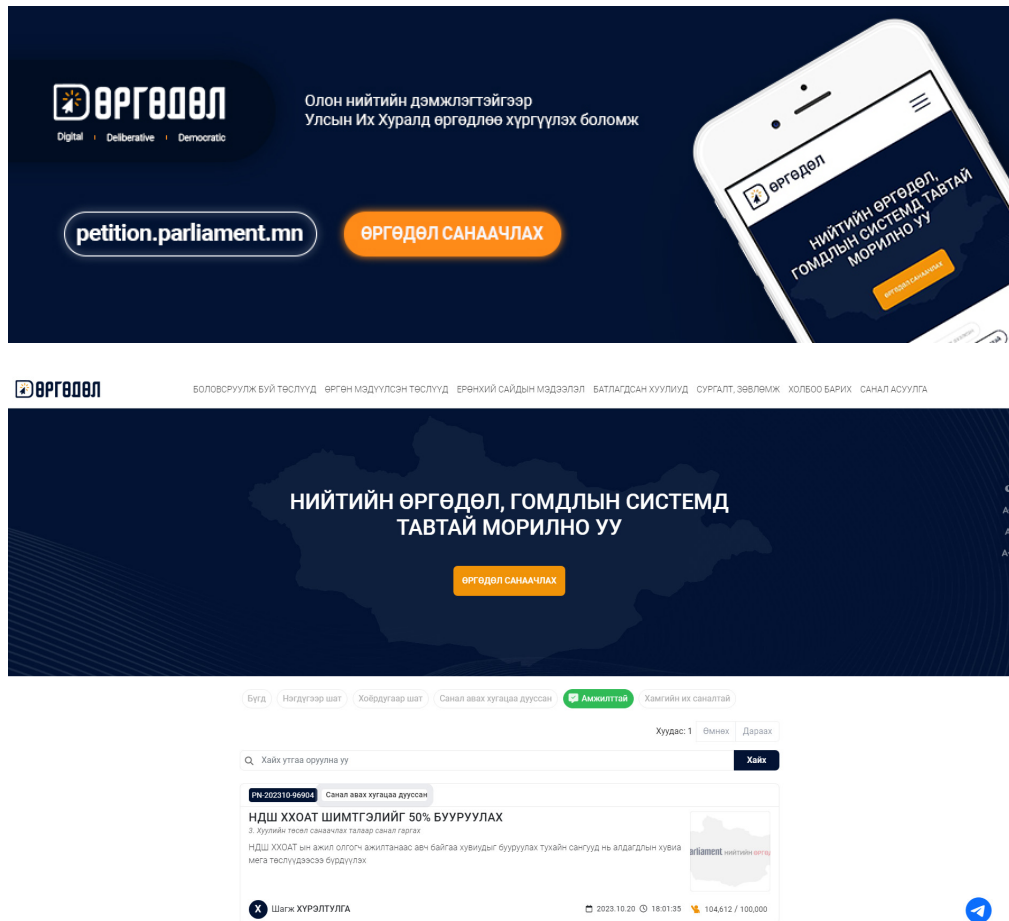
- Газрын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг 15.317 удаа үзэж 789 санал;

- Монгол Улсын 2024 оны төсвийн тухай хуулийн төслийг 12.360 удаа үзэж 55 санал.

Уг платформын мобайл аппликейшний iOS хувилбарыг 11.059, Android хувилбарыг 16.946 хэрэглэгч гар утас, хөдөлгөөнт төхөөрөмжид суулган ашиглаж байна. Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанд Монгол Улсын Ерөнхий сайдын хийх 21 удаагийн мэдээлэлтэй холбогдуулан иргэдийн 167 асуултыг хүлээн авч нэгтгэсэн.

Тав. "D-Өргөдөл"

Нийтийн өргөдлийн "D-Өргөдөл" систем 2023 оны аравдугаар сарын 17-ны өдөр албан ёсоор хэрэглээнд нэвтэрсэн.



2024 оны зургадугаар сарын 06-ны өдрийн байдлаар иргэд нийт 986 нийтийн өргөдөл санаачлан шаардлага хангасан 207 өргөдөл нь цахим системд нийтлэгдэн иргэдийн саналыг авсан байна. Мөн иргэд цахим системд нийтлэгдсэн саналуудыг давхардсан тоогоор 779.050 удаа дэмжиж санал өгсөн бөгөөд иргэний баталгаажуулалтад танилт нэвтрэлтийн "ДАН" систем 686.237 удаа, "E-Mongolia" аппликейшн 87.014 удаа, иргэний тоон гарын үсгийн "G-Sign" аппликейшн 5.799 удаа ашиглагдсан байна.

Нийтийн өргөдлийн "D-Өргөдөл" цахим системийг ашиглан санал өгсөн иргэдийг хүйсээр авч үзвэл эрэгтэй 243.983, эмэгтэй 535.067 байгаа бөгөөд насны хувьд 18-94 насны иргэд оролцсон бол дундаж нас 32.73 байна. Харин оршин суугаа хаягийн хувьд нийслэл Улаанбаатар хотын иргэд 66.93 хувийг эзэлж байна.

№	Аймаг, нийслэл	Тоо	Хувь	№	Аймаг, нийслэл	Тоо	Хувь
1	Архангай	11.079	1.42	13	Өвөрхангай	15.516	1.99
2	Баян-Өлгий	3.802	0.49	14	Өмнөговь	12.110	1.55
3	Баянхонгор	11.088	1.42	15	Сүхбаатар	6.754	0.87
4	Булган	8.407	1.08	16	Сэлэнгэ	19.307	2.48
5	Говь-Алтай	7.126	0.91	17	Төв	13.686	1.76
6	Говьсүмбэр	3.913	0.50	18	Увс	9.804	1.26
7	Дархан-Уул	24.058	3.09	19	Ховд	10.010	1.28
8	Дорноговь	13.357	1.71	20	Хөвсгөл	18.301	2.35
9	Дорнод	13.833	1.77	21	Хэнтий	12.644	1.62
10	Дундговь	7.620	0.98	22	Улаанбаатар хот	521.770	66.93
11	Завхан	10.388	1.33	23	Хаяг тодорхойгүй	279	0.04
12	Орхон	24.670	3.16	Нийт			100

Зургаа. Цахим шилжилт

Цахим шилжилт, бодлого төлөвлөлтийн хүрээнд дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэлээ.

- Улсын Их Хурлын Тамгын газрын кибер аюулгүй байдлыг хангах журам, Улсын Их Хурал, түүний Тамгын газрын цахим шуудан ашиглах журмыг шинэчлэн боловсруулж, батлуулсан;
- Кибер аюулгүй байдлын эрсдэлийн үнэлгээ, мэдээллийн аюулгүй байдлын аудит хийлгэсэн;
- Дотоод сүлжээний IPTV-ийн үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, хэвийн үйл ажиллагааг хангах шийдлийг боловсруулан хэрэгжүүлсэн;
- Төрийн ордны утасгүй интернэтийн шийдлийг боловсруулан хэрэгжүүлсэн;
- Кибер аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагааны баримт бичгүүдийг боловсруулсан;
- Байгууллагын нөөцийн удирдлагын системийн нэмэлт хөгжүүлэлтийг хийж тоон гарын үсэг нэвтрүүлэх, албан бичиг цахимаар солилцох боломжийг бүрдүүлсэн;
- Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгийн байрны мэдээллийн сүлжээний шинэчлэлийн шийдлийг боловсруулж, хэрэгжүүлэн ажиллаж байна;

Компьютерын дотоод сүлжээний өргөтгөлийн шийдлийг боловсруулж, хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Долоо. Засвар үйлчилгээ

Засвар үйлчилгээний албаны нийт дөрвөн ажилтан хэрэглэгчдэд программ хангамжийн 151, компьютерын сүлжээний 65, дотоод сүлжээний IPTV-ийн 62, хувилах, хэвлэх төхөөрөмжийн 148 удаагийн засвар үйлчилгээ, мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлж, нийт 20 ширхэг техник хэрэгслийн гэмтлийг оношлон засварлаж хүлээлгэн өгсөн.

Нэгдсэн болон байнгын хороодын хуралдааны танхим, техникийн удирдлагын болон серверийн өрөөнд газардуулгын шугам татуулах ажлыг холбогдох мэргэжлийн байгууллагатай хамтран хийлээ.

3.3. Судалгаа шинжилгээ, сургалт

Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Тамгын газраас Улсын Их Хурлын гишүүдээс санаачлан боловсруулж буй хуулийн төсөл болон Улсын Их Хурлаар хэлэлцэн баталж буй хууль, тогтоолын төсөлтэй холбоотой судалгаа, лавлагаа боловсруулах, сургалт зохион байгуулж парламентын чадавхыг бэхжүүлэхэд анхаарал хандуулав.

Нэг. Судалгаа, мэдээлэл, лавлагаа

Хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хурлын гишүүд, Байнгын хороодын захиалгаар боловсруулж буй болон хэлэлцэж буй хууль, тогтоолын төсөлтэй холбоотой 11 судалгаа, лавлагааг гаргав.

Гүйцэтгэсэн нийт судалгааны ажил – 11	
Судалгааны ангилал /захиалагчаар/ - Улсын Их Хурлын гишүүдийн захиалгаар – 8 - Байнгын хорооны захиалгаар – 1 - Улсын Их Хурлын Тамгын газрын удирдлага, Хүрээлэнгийн санаачилгаар – 2	Судалгааны ангилал /төрлөөр/ - Харьцуулсан судалгаа - 5 - Мэдээлэл лавлагаа – 6

Хоёр. Ном, товхимол, гарын авлага

Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаанд мэдээллийн дэмжлэг үзүүлэх хүрээнд Парламентын судалгаа, сургалтын хүрээлэнгээс “Парламент” судалгааны цуврал эмхэтгэлийн 46, 47 дахь дугаар, “Улсын Их Хурлын Тамгын газрын судалгааны нэгжээс гаргасан судалгаа, ном, товхимлын жагсаалт”-ын 32 дахь дугаар, “Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганы үйл ажиллагааны болон хүндэтгэлийн хуралдааны танилцуулга”, “Парламентын судалгаа, шинжилгээ” эрдэм шинжилгээний сэтгүүлийн 8 дахь дугаар, “Мэдээлэл судалгаа” сэдэвчилсэн тойм сэтгүүлийн зургаан дугаарыг тус тус эмхэтгэн гаргаж Улсын Их Хурал, түүний Тамгын газрын албан хэрэгцээнд хүргүүлээ.

Ном, гарын авлага - 11		тоо
1.	“Парламент” судалгааны эмхэтгэл №46-47	2
2.	Улсын Их Хурлын Тамгын газрын судалгааны нэгжээс гаргасан судалгаа, ном, товхимлын жагсаалт №32	1
3.	“Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганы үйл ажиллагааны болон хүндэтгэлийн хуралдааны танилцуулга”	1
4.	“Парламентын судалгаа, шинжилгээ” эрдэм шинжилгээний сэтгүүл №8	1
5.	“Мэдээлэл судалгаа” сэдэвчилсэн тойм сэтгүүл №59-64	6
“Мэдээлэл судалгаа” сэдэвчилсэн тойм сэтгүүл		дугаар
1.	Гарааны бизнесийн эрх зүйн зохицуулалт, төрөөс үзүүлж буй дэмжлэг	59
2.	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн эрх зүйн орчин	60
3.	Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх үндэсний тогтолцоо	61
4.	Парламент дахь цөөнх (сөрөг хүчин)-ийн бүлэг	62
5.	Үндэсний соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаа ба иргэний ёс зүйн боловсролын хөтөлбөр	63
6.	Гадаадын хөрөнгө оруулалтын зарим асуудлын талаарх эрх зүйн зохицуулалт	64

Мөн Парламентын номын сангаас Улсын Их Хурлын гишүүдийн хууль тогтоох үйл ажиллагаанд мэдээллийн дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хэлэлцэх асуудалд холбогдох тогтмол хэвлэлийн ном зүйн лавлагаа болон Парламентын номын санд буй ном товхимлын ном зүйн лавлагааг гаргаж, Улсын Их Хурлын гишүүдийн “MyParliament” хөдөлгөөнт оффисын системд байршуулсан.

Ном зүйн лавлагаа – 2		
1.	Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хэлэлцэх асуудлаарх тогтмол хэвлэлийн ном зүйн лавлагаа	1
2.	Парламентын номын санд буй ном товхимлын ном зүйн лавлагаа	1

Гурав. Чуулга уулзалт, арга хэмжээний зохион байгуулалт

Улсын Их Хурлаас зохион байгуулсан чуулга уулзалт, хурал зөвлөгөөн болон бусад арга хэмжээг зохион байгуулах хүрээнд дараах ажлуудыг хийлээ

	Арга хэмжээ	Огноо	Тайлбар
1.	“Алтай дамнасан тогтвортой байдлын яриа хэлэлцээ: “ТХЗ 16: Энх тайван, шударга ёс, тогтуурьтай тогтолцоо” сэдэвт чуулга уулзалт	2024.04.25-26	Монгол Улсын Их Хурал, Стэнфордын Их сургууль, Бан Ги Мүн сантай хамтран зохион байгуулав. Чуулга уулзалт НҮБ-ын Тогтвортой хөгжлийн “Энх тайван, шударга ёсыг цогцлоох нь гэсэн 16 дугаар зорилтын хүрээнд хүртээмжтэй нийгмийг цогцлооход тэгш, шударга байдлыг бий болгох, хүчтэй засаглал, хүртээмжтэй институт, Дэлхийн засаглалын үйл ажиллагаанд хөгжиж буй улс орнуудыг оролцуулах явдлыг нэмэгдүүлэх сайжруулахад олон улсын байгууллагуудын үүрэг, оролцоо” зэрэг сэдэвт хэлэлцүүлгүүдээс гадна олон улсын Алтай язгуурын хэлнүүдийн судалгаа, Алтайн соёл, археологийн орчин үеийн чиг хандлага, Төв Ази ба Монгол Улсын ардчиллын шилжилтийн талаарх салбар хуралдааныг 2024.04.25-ны өдөр Төрийн ордонд зохион байгуулсан. ПССХ-ээс чуулга уулзалтыг зохион байгуулах бэлтгэл ажлын төлөвлөгөөнд тусгасан ажлуудыг хэрэгжүүлэн, чуулга уулзалтад оролцсон гадаадын төлөөлөгчдийг хариуцаж, “Монголын нүүдэлчин ахуй, соёлыг танилцуулах арга хэмжээ”-г 2024.04.26-ны өдөр “Чингисийн хүрээ” амралтын баазад зохион байгуулсан.
2.	“Өсвөрийн парламент-2023” хөтөлбөрийн хаалтын нэгдсэн чуулган	2024.05.10-11	“Өсвөрийн парламент-2023” үндэсний хөтөлбөрийн оролцогч нарт батламж гардуулах ёслолын ажиллагаа, хаалтын нэгдсэн чуулганы бэлтгэл ажлыг хангаж зохион байгуулав. ПССХ-ээс “Эрүүл орчин-Эрүүл хүүхэд” сэдвийн хүрээнд зохион байгуулсан Байгаль орчин, хүнс хөдөө аж ахуйн байнгын хороо, Боловсрол, соёл шинжлэх ухааны байнгын хороо, Төсөв, эдийн засгийн байнгын хороо, Хууль зүй, цахим хөгжлийн байнгын хороо болон нэгдсэн хуралдааны бэлтгэл ажлыг хангаж ажилласан.
3.	“Үндэсний номын баяр-2024” хаврын арга хэмжээ	2024.05.18-20	“Үндэсний номын баяр-2024” хаврын арга хэмжээний хүрээнд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын холбогдох газар, хэлтэс, төслийн багтай хамтран “УИХ-ын Тамгын газраас эрхлэн хэвлүүлсэн ном, товхимол, судалгаа мэдээлэл”, “Парламентын номын санд хадгалагдаж буй Үндсэн хуультай холбогдолтой номын үзэсгэлэн”-г дэлгэж, “Парламентын боловсрол” хөтөлбөрийг олон нийтэд сурталчлан таниулах ажлыг зохион байгуулсан.

	Арга хэмжээ	Огноо	Тайлбар
1.	“Номын баяр” арга хэмжээ	2023.05.26-28	“Үндэсний бичиг соёл, номын өдрүүд-2023”-ийн хүрээнд Тамгын газрын холбогдох газар, хэлтэс, төслийн багтай хамтран “УИХ-ын Тамгын газраас эрхлэн хэвлүүлсэн ном товхимол”, “Парламентын номын санд хадгалагдаж байгаа Үндсэн хуультай холбогдолтой номын үзэсгэлэн”-г дэглэв.
2.	“Алтай дамнасан тогтвортой байдлын яриа хэлэлцээ: Жөндөрийн эрх тэгш байдал ба Тогтвортой хөгжил” чуулга уулзалт	2023.06.12-14	Монгол Улсын Их Хурал, Стэнфордын Их сургууль, Бан Ги Мун сан, Эва Эмэгтэйчүүдийн Их сургуультай хамтран зохион байгуулав. Чуулга уулзалтад эмэгтэйчүүдийн эрх мэдэл ба манлайлал, жөндөрийн тэгш байдал, жөндөрт суурилсан хүчирхийлэл, хөдөлмөрийн зах зээл дэх жөндөрийн тэгш байдал зэрэг сэдэвт хэлэлцүүлгүүдээс гадна Алтай судлалын олон улсын чиг хандлагын талаарх салбар хуралдаан хуралдсан.

Дөрөв. Сургалт

Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Тамгын газраас таван удаагийн сургалт, хэлэлцүүлгийг зохион байгуулж, Улсын Их Хурлын гишүүд, түүний ажлын алба, Тамгын газрын ажилтнуудыг хамруулав. Сургалтуудад давхардсан тоогоор 200 гаруй оролцогч хамрагдсан бөгөөд тэднийг холбогдох ном, эмхэтгэл, гарын авлагаар хангаж ажиллалаа.

Зохион байгуулсан нийт сургалт, хэлэлцүүлэг		
1.	Улсын Их Хурлын Тамгын газрын ажилтнууд, Улсын Их Хурал дахь нам, эвслийн бүлгийн ажлын албаны ажилтнууд, Улсын Их Хурлын гишүүний ажлын албаны ажилтнуудад зориулсан сургалт	4
	Хувь хүний хөгжлийн сургалтын хөтөлбөрийн хүрээнд:	
1.1.	2024.02.20-нд “Амжилтыг өөдрөг үзэл, эерэг хандлагаар дэмжих нь”	
1.2.	2024.02.20-нд “Багийн ажиллагаа”	
1.3.	2024.03.11-нд “Мэдээллийн ба кибер аюулгүй байдал”	
1.4.	2024.04.09-нд “Microsoft power BI программ дээр ажиллах дадлага сургалт”	
2.	Бусад байгууллагатай хамтран зохион байгуулсан сургалт:	
2.1.	2024.05.09. Удирдлагын академитай хамтран “Төрийн албан хаагчийн ёс зүй” сэдэвт сургалт	1
Нийт		5

Тав. Сургалтын цахим систем

“Парламентын сургалтын цогц хөтөлбөр”-ийн хүрээнд зохион байгуулагдсан болон бусад байгууллагын сургалтын мэдээллийг www.training.parliament.mn сургалтын цахим системд тогтмол байршуулан баяжилт хийж ажиллаж байна. Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын чуулганы хугацаанд дараах сургалтын мэдээлэл болон сургалтын дэд хөтөлбөрийг уг цахим системд байршуулав.

- ОХУ-ын төрийн хууль цаазын Гутгаар зэргийн зөвлөх, профессор Людмила Васильевна Кулешовагийн нийт төрийн албан хаагчдад зориулан “Төрийн албан хаагчийн ёс зүй: ОХУ-ын сайн туршлага” сэдэвт лекцийн холбоос;

- EdX, Harvard Их сургуулиас санал болгож буй “Харьцуулсан шүүхийн тогтолцоо” сэдэвт сургалтын холбоос;

- Мэргэжлийн хөгжлийг дэмжих сургалтын хөтөлбөрийн “Бодлогын судалгааны арга зүй (PS-02)” сургалтын дэд хөтөлбөр;

- Салбар дундын мэдлэг олгох сургалтын хөтөлбөрийн “Ногоон хөгжил (ID-02)” сургалтын дэд хөтөлбөрийг тус тус байршуулсан.

Зургаа. Сургалтын хөтөлбөр боловсруулалт

Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн даргын 2021 оны гуравдугаар сарын 03-ны өдрийн 164 дүгээр захирамжаар батлагдсан “Парламентын сургалтын цогц хөтөлбөр”-т тусгагдсан дараах дэд хөтөлбөрийг Хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд батлууллаа.

№	ЦОГЦ ХӨТӨЛБӨР	ДЭД ХӨТӨЛБӨР	БАТЛАГДСАН ЗАХИРАМЖИЙН ДУГААР
1.	Мэргэжлийн хөгжлийг дэмжих сургалтын хөтөлбөр	Бодлогын судалгааны арга зүй (PS-02)	УИХ-ын ЕНБД-ын 2024 оны 354 дүгээр захирамж
2.	Салбар дундын мэдлэг олгох сургалтын хөтөлбөр	Ногоон хөгжил (ID-02)	УИХ-ын ЕНБД-ын 2024 оны 369 дүгээр захирамж

2024 онд дараах хөтөлбөрүүдийг батлуулахаар ажиллаж байна.

1. Эрсдэлийн менежмент (PS-02/06);
2. Эдийн засаг, дэд бүтэц, үйлдвэржилт (ID-06);
3. Эрх зүйн тогтолцоо, хөгжлийн чиг хандлага (PS-02/01);
4. Хууль зүйн дүн шинжилгээ хийх арга зүй (PS-02/02);
5. Нийгмийн бодлого (ID-04);
6. Төсөв (ID-05);
7. Сэтгэлгээний хөгжил (PD-07).

Найм. “Өсвөрийн парламент” хөтөлбөр

“Өсвөрийн парламент” хөтөлбөрийг Улсын Их Хурлын даргын санаачилгаар Улсын Их Хурлын Тамгын газар, НҮБ-ын Хүүхдийн сан, Хүүхэд, гэр бүл хөгжил, хамгааллын ерөнхий газар, Монголын скаутын холбоотой хамтран улсын хэмжээнд 2021 оноос эхлэн хэрэгжүүлж, энэ жил гурав дахь жилдээ зохион байгуулав.

Энэхүү хөтөлбөрөөр өсвөр үеийнхэнд ардчилал, хүний эрх, эрх чөлөө, хууль тогтоох, шийдвэр гаргах үйл ажиллагааны талаар ойлголт өгч, тогтвортой хөгжлийн зорилго, уур амьсгалын өөрчлөлтийн талаарх мэдлэг мэдээллээр дамжуулан шийдвэр гаргах түвшинд өсвөр үеийнхний оролцоог дэмжих зорилгоор үндэсний хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байна.

2023-2024 онд улсын хэмжээнд зохион байгуулсан “Өсвөрийн парламент-2023” үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд дараах ажил, арга хэмжээг хэрэгжүүлж ажилласан. Үүнд:

- Хөтөлбөрт шалгарсан 150 сурагчдад Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, Төрийн ордонтой танилцах аяллыг 2024 оны гуравдугаар сарын 14-ний өдөр зохион байгуулсан. Энэхүү аяллын хүрээнд хөтөлбөрийн оролцогч нарт Улсын Их Хурлын Тамгын газрын өдөр тутмын ажиллагаатай танилцуулж, хүндэтгэлийн “Өргөө гэр” цогцолбор, Төрийн есөн хөлт “Их цагаан туг”, Төрийн ордон дахь түүх соёлын үнэт үзмэрийн дээж болох “Хан төрийн долоон эрдэнэ” бүтээлийг тус тус танилцуулав.

- “Өсвөрийн парламент-2023” хөтөлбөрт сонгогдсон оролцогчдыг “Эрүүл орчин-Эрүүл хүүхэд” сэдвийн хүрээнд Байгаль орчин, хүнс хөдөө аж ахуйн байнгын хороо, Боловсрол, соёл шинжлэх ухааны байнгын хороо, Төсөв, эдийн засгийн байнгын хороо, Хууль зүй, цахим хөгжлийн байнгын хороонд тус тус хуваарилж, үндсэн дөрвөн асуудлыг хэлэлцүүлэн, Байнгын хороодын санал, дүгнэлтийг нэгдсэн хуралдаанд танилцуулах ажил, арга хэмжээг 2024 оны тавдугаар сарын 10-ны өдөр Гадаад харилцааны яаманд зохион байгуулсан. Нэгдсэн хуралдаанаас хүүхдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, сурч боловсрох, хөгжих, хүүхдийн эрхийг хангах нөхцөл байдал, эрх зүйн орчинг сайжруулахад шийдвэр гаргагчдад танилцуулах шаардлагатай гэж үзсэн 11 саналыг Улсын Их Хурлын гишүүн, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд Х.Булгантуяад гардуулан өгсөн.

- Үндэсний цэцэрлэгт хүрээлэнд “Өсвөрийн парламент” хөтөлбөрийн нэрэмжит төгөл байгуулах үйл ажиллагааг 2024 тавдугаар сарын 10-ны өдөр зохион байгуулав.

“Өсвөрийн парламент-2023” арга хэмжээний хаалтын үйл ажиллагааг 2024 оны тавдугаар сарын 11-ний өдөр Төрийн ордонд зохион байгуулж, оролцогч хүүхдүүд, багш нар, хамтран ажилласан байгууллагуудад батламж гардуулав. Хаалтын арга хэмжээнд Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар, Улсын Их Хурлын гишүүн, ХНХ-ын сайд Х.Булгантуяа, Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат, Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Тэргүүн дэд дарга М.Үнэнбат, Улсын Их Хурлын Тамгын газрын дэд дарга, “Парламентын боловсрол” хөтөлбөрийн үндэсний зөвлөх Ц.Батбаатар болон холбогдох бусад албан тушаалтнууд болон хөтөлбөрийн 150 сурагч оролцов.

Дөрөв. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГАДААД ХАРИЛЦАА, ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА

Тамгын газраас Улсын Их Хурлын удирдлага, гишүүдэд гадаад бодлого, парламент хоорондын харилцаа, хамтын ажиллагааны асуудлаар зөвлөгөө өгөх, мэдээллээр хангах, дэмжлэг, туслалцаа үзүүлэх, айлчлал, хурал, уулзалт, арга хэмжээг тухай бүр зохион байгуулж ажиллав. Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хурлын дарга, гишүүд, Ерөнхий нарийн бичгийн даргын Бүгд Найрамдах Киргиз Улс, Унгар Улс, Бүгд Найрамдах Румын Улс, Бүгд Найрамдах Австри Улс, Их Британи Умард Ирландын Нэгдсэн Хаант Улс, Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улс, Бүгд Найрамдах Итали Улсад тус тус хийсэн айлчлал, Бүгд Найрамдах Киргиз Улс, Бүгд Найрамдах Ардчилсан Лаос Ард Улс, Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улсын парламентын дарга, гишүүдийн Монгол Улсад хийсэн айлчлалыг хэрэгжүүллээ.

4.1. Гадаад айлчлал

Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарын Бүгд Найрамдах Киргиз Улсад хийсэн албан ёсны айлчлал



Бүгд Найрамдах Киргиз Улсын Жогорку Кенешийн дарга Нурланбек Шакиевийн урилгаар Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар тэргүүтэй төлөөлөгчид 2024 оны хоёрдугаар сарын 27-29-ний өдрүүдэд Бүгд Найрамдах Киргиз Улсад албан ёсны айлчлал хийв.

Айлчлалын хүрээнд Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар, Жогорку Кенешийн дарга Нурланбек Шакиев нар албан ёсны хэлэлцээ хийн, хоёр улсын парламентын хамтын ажиллагааны хүрээнд дээд хэмжээний айлчлалын давтамжийг тогтмолжуулах, Байнгын хороо, парламентын бүлэг, Тамгын газрын түвшинд харилцан айлчлах, ажил хэрэгч уулзалтыг идэвхжүүлж, санаачилгатай ажиллах талаар хэлэлцэв.



Айлчлалын үеэр Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Бүгд Найрамдах Киргиз Улсын Ерөнхийлөгч С.Жапаровт бараалхан, Монгол Улсын Ерөнхийлөгч У.Хүрэлсүхийн илгээсэн мэндчилгээг гардуулан өгөв. Мөн Бүгд Найрамдах Киргиз Улсын Сайд нарын танхимын дарга А.Жапаров Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарт бараалхав.

Монгол Улс, Бүгд Найрамдах Киргиз Улс хоорондын дээд, өндөр түвшний яриа хэлэлцээний давтамжийг хадгалах, харилцан итгэлцлийг гүнзгийрүүлэх, хууль тогтоох байгууллага хоорондын хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх, харилцааны эрх зүйн үндсийг бататгах, парламент дахь найрамдлын бүлэг, Тамгын газар хоорондын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэхэд айлчлалын зорилго оршив.

***Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарын Унгар Улсад
хийсэн албан ёсны айлчлал***



Унгар Улсын Үндэсний Ассамблейн дарга Көвер Ласлогийн урилгаар Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар 2024 оны гуравдугаар сарын 05-09-ний өдрүүдэд Унгар Улсад албан ёсны айлчлал хийв.



Айлчлалын хүрээнд Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар, Унгар Улсын Үндэсний Ассамблейн дарга Көвер Ласло нар албан ёсны хэлэлцээ хийж, Монгол, Унгарын уламжлалт найрсаг харилцаа, хамтын ажиллагаа идэвхтэй өрнөж буй талаар, мөн сүүлийн жилүүдэд дээд, өндөр түвшний харилцан айлчлалын давтамж нэмэгдэж байгаа нь хоёр талын хамтын ажиллагааг харилцан ашиг сонирхол бүхий салбаруудад идэвхжүүлэн өргөжүүлэх чухал ач холбогдолтой тухай дүгнэв.

Хэлэлцээний үеэр хоёр талын харилцааг өргөжүүлэх бүхий л санал санаачилгыг хууль тогтоох байгууллагын зүгээс үргэлжлүүлэн дэмжихээ хоёр улсын парламентын дарга нар нотлов. Ялангуяа улс орны хөгжлийн бодлого, түүнд тусгагдсан зорилтыг биелүүлэх хүрээнд харилцан дэмжлэг үзүүлж, хамтран ажиллах нь чухал гэдэгтэй санал нэг байгаагаа илэрхийллээ.

Түүнчлэн Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн баримт бичиг “Алсын хараа 2050”, дунд хугацааны “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-д тусгагдсан эрчим хүчний чиглэлээрх томоохон зорилтуудыг биелүүлэхэд Унгар Улсын туршлагаас хуваалцах, бодит үр дүн бүхий хамтын ажиллагаа өрнүүлэх, чингэхдээ хоёр улсын харилцааны бэлгэ тэмдэг болохуйц төсөл хэрэгжүүлэх бэлтгэл ажлуудыг хэрэгжүүлэхээр тохиролцов.

Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар энэ оны дөрөвдүгээр сарын 25-27-ны өдрүүдэд Улаанбаатар хотноо зохион байгуулагдсан “Алтай дамнасан тогтвортой байдлын яриа хэлэлцээ” хоёр дахь удаагийн олон улсын чуулга уулзалтад Унгар Улсын Парламентын төлөөллийг оролцохыг урьсан бөгөөд айлын талаас Үндэсний Ассамблейн дэд даргын түвшинд оролцохоо нотлов.

Айлчлалын хүрээнд Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Унгар Улсын Ерөнхийлөгч Томаш Шүйокт бараалхав.

***Улсын Их Хурлын гишүүн, Аюулгүй байдал,
гадаад бодлогын байнгын хорооны дарга Б.Энх-Амгалан тэргүүтэй
төлөөлөгчдийн Румын Улсад хийсэн айлчлал***



Улсын Их Хурлын гишүүн, Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны дарга Б.Энх-Амгалан тэргүүтэй төлөөлөгчид Румын Улсын Парламентын Сенатын танхимын Гадаад бодлогын байнгын хорооны урилгаар тус улсад 2024 оны хоёрдугаар сарын 20-25-ны өдрүүдэд албан айлчлал хийв. Айлчлалын бүрэлдэхүүнд Улсын Их Хурлын гишүүн, Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны гишүүн Х.Баделхан, Д.Ганбат нар ажиллав. Айлчлалын үеэр Улсын Их Хурлын гишүүд Румын Улсын парламентын Сенатын танхимын Ерөнхийлөгч Николае-Ионел Чукад бараалхан, Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарын мэндчилгээг уламжилснаас гадна парламентын Дээд танхимын Гадаад бодлогын байнгын хорооны дарга Сенатор Титус Корласеан болон Төлөөлөгчдийн танхимын дэд дарга ноён Роберт-Мариус Казанчук, Төлөөлөгчдийн танхимын Гадаад бодлогын байнгын хорооны дарга Розалия Биро, Сенат дахь Румын-Монголын парламентын найрамдлын бүлгийн дарга Сорин Лаврич, Гадаад хэргийн яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга Траян-Христия нартай тус тус албан уулзалт хийв.

Европын Холбооны гишүүн бөгөөд Шенгений бүсэд 2024 оны гуравдугаар сараас хэсэгчилэн орсон, Европ-Азийн хоорондох гадаад худалдааны тээврийн “Дунд коридор”-ын нэг, Монгол Улсын гадаад бодлогын “гуравдагч хөрш”-ийн үзэл санаанд чухал байр эзлэх Румын Улсын парламентад хийсэн хоёр талын уулзалтаар улс төрийн яриа хэлэлцээ, тэр дундаа парламент хоорондын харилцаа, хамтын ажиллагааг эрчимжүүлэх, улмаар бусад салбар хоорондын харилцан ойлголцсон, нийтлэг ашиг сонирхол бүхий хамтын ажиллагааны хөгжилд түлхэц үзүүлэх зорилго, эрмэлзлийг талууд санал нэгтэй илэрхийлэв.

Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурал дахь Монгол-Австрийн парламентын бүлгийн дарга Э.Бат-Амгалан тэргүүтэй төлөөлөгчдийн Бүгд Найрамдах Австри Улсад хийсэн ажлын айлчлал

Бүгд Найрамдах Австри Улсын парламент дахь Австри-Монголын парламентын бүлгийн дарга Эва Эрнст-Жиеджичийн урилгаар Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурал дахь Монгол-Австрийн парламентын бүлгийн дарга Э.Бат-Амгалан, Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурал дахь Монгол-Австрийн парламентын бүлгийн Д.Сарангэрэл, Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Амартүвшин, Т.Аубакир нарын бүрэлдэхүүнтэй төлөөлөгчид 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 15-18-ны өдрүүдэд БНАУ-д ажлын айлчлал хийв.

Айлчлалын хүрээнд Монгол Улсын парламентын төлөөлөгчид БНАУ-ын Үндэсний Зөвлөлийн гишүүн, тус Зөвлөл дэх Австри-Монголын парламентын бүлгийн дарга Эва Эрнст-Жиеджитэй хоёр талын яриа хэлэлцээ хийж, Австри Улсын Үндэсний Зөвлөлийн Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны дарга Харалд Трохтой уулзав.

Хоёр талын бүлгийн уулзалтаар өнгөрсөн 60 жилийн хугацаанд бий болсон хоёр улсын найрсаг харилцаа, улс төрийн өндөр итгэлцлийг тасралтгүй, идэвхтэй үргэлжлүүлэхийн төлөө парламентын бүлгүүдийн гаргаж буй хүчин чармайлтыг харилцан сайшааж, хамтын ажиллагааг шинэ шатанд хүргэн хөгжүүлэхийн тулд иргэдийн харилцан зорчих нөхцөлийг хөнгөвчлөх, эдийн засаг, эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөө аж ахуй, сэргээгдэх эрчим хүч, технологийн салбарын харилцааг эрчимжүүлэх өргөн боломжуудыг цаашид бүрэн ашиглах нь зүйтэйг тэмдэглэв.

БНАУ-ын Үндэсний Зөвлөлийн Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны дарга Харалд Трохтой хийсэн уулзалтаар олон улсын нөхцөл байдал ээдрээтэй, геополитикийн олон асуудал өрнөж буй энэ үед хоёр талын харилцаагаа улам бүр бэхжүүлж, улс төрийн харилцан итгэлцэл, ойлголцлыг бэхжүүлэх, олон улсын тавцанд харилцан нэгнээ дэмжих нь улам чухал болж байгааг харилцан тэмдэглэв.

Монгол Улсын тусгаар тогтнолыг хүлээн зөвшөөрсөн өрнөдийн орнуудын анхдагчдын нэг, Европ дахь гуравдагч хөрш БНАУ-ын парламентад хийсэн энэхүү айлчлал 1963 онд дипломат харилцаа тогтоосноос хойш дараагийн шинэ жарны эхлэлийг эрчимжүүлэх, ардчиллын үнэт зүйлсэд суурилсан харилцаагаа бататгах, энэ чиглэлээрх хамтын ажиллагааг парламентын түвшинд улам өргөжүүлэхэд бодит хүчин чармайлт боллоо.

**Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга
Д.Энхбат тэргүүтэй төлөөлөгчдийн Их Британи, Умард Ирландын Нэгдсэн
Хаант Улсад хийсэн туршлага судлах айлчлал**

Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат дагалдан яваа төлөөлөгчдийн хамт 2024 оны нэгдүгээр сарын 29-нөөс хоёрдугаар сарын 03-ны өдрүүдэд ИБУИНХУ-ын Парламентад айлчлав. Айлчлалын хүрээнд Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат ИБУИНХУ-ын Парламентын Нийтийн танхимын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Том Гоулдсмиттай уулзсан бол,

нийт төлөөлөгчдийг Британийн парламентын Нийтийн танхимын Парламент хоорондын харилцааны асуудал хариуцсан албаны дэд дарга Эмма Мэкэй, Өргөдлийн хорооны нарийн бичгийн дарга Йонна Велхам, Хуулийн газрын нарийн бичгийн дарга Лиам Лоуренс Смит нар хүлээн авч уулзан, Нийтийн танхимын бүтэц чиг үүрэг, Өргөдлийн хорооны үйл ажиллагаа, хууль тогтоох үйл явц, Нийтийн танхимын номын сан, судалгааны газрын үйл ажиллагааны талаар танилцуулав. Энэ үеэр тус улсын парламентын тогтолцоо, хуралдааны дэг, парламентын мэтгэлцээн явуулах журам, цахим өргөдлийн тогтолцооны талаар харилцан мэдээлэл солилцож, яриа өрнүүлсэн.



Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат “Ардчиллыг дэмжих Уэстминстерийн сан”-ийн Европ, Төв Азийн хөтөлбөрийн ахлах зохицуулагч Роб Ван Лэувэнийг хүлээн авч уулзсан бөгөөд дэлхийн 30 гаруй улс, бүс нутагт ардчиллыг бэхжүүлэх чиглэлээр өргөн хүрээнд үйл ажиллагаа явуулдаг тус сангийн хэтийн зорилго, эрхлэн явуулдаг үйл ажиллагааны талаар мэдээлэл өгсөнд талархаад, хүний эрх, эрх чөлөөг хангах, ардчилсан засаглалыг бэхжүүлэх явдал нь манай хоёр улсын төдийгүй дэлхий нийтийн нийтлэг үнэт зүйлс бөгөөд энэ чиглэлээр хамтран ажиллах өргөн боломж байгааг дурдав.

Түүнчлэн Британийн Парламентад айлчилж буй Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат болон дагалдан яваа төлөөлөгчдийг Их Британийн Парламент дахь Бүх намын Британи-Монголын парламентын бүлгийн дарга Жэймс Грэй тэргүүтэй парламентын гишүүд хүлээн авч уулзсан. Бүлгийн дарга уулзалтаар айлчлал, туршлага судлах арга хэмжээний үр дүн,



Монгол Улсад өрнөж буй парламентын шинэтгэлийн үйл явцын талаар санал солилцоод, Британийн Парламентын сайн туршлага, үйл ажиллагааны арга барилыг өөрийн парламентын онцлог, шинэчлэлийн зорилготойгоо уялдуулан нэвтрүүлэхэд анхаарч ажиллахыг хүслээ.

Британийн Парламентын тогтолцоо, үйл ажиллагаа, хуулийн төсөл боловсруулах, батлах үйл явц, E-petition буюу өргөдөл гомдлын цахим системийн үйл ажиллагаа, парламентын судалгаа, олон нийтийн боловсролыг дээшлүүлэх чиглэлээр туршлага судлах айлчлалын зорилго бүрэн биелсэн.

Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат тэргүүтэй төлөөлөгчдийн Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсад хийсэн ажлын айлчлал

Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат тэргүүтэй Улсын Их Хурлын Тамгын газрын төлөөлөгчид Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газар, БНЭУ-ын парламентын доод танхим Лок Сабхагийн Тамгын газар хоорондын хамтын ажиллагааны протоколын хүрээнд 2024 оны хоёрдугаар сарын 25-наас гуравдугаар сарын 01-ний өдрүүдэд БНЭУ-д ажлын айлчлал хийв.

Айлчлалын хүрээнд Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат БНЭУ-ын парламентын Лок Сабхагийн Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Утпал Кумар Сингхтэй албан уулзалт хийв. Уулзалтаар Монгол Улсад хийгдэж буй парламентын шинэтгэлийн түүхэн үйл явдлын өмнөхөн БНЭУ-ын Лок Сабхагийн Тамгын газрын ажлын туршлагаас суралцах, Лок Сабхагийн бүтэц, зохион байгуулалт, хуулийн төсөл боловсруулахаас батлах хүртэлх үйл ажиллагааны төлөвлөлт, түүнийг хэрэгжүүлэх үйл явц, эрх зүйн зохицуулалт зэрэг асуудалтай танилцах нь чухал ач холбогдолтойг Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат цохон тэмдэглээд, хоёр улсын хууль тогтоох дээд байгууллагын Тамгын газар хоорондын хамтын ажиллагааны протоколын хүрээнд хуулийн төсөл боловсруулагчдад зориулсан ахисан шатны, олон улсын түвшний сертификат олгох сургалтыг зохион байгуулах зорилтыг БНЭУ-ын Лок Сабхагийн Тамгын газартай хамтран хэрэгжүүлэх хүсэлтэй байгаагаа илэрхийлэв.

Төлөөлөгчид БНЭУ-ын парламентын Лок Сабхагийн бүтэц, зохион байгуулалт, хуулийн төсөл боловсруулах, батлах үйл явц, хуралдааны дэг, хуулийн төсөл боловсруулагчдыг бэлтгэх, чадавхжуулах тогтолцоо, парламентын судалгаа, парламентын боловсрол хэрхэн олгож буйтай танилцаж, Лок Сабхагийн Ардчиллын төлөөх парламентын судалгаа, сургалтын хүрээлэн (PRIDE)-ээс зохион байгуулсан хоёр өдрийн туршлага солилцох семинарт хамрагдав.

Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбатын Бүгд Найрамдах Итали Улсад хийсэн ажлын айлчлал

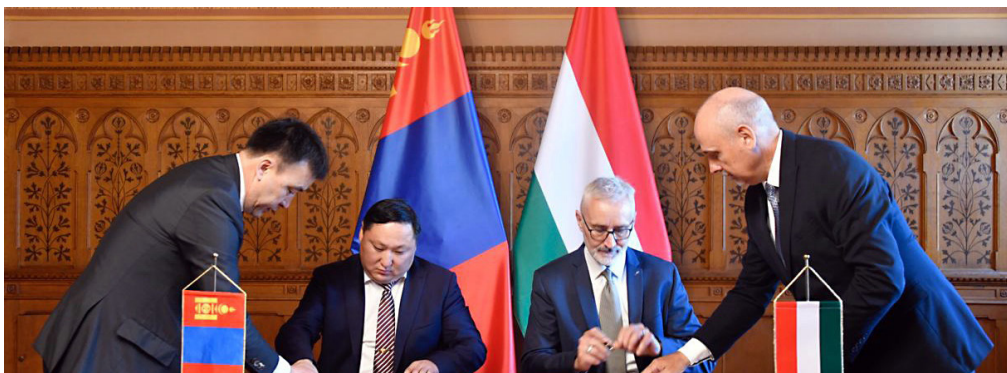
Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат 2024 оны тавдугаар сарын 24-ний өдөр Бүгд Найрамдах Итали Улсын парламентын Төлөөлөгчдийн танхимын Тамгын газарт ажлын айлчлал хийж, Ерөнхий нарийн бичгийн дарга

Фабрицио Касталдитай уулзалт хийв. Уулзалтаар талууд хоёр улсын парламент хоорондын харилцааг бэхжүүлэх чиглэлээр олон хэлбэрийн үйл ажиллагаа явуулж, хамтын ажиллагааны цар хүрээ цаашид зогсолтгүй өргөжин тэлнэ гэдэгт итгэлтэй байгаагаа харилцан илэрхийлэв.

Түүнчлэн Төлөөлөгчдийн танхимын Архивын газар, Судалгааны газар, Мэдээллийн технологийн газрын удирдлага, холбогдох албан тушаалтнуудтай уулзаж, Бүгд Найрамдах Итали Улсын парламент, түүний Тамгын газрын үйл ажиллагаа, хуулийн төсөл боловсруулах, хэлэлцэн батлах үйл явц, хуулийн төслүүдэд эрх зүйн дүн шинжилгээ хийж буй аргачлал, архив, албан хэрэг хөтлөлт, мэдээллийн технологийн орчин үеийн ололтыг парламентын өдөр тутмын үйл ажиллагаанд хэрхэн амжилттай хэрэгжүүлж буйтай танилцаж, харилцан мэдээлэл солилцов.

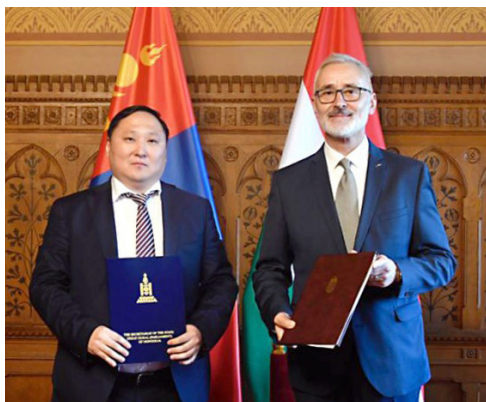
Энэхүү айлчлал Монгол, Итали хоёр улсын хууль тогтоох байгууллага, түүний Тамгын газар хоорондын харилцаа, хамтын ажиллагаанд шинэ хуудсыг нээсэн чухал ач холбогдолтой арга хэмжээ болов.

Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбатын Унгар Улсад хийсэн ажлын айлчлал



Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат 2024 оны тавдугаар сарын 28-31-ний өдрүүдэд Унгар Улсад албан айлчлал хийв. Айлчлалын хүрээнд Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Унгар Улсын Үндэсний Ассамблейн Тамгын газрын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Дьёрдь Шухтай уулзаж, Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Унгар Улсын Үндэсний Ассамблейн Тамгын газар хооронд хамтран ажиллах тухай Харилцан ойлголцлын санамж бичиг байгуулав.

Санамж бичгийн хүрээнд талууд парламентын ил тод, хариуцлагатай байдлыг нэмэгдүүлэх, Байнгын хороодын бүтэц, зохион байгуулалт, чиг үүрэгт хамаарах асуудал, хоёр улсын парламентын үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг тодорхойлж буй хууль тогтоомжийг харьцуулан судлах, цахим парламент, номын сан, судалгааны газруудын үйл ажиллагаа, сайн туршлагаас харилцан суралцах зэрэг өргөн хүрээнд хамтран ажиллахаар харилцан тохиролцов.



Санамж бичиг байгуулах үеэр Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга хууль тогтоох байгууллагын өдөр тутмын үйл ажиллагааг гардан хариуцдаг Тамгын газар хоорондын олон талт хамтын ажиллагааг идэвхжүүлж, хамтран ажиллах тухай харилцан ойлголцлын санамж бичиг байгуулахаар санал нэгдсэнд талархсанаа илэрхийлээд энэхүү санамж бичигт үндэслэн Тамгын газрын ажилтнуудын туршлага судлах солилцооны хөтөлбөр зохион байгуулах, цаашлаад хууль тогтоох чиглэлээрх хамтарсан судалгаа хийх боломжтойг онцлов.

Унгар Улсын Үндэсний Ассамблейн Тамгын газрын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Дьёрдь Шух уг санамж бичгийн ач холбогдлыг өндөр түвшинд үнэлж байгаагаа дурдаад, цаашид хоёр улсын парламентын Тамгын газар хоорондын хамтын ажиллагааны цар хүрээ зогсолтгүй өргөжин тэлнэ гэдэгт итгэлтэй байгаагаа илэрхийлэв. Түүнчлэн санамж бичгийн хэрэгжилтийг бүрэн хангаж, хамаарах асуудлаар жил бүр үр дүнтэй хөтөлбөрүүдийг хамтран зохион байгуулахад анхаарч ажиллахаа мэдэгдэв.

Тус айлчлалын хүрээнд Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Унгар Улсын Үндэсний Ассамблейн Тамгын газрын Хуулийн хэлтсийн дарга Тибур Барань, Эдийн засаг, үйл ажиллагааны асуудал эрхэлсэн газрын дэд захирал Эмил Бакуш нартай тус тус уулзаж, тус улсын парламент, түүний Тамгын газрын парламентын боловсрол олгох хөтөлбөр, хуулийн төсөл боловсруулах, хэлэлцэн батлах үйл явц, хүний нөөцийн сонгон шалгаруулалт, төсвийн сахилга бат зэрэг асуудлаар туршлага судалж, харилцан мэдээлэл солилцов.

4.2. Хүлээн авсан айлчлал

Бүгд Найрамдах Киргиз Улсын Жогорку Кенешийн дарга Нурланбек Шакиевийн Монгол Улсад хийсэн албан ёсны айлчлал

Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарын урилгаар Бүгд Найрамдах Киргиз Улсын Жогорку Кенешийн дарга Нурланбек Шакиев тэргүүтэй төлөөлөгчид 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 23-24-ний өдрүүдэд Монгол Улсад албан ёсны айлчлал хийв.

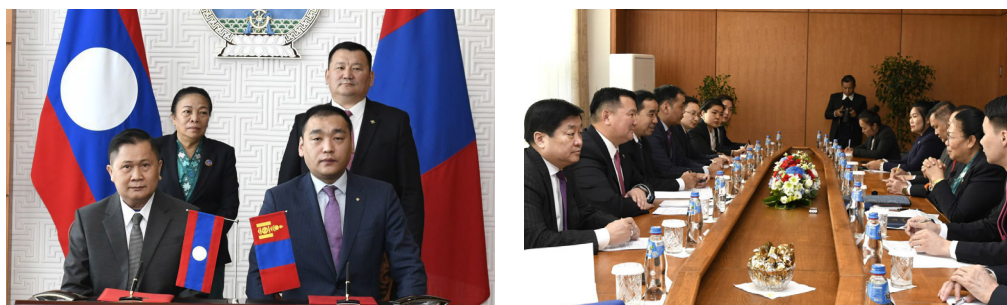


Айлчлалын хүрээнд Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар, Бүгд Найрамдах Киргиз Улсын Жогорку Кенешийн дарга Нурланбек Шакиев нар албан ёсны хэлэлцээ хийж, хоёр улсын хууль тогтоох байгууллага хоорондын хамтын ажиллагааг идэвхжүүлэх, хоёр улсын худалдаа, эдийн засаг, хөрөнгө оруулалт, эрчим хүч, зам тээвэр, аялал жуулчлал, хүмүүнлэгийн салбарын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх асуудлаар дэлгэрэнгүй санал солилцов.

Айлчлалын үеэр хоёр улсын парламентын дарга нар Монгол Улсын Их Хурал, Бүгд Найрамдах Киргиз Улсын Жогорку Кенеш хоорондын Хамтын ажиллагааны санамж бичигт гарын үсэг зурж, парламент хоорондын хамтын ажиллагааны эрх зүйн үндсийг бэхжүүлж, цаашид хамтын ажиллагаагаа өргөжүүлэн хөгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлсэн нь айлчлалын онцлох үйл явдал байв.

Бүгд Найрамдах Ардчилсан Лаос Ард Улсын Үндэсний Ассамблейн дэд дарга Сүнтон Саяажакийн Монгол Улсад хийсэн айлчлал

Улсын Их Хурлын дэд дарга Л.Мөнхбаатарын урилгаар БНАЛАУ-ын Үндэсний Ассамблейн дэд дарга Сүнтон Саяажак тэргүүтэй төлөөлөгчид 2024 оны гуравдугаар сарын 15-18-ны өдрүүдэд Монгол Улсад айлчлав.



Айлчлалын үеэр Лаосын Үндэсний Ассамблейн дэд дарга Сүнтон Саяажак Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарт бараалхаж, Улсын Их Хурлын дэд дарга Л.Мөнхбаатартай уулзан хоёр улсын харилцаа, түүний дотор парламент хоорондын хамтын ажиллагааны талаар санал солилцов. Энэхүү айлчлал нь Монгол, Лаосын хууль тогтоох байгууллагуудын ойр дотно, ажил хэрэгч хамтын ажиллагааг бэхжүүлэхэд чухал ач холбогдолтой болов.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтөөр Улсын Их Хурлын гишүүдийн тоо 126 болон нэмэгдсэнтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын чуулганы Нэгдсэн хуралдааны танхимыг шинэчлэхэд үнэтэй хувь нэмэр оруулж, хоёр улсын харилцааны найрамдлын бэлгэ тэмдэг болсон улаан модон сандал, ширээг нэмж бэлэглэснийг айлчлалын үеэр Лаосын тал албан ёсоор гардуулав.

ХБНГУ-ын Бундестагийн Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байнгын хорооны гишүүн Вольфганг Штефингэр тэргүүтэй төлөөлөгчдийн Монгол Улсад хийсэн айлчлал

ХБНГУ-ын Бундестагийн Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байнгын хорооны гишүүн Волфганг Штефингер тэргүүтэй төлөөлөгчид 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 02-06-ны өдрүүдэд Монгол Улсад албан айлчлал хийв.

Айлчлалын хүрээнд төлөөлөгчид Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарт бараалхаж, Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурал дахь Монгол-Германы

парламентын бүлгийн дарга М.Оюунчимэг, Улсын Их Хурлын гишүүн, Төсвийн байнгын хорооны дарга Г.Тэмүүлэн, Улсын Их Хурлын гишүүн, Эдийн засгийн байнгын хорооны дарга Ц.Цэрэнпунцаг нартай уулзалт хийв.

Тус айлчлал нь Монгол Улсаас ХБНГУ-д оюутан суралцаж эхэлсний 100 жил, Монгол Улс, ХБНГУ хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 50 жил, хоёр улсын харилцааг шат ахиулан “Стратегийн түншлэл”-д хүргэж, энэ хамтарсан мэдэгдэлд хоёр тал гарын үсэг зурсан онд хэрэгжиж буй айлчлал гэдгээр онцлог болов.

4.3. Олон улсын болон бүс нутгийн хамтын ажиллагаа

“Олон улсын болон бүс нутгийн парламентын байгууллагын үйл ажиллагаанд оролцох, хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх” хүрээнд олон улс, бүс нутгийн чуулга уулзалтад Улсын Их Хурлын дэд дарга, гишүүд, Ерөнхий нарийн бичгийн даргыг оролцуулж, олон улсын чанартай арга хэмжээг Монгол Улсад зохион байгуулахад оролцов.

Нэг. Гадаад арга хэмжээ

Олон Улсын Парламентын Холбооны 148 дугаар Ассамблей

Швейцарын Холбооны Улсын Женев хотноо “Парламентын дипломат ажиллагаа: Энх тайван, ойлголцлын гүүрийг бий болгох нь” үндсэн сэдвийн дор 2024 оны гуравдугаар сарын 23-27-нд зохион байгуулагдсан ОУПХ-ны 148 дугаар Ассамблейд Улсын Их Хурлын дэд дарга Л.Мөнхбаатар, Улсын Их Хурлын гишүүн, Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны дарга П.Анужин нар оролцов.

Улсын Их Хурлын дэд дарга Л.Мөнхбаатар Ассамблейн нэгдсэн хэлэлцүүлэгт оролцоноос гадна, Бүгд Найрамдах Казахстан Улсын парламентын доод танхим Мажилисийн дарга Ерлан Кошанов, Бүгд Найрамдах Азербайжан Улсын Үндэсний Хурлын дарга Сахиба Гафарова, БНАЛАУ-ын Үндэсний Ассамблейн дэд дарга Сүнтон Сайяжак зэрэг төлөөлөгчидтэй уулзаж, хэлэлцэж буй асуудлын талаар болон хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн хөгжүүлэх талаар санал солилцов.

Мөн ОУПХ-ны Ерөнхийлөгч Тулия Эксон, Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Мартин Чунгон нартай тус тус уулзаж, Монгол Улсын Их Хурал, ОУПХ хооронд 2022 онд байгуулсан Харилцан ойлголцлын санамж бичгийн хугацааг 2025 оныг хүртэл сунган гарын үсэг зурав. Гарын үсэг зурах ёслолын ажиллагаанд Улсын Их Хурлын гишүүн, Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны дарга П.Анужин, Монгол Улсаас Швейцарын Холбооны Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд Д.Гэрэлмаа, Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат болон албаны бусад хүмүүс байлцав. 148 дугаар Ассамблейн салбар хуралдааны хүрээнд зохион байгуулсан Эмэгтэй парламентчдын форумын 37 дугаар хуралдаанд Монгол Улсын Их Хурлыг төлөөлөн Улсын Их Хурлын гишүүн, Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны дарга П.Анужин оролцов.

Олон Улсын Парламентын Холбооны дэргэдэх Парламентын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга нарын нийгэмлэгийн хурал

Швейцарын Холбооны Улсын Женев хотноо 2024 оны гуравдугаар сарын 23-27-нд болж өнгөрсөн ОУПХ-ны 148 дугаар Ассамблейн Парламентын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга нарын нийгэмлэгийн чуулга уулзалтад Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат оролцож, “Хүний эрх, жендэрийн асуудлаарх парламентын өөрийн үнэлгээ” сэдвээр илтгэл тавив.

Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга илтгэлдээ Монгол Улсын Их Хурал ОУПХ-той 2022 оны наймдугаар сард Хамтын ажиллагааны санамж бичиг байгуулж, ардчиллын суурь үнэт зүйл болсон хүний эрх болон жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах, хамгаалах баталгааг бэхжүүлэх чиглэлээр олон үр дүнтэй ажил амтран хэрэгжүүлсний нэг нь ОУПХ-ноос НҮБ-ын Хүний эрхийн Дээд комиссарын газар, холбогдох бусад байгууллагатай хамтран боловсруулсан аргачлалын дагуу Швейцарын хөгжлийн агентлагийн дэмжлэгтэйгээр зохион байгуулсан “Хүний эрх, жендэрийн асуудлаарх парламентын өөрийн үнэлгээ” болохыг онцлов.

Чуулга уулзалтын үеэр Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат Швейцарын Холбооны Улсын Парламентын Тамгын газрын дарга Филипп Швабтай уулзаж, хоёр улсын Тамгын газрын харилцааг өргөжүүлэх боломжийн талаар санал солилцов. Түүнчлэн дагалдан яваа төлөөлөгчдийн хамт Швейцарын Холбооны Улсын Парламентын Тамгын газарт ажиллан, албаны хүмүүстэй уулзаж, тус Тамгын газрын бүтэц, чиг үүрэг, бүрэн эрх, үйл ажиллагаа, чуулганы танхимуудтай танилцав.

Монгол-Хятадын парламент хоорондын Байнгын уулзалтын механизмын Тавдугаар уулзалт

Улсын Их Хурлын дэд дарга Л.Мөнхбаатар тэргүүтэй Улсын Их Хурлын төлөөлөгчид 2024 оны нэгдүгээр сарын 24-ний өдөр БНХАУ-ын нийслэл Бээжин хотноо зохион байгуулагдсан Монгол Улсын Их Хурал, БНХАУ-ын Бүх Хятадын Ардын Төлөөлөгчдийн Их Хурал хоорондын Байнгын уулзалтын механизмын Тавдугаар уулзалтад оролцов.

Энэ удаагийн уулзалт хоёр улсын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 75 жилийн ой, Найрсаг харилцаа, хамтын ажиллагааны тухай гэрээг шинэчлэн байгуулсны 30 жилийн ой, Иж бүрэн стратегийн түншлэл байгуулсны 10 жилийн ой, Байнгын уулзалтын механизмын санамж бичиг байгуулсны 10 жилийн ой тус тус тохиож байгаагаар онцлог болсон бөгөөд 2018 оноос хойш зургаан жилийн дараа анх удаа нүүр тулсан хэлбэрээр болов.

Тус уулзалтаар парламент, байнгын хороод хоорондын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн бэхжүүлэх, худалдаа эдийн засаг, хөрөнгө оруулалтын салбарын хамтын ажиллагаа, ногоон хөгжил, цөлжилттэй тэмцэх чиглэлийн хамтын ажиллагаа, сэргээгдэх эрчим хүч, хил боомтын хүрээнд хамтын ажиллагааг

өргөжүүлэх гэсэн үндсэн дөрвөн сэдвээр ярилцаж, цаашид хамтын ажиллагааг гүнзгийрүүлэн хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэхээр тохиролцов.

Хоёр. Дотоодод хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ

“Алтай дамнасан тогтвортой байдлын яриа хэлэлцээ-Тогтвортой хөгжлийн зорилго 16: “Энх тайван, шударга ёс, тогтуурьтай тогтолцоо” олон улсын чуулга уулзалт



Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарын санаачилгаар 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 25, 26-ны өдрүүдэд “Алтай дамнасан тогтвортой байдлын яриа хэлэлцээ – Тогтвортой хөгжлийн зорилго 16: Энх тайван, шударга ёс, тогтуурьтай тогтолцоо” олон улсын чуулга уулзалтыг Монгол Улсын Их Хурал, АНУ-ын Стэнфордын Их сургууль, БНСУ-ын “Бан Ги Мүн” сан хамтран зохион байгуулав. Энэхүү чуулга уулзалт Монгол Улсад хоёр дахь жилдээ зохион байгуулагдсан бөгөөд 11 улсын 60 гаруй илтгэгч, нийт 300 гаруй төлөөлөгч оролцлоо.

Түүнчлэн, Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар, “Бан Ги Мүний нэрэмжит Илүү сайхан ирээдүйн төлөө” сангийн тэргүүн, НҮБ-ын найм дахь Ерөнхийнарийн бичгийн дарга Бан Ги Мүн, Бүгд Найрамдах Киргиз Улсын Жогорку Кенешийн дарга Нурланбек Шакиев, Унгар Улсын Үндэсний Ассамблейн дэд

дарга Лижак Шандор, Бүгд Найрамдах Казахстан Улсын Парламентын Сенатын гишүүн, Казахстан-Монголын парламентын найрамдлын бүлгийн гишүүн Асем Рахметова, АНУ-ын Стэнфордын Их Сургуулийн Ази-Номхон далайн судалгааны төв, Солонгос судлалын хөтөлбөрийн захирал, социологийн ухааны профессор Жи Вук Шин зэрэг өндөр түвшний зочид оролцов.

Энэ удаагийн чуулга уулзалт нь төр, эрдэм шинжилгээ, иргэний нийгмийн төлөөллөөс бүрдсэн олон талт хамтын ажиллагаа, түншлэлийг идэвхжүүлэх замаар НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөрийн Тогтвортой хөгжлийн 16 дугаар зорилгын хэрэгжилтийг түргэсгэхэд чиглэж буйгаараа онцлог байв. Чуулга уулзалтын салбар хуралдаануудад Азербайжан, Америк, Казахстан, Киргиз, Монгол, Өмнөд Солонгос, Турк, Узбекистан, Япон зэрэг улсын эрдэмтэн судлаачид есөн сэдвийн хүрээнд илтгэл хэлэлцүүлэн, бодлогын оновчтой шийдэл, сайн туршлагын талаар санал бодлоо солилцож, Алтай дамнасан улс орнуудын түүх соёл, хэл, археологийн чиглэлээрх өөрсдийн судалгааны үр дүнгээс хуваалцан, өнөөгийн судалгааны төлөв хийгээд цаашдын чиг хандлагын талаар хэлэлцүүлэг өрнүүлэв.

4.4. Зөвлөгөө, лавлагаа, мэдээлэл

Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Тамгын газраас гадаад бодлого, парламент хоорондын харилцааны асуудлаар зөвлөгөө өгөх, лавлагаа, мэдээ, танилцуулгаар хангах ажлын хүрээнд харилцааны асуудлаар баримт бичиг боловсруулах, орчуулах, уулзалт зохион байгуулах, хэлмэрчлэх, шаардлагатай мэдээллээр хангах болон байгууллагын дотоод үйл ажиллагаатай холбоотой бусад ажлуудыг тухай бүр хийж гүйцэтгэв.

Улсын Их Хурал болон Тамгын газрын удирдлагад ирүүлсэн захидал болон бусад баримт бичгийг орчуулж танилцуулах, хариу бичгийн төсөл боловсруулж, албажуулан хүргүүлэх, Улсын Их Хурлын хаврын чуулганы нээлтэд Улсын Их Хурлын даргын хэлэх үгийг орчуулах, хэлмэрчлэх, Улсын Их Хурлын дарга, гишүүдийн олон улсын хуралд хэлэх үгийг боловсруулж орчуулах, Улсын Их Хурлын удирдлага, Байнгын хорооны дарга болон Улсын Их Хурлын гишүүд хоёр талын уулзалт хийхэд уулзалт ярианы сэдэвт тусгах саналыг боловсруулах, шаардлагатай мэдээлэл, танилцуулга, лавлагаа бэлтгэн өгөх, уулзалтын үеэр хэлмэрчлэх, уулзалтын дараа ярианы тэмдэглэл гаргах зэрэг ажлуудыг тухай бүр хийж гүйцэтгэв.

Олон улсын Парламентын Холбоо, Ази-Номхон далайн орнуудын парламентын чуулган зэрэг олон улс, бүс нутгийн байгууллагуудаас ирүүлсэн захидал, хурлын урилга, үзэл баримтлал, ерөнхий мэдээлэл, хөтөлбөр, хэвлэлийн мэдээ болон холбогдох бусад баримт бичгийг монголоос англи, англиас монгол хэл рүү орчуулав.

Улаанбаатар дахь НҮБ болон түүний төрөлжсөн байгууллагууд, Азийн сан, Азийн хөгжлийн банк, Швейцарын хөгжлийн агентлаг зэрэг олон улс, бүс нутгийн байгууллагууд болон Дипломат төлөөлөгчийн газруудтай тодорхой

асуудлуудаар холбогдон ажиллаж, харилцан мэдээлэл солилцов. Улсын Их Хурлын хаврын ээлжит чуулганы нээлтэд гадаад улсаас Монгол Улсад суугаа дипломат төлөөлөгчийн газрын тэргүүн болон Олон улсын байгууллагын Суурин төлөөлөгч нарыг урьж, цахимаар оролцуулав.

Улсын Их Хурлын дарга, дэд дарга, Байнгын хороодын дарга нар, Улсын Их Хурлын гишүүд болон Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга, Монгол Улсад суугаа гадаад улсын Элчин сайд нар, олон улсын байгууллагын тэргүүн болон гадаадын дээд, өндөр хэмжээний зочид, төлөөлөгчидтэй хоёр талын харилцааны болон цаг үеийн бусад асуудлаар хийсэн уулзалтыг тухай бүр зохион байгуулав.

Улсын Их Хурлын дарга, гишүүдээс гадаад улсын парламентын дарга, гишүүдэд илгээлт, захидал, мэндчилгээ, Улсын Их Хурлын Тамгын газрын удирдлагаас гадаад харилцаа, арга хэмжээтэй холбоотой захидал, албан бичиг, Гадаад харилцааны хэлтсээс Гадаад харилцааны яам, Элчин сайдын яамд болон холбогдох бусад байгууллага, газарт албан бичиг, цахим шууданг тухай бүр илгээсэн болно.

4.5. Бусад



Монгол Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат Швейцарын хөгжлийн агентлагийн Хамтын ажиллагааны газрын дарга Стефани Бурриг хүлээн авч уулзахдаа "Монгол Улсад парламентын ардчиллыг бэхжүүлэх нь" төсөл хоёр талын хамтын ажиллагааны хүчин чармайлтаар амжилттай хэрэгжиж, улмаар дараагийн шинэ зорилго, шинэ төслөө эхлүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлснийг тэмдэглэв. (2024.03.20)



Монгол Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат Швейцарын хөгжлийн агентлагийн Ерөнхий захирлын орлогч, Элчин сайд, доктор Арно Викитэй Швейцарын Холбооны Улсын нийслэлд уулзахдаа сүүлийн арав гаруй жилд хамтын ажиллагаагаа тасралтгүй үргэлжлүүлж, улмаар "Парламентын институтыг бэхжүүлэх нь" төслийг хэрэгжүүлэхээр болсонд баяртай байгаа илэрхийлэв. (2024.03.26)



Олонулсын парламентын холбооны зөвлөлдөх байгууллага болох Парламентын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга нарын нийгэмлэгийн ээлжит чуулга уулзалтад Монгол Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат оролцож, "Хүний эрх, жендэрийн асуудлаарх парламентын өөрийн үнэлгээ" сэдвээр илтгэл тавилаа. Илтгэлдээ, "Монгол Улсын Их Хурал Олон улсын парламентын холбоо 2022 онд хамтын ажиллагааны санамж бичиг байгуулж, ардчиллын суурь үнэт зүйл болсон хүний эрх болон жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах, хамгаалах баталгааг бэхжүүлэх чиглэлээр олон үр дүнтэй ажлуудыг хамтран хэрэгжүүлсэн бөгөөд эдгээрийн нэг нь "Хүний эрх, жендэрийн асуудлаарх парламентын өөрийн үнэлгээ" болохыг онцлов. (2024.03.25)



Монгол Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат Швейцарын Холбооны Улсын Парламентын Тамгын газарт ажиллаж, Техникийн хамтын ажиллагааны нэгжийн төлөөлөлтэй уулзлаа. Хоёр талын парламентын Тамгын газар хоорондын хамтын ажиллагаа 2017 оноос эрчимтэй хөгжиж байгаа бөгөөд олон төсөл хөтөлбөрийг хамтран хэрэгжүүлж ирсэн юм. (2024.03.26)



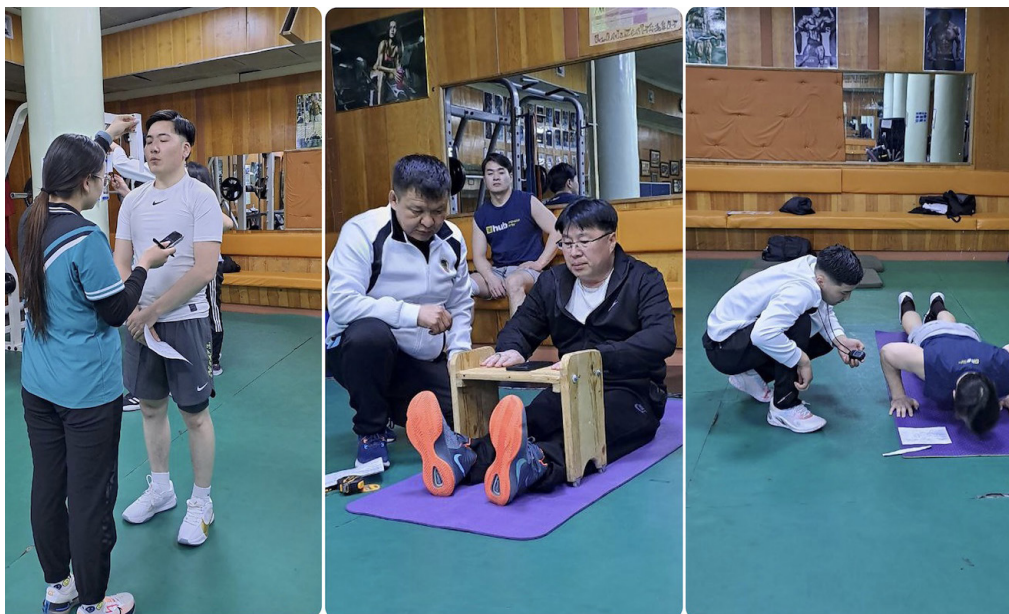
Монгол Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат АНУ-аас Монгол Улсад суугаа Элчин сайд Ричард Буанганыг хүлээн авч уулзлаа. Хоёр улсын харилцаанд парламент хоорондын хамтын ажиллагаа чухал үүрэг гүйцэтгэж ирсэн бөгөөд АНУ-ын Конгрессын Төлөөлөгчдийн танхимын "Ардчиллын түншлэл" байгууллага, Бүгд найрамдахчуудын олон улсын хүрээлэнтэй хамтран Монгол Улсын Их Хурал болон түүний Тамгын газрын чадавхыг бэхжүүлэх чиглэлээр 2006 оноос хойш амжилттай ажиллаж ирсэн юм. Мөн АНУ-ын засаглалын систем, Конгрессын үйл ажиллагаа, мужийн хууль тогтоох, иргэний нийгмийн болон хууль, эрх зүйн салбарын байгууллагын үйл ажиллагаатай танилцаж, туршлага судлах хөтөлбөрт 2022 оноос эхлэн Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газрын ажилтнууд хамрагдаж буй бөгөөд тус хөтөлбөрийг цаашид үргэлжлүүлэхээр болсон байна. (2024.04.04)



Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотноо болсон "Алтай дамнасан тогтвортой байдлын яриа хэлэлцээ" олон улсын чуулга уулзалтыг Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газар харилцагч байгууллагуудтай хамтран амжилттай зохион байгууллаа. Төр, эрдэм шинжилгээ, иргэний нийгмийн төлөөллөөс бүрдсэн олон талт хамтын ажиллагаа, түншлэлийг идэвхжүүлэх замаар НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөрийн Тогтвортой хөгжлийн 16 дугаар зорилгын хэрэгжилтийг түргэсгэхэд чиглэсэн "Алтай дамнасан тогтвортой байдлын яриа хэлэлцээ-Тогтвортой хөгжлийн зорилго 16: Энх тайван, шударга ёс, тогтуурьтай тогтолцоо" чуулга уулзалтад 11 улсын 300 гаруй төлөөлөгч оролцлоо. (2023.04.25)



Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын дарга Я.Содбаатар, Монгол Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат нар 2023 онд батлагдсан хуулиудын уг эх дээр Төрийн тамга дарлаа. Улсын Их Хурал 2023 онд анхдагч хууль 21, олон улсын гэрээ, хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль 12, хуулийн шинэчилсэн найруулга 13, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль 305, хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль 27, нийт 378 хууль баталсан бөгөөд хууль тогтоомж нь 6 боть, 1409 нэгж хуудас болжээ. (2024.05.01)



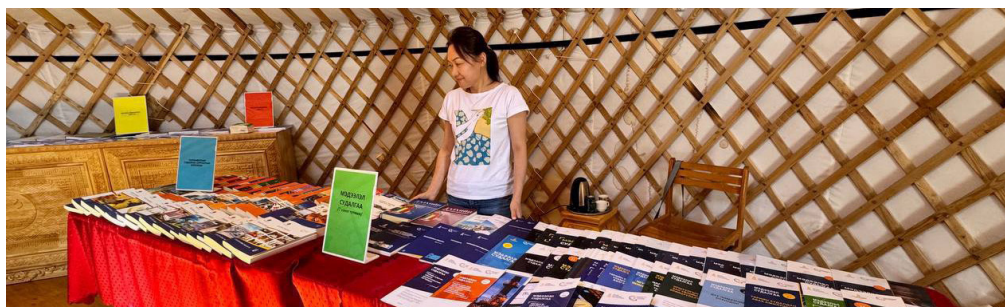
Улсын Их Хурлын Тамгын газрын ажилтнууд бие бялдрын хөгжил, чийрэгжилтийн түвшин тогтоох сорилд хамрагдав. Албан хаагчид бие бялдрын хөгжил, чийрэгжилтийн түвшин тогтоох сорилд хамрагдсанаар хувь хүн, хамт олон өөрийн бие бялдар, эрүүл мэндээ хянах үндэс суурь тавигдах төдийгүй аливаа өвчлөл, хөдөлгөөний дутагдлаас урьдчилан сэргийлэх үндэс болох юм. (2024.05.02)



Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Азийн сан хамтын ажиллагаагаа үргэлжлүүлэх Санамж бичиг байгууллаа. Монгол Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат, Азийн сангийн Монгол Улс дахь Суурин төлөөлөгч Сара Тэйлор нар хамтын ажиллагааны Санамж бичигт гарын үсэг зурав. Талуудын хамтын ажиллагааг үргэлжлүүлэх энэ удаагийн Санамж бичигт таван чиглэлээр хэрэгжүүлэх арга хэмжээнүүд тусгагдсаны зэрэгцээ өөрчлөгдөн буй цаг үе, нөхцөлөөс үүдэн хэрэгцээ, шаардлагатай нийцүүлсэн онцлогтой юм. (2024.05.08)



"Өсвөрийн парламент 2023" хөтөлбөрийг амжилттай зохион байгууллаа. Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газар, НҮБ-ын Хүүхдийн сан, Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Хүүхэд, гэр бүлийн хөгжил, хамгааллын ерөнхий газар, Монголын Скаутын холбоо хамтран үндэсний хэмжээнд зохион байгуулсан хөтөлбөрт 150 сурагч хамрагдав. "Эрүүл орчин-Эрүүл хүүхэд" сэдвийн хүрээнд оролцогчид орчны эрүүл мэнд, парламентын боловсролын талаарх мэдлэг мэдээлэлтэй болсны зэрэгцээ өөрсдийн сурч мэдсэн бүхнээрээ дүүрэг, аймаг, сумандаа нөлөөллийн ажлуудыг хийлээ. (2024.05.10)



"Номын баяр-2024" арга хэмжээнд Улсын Их Хурлын Тамгын газраас амжилттай оролцлоо. Номын баяраар Улсын Их Хурлын Тамгын газар Үндсэн хууль, Парламентын боловсрол, D-parliament-ыг олон нийтэд танилцуулав. Мөн Парламентын номын сангаас Анхдугаар Үндсэн хуулиас өнөөгийн шинэ Үндсэн хуультай холбоотой бүхий л эх сурвалжууд, Төрийн мэдээлэл болон Парламентын судалгаа, сургалтын хүрээлэнгээс эрхлэн хэвлүүлсэн ном, товхимол, судалгаа мэдээллийн үзэсгэлэнг дэлгэн харуулж, Үндсэн хуулийг товхимол болгон хэвлэж олон нийтэд үнэ төлбөргүй тараалаа. (2024.05.18)



Монгол Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат Унгар Улсад албан айлчлал хийх үеэрээ тус улсын Үндэсний Ассамблейн Тамгын газрын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Дьёрдь Шухтай хамтран ажиллах санамж бичиг байгуулав. Санамж бичиг байгуулснаар Тамгын газрын ажилтнуудын туршлага судлах солилцооны хөтөлбөр зохион байгуулах, цаашлаад хууль тогтоох чиглэлээрх хамтарсан судалгаа хийх боломж бүрдлээ. (2024.05.30)



Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Швейцарын парламентын Тамгын газар хоорондын туршлага солилцох арга хэмжээ 2024 оны 05 дугаар сарын 29-31-ний өдрүүдэд Швейцарын Холбооны Улсын нийслэл Берн хотноо боллоо. Талуудын хамтран хэрэгжүүлж буй "Парламентын институцийг бэхжүүлэх нь" төслийн хүрээнд зохион байгуулагдаж буй энэхүү арга хэмжээний үеэр парламентын хяналт шалгалт, түүнийг хэрэгжүүлэх үр дүнтэй арга, аргачлалыг нэвтрүүлэх чиглэлээр харилцан туршлага солилцов. (2024.05.29-31)



Монгол Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Энхбат АНУ-ын Конгрессын дэргэдэх Олон улсын манлайллын төвийн захирал Жейн Саргус, дэд захирал Маура Шелден нарыг хүлээн авч уулзлаа. Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газар АНУ-ын Конгрессын дэргэдэх байгууллагуудтай олон жил хамтран ажиллаж, Монгол Улсын Их Хурал болон түүний Тамгын газрын чадавхыг бэхжүүлэх чиглэлээр 2006 оноос хойш олон сургалтыг АНУ-д болон Монгол Улсад зохион байгуулсан юм. (2024.07.01)

V БҮЛЭГ

ХАВСРАЛТ

Нэг. БАТАЛСАН ХУУЛЬ, УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ЖАГСААЛТ

1.1. Бие даасан хууль

1. Үндэсний баялгийн сангийн тухай /2024.04.19/;
2. Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай /2024.04.19/;
3. Уламжлалт мал аж ахуйд тулгамдаж байгаа уур амьсгалын өөрчлөлтөөс шалтгаалсан сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай /2024.04.19/;
4. Мэргэжлийн нэгдсэн холбооны эрх зүйн байдлын тухай /2024.04.19/;
5. Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай /2024.04.19/;
6. Монгол Улсын Их Хурлын тухай /Шинэчилсэн найруулга/, /2024.05.16/;
7. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/, /2024.05.16/;
8. Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай /Шинэчилсэн найруулга/, /2024.05.16/;
9. Шинжлэх ухаан, технологийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/, /2024.05.16/;
10. Соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай /2024.05.16/;
11. Соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай /2024.05.16/;
12. Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай /2024.05.16/;
13. Нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх тухай /2024.05.16/;
14. Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай /2024.06.05/;
15. Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/, /2024.06.05/;
16. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөллийн тухай /2024.06.05/;
17. Шүүх байгуулах тухай /Шинэчилсэн найруулга/, /2024.06.05/;
18. Шүүх байгуулах тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийг дагаж мөрдөх журмын тухай /2024.06.05/;
19. Мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай /2024.06.05/;
20. Ургамлын эрүүл мэнд, ургамал хамгааллын тухай /Шинэчилсэн найруулга/, /2024.06.05/;
21. Малчин өрхийн нэгдсэн холбооны эрх зүйн байдлын тухай /2024.06.05/;
22. Биеийн тамир, спортын тухай /Шинэчилсэн найруулга/, /2024.06.05/;
23. Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай /Шинэчилсэн найруулга/, /2024.06.05/;
24. Мал, амьтны эм тэжээлийн нэмэлтийн тухай /2024.06.05/;
25. Малчны тухай /2024.06.05/;
26. Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай /Шинэчилсэн найруулга/, /2024.06.05/;
27. Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг дагаж мөрдөх журмын тухай /2024.06.05/;

28. Хотын албан татварын тухай /Шинэчилсэн найруулга/, /2024.06.05/;
29. Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай /2024.06.05/;
30. Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай /2024.06.05/;
31. Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай /2024.06.05/;
32. Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай /2024.06.05/.

1.2. Нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль

1. Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.04.12/;
2. Ирээдүйн өв сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.04.19/;
3. Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.04.19/;
4. Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.04.19/;
5. Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.04.19/;
6. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.04.19/;
7. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.04.19/;
8. Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.04.19/;
9. Улс төрийн намын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.04.19/;
10. Ашигт малтмалын тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.04.19/;
11. Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.04.19/;
12. Зээлийн батлан даалтын сангийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.04.19/;
13. Хоршооны тухай хуулийн зарим хэсэг хүчингүй болсонд тооцох тухай /2024.04.19/;
14. Газрын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.04.19/;
15. Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
16. Хөрөнгө оруулалтын сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
17. Компанийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
18. Санхүүгийн зохицуулах хорооны эрх зүйн байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
19. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
20. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.05.16/;
21. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.05.16/;
22. Ирээдүйн өв сангийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
23. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;

24. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 25. Зар сурталчилгааны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 26. Монгол Улсын Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах журмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 27. Дайны байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 28. Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 29. Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 30. Монгол Улсын яамны эрх зүйн байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 31. Захиргааны ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 32. Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 33. Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 34. Олон улсын гэрээний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 35. Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 36. Төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 37. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 38. Нийтийн сонсголын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 39. Олон нийтийн радио, телевизийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 40. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 41. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөх олговор олгох тухай хуулийн зарим хэсэг хүчингүй болсонд тооцох тухай /2024.05.16/;
 42. Боловсролын ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 43. Дээд боловсролын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 44. Инновацийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 45. Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 46. Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 47. Статистикийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 48. Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 49. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 50. Шинжлэх ухааны академийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 51. Соёлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
 52. Соёлын өврийг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
-

53. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.05.16/;
54. Барилгын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.05.16/;
55. Газрын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.05.16/;
56. Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
57. Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
58. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
59. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.05.16/;
60. Зар сурталчилгааны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
61. Кино урлагийг дэмжих тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
62. Номын сангийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
63. Татварын ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
64. Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.05.16/;
65. Хөрөнгийн үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16/;
66. Хот байгуулалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.05.16/;
67. Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
68. Цэргийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
69. Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
70. Цагдаагийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
71. Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
72. Монгол Улсын хилийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
73. Цагдаагийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
74. Цэргийн алба хаагчийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
75. Эрүүл мэндийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
76. Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
77. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
78. Байгалийн ургамлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
79. Зар сурталчилгааны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
80. Зөвшөөрлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
81. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
82. Гаалийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
83. Эрүүгийн хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
84. Зөрчлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
85. Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
86. Чөлөөт бүсийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;

87. Ахмад настны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 88. Хөдөлмөрийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 89. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 90. Нийгмийн халамжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 91. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 92. Компанийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 93. Эрүүл мэндийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 94. Эрүүгийн хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 95. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 96. Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 97. Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 98. Монгол Улсын шүүхийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн зарим зүйл хүчингүй болсонд тооцох тухай /2024.06.05/;
 99. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 100. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 101. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 102. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 103. Онцгой албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 104. Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 105. Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 106. Олон хүүхэд төрүүлж өсгөсөн эхийг урамшуулах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 107. Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 108. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 109. Харилцаа холбооны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 110. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 111. Хөрөнгийн үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 112. Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 113. Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 114. Байгалийн ургамлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
-

115. Тариалангийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
116. Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
117. Зөрчлийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
118. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
119. Зөвшөөрлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
120. Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
121. Газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
122. Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
123. Малын тоо толгойн албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
124. Төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
125. Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
126. Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
127. Боловсролын ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
128. Хоршооны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
129. Усны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
130. Амьтны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
131. Байгалийн ургамлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
132. Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
133. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
134. Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
135. Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
136. Үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
137. Төрийн бэлгэ тэмдгийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
138. Гүйцэтгэх ажлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
139. Төмөр замын тээврийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
140. Радио долгионы тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
141. Геодези, зураг зүйн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
142. Эрдэнэсийн сангийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
143. Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
144. Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
145. Сонгуулийн автоматжуулсан системийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
146. Монгол Улсын төрийн ордны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;

147. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 148. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 149. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 150. Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 151. Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 152. Сонгуулийн автоматжуулсан системийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 153. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 154. Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 155. Үндэсний их баяр наадмын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 156. Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 157. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 158. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 159. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 160. Зар сурталчилгааны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 161. Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 162. Зөвшөөрлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 163. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 164. Малын генетик нөөцийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 165. Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 166. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 167. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 168. Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 169. Газрын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 170. Зөрчлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 171. Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 172. Монгол Улсын Нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 173. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 174. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 175. Хог хаягдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 176. Хүнсний тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 177. Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 178. Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 179. Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
-

180. Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 181. Монгол Улсын автотээврийн болон өөрөө явагч хэрэгслийн албан татварын хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 182. Үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 183. Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 184. Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 185. Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 186. Малын тоо толгойн албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 187. Эрчим хүчний тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 188. Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 189. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 190. Газрын төлбөрийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 191. Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 192. Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 193. Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 194. Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 195. Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 196. Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 197. Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 198. Чөлөөт бүсийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 199. Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 200. Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 201. Зөрчлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 202. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 203. Төсвийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 204. Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 205. Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 206. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 207. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
 208. Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
-

209. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
210. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05/;
211. Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/;
212. Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05/.

1.3. Олон улсын гэрээ, хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль

1. Конвенц соёрхон батлах тухай /2024.05.16/;
2. Конвенцын хавсралт соёрхон батлах тухай /2024.06.05/;
3. Конвенц соёрхон батлах тухай /2024.06.05/;
4. Конвенц соёрхон батлах тухай /2024.06.05/;
5. Конвенц соёрхон батлах тухай /2024.06.05/.

1.4. Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль

1. Монгол Улсын Их Хурлын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2024.05.16/;
2. Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2024.05.16/;
3. Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2024.05.16/;
4. Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2024.05.16/;
5. Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2024.06.05/;
6. Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2024.06.05/;
7. Шүүх байгуулах тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2024.06.05/;
8. Ургамал хамгааллын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2024.06.05/;
9. Биеийн тамир, спортын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2024.06.05/;
10. Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2024.06.05/;
11. Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2024.06.05/;
12. Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2024.06.05/;
13. Нийслэл хотын албан татварын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2024.06.05/.

1.5. Улсын Их Хурлын тогтоол

1. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгууль товлон зарлах, санал авах өдрийг тогтоох тухай /2024.03.15, дугаар 19/;
 2. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд техник хэрэгсэл хэрэглэх тухай /2024.03.15, дугаар 20/;
-

3. Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай /2024.03.21, дугаар 21/;
4. Үндсэн хуулийн цэцийн 2024 оны 01 дүгээр дүгнэлтийн тухай /2024.03.22, дугаар 22/;
5. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2024.03.28, дугаар 23/;
6. Монгол Улсын нэгдэн орсон олон талт олон улсын гэрээний хэрэгжилтийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай /2024.03.29, дугаар 24/;
7. Хянан шалгах түр хороо байгуулах тухай /2024.04.12, дугаар 25/;
8. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2024.04.18, дугаар 26/;
9. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үндэсний хөтөлбөр батлах тухай /2024.04.18, дугаар 27/;
10. Тогтоолын төсөл буцаах тухай /2024.04.18, дугаар 28/;
11. Монгол Улсын Эрдэнэсийн сангийн үндсэн болон гүйлгээ сангийн орлого, зарлагын 2023 оны гүйцэтгэл, 2024 оны төсвийн тухай /2024.04.19, дугаар 29/;
12. Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай /2024.04.19, дугаар 30/;
13. Хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай /2024.04.19, дугаар 31/;
14. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2024.04.25, дугаар 32/;
15. Монгол Улсын Шүүх эрх мэдлийн хөгжлийн бодлого батлах тухай /2024.04.25, дугаар 33/;
16. Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийг өөрчлөх асуудлаар иргэдийн санал авах журам батлах тухай /2024.04.25, дугаар 34/;
17. Тогтоолын хавсралтад нэмэлт оруулах тухай /2024.04.25, дугаар 35/;
18. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2024.05.02, дугаар 36/;
19. Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 23 дахь илтгэл, Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны 2023 оны тайланг хэлэлцсэнтэй холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай /2024.05.02, дугаар 37/;
20. Монгол Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хорооноос эмийн үнийн өсөлтийн шалтгаан, нөхцөлд хяналт шалгалт хийсэнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай /2024.05.02, дугаар 38/;
21. Тогтоолын хавсралтыг өөрчлөн батлах тухай /2024.05.02, дугаар 39/;
22. Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай /2024.05.02, дугаар 40/;
23. Тогтоолд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16, дугаар 41/;
24. Тогтоол хүчингүй болсонд тооцох тухай /2024.05.16, дугаар 42/;
25. Тогтоолд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16, дугаар 43/;
26. Тогтоолд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.16, дугаар 44/;
27. Тогтоолын хавсралтад нэмэлт оруулах тухай /2024.05.16, дугаар 45/;
28. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө батлах тухай /2024.05.16, дугаар 46/;
29. Авлигатай тэмцэх газрын албан хаагчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай /2024.05.16, дугаар 47/;
30. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2024.05.16, дугаар 48/;
31. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2024.05.28, дугаар 49/;
32. Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнээр томилох, Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнээс чөлөөлөх тухай /2024.05.30, дугаар 50/;

33. Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнээр томилох, Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнээс чөлөөлөх тухай /2024.05.30, дугаар 51/;
34. Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнээр томилох, Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнээс чөлөөлөх тухай /2024.05.30, дугаар 52/;
35. Шүүгчийн орон тоог батлах тухай /2024.05.30, дугаар 53/;
36. Тогтоолын хавсралтад нэмэлт оруулах тухай /2024.05.30, дугаар 54/;
37. Тогтоолын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.05.30, дугаар 55/;
38. Цалингийн хэмжээг тогтоох итгэлцүүр батлах тухай /2024.05.30, дугаар 56/;
39. Хуулийн төсөл буцаах /2024.05.31, дугаар 57/;
40. Хуулийн төсөл буцаах /2024.05.31, дугаар 58/;
41. Монгол Улсын Ерөнхий аудиторыг томилох тухай /2024.05.31, дугаар 59/;
42. Үндсэн хуулийн цэцийн 2024 оны 02 дугаар дүгнэлтийн талаар /2024.06.05, дугаар 60/;
43. Улсын тусгай хамгаалалттай газар нутгийн ангиллыг өөрчлөх тухай /2024.06.05, дугаар 61/;
44. Ашигт малтмал хайх, ашиглах зориулалтаар газар, түүний хэвлийг тусгай зөвшөөрлөөр олгох, төлбөр, татвар ногдуулах, хураахтай холбоотой үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийсэнтэй холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай /2024.06.05, дугаар 62/;
45. Малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах үйлдвэрлэлийг дэмжих зарим арга хэмжээний тухай /2024.06.05, дугаар 63/;
46. Монгол Улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал батлах тухай /2024.06.05, дугаар 64/;
47. Хуулийн төсөл буцаах /2024.06.05, дугаар 65/;
48. Тогтоолд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05, дугаар 66/;
49. Тогтоолд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05, дугаар 67/;
50. Хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай /2024.06.05, дугаар 68/;
51. Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай /2024.06.05, дугаар 69/;
52. “Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчийг шинэчлэн батлах тухай” тогтоолын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05, дугаар 70/;
53. Хууль баталсантай холбогдуулах авах арга хэмжээний тухай /2024.06.05, дугаар 71/;
54. Хот байгуулах тухай /2024.06.05, дугаар 72/;
55. Тогтоолд нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05, дугаар 73/;
56. Хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай /2024.06.05, дугаар 74/;
57. Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай /2024.06.05, дугаар 75/;
58. Хот байгуулах тухай /2024.06.05, дугаар 76/;
59. Тогтоолын хавсралтад нэмэлт оруулах тухай /2024.06.05, дугаар 77/;
60. Тогтоолд өөрчлөлт оруулах тухай /2024.06.05, дугаар 78/;
61. Цалингийн хэмжээ тогтоох итгэлцүүр батлах тухай /2024.06.05, дугаар 79/;
62. Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн дүрэм батлах тухай /2024.06.05, дугаар 80/;
63. Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай /2024.06.05, дугаар 81/;
64. Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай /2024.06.05, дугаар 82/.

Хоёр. БАТАЛСАН ХУУЛЬ, УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА

2.1. Бие даасан хууль

2.1.1. ҮНДЭСНИЙ БАЯЛГИЙН САНГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.04.19	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.04.03-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.05.11
---------------------------------	--	---------------------------------------

Монгол Улсын Үндсэн хуульд 2019 онд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр байгалийн баялгийг ашиглах төрийн бодлого нь урт хугацааны хөгжлийн бодлогод тулгуурлаж, одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бүрд эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг нь баталгаажуулах, газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлж тэгш, шударга хүртээх, стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордыг ашиглахдаа байгалийн баялаг ард түмний мэдэлд байх зарчимд нийцүүлэн түүний үр өгөөжийн дийлэнх нь ард түмэнд ногдож байх эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтоохоор заасан.

“Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх, түүнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын 2020 оны 02 дугаар тогтоолд Үндэсний баялгийн сангийн тухай анхдагч хуулийг батлахаар тусгасан. Үндэсний баялгийн сангийн тухай анхдагч хуулийг баталснаар баялгийн нэгдмэл сан бүрдэж, түүний төрөл, зориулалт, хуваарилалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалт бий болж байна.

Үндэсний баялгийн сан нь Хөгжлийн сан, Хуримтлалын сан, Ирээдүйн өв сан гэсэн төрөлжсөн сангаас бүрдэх бөгөөд Хөгжлийн сангаар дамжуулан хөгжлийн төсөл, хөтөлбөрийг санхүүжүүлснээр олон тулгуурт эдийн засгийн урт хугацааны тогтвортой өсөлтийг хангах суурь бүтцийг бий болгож, үр өгөөжийг нь одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бүр тэгш хүртэх боломж бүрдэнэ. Хуримтлалын сангаар дамжуулан одоо үеийн иргэн бүр газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг эрүүл мэнд, боловсрол, орон сууцны зориулалтаар ашиглах бол Ирээдүй өв сангаар дамжуулан ирээдүй үеийн иргэн бүрд тэгш хүртэх хуримтлалыг бий болгоно.

Үндэсний баялгийн сангийн төрөлжсөн сан буюу нэгдүгээрт, Ирээдүйн өв сангийн эх үүсвэр нь ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрөөс Төсвийн тогтворжуулалтын болон Орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн санд хуваарилаад

үлдэх хэсгийн 65 хувь, түүнчлэн сангийн хөрөнгө оруулалтын орлого байна. Хоёрдугаарт, Хуримтлалын сангийн эх үүсвэр нь уул уурхайн олборлолт, ашигт малтмалын боловсруулах салбарын төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд дэх төрийн эзэмшилд ногдох ногдол ашгийн тодорхой хувиас бүрдэнэ. Гуравдугаарт, Хөгжлийн сангийн эх үүсвэр нь нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл ашигтай гарсан тохиолдолд гол нэр төрлийн эрдэс баялгийн үнэ тухайн жилийн төсөвт тооцсон тэнцвэржүүлсэн үнээс өндөр байснаас нэмэгдэж орох төсвийн орлогын 50 хувиас бүрдэнэ.

Түүнчлэн, Монголбанк Засгийн газартай гэрээ байгуулсны үндсэн дээр Хуримтлалын сангийн мөнгөн хөрөнгийн үлдэгдэлд бодлогын хүүгээс багагүй хувиар хүү тооцох, эсхүл бодлогын хүүгээс багагүй өгөөжтэй, санхүү, хөрөнгө оруулалтын хэрэгсэлд байршуулах замаар арвижуулахаар хуульд тусгагдлаа.

Баялгийн сангийн төсөв нь нэгдсэн төсвийн бүрэлдэхүүн хэсэг байх бөгөөд Улсын Их Хурал Баялгийн сангийн тухайн жилийн төсвийн төлөвлөгөө, түүний гүйцэтгэлийг баталж, зарцуулалт, үр дүнд хяналт тавих бол Засгийн газар төрөлжсөн сангийн хөрөнгийн удирдлагын бодлогыг батлах, нэгдсэн удирдлагаар хангаж, Баялгийн сангийн тухайн жилийн төсвийн төлөвлөгөөний төслийг өргөн мэдүүлж, тайлагнана.

Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага Ирээдүйн өв сангийн, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага Хуримтлалын сангийн, Үндэсний хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага Хөгжлийн сангийн үйл ажиллагааны удирдлагыг тус тус хэрэгжүүлнэ.

Төрөлжсөн сангийн асуудлаар Улсын Их Хурал, Засгийн газраас гаргасан шийдвэрийг албан ёсоор нийтэлснээс хойш ажлын 10 өдрийн дотор, санхүүгийн болон үйл ажиллагааны жилийн тайланг хөндлөнгийн аудитын дүгнэлт гарснаас хойш ажлын 10 өдрийн дотор тус тус олон нийтэд мэдээлж, сангийн хөрөнгийн зарцуулалт, гүйцэтгэл, санхүүжүүлсэн төсөл, арга хэмжээний мэдээллийг холбогдох шийдвэрийн хамт тухайн шийдвэр гарсан сард нэгтгэн олон нийтэд нээлттэй тайлагнана.

Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуультай нийцүүлэх зорилгоор Ирээдүйн өв сан, төсөв, Засгийн газрын тусгай сан, аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар, ашигт малтмал болон улс төрийн намтай холбогдох хуулиудад өөрчлөлт орууллаа. Үүний дотор ашигт малтмалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулж, улсын төсвийн хөрөнгөөр хайгуул хийж нөөцийг нь тогтоосон стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын орд, түүний үүсмэл ордыг хувийн өмчит хуулийн этгээдтэй хамтран ашигласан тохиолдолд тухайн хуулийн этгээдийн хувьцааны 50 хүртэлх хувийг, улсын төсвийн оролцоогүйгээр хайгуул хийж нөөцийг нь

тогтоосон стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын орд, түүний үүсмэл ордыг эзэмшигчийн тухайн ордод оруулсан хөрөнгийн 34 хүртэлх хувьтай тэнцэх хувьцааг бөгөөд төрөөс оруулах хөрөнгө оруулалтын хэмжээг харгалзан төрийн эзэмшлийн хувь хэмжээг тогтоож болохоор заасан болно.

Түүнчлэн стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээдийн нийт гаргасан хувьцааны 34-өөс дээш хувийг аливаа этгээд дангаар болон нэгдмэл сонирхолтой этгээдтэй хамтран эзэмшихийг хориглосон бөгөөд энэ нь төрийн өмчит, төрийн өмчийн оролцоотой, орон нутгийн өмчит, орон нутгийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн эзэмшлийн хувьцаа, Монгол Улсын Засгийн газартай Хөрөнгө оруулалтын гэрээ байгуулсан хуулийн этгээдийн хувьцаанд хамаарахгүй юм.

Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуультай хамт “Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолыг баталж, Ирээдүйн өв сангийн тухай хууль дахь сангийн хөрөнгийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий 100 хувь төрийн өмчит хуулийн этгээдийн талаарх зохицуулалтыг боловсронгуй болгон Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуульд тусгах чиглэлээр хуулийн төсөл боловсруулж, 2029 оны нэгдүгээр улиралд багтаан Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг Засгийн газарт даалгасан. Мөн Монгол Улсын Их Хурлын 2007 оны 27 дугаар тогтоолын хэрэгжилт болон цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар санал боловсруулж, 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд багтаан Улсын Их Хуралд танилцуулах, Монгол Улсын иргэн бүрд 2024 оны хоёрдугаар улиралд багтаан хуримтлалын нэрийн данс үүсгэх зэрэг таван чиглэлээр Засгийн газарт үүрэг болгосон заалт тусгагдлаа.

2.1.2. УЛАМЖЛАЛТ МАЛ АЖ АХУЙД ТУЛГАМДАЖ БАЙГАА УУР АМЬСГАЛЫН ӨӨРЧЛӨЛТӨӨС ШАЛТГААЛСАН СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.04.19	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.04.10-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.05.16
---------------------------------	---	---------------------------------------

Уламжлалт бэлчээрийн мал аж ахуй нь нийгэм, эдийн засгийн тогтвортой байдал, цаашдын хөгжилд чухал үүрэгтэй. Манай орны нийт газар нутгийн 72.1 хувийг мал аж ахуйн салбарт ашиглаж, ДНБ-ийн 10.5 хувийг үйлдвэрлэж байна. Монгол Улсын нийт ажиллах хүчний 21.6 хувь нь энэ салбарт ажилладаг.

Дэлхийн дулаарлаас үүдэн сүүлийн 80 жилд агаарын жилийн дундаж температур 2.36 градусаар дулаарч, хур тунадасны хэмжээ 7.0 хувиар буурсан нь манай орны усны эх үүсвэрт нөлөөлж, хуурайшилт нэмэгдэн, бэлчээр доройтож, мал аж ахуйн үйлдвэрлэлд нөлөөлөн, улмаар экосистемийн үйлчлэлд суурилсан

мал аж ахуйн салбарын чадавхийг доройтуулж байгаагаар илэрч байна. Сүүлийн 70 гаруй жилд манай оронд 13 удаагийн зудын улмаас нийт 45 сая толгой мал хорогдсон бөгөөд 2010 оны зуднаар нийт малын 22 хувь нь хорогдож, 8.6 мянган малчин өрх малгүй болж, 32.8 мянган өрх малынхаа 50 хувийг алдаж байсан бол 2016 онд зудын хохирлын хэмжээ 18.0 тэрбум төгрөгт хүрчээ.

Энэ 2024 оны өвөлжилт, хаваржилт хүндэрч, холбогдох мэргэжлийн байгууллагын гуравдугаар сарын 10-ны байдлаар хийсэн үнэлгээ, дүгнэлтээр улсын хэмжээнд 10 аймгийн 37 суманд “мөсөн (төмөр) зуд”, 16 аймгийн 130 суманд “цагаан зуд”, 14 аймгийн 49 сум, нийслэлийн дөрвөн дүүрэгт “цагаанаар зудархуу” байлаа. Улсын Онцгой комиссын Шуурхай штаб, салбарын яамнаас ирүүлсэн мэдээгээр 2024 оны гуравдугаар сарын 15-ны өдрийн байдлаар улсын хэмжээнд нийт 6.8 сая толгой буюу оны эхэнд байсан нийт малын 10.7 хувь нь хорогджээ. Нийт хорогдсон малын 42.5 хувь нь Сүхбаатар, 20.6 хувь нь Хэнтий, 14.6 хувь нь Архангай аймагт хорогджээ. Нийт малынхаа 70-аас дээш хувийг алдсан малчин өрх 2541, 80 хувийг алдсан 1180, 90 хувийг алдсан 586, огт малгүй болсон 509 малчин өрх байна.

Иймд Монгол Улсын Засгийн газраас Уламжлалт мал аж ахуйн салбарыг уур амьсгалын өөрчлөлтийн сөрөг нөлөөллөөс хамгаалах, учирч болзошгүй эрсдэлийг бууруулах, даван туулах арга хэмжээг тодорхойлох, малчны хамтын санаачилга, хоршооллыг дэмжих, тэдгээрийн мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжих, улмаар малын чанар, ашиг шим, малын гаралтай бүтээгдэхүүний өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх замаар мал аж ахуйн салбарыг тогтвортой хөгжүүлэх зорилгоор хуулийг төслийг боловсруулж оруулж ирсэн.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар малчин хоршоо байгуулах, хоршоонд элсэх ингэснээр малчдын хоршооны гишүүнд арилжааны банкны өөрийн эх үүсвэрээр зээл олгох, энэ зээлд зээлийн батлан даалтын сан батлан даалт гаргана. Мөн Малчдын хоршоо нь мал аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхлэх зориулалтаар нэг удаа 5.0 га хүртэлх газрын төсөл сонгон шалгаруулалтын үндсэн дээр эзэмших боломжтой боллоо.

Төрийн байгууллагын зүгээс бэлчээрийг улирлын онцлогтой уялдуулан ашиглах, хамгаалах, доройтлоос сэргийлэх, нөхөн сэргээх бодлогыг тодорхойлох, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох, эрсдэл даах чадвартай бүс нутгийн онцлогт тохирсон, баталгаажсан үүлдэр, омгийн малаар сүргийг сайжруулахад малчдын хоршоонд дэмжлэг үзүүлэх зэрэг зохицуулалт туссан.

Малчдын хоршооны гишүүд нь малын тоо толгойг бэлчээрийн даацад тохируулан зохистой хэмжээнд байлгах, өвөлжилт, хаваржилтын бэлтгэлийг малын тоо толгойтой уялдуулан хангах, өвөлжөө, хаваржааны малын бууцтай холилдсон үүсмэл хөрсөнд тэжээлийн ургамал тариалж болох зохицуулалтыг тусгасан.

Мөн Малчдын хоршоо нь өвөлжилт, хаваржилтын бэлтгэлийг хангах ажлыг зохион байгуулах, малын гаралтай түүхий эдийн анхан шатны ангилалт, тордолт

хийж, боловсруултын түвшинг нэмэгдүүлэх, стандарт, техникийн зохицуулалтын шаардлагад нийцсэн бүтээгдэхүүн бэлтгэн нийлүүлэх, малын тоо толгойг бэлчээрийн даацад тохируулан зохистой хэмжээнд байлгах, даацаас хэтэрсэн малыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах талаарх төлөвлөгөөг бүх гишүүдийн хурлаар хэлэлцэн баталж, үе шаттай хэрэгжүүлэх үүргийг хүлээхээр хуулийн төсөлд тусгасан болно.

1.1.3. МЭРГЭЖЛИЙН НЭГДСЭН ХОЛБООНЫ ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.04.19	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Учралаас 2019.02.20-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2025.01.01
--	--	--

Мэргэжлийн нэгдсэн холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн зорилт нь мэргэжлийн нэгдсэн холбоог байгуулах, түүнд тавигдах шаардлага, эрх зүйн байдал, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааг тодорхойлох, төрийн байгууллагатай хамтран ажиллахтай холбогдсон харилцааг зохицуулах юм.

Хуульд дараах онцлог зохицуулалтыг нэмж тусгалаа. Үүнд,

1. Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуулийн 8.2-т заасан “Эдийн засгийн бүх төрлийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал”-д хамаарах чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлдэг мэргэжлийн нэгдсэн холбоог энэ хуулиар зохицуулах бөгөөд энэ хуулиар зохицуулснаас бусад харилцааг Төрийн бус байгууллагын тухай хууль, Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль болон холбогдох бусад хуулиар зохицуулна.

2. “Мэргэжлийн холбоо” гэж салбар, эсхүл мэргэжлийн эрх ашгийг хамгаалах зорилгоор аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллага, тухайн салбарын мэргэжилтнээс бүрдэж байгуулагдсан холбоог, “мэргэжлийн нэгдсэн холбоо” гэж мэргэжлийн холбоодоос бүрдсэн гишүүнчлэл бүхий холбоо байхаар тодорхойлсон.

3. Мэргэжлийн нэгдсэн холбоог үүсгэн байгуулах, түүнд тавигдах шаардлагыг тодорхойлж, мэргэжлийн нэгдсэн холбоо нь тухайн салбарын мэргэжлийн холбоодын олонхоос бүрдэх бөгөөд тухайн салбарын зах зээл дэх үйлдвэрлэл, борлуулалт, худалдан авалтын 50-аас дээш хувийг эзэлдэг мэргэжлийн холбоод байхаар, түүнчлэн мэргэжлийн холбоо нь тухайн салбарын олонхын төлөөлөл бүхий гишүүнчлэлтэй бол мэргэжлийн нэгдсэн холбооны чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.

4. Мэргэжлийн нэгдсэн холбоог үүсгэн байгуулагдсан өдрөөс хойш 30 хоногийн дотор Улсын дээд шүүхэд бүртгүүлэх хүсэлт хүргүүлэх бөгөөд уг холбоог бүртгэх, бүртгэхээс татгалзах нөхцөл, шаардлага, холбогдох баримт бичгийг нягтлан шалгана.

5. Мэргэжлийн нэгдсэн холбооны үйл ажиллагаа, зохион байгуулалт, гишүүнчлэл, чиг үүрэг, төрийн байгууллагатай хамтран ажиллах чиглэлийг хуульчиллаа. Энэ хуулиар зохицуулснаас бусад мэргэжлийн нэгдсэн холбооны эрх зүйн байдал, гишүүдийн эрх, үүрэг, бүх гишүүдийн хурал, саналын эрхийг тус холбооны дүрмээр тогтооно.

Хууль батлагдсанаар эдийн засгийн бүх төрлийн үйл ажиллагааны салбар ангилалд хамаарах салбар, дэд салбарын мэргэжлийн холбоодын эвлэлдэн нэгдэх, хараат бус, бие даасан үйл ажиллагаа явуулах, салбарын бодлого, хууль тогтоомж, шийдвэрийн төсөл боловсруулах, хэлэлцэх, хэрэгжүүлэх, хяналт тавих, хууль тогтоомжийг олон нийтэд сурталчлахад эдгээр холбоодын төлөөллийг оролцуулах, төрийн байгууллагын зарим чиг үүргийг гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгэх, төр, иргэний нийгмийн байгууллагын түншлэлийг сайжруулах боломж бүрдэнэ.

Түүнчлэн эдийн засгийн салбар дахь мэргэжлийн нэгдсэн холбоодыг улс төрөөс хамааралгүй мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах, төрийн байгууллагатай хамтран ажиллах чиглэлийг тодорхой болгосноор эдгээр холбоодын ардчилал, төлөөллийн зарчмыг сайжруулах, тухайн салбар дахь хүнд суртал, авлигын индексyг бууруулахад ач холбогдолтой.

2.1.4. ГААЛИЙН АЛБАН ТАТВАРААС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.04.19	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.04.18-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.05.11
--	--	--

Мал аж ахуйн салбарыг эрсдэлээс хамгаалах, гол нэрийн бүтээгдэхүүний хангамж, нийлүүлэлтийн тогтвортой байдлыг хангах, нөөцийг нэмэгдүүлэх зорилгоор импортлох мал, амьтны тэжээл, тэжээлийн нэмэлт болон улаанбуудайн гурилыг гаалийн албан татвараас чөлөөлөхөөр энэ хуульд тусгалаа. Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх мал, амьтны тэжээл, тэжээлийн нэмэлт, улаанбуудайн баяжуулсан гурилын жагсаалтыг Засгийн газар батлах юм.

Хууль баталсантай холбоотойгоор Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 44 дүгээр зүйлийн 44.5 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн “Хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг Байнгын хорооноос санаачлан боловсруулж, нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэн батлуулав.

Өрсөлдөөний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга, Худалдааны тухай болон Демпингийн эсрэг хуулийн төслийг тус тус боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх, гурилын эрэлт, нийлүүлэлтэд тулгуурлан импортлох гурилын нэр төрөл, тоо хэмжээг жил бүр тогтоох, хүнсний улаанбуудайн стратегийн нөөц бүрдүүлэх зорилгоор жил бүр 100 000 тонн хүртэлх улаанбуудайг улсын нөөцөд худалдан авах, дотоодын хэрэгцээг хангаад илүү гарсан хүнсний улаанбуудайг

экспортлох боломжийг бүрдүүлэх зэрэг арга хэмжээг авч, хэрэгжүүлэхийг уг тогтоолоор Монгол Улсын Засгийн газарт даалгасан.

Уг хууль, тогтоол батлагдсанаар хэрэглэгчийн болон тариалан эрхлэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах, хүнсний улаан буудайн нөөц бүрдүүлэх, үнийн зохистой түвшинг хадгалах, шударга өрсөлдөөнийг дэмжих эрх зүйн орчинг бүрдүүлсэн болно.

2.1.5. МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ /ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА/

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.05.16	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Их Хурлын гишүүдээс 2024.04.05-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Улсын Их Хурлын анхдугаар чуулганы хуралдаан эхэлсэн өдрөөс
---------------------------------	---	---

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хууль нь найман бүлэг, 53 зүйлтэй бөгөөд Монгол Улсын Их Хурлын бүрэн эрх, түүний зохион байгуулалтын бүтэц, бүрэлдэхүүн, Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрх, халдашгүй байдал, түүний баталгаа, Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааны журамтай холбоотой харилцааг зохицуулна.

Хуульд дараах онцлог зохицуулалтыг тусгасан. Үүнд,

1. Улсын Их Хурал дараах 11 Байнгын хороотой байх бөгөөд Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороог Ёс зүй, дэгийн байнгын хороо болгон өөрчилсөн.

- Аж үйлдвэржилтийн бодлогын;
- Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын;
- Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн;
- Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын;
- Ёс зүй, дэгийн;
- Инновац, цахим бодлогын;
- Нийгмийн бодлогын;
- Төрийн байгуулалтын;
- Төсвийн;
- Хууль зүйн;
- Эдийн засгийн.

2. Байнгын хороо 25 хүртэл гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байх бөгөөд гишүүн нэгэн зэрэг хоёроос илүүгүй Байнгын хороонд харьяалагдан ажиллаж болно.

3. Байнгын хорооны гишүүнчлэлд дараах тодорхой хязгаарлалтыг тогтоов.

• Улсын Их Хурлын дарга, Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүний албан үүргийг хавсран гүйцэтгэж байгаа гишүүн зөвхөн нэг Байнгын хороонд харьяалагдана.

- Засгийн газрын гишүүний албан үүргийг хавсран гүйцэтгэж байгаа гишүүн өөрийн эрхлэх асуудал нь хамаарах Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд орохгүй.

- Нэг Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд Засгийн газрын гишүүний албан үүргийг хавсран гүйцэтгэж байгаа гишүүн хоёроос илүүгүй байна.

- Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүний албан үүргийг хавсран гүйцэтгэж байгаа гишүүн Байнгын, дэд, хянан шалгах түр хорооны даргаар ажиллахгүй.

4. Хянан шалгах түр хороог дараах тохиолдолд байгуулахгүй байхаар хуульчилсан. Үүнд:

- Улсын Их Хурлын нэгэн бүрэн эрхийн хугацаа дуусахад зургаан сараас бага хугацаа үлдсэн бол;

- тухайн асуудлаар хянан шалгах түр хороо ажиллаж байгаа бол;

- яллагдагчийг шүүхэд шилжүүлснээс хойш хоёр жилийн хугацаа өнгөрөөгүй байгаа эрүүгийн хэрэгтэй холбогдсон асуудлаар;

- татан буугдсанд тооцсоноос хойш нэг жилийн хугацаа өнгөрөөгүй бол.

5. Улсын Их Хурлын сонгуулийн дүнгээр нэг нам, эвслээс албан ёсоор нэр дэвшиж 10 ба түүнээс дээш гишүүн сонгогдсон бол тэдгээр гишүүд нийлж нам, эвслийн бүлэг байгуулж болно.

Нам, эвслийн бүлэг байгуулах, тарах, гишүүн өөр бүлэгт нэгдэх, гарах, Засгийн газар байгуулах бүлэг байгуулах зэрэг харилцааг нарийвчлан зохицуулснаар хууль тогтоох, гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллага тогтвортой, бүтээмжтэй ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэв.

Улсын Их Хуралд суудалтай нам, эвслийн сахилга батыг сайжруулах, хууль тогтоох ажиллагааны чанар, үр нөлөөг дээшлүүлэх зорилгоор нам, эвслийн бүлэг хууль тогтоомжийн төсөлд санал, дүгнэлт заавал гаргах, нэгдсэн хуралдаанд нам, эвслийн бүлгийн байр суурийг тодорхой тооны гишүүд төлөөлөн илэрхийлэх зэрэг шинэ зохицуулалтыг хуульд тусгав.

6. Улсын Их Хурлын бие даасан байдал, хариуцлагатай байдлыг дээшлүүлэх зорилгоор Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдал, бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх эсэх асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэх үндэслэл, журмыг хуулиар нарийвчлан зохицуулав.

7. Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааны журмыг боловсронгуй болгох хүрээнд олон улсын нийтлэг жишгийн дагуу хуулийн төсөл хэлэлцэхэд мэтгэлцээн явуулах зохицуулалтыг боловсронгуй болгов. Тухайлбал, нам, эвслийн бүлгээс төслийн үзэл баримтлалын хүрээнд мэтгэлцээн явуулах шаардлагатай гэж санал, дүгнэлт гаргасан бол чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төслийг хэлэлцэх эсэх үе шатанд мэтгэлцээн явуулахаар хуульчлав.

2.1.6. МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЧУУЛГАНЫ ХУРАЛДААНЫ ДЭГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ /ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА/

БАТАЛСАН
ОГНОО

2024.05.16

ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН

Их Хурлын гишүүдээс 2024.04.05-ны өдөр
өргөн мэдүүлсэн.

ДАГАЖ МӨРДӨХ
ХУГАЦАА

Улсын Их Хурлын
анхдугаар чуулганы
хуралдаан эхэлсэн
өдрөөс

Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлттэй холбогдуулан Улсын Их Хурал нэг танхимтай, нэг зуун хорин зургаан гишүүнтэй байхаар заасны дагуу чуулганы нэгдсэн, Байнгын, дэд, түр хорооны хуралдааныг зохион байгуулах, хуралдаанаар хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл, тодорхой асуудал хэлэлцэх, санал хураах, шийдвэр гаргахтай холбогдсон харилцаанд зохион байгуулалтын шинжтэй холбогдох өөрчлөлтүүдийг оруулсан.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга нь 16 бүлэг, 137 зүйлтэй бөгөөд дараах зарчмын шинжтэй зохицуулалтыг тусгав.

Улсын Их Хурлын гишүүдийн асуулт асуух, үг хэлэх, санал хураах журам, хугацаанд холбогдох өөрчлөлтийг оруулж, хуулийн төсөл хэлэлцэх үед нэгдсэн хуралдаанд асуулт асуух нийт хугацааг Улсын Их Хуралд авсан суудлын тооны харьцааг харгалзан тухайн нам, эвслийн бүлэгт болон нам, эвслийн бүлэгт харьяалагдаагүй гишүүдэд хувь тэнцүүлэн хуваарилахаар тусгалаа.

Тухайн нам, эвслийн бүлэг хуваарилагдсан хугацаанд багтаан асуулт асуух гишүүдийн нэрсийг нэгдсэн хуралдааны өмнөх өдрийн 16.00 цагаас өмнө хуралдаан даргалагчид урьдчилан мэдэгдэх бөгөөд аль нэг нам, эвслийн бүлэгт харьяалагдаагүй гишүүн хэлэлцэж байгаа асуудалтай холбогдуулан асуулт асуух эсэхээ урьдчилан мэдэгддэг байх зохицуулалтыг тусгасан болно.

Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, Улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөө, Улсын төсвийн төсөл, тэдгээрийн биелэлт, гүйцэтгэлийг чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэхэд болон хэлэлцэх дэгийг тусгайлан зохицуулсан бусад асуудлыг хэлэлцэхэд дээрх асуулт асуух хугацаа хамаарахгүй байх зохицуулалтыг тусгалаа.

Мөн дэг тогтоох олон улсын жишигт нийцсэн мэтгэлцээний зарчмыг тусгаж, нам, эвслийн бүлгээс санал, дүгнэлт гаргахдаа үзэл баримтлалын хүрээнд мэтгэлцэх шаардлагатай гэж үзсэн тохиолдолд Байнгын хорооны хуралдаанд

хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцэх эсэх, анхны хэлэлцүүлгийн үе шатуудыг мэтгэлцэх зарчмаар явуулах зохицуулалтыг тусгав.

Хууль, тогтоолын төслийг хэлэлцэх үе шатны зохицуулалтыг боловсронгуй болгож, Чуулганы хуралдааны тов, дарааллыг тогтоох, түүнийг гишүүдэд мэдээлэхтэй холбоотой зохицуулалтыг нарийвчлан тодорхойлж, хуулийн төслийг хэлэлцэх дарааллыг тогтоохдоо түүнийг өргөн мэдүүлсэн хугацааг харгалзан үздэг байх, Улсын Их Хурлын бүрэн эрхийн хугацаанд хэлэлцэж батлаагүй хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төслийг буцаах зохицуулалтыг тусгалаа.

Түүнчлэн Улсын Их Хурлын Тамгын газраас холбогдох Байнгын хороо хууль, тогтоолын төслийг хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлэг явуулахын өмнө хууль, тогтоолын төсөл Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуульд нийцэж байгаа эсэх, тухайн төслийн тодорхой зүйл, хэсэг, заалт нь хоорондоо зөрчилдсөн эсэх, хүчингүй болгох, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөлд шаардлагатай бүх хууль, зүйл, хэсэг, заалтыг хамааруулсан эсэх зэрэг асуудлаар хууль зүйн дүн шинжилгээ хийж дүгнэлт гаргадаг байх, Нэгдсэн хуралдаанаар хуулийн төслийг үзэл баримтлалын хүрээнд хэлэлцэхийг дэмжээгүй хуулийн төслийг тодорхой хугацааны дотор дахин өргөн мэдүүлэхгүй байх зохицуулалтыг тусгалаа.

Мөн Тамгын газар хуулийн төслийг хэлэлцэх эсэх үе шатанд холбогдох Байнгын хорооны хүсэлтээр хууль хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо, улсын төсөвт үзүүлэх нөлөөллийн дүн шинжилгээ хийж, дүгнэлт гаргадаг байхаар тусгалаа.

Улсын Их Хурлын гишүүн, нам, эвслийн бүлэг хууль, тогтоолын төсөлд зарчмын зөрүүтэй санал гаргах бол саналаа Байнгын хороонд хууль, тогтоолын төслийн анхны хэлэлцүүлэг явуулахаас тодорхой хугацааны өмнө бичгээр урьдчилан ирүүлсэн байх, Байнгын хороо төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэхдээ хууль хоорондын уялдааг хангуулахаар холбогдох бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулан хамтад нь хэлэлцүүлж болох зохицуулалтыг тусгасан болно.

Мөн Байнгын хороонд хуулийг дагаж мөрдөх журмын буюу шилжилтийн үеийн зохицуулалт, хуулийг дагаж мөрдөх хугацааны талаар эцсийн хэлэлцүүлгийн шатанд санал, дүгнэлт гаргах боломжийг нээн өгч, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн хоёр болон олон талт олон улсын гэрээг соёрхон батлах тухай хуулийг нийт гишүүний олонхын саналаар эцэслэн батлах, ингэхдээ олон улсын гэрээтэй хамт бусад хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл өргөн мэдүүлсэн тохиолдолд хамтатган хэлэлцэж, олон улсын гэрээг соёрхон батлах хуулийн төсөл, бусад хууль тогтоомжийн төслийн уялдааг хангасны үндсэн дээр хамтад нь эцэслэн батлах зэрэг зохицуулалтыг тусгав.

Чуулганы хуралдааны үеэр Улсын Их Хурлын гишүүдийн сахилга, хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, дэг сахихтай холбоотой зарим зохицуулалтыг шинэчилсэн болно.

Мөн Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн хэрэглээг ойлгомжтой болгоход чиглэсэн бүтэц, нэр томьёо, хууль зүйн

техникийн шинжтэй бусад өөрчлөлтийг тусгаж, Чуулганы хуралдааныг зохион байгуулах нийтлэг журам”, “Олон улсын гэрээ байгуулах санал, гэрээний төслийг хэлэлцэх, гадаад харилцаатай холбогдох асуудал” хэлэлцэх зэрэг бие даасан бүлгүүдийг нэмсэн болно. Эрдэнэсийн сангийн төсөв хэлэлцэх, Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Улсын Их Хуралд тангараг өргөх, Улсын Их Хурлын хяналтын сонсголыг зохион байгуулахтай холбоотой зарим зохицуулалтыг нэмж бүтцийн хувьд зохих өөрчлөлтийг оруулсан.

2.1.7. МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ /ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА /

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.05.16	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Их Хурлын гишүүдээс 2024.04.05-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Улсын Их Хурлын анхдугаар чуулганы хуралдаан эхэлсэн өдрөөс
--	--	---

Улсын Их Хурал 2023 онд Үндсэн хуульд өөрчлөлт оруулж, Улсын Их Хурлын гишүүдийн тоог 126 болгон, Улсын Их Хурлын сонгуулийн холимог тогтолцоотой байхаар шийдвэрлэсэнтэй холбогдуулан “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлттэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын 2023 оны 44 дүгээр тогтоолыг баталсан. Уг тогтоолоор Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтөд нийцүүлэн Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг боловсруулан батлуулахыг үүрэг болгосон юм. Үүний дагуу Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг боловсруулж найман бүлэг, 58 зүйлтэйгээр боловсруулан батлуулав.

Хуулийн шинэчилсэн найруулгаар Улсын Их Хурлын гишүүдийн тоог нэг зуун хорин зургаа болгосонтой уялдуулан сонсгол явуулах хүсэлт гаргах гишүүний тоо ес байсныг 15 болгон өөрчилж, түр хорооны бүрэлдэхүүнийг 7-31 гишүүнтэй байх зохицуулалтуудыг тусган, Улсын Их Хурлаас хууль, тогтоолоор үүрэг, чиглэл өгсөн шийдвэрийн биелэлтийг тогтмол сонсож, хэлэлцдэг байнгын механизмыг бий болгох, Улсын Их Хурал хяналт шалгалт явуулсны дараа авах арга хэмжээ, Засгийн газраас хэрэгжүүлсэн ажлын тайланг сонсож хэлэлцэх үйл ажиллагааны журмыг тодорхой болгох, мөн Засгийн газрын болон төрийн бусад байгууллагын хяналт шалгалттай давхцахгүй, харилцан уялдаатай байх, Улсын Их Хурлаас байгуулагддаг ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг чанаржуулах, ажлын хэсэг байгуулахад тавигдах шаардлагыг нэмэгдүүлэх, үр дүнг холбогдох Байнгын хороо сонсож, шаардлагагүйг татан буулгах, үргэлжлүүлэн ажиллуулахыг шийдвэрлэдэг, хяналт шалгалтын үйл ажиллагаандаа судлаач, мэргэжлийн, иргэний нийгмийн байгууллагуудтай хамтран ажиллах, оролцоог өргөжүүлсэн зэрэг зохицуулалтыг тусгасан байна.

Мөн Хянан шалгах түр хорооны эрх зүйн зохицуулалтыг сайжруулсан бөгөөд түр хорооны гишүүд нь ашиг сонирхлын зөрчилгүй байх заалтыг тодотгон, Хорооны даргын эрх, үүргийг тодорхой болгох, хянан шалгагч, шинжээч нарыг томилоход тавигдах шаардлагыг тодорхойлон, гэрчээр дуудах зохицуулалтыг сайжруулсан.

2.1.8. ШИНЖЛЭХ УХААН ТЕХНОЛОГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ /ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА/

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.05.16	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.04.18-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
---------------------------------	---	---

Шинжлэх ухаан технологийн тухай хууль долоон бүлэг 37 зүйлтэй бөгөөд уг хуульд шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагаанд баримтлах зарчим, бодлого, төлөвлөлт, удирдлага, зохион байгуулалт, хувийн хэвшлийн оролцоо, төрийн дэмжлэг, хүний нөөцийн хөгжил, санхүүжилт, хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн үндсийг тогтоохтой холбоотой дараах онцлог зохицуулалтыг нэмж тусгасан. Үүнд,

1. Шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагааны зарчмыг хүний амьдралын чанар, нийгэм, эдийн засгийн болон шинжлэх ухаан, технологийн хөгжил, үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад чиглэсэн байхаар шинэчлэн томьёолсон.

2. Бүс, орон нутагт шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх бодлого, төлөвлөлт, шинжлэх ухаан технологийн тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлох зохицуулалтыг тусгасан.

3. Шинжлэх ухаан, технологийн үндэсний тогтолцоо, удирдлага, зохион байгуулалт, шинжлэх ухаан, технологийн сангийн үйл ажиллагаатай холбоотой шинэчлэл, шинжлэх ухаан, технологийн хөгжлийн чиг хандлага, эрдэм шинжилгээний байгууллага, судалгаа хөгжүүлэлтийн төсөл, хөтөлбөрийн үнэлгээ, үр дүнгийн талаарх зохицуулалтыг тусгасан.

4. Шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх төрийн дэмжлэг, хувийн хэвшлийн судалгаа хөгжүүлэлт, технологийг дэмжих, олон улсын хамтын ажиллагаа, соёлыг хөгжүүлэх зохицуулалтыг тусгасан.

5. Шинжлэх ухаан, технологийн хүний нөөцийг бэлтгэх, шинжлэх ухааны авьяастныг нээх, хөгжүүлэх, эрдэм шинжилгээний ажилтан, түүний нийгмийн баталгааг хангах зохицуулалтыг тусгасан.

6. Шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагааны санхүүжилт, хөрөнгө оруулалт, дэд бүтцийг өргөжүүлэх, санхүүжилтийн эх үүсвэр, санхүүжилтийн журам, захиалагч, гүйцэтгэгчийн эрх, үүргийн зохицуулалтыг тусгасан.

Хууль батлагдсанаар шинжлэх ухаан, технологийн бодлого, урт болон дунд хугацааны бодлогын баримт бичигт шинжлэх ухаан, технологи, инновацыг хөгжүүлэх чиглэлээр тусгасан зорилтууд үр дүнтэй хэрэгжих хууль, эрх зүйн орчин бүрдэж, шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагаанд оролцогчдын эрх, үүрэг, удирдлага, бүтэц, зохион байгуулалт, үйл ажиллагаа олон улсын жишигт нийцэж, нийгэм, эдийн засаг, хүний амьдралын чанарын үзүүлэлт дээшлэх юм.

Шинжлэх ухаан технологийн тухай хуультай хамт Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Инновацийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Дээд боловсролын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай өөрчлөлт оруулах тухай, Статистикийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Боловсролын ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Шинжлэх ухааны Академийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулиуд болон “Тогтоолын хавсралтад нэмэлт оруулах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолыг баталлаа.

2.1.9. СОЁЛЫН БҮТЭЭЛЧ ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙГ ДЭМЖИХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.05.16	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.04.19-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	---	---

Соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай хууль нь анхдагч хууль бөгөөд соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг дэмжих хэлбэр, удирдлага, зохион байгуулалтын эрх зүйн үндсийг тогтоохтой холбогдсон харилцааг зохицуулж, дараах нөхцөлийг бүрдүүлэх юм Үүнд,

1. Үндэсний соёлын агуулгыг түгээх, соёлын хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, соёлын салбарыг тэлэх, соёл урлагийг ойлгох дадал зуршлыг бий болгож, урлагт татагдах байдлыг дэмжих зорилгоор 16-18 насны Монгол Улсын иргэнд Соёлын эрхийн бичиг эзэмшүүлнэ.

2. Оюуны бүтээлийг хамгаалах, эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэн, үр шимийг нь хүртэх нөхцөлийг бүрдүүлж, соёлын бүтээгдэхүүнийг арилжааны зорилгоор ашиглах тохиолдол бүрийг бүртгэх, хянах систем, дэд бүтцийг нэвтрүүлнэ. Энэхүү тоног төхөөрөмжийг соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийн 12 салбар тус бүрээр нэвтрүүлэх бөгөөд төрөөс нэг удаа дэмжлэг үзүүлнэ.

3. Нэвтрүүлсэн тоног төхөөрөмжийн системийг хөгжүүлэх зардлын дэмжлэгийг хамтын удирдлагын байгууллага, хуулийн этгээдийг сонгон шалгаруулсны үндсэн дээр таван жилийн хугацаанд үзүүлнэ.

4. Программ хангамжийн салбар нь соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийн дижитал шилжилтийн суурь болж байгаа тул соёлын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг бий болгох, бүтээх, үйлдвэрлэхэд шаардлагатай технологийг шинээр нэвтрүүлэх, дамжуулах, хөгжүүлэх төсөлд төрөөс дэмжлэг үзүүлэх зохицуулалтыг тусгав.

5. Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлд хамаарах хөрөнгө оруулалт оруулах болон соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийн кластер, парк, цогцолбор, инкубатор байгуулан үйл ажиллагаагаараа хорших, төрөлжих, хамтран ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд холбогдох төрийн байгууллага, аймаг, сум, нийслэл, дүүргийн Засаг дарга, иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал хамтран ажиллана.

6. Соёлын бүтээлч үйлдвэрлэл эрхлэгчийг хуулийн этгээдийн улсын бүртгэл, татварын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сангийн мэдээлэлд үндэслэн бүртгэн, төрөөс авсан дэмжлэгийг мэдээлж, ил тод байдлыг ханган ажиллахаар хуульчлав.

Хамт батлагдсан хуулиудын хүрээнд соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг дэмжих, соёлын өвийг хамгаалах зорилгоор албан татвар ногдох орлогын 5.0 хувиас хэтрэхгүйгээр өгсөн хандивыг албан татвар ногдох орлогоос хасагдах зардалд тооцохоор зохицуулалтыг тусгав.

Монгол Улсад бүтээх боломжгүй том хэмжээний уран баримал, урлагийн бүтээлийг болон гадаад улсаас Монгол Улсад авчрах соёлын өвийн хуулбарыг Монгол Улсад авчрахад гаалийн татвараас чөлөөлөхөөр болон Кино урлагийг дэмжих сангийн эх үүсвэрийг гадаадын киног Монгол Улсад гаргасны ашгийн 2.0 хувиас бүрдэхээр нэмэлт оруулав.

Мөн төрийн болон орон нутгийн өмчийн соёл урлагийн байгууллагын удирдлагыг сайд томилдог байсныг өөрчилж, олон нийтийн оролцоо, хяналтыг сайжруулах зорилгоор удирдлага, урын сангын бодлогын болон засаглалын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх чиг үүрэг бүхий Удирдах зөвлөлтэй байхаар тусгалаа.

Соёл урлагийг дэмжих санг Соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг дэмжих сан болгож, Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулав.

Соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийн дэмжлэгийн тайлангаа хугацаанд нь гаргаагүй бол, соёлын бүтээлч үйлдвэрлэл эрхлэгч, хамтын удирдлагын байгууллага, хөрөнгө оруулагчид үзүүлсэн дэмжлэгийг зориулалт бусаар ашигласан, эсхүл хуурамч баримт ашиглан дэмжлэг авсан нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол, соёлын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ худалдан авах эрхийн бичиг олгох, хянах, хэрэглэгчийн статистик мэдээлэлд үндэслэн хязгаарлалт тогтоохтой холбогдсон журмыг зөрчсөн бол тус тус зөрчлийн шийтгэл оногдуулахаар хуульчиллаа.

Хууль батлагдсанаар уран бүтээлчид уран бүтээлийнхээ үр шимээр амьдрах нөхцөл бүрдэж, оюуны болон зохиогчийн эрхийг хамгаалах боломжтой болно. Түүнчлэн хүүхэд, залуучууд соёлын эрхийн бичиг эзэмших болсоноор үндэсний соёл уламжлалаа хүндлэн дээдэлдэг, соёл урлагийг ойлгох дадал зуршилтай болж, хүмүүжил, зан төлвийн эерэг нөлөө үзүүлэх юм.

2.1.10. ГААЛИЙН АЛБАН ТАТВАРААС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ ХУУЛЬ, НЭМЭГДСЭН ӨРТГИЙН АЛБАН ТАТВАРААС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.05.16	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.04.12-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.05.11
--	--	--

Гепатитын D вирусийн халдвартай иргэдийн эмчилгээнд хэрэглэгдэх Булевиртид эмийг импортоор оруулахад гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас 2027 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдөр хүртэл чөлөөлөхөөр хуульд тусгалаа.

Энэ хууль хэрэгжиж эхэлснээр “Элэг бүтэн Монгол” хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангах, гепатитын D вирусийн халдвартай иргэд эмчилгээндээ хэрэглэх Булевиртид эмийг хямд үнээр худалдан авах нөхцөлийг бүрдүүлэх чухал ач холбогдолтой юм.

2.1.11. ЭНХИЙГ ДЭМЖИХ АЖИЛЛАГААНД ОРОЛЦОХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.04.17-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	--	---

Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хууль дөрвөн бүлэг, 16 зүйлтэй. Хуулиар зэвсэгт хүчний болон цагдаагийн байгууллагын бие бүрэлдэхүүнийг энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцуулахтай холбогдсон харилцааг зохицуулах бөгөөд тухайн байгууллага тус бүрээр энхийг дэмжих ажиллагаанд үүрэг гүйцэтгэх төрлийг тодорхойлж, ажиллагаанд оролцогч цэргийн болон цагдаагийн алба хаагч, багийн нийтлэг үүргийг тусгасан.

Хуульд энхийг дэмжих ажиллагааны удирдлага, зохион байгуулалтад Улсын Их Хурал, Засгийн газар, гадаад харилцаа, батлан хамгаалах, хууль зүй, дотоод хэргийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний болон Зэвсэгт хүчний жанжин штабын даргын, цагдаагийн төв байгууллагын даргын эрх, үүргийг тодорхойлсон. Түүнчлэн, цэргийн болон цагдаагийн багийн захирагчийн нийтлэг үүргийг тодорхойлсон.

Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцохоор томилогдсон бие бүрэлдэхүүн нь сайн дурын үндсэн дээр сонгогдож, тухайн ажиллагааны өмнөх сургалт, бэлтгэлд бүрэн хамрагдсан байна.

Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга батлагдсанаар дэлхийн энх тайван, аюулгүй байдлыг сахин хамгаалахад Монгол Улсын хувь нэмэр, үүрэг оролцоо нэмэгдэж, Нэгдсэн Үндэстний байгууллагын Аюулгүйн зөвлөлийн шийдвэрээр энхийг сахиулах ажиллагаа болон олон улсын бусад ажиллагаанд оролцох хууль, эрх зүйн орчин боловсронгуй болж, энхийг сахиулагчдын аюулгүй байдал, эрх зүйн байдал, үүрэг гүйцэтгэх чадавх дээшилнэ.

2.1.12. МАЛЧИН ӨРХИЙН НЭГДСЭН ХОЛБООНЫ ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Их Хурлын гишүүдээс 2024.03.25-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.07.01
--	--	--

Малчин өрхийн нэгдсэн холбооны эрх зүйн байдлын тухай хууль нь малчин, мал, бэлчээрийн харилцан шүтэлцээнд тулгуурлан бэлчээрийн мал аж ахуйн уламжлалт соёлыг хадгалах, малчдын хамтын менежментийг төлөвшүүлж, нийтлэг эрх ашгийг хамгаалах, байгалийн нөөц, бэлчээрийг даацад нь тохируулан зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх, малын чанар, ашиг шимийг сайжруулах замаар малчдын амьжиргааг дээшлүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх үндсэн зорилготой.

Малчдын өөрөө удирдах ёсны тогтолцоо, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг тодорхойлох, малчдын эрх ашгийг хамгаалах, бэлчээр, байгалийн нөөцийг зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино. Малчин өрхийн анхдагч холбоонд бэлчээрийг гэрээгээр ашиглуулах, гэрээгээр ашиглаж байгаа бэлчээр дэх байгалийн нөөцийг хууль тогтоомжид заасны дагуу ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээхэд малчдын оролцоог хангах, малчин өрхийн холбооны тогтолцоог өөрөө удирдах ёсны зарчимд нийцүүлэн зохион байгуулахтай холбоотой харилцааг энэ хуулиар зохицуулахаар заасан бөгөөд энэ хуулиар зохицуулаагүй бусад харилцааг Газрын тухай хууль болон холбогдох бусад хуулиар зохицуулахаар дараах байдлаар хуульчилсан. Тухайлбал,

-Малчин өрхийн холбоо нь малчин өрхийн анхдагч холбоо, сумын малчин өрхийн холбоо, аймгийн малчин өрхийн холбоо, малчин өрхийн нэгдсэн холбооны зохион байгуулалттай байх;

-Анхдагч холбоог үүсгэн байгуулахад монгол орны байгалийн бүс, бүслүүрийн онцлогийг харгалзан малчин өрхийн анхдагч холбоо 10-аас доошгүй малчин өрхийн гишүүнчлэлтэй байх;

-Малчин өрхийн холбоо нь гишүүддээ үйлчилдэг, ашгийн төлөө бус хуулийн этгээд бөгөөд холбооны үйл ажиллагаанд баримтлах зарчим, дүрэмд тусгах асуудлыг хуульд тусгайлан заах;

-Анхдагч холбоо нь гишүүдийнхээ боловсрол, нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ, гэрээгээр ашиглаж байгаа бэлчээр, байгалийн нөөцийг зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх, малын чанар, ашиг шимийг сайжруулах, эрүүл мэндийг хамгаалах, мал, малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг бэлтгэх, борлуулахад дэмжлэг үзүүлэх гэсэн дөрвөн үндсэн чиглэлийн үйл ажиллагаанд гишүүдийнхээ эрх, ашиг сонирхлыг илэрхийлж, зохион байгуулж оролцох;

-Анхдагч холбооны гишүүд мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийн цаг үеийн шинжтэй, нэмэлт ажиллах хүч шаардагдах ажлын үед харилцан бие бидээ тусалж, хамтран ажиллах;

-Гэрээгээр ашиглаж байгаа бэлчээрт таримал ургамал тарихыг хориглохоор, харин өвөлжөө, хаваржааны доорх газарт тэжээлийн ургамал тариалах;

-Гэрээгээр ашиглаж байгаа бэлчээрээс бусад газарт тэжээлийн болон таримал ургамал тариалах асуудлыг холбогдох хуулиар зохицуулах;

-Анхдагч холбооны гишүүн бус малчин өрх Анхдагч холбооны гэрээгээр ашиглаж байгаа бэлчээрийг ашиглах тохиолдолд нийтийн эрх ашгийг хүндэтгэн түүнийг зохистой ашиглаж, хамгаалахаар;

-Бэлчээрийг сумын Засаг даргатай байгуулсан гэрээний үндсэн дээр хуваарьтай ашиглаж, доройтлоос сэргийлэх, сайжруулах, хамгаалах ажлыг хийх, мөн гэрээгээр ашиглаж байгаа бэлчээрийг даацад нь нийцүүлэн улирлын хуваарьтай ашиглах, сэлгэх, өнжөөх, бэлчээрийн төлөв байдал, голлох зүйл ургамлын эзлэх хувийг гэрээ байгуулах үеийн тогтоосон суурь түвшнээс бууруулахгүй байх;

-Бэлчээрийн тухай ойлголт нь газрын хуулийн зохицуулах харилцаанд хамаарах тул бэлчээрийг гэрээгээр ашиглах, ашиглуулах талаарх зохицуулалтыг Газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуульд тусгаж, Сумын Засаг дарга багийн иргэдийн Нийтийн Хурлын саналыг үндэслэн малчин өрхийн анхдагч холбоотой гэрээ байгуулж ашиглуулах дөрвөн улирлын бэлчээрийг хамааруулах;

-Аймгийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө болон сумын тухайн жилийн төлөвлөгөөнд нийцүүлэн багийн иргэдийн Нийтийн Хурлын шийдвэрийг үндэслэн Малчин өрхийн анхдагч холбоонд гэрээгээр ашиглуулах бэлчээрийн зааг, хэмжээ, байршлыг тогтоох;

-Бэлчээрийн даац тогтоох аргачлалыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнтэй хамтран батлах;

-Гэрээгээр ашиглаж байгаа бэлчээрийг хашихыг хориглох

2.1.13. МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН 2025 ОНЫ ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ МЭДЭГДЭЛ, 2026-2027 ОНЫ ТӨСВИЙН ТӨСӨӨЛЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН
ОГНОО
2024.06.05

ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН

Засгийн газраас 2024.04.30-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.

ДАГАЖ МӨРДӨХ
ХУГАЦАА
2024.06.27

Макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүдийн дунд хугацаан дахь төсөөллийн баримт бичгийн төслийг Улсын Их Хурлаас Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулиар тогтоож өгсөн төсвийн тусгай шаардлагад нийцсэн байна гэж үзэн Засгийн газрын өргөн мэдүүлсэн төслийн хувилбараар буюу доор дурдсанаар баталлаа.

Д/д	Эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт	Төсвийн хүрээний мэдэгдэл	Төсвийн төсөөлөл	
		2025 он	2026 он	2027 он
1	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний бодит өсөлтийн хэмжээ /хувь/	8.0	6.5	6.5
2	Хэрэглээний үнийн өсөлтийн түвшин	6.0	4.0	3.0
3	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	29,400.1	31,951.2	34,460.3
	- Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	30.9	30.5	29.5
4	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээ /тэрбум төгрөг/	31,300.4	33,521.8	35,628.1
	- Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	32.9	32.0	30.5
5	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлтийн хэмжээ /тэрбум төгрөг/	3,939.9	2,221.4	2,106.3
	- Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	4.1	2.1	1.8
6	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл /тэрбум төгрөг/	-1,900.3	-1,570.6	-1,167.8
	- Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	-2.0	-1.5	-1.0
7	Нэгдсэн төсвийн хөрөнгийн зардлын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	7,273.3	7,564.2	7,866.8
	- Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	7.7	7.2	6.7
8	Засгийн газрын өрийн нийт хэмжээ, өнөөгийн үнэ цэнээр /тэрбум төгрөг/	47,507.1	47,117.6	46,708.6
	- Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	50.0	45.0	40.0
9	Нийгмийн халамжийн тухай хуульд заасны дагуу төсвөөс санхүүжүүлэх зардлын нийт хэмжээ /тэрбум төгрөг/	2,850.4	2,931.8	3,269.6
	- Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	3.0	2.8	2.8

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль нь тухайн төсвийн жилийн хүлээгдэж байгаа макро эдийн засгийн болон төсвийн гүйцэтгэлийн төлөв, дунд хугацааны макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтийн төсөөлөлд суурилсан төсвийн бодлогын эрх зүйн үндэс болох бөгөөд 2025 оны төсвийн төслийг боловсруулах үндсэн баримт бичиг болох болно.

2.1.14. ШҮҮХ БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ /ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА/

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.11.23-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.06.27
--	--	--

Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд нийцүүлж шүүхийн шатлалын үндсэн тогтолцоог хөндөхгүйгээр шүүхийн харьяалал, байрших газар, зохион байгуулалтыг өөрчлөх замаар иргэний шүүхэд хандах эрхийн баталгааг хангах, иргэнд үзүүлэх шүүхийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг дээшлүүлэхэд чиглэсэн бүтээмжтэй, үр нөлөөтэй анхан болон давж заалдах шатны шүүх байгуулахад хуулийн зорилго оршино.

Нэг. Давж заалдах шатны шүүх байгуулах талаар,

Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлт болон Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулиар давж заалдах шатны шүүхийг тойргийн зарчмаар байгуулж болохоор хуульчилсан боловч Үндсэн хууль болон олон улсын гэрээгээр баталгаажсан хүний хүний үндсэн эрхийг хангах, хамгаалах хүрээнд давж заалдах шатны шүүхийн одоогийн тогтолцоо, байрших газрыг хэвээр хадгалах нь зүйтэй гэж үзлээ.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн үзэл баримтлалын дагуу байгуулагдаж төлөвшөөд 18 жил болж байгаа захиргааны хэргийн дагнасан шүүхийн тогтолцоог хөндөхгүйгээр хууль тогтоох, гүйцэтгэх болон шүүх эрх мэдлийн байгууллагын хяналт-тэнцлийг хангах, гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллагаас нийтийн эрх ашгийг зөрчихөөс сэргийлэх ач холбогдол болон шийдвэрлэсэн хэргийн тоо, төрлийн өсөлт сүүлийн 10 жилийн судалгаагаар нэмэгдэж байгааг харгалзаж, иргэний шүүхэд хандах эрхийн баталгааг бодитой хангах, анхан шатны шүүхийн үйлчилгээний хүртээмжийг дордуулахгүй байх зарчмыг баримтлан Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн тогтолцоог хэвээр үлдээх нь зүйтэй гэж үзсэн.

Гэр бүл, хүүхдийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийг улсын хэмжээнд нэг байхаар байгуулж, Улаанбаатар хотод байршуулахаар тусгалаа.

Хоёр. Анхан шатны шүүх байгуулах талаар,

-Баянзүрх, Сүхбаатар, Чингэлтэй дүүргийн Эрүүгийн болон Иргэний хэргийн анхан шатны тойргийн шүүх;

-Баянгол, Хан-Уул, Сонгинохайрхан дүүргийн Эрүүгийн болон Иргэний хэргийн анхан шатны тойргийн шүүх;

-Багахангай, Налайх дүүргийн Эрүүгийн болон Иргэний хэргийн анхан шатны тойргийн шүүх,

Түүнчлэн нутаг дэвсгэрийн алслагдмал байдлыг харгалзан Багануур дүүргийн Эрүүгийн болон Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн одоогийн зохион байгуулалтыг хэвээр үлдээхээр тусгалаа.

Мөрдөн шалгах ажиллагаан дахь шүүхийн хяналтыг сайжруулах, хүний эрхийг хамгаалах асуудлыг шийдвэрлэх хүрээнд эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд тусгай процессоор хэрэгждэг тодорхой ажиллагаануудыг болон бага үнийн дүнтэй иргэний хэргийг харьяалан шийдвэрлэх хялбар ажиллагааны төрлөөр дагнасан шүүхийг ерөнхий харьяаллын шүүхээс тусад нь байгуулж, ингэхдээ нийслэлийн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд нэг шүүх байгуулахаар хуульд тусгалаа.

Энэхүү шүүхийн хянан шийдвэрлэх хэргийн харьяалалд нийслэлийн дүүргүүдийн хэмжээнд хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэх эрүүгийн хэрэг, зөрчлийн хэрэг болон эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд тусгай процессоор хэрэгждэг тодорхой ажиллагаанууд болох баривчлах, цагдан хорих зэрэг ажиллагаанд зөвшөөрөл олгох, хамтран ажиллах этгээдээр тогтоох, гэрч, хохирогчийг хамгаалах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх ажиллагаа болон бага үнийн дүнтэй иргэний хэргийг шийдвэрлэх ажиллагаа хамаарна.

Гэр бүл, хүүхдийн хэргийн анхан шатны тойргийн шүүхийг зөвхөн нийслэлийн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд нэг байхаар байгуулж, Улаанбаатар хотод байршуулахаар тусгалаа.

Нийслэл дэх захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх болон аймаг дахь захиргааны хэргийн анхан шатны нийт 22 шүүх, тэдгээрийн байршлыг одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа 2015 оны Шүүх байгуулах тухай хуулиар тогтоосны дагуу хэвээр хадгалах нь зүйтэй гэж үзсэн болно.

Аймаг дахь сум дундын эрүүгийн хэргийн 21 шүүх, сум дундын иргэний хэргийн 21 шүүхийг нэгтгэн аймаг дахь сум дундын анхан шатны 21 шүүх болгон өөрчлөн байгуулахаар тусгалаа.

Сум дахь сум дундын найман шүүхийн байршил, нутаг дэвсгэрийн харьяаллыг хэвээр үлдээв.

Гурав. Хуулийг дагаж мөрдөх хугацааны талаар,

Өөрчлөн зохион байгуулагдаагүй 21 аймгийн эрүү, иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх, Нийслэлийн эрүү, иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх, Захиргааны хэргийн анхан болон давж заалдах шатны шүүх, Сум дахь сум дундын найман шүүх, Багануур дүүргийн эрүү, иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийг байгуулах зохицуулалтыг ердийн журмаар;

Аймаг дахь сум дундын анхан шатны шүүх, Дүүргийн эрүү, иргэний хэргийн хялбар ажиллагааны анхан шатны шүүх, Дүүргийн эрүү, иргэний хэргийн анхан шатны шүүх, Багахангай-Налайх дүүргийн эрүү, иргэний анхан шатны тойргийн шүүхийг байгуулах зохицуулалтыг 2025 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс дагаж мөрдөхөөр;

Гэр бүл, хүүхдийн хэргийн анхан болон давж заалдах шүүхийг байгуулах зохицуулалтыг 2026 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс дагаж мөрдөхөөр тус тус тусгалаа.

2.1.15. МЭДЭЭЛЛИЙН ТЕХНОЛОГИЙН ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙГ ДЭМЖИХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.05.03-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	---	---

“Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогод 2021-2030 онуудад эдийн засгийн бүтцийн шинэчлэлтийг эхлүүлж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэн, импортыг орлох болон экспортод чиглэсэн хүнд, хөнгөн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх үр дүнгийн тавдугаарт “мэдээллийн технологийн салбарыг дэмжиж, эдийн засагт оруулах хувь нэмрийг нэмэгдүүлсэн байна” гэж, “мэдээллийн технологийн салбарыг экспортод чиглүүлэн хөгжүүлэх институтцийн тогтолцоог бүрдүүлнэ” гэж, “мэдээллийн технологийн кластерийг хөгжүүлж, гадаад зах зээлд гарахад дэмжлэг үзүүлнэ.” гэж заасан.

Инновац болон мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэл нь улс орны эдийн засгийн хөгжлийн тулгуур болж байна. Тухайлбал, БНХАУ-ын цахим худалдааны зах зээлийн гүйлгээний хэмжээ 2013 онд 1.32 их наяд юань байсан бол 2016 онд 5.33 их наяд, 2017 онд 7.57 их наяд юань болж өссөн байна. Түүнчлэн Солонгос улсын мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн салбар нь 2022 онд Солонгосын дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 13 хувийг бүрдүүлж, эдийн засгийн өсөлтийг нь тэргүүлжээ.

Мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай хууль нь анхдагч хууль бөгөөд уг салбарын үйлдвэрлэлийг дэмжих талаар төрөөс баримтлах бодлогыг тодорхойлох, мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэл, хөгжүүлэлтийн

чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа хүн, хуулийн этгээдийг дэмжих, санхүүжүүлэх эх үүсвэрийг төрөлжүүлэх, хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох, мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэлээс эдийн засагт үзүүлэх үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх, цахим эдийн засгийг дэмжихэд дээрх хуулийн зорилт оршино.

Мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай хууль таван бүлэг, 15 зүйлтэй бөгөөд нэгдүгээр бүлэгт мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэлийг дэмжихэд баримтлах зарчим, хуулийн үйлчлэх хүрээг, хоёрдугаар бүлэгт мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэлийг дэмжих талаар төрийн байгууллагын хүлээх нийтлэг үүргийг, гуравдугаар бүлэгт мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэлийг дэмжих виртуал бүсийн тухай, гуравдугаар бүлэгт виртуал бүсэд бүртгүүлсэн хуулийн этгээдэд үзүүлэх дэмжлэгийн талаар, тавдугаар бүлэгт хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлагын талаар зааж өгсөн.

Дээрх хуульд зааснаар Монгол Улс мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэлийг дэмжих виртуал бүстэй байх бөгөөд тус бүс нь мэдээллийн технологийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг шинээр бий болгох, хөгжүүлэх, түгээх, үйлчилгээ үзүүлэх юм. Виртуал бүсэд бүртгэлтэй хуулийн этгээдэд төрөөс татварын болон татварын бус дэмжлэг үзүүлэх талаар хуульд тодорхой зааж өгсөн.

Виртуал бүсэд бүртгүүлсэн хуулийн этгээдэд дээрх дэмжлэгийг үзүүлэхтэй холбогдуулан дэмжлэгийн эх үүсвэр нь мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэлээс төсөвт төвлөрүүлсэн мөнгөн хөрөнгийн 40-өөс доошгүй хувьтай тэнцэх хэмжээний хөрөнгө, гадаад улс, олон улсын байгууллага, түүнчлэн, дотоод, гадаадын аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэнээс өгсөн хандив, тусламж, энэ хуулийн төсвийн байгууллагын өөрийн эзэмшиж байгаа программ хангамжийн эх кодыг гадаад улсад ашиглуулснаас олсон орлого, Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сан, Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сан, Шинжлэх ухаан, технологийн сангийн хөрөнгийн 5.0 хувиас доошгүй байхаар хуульчилсан.

Мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай хууль батлагдсанаар энэ чиглэлийн үндэсний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, олон улсад өрсөлдөх чадамжийг дээшлүүлэн, мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэлээс эдийн засагт үзүүлэх үр өгөөж нэмэгдэх ач холбогдолтой юм.

2.1.16. УРГАМЛЫН ЭРҮҮЛ МЭНД, УРГАМАЛ ХАМГААЛЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ /ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА/

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.11.29-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.06.27
--	---	--

Байгаль орчин, нийгмийн хөгжлийн чиг хандлагатай уялдан хөдөө аж ахуйн салбарын хамрах хүрээ тэлж, ургамал, ургамлын гаралтай бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, хэрэглээ, олон улсын худалдаа нэмэгдсэнтэй холбогдуулан ургамал хамгааллын хууль, эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх үүднээс Ургамлын эрүүл мэнд, ургамал хамгааллын тухай хуульд дараах зохицуулалтыг тусгалаа. Үүнд,

1. Ургамлын эрүүл мэнд, ургамал хамгаалалтай холбоотой зарим нэр томьёог Ургамал хамгааллын олон улсын конвенц, холбогдох стандартад нийцүүлэн тодорхойлсон.

2. Олон улсын ургамал хамгааллын конвенцоор хүлээсэн үүргийн дагуу хүнс, хөдөө аж ахуйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний эрхлэх асуудлын хүрээнд ургамал хамгааллын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагыг шинээр байгуулна.

2023 оны 12 дугаар сарын 08-ны өдөр батлагдсан Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар гадаад орны ургамлын хорио цээрийн хяналтын байгууллагатай ургамал, ургамлын гаралтай бүтээгдэхүүний эрүүл мэнд, хорио цээрийн нөхцөлийг тохиролцох, гэрчилгээ олгох чиг үүргийг гаалийн байгууллагаас хүнс, хөдөө аж ахуйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад шилжүүлэхээр тусгасан.

Ургамлын эрүүл мэнд, ургамал хамгааллын тухай хууль батлагдсанаар дээрх чиг үүргийг ургамал хамгааллын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдэнэ.

3. Ургамал, ургамлын гаралтай бүтээгдэхүүнд хөнөөл учруулдаг хөнөөлт организмыг эдийн засгийн хөнөөлийн түвшнээс нь хамааран хорио цээртэй хөнөөлт организм болон зохицуулалттай хорио цээргүй хөнөөлт организм гэж ангилан тэдгээрийн жагсаалтыг ургамал хамгааллын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага батална.

4. Хорио цээртэй хөнөөлт организмын жагсаалтад тухайн хөнөөлт организм нь гоц хөнөөлтэй эсэхийг тэмдэглэх бөгөөд гоц хөнөөлт организм тус бүрээр бэлэн байдлын төлөвлөгөөг хүнс, хөдөө аж ахуйн болон онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хамтран батална. Дээрх төлөвлөгөөнд нийцүүлэн нарийвчилсан төлөвлөгөөг ургамал хамгааллын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага баталж, харьяалах аймаг, нийслэлийн Засаг даргаар дамжуулан холбогдох этгээдэд хүргүүлнэ.

5. Хорио цээртэй хөнөөлт организм илэрсэн тохиолдолд тархахаас сэргийлэх зорилгоор хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, голомтийн бүсийн хилийн зааг болон хорио цээрийг тогтоох, сунгах, цуцлах, нийтэд зарлан мэдээлэх этгээд, хөнөөлт организмын төрөлд тохируулан ариутгал, халдваргүйжүүлэлт, устгал хийх асуудлыг зохицуулахаар тусгалаа.

6. Олон улсын нэр томьёотой нийцүүлэн ургамал хамгааллын бүтээгдэхүүн гэсэн зүйлийг хуульд шинээрнэмсэн бөгөөд ургамал хамгааллын бүтээгдэхүүнийг импортлох, худалдаалах тусгай зөвшөөрлийг олгох, сунгах, хүчингүй болгохтой холбогдсон харилцааг Зөвшөөрлийн тухай хуулиар зохицуулна.

Түүнчлэн ургамал хамгааллын бүтээгдэхүүнийг импортлох, худалдаалах тусгай зөвшөөрөл хүсэгч нь ургамал хамгаалал, хорио цээрийн мэргэжилтэй, эсхүл энэ чиглэлээр мэргэшсэн агрономичтой байх шаардлагыг хуульд нэмж тусгалаа.

7. Ургамлын эрүүл мэнд, ургамал хамгааллын үйл ажиллагаанд оролцогчдын эрх, үүргийг тус тусад нь тусгасан бөгөөд Ургамал хамгааллын эрдэм шинжилгээний байгууллагын бүрэн эрхийг шинээр зүйл болгон нэмсэн.

Ургамлын эрүүл мэнд, ургамал хамгааллын тухай хуультай хамт өргөн мэдүүлсэн Ургамал хамгааллын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай, Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Байгалийн ургамлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Тариалангийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Зөвшөөрлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль болон "Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчийг шинэчлэн батлах тухай" тогтоолын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Улсын Их Хурлын тогтоолыг баталсан болно.

Хууль батлагдсанаар ургамал хамгааллын үйл ажиллагааг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй хөгжүүлэх боломж бүрдсэнээр тариалангийн үйлдвэрлэл тогтворжих, тариалангийн үйлдвэрлэл, худалдаа нэмэгдэх, ургамал, ургамлын гаралтай бүтээгдэхүүний эрүүл ахуйн шаардлага хангагдсанаар хүн амын эрүүл мэндийг хамгаалах, олон улсын худалдааны чөлөөт байдал хангагдсанаар Монгол Улсын эдийн засагт эерэг нөлөө үзүүлэх ач холбогдолтой юм.

2.1.17. БИЕИЙН ТАМИР, СПОРТЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ /ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА/

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.04.18-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2025.01.01
---------------------------------	---	---------------------------------------

Хуулийн зорилго нь Биеийн тамир, спортоор дамжуулан сэтгэл, оюуны болон бие бялдрын боловсрол олгох, идэвхтэй хөдөлгөөн, амьдралын зөв дадал хэвшлийг дэмжих, биеийн тамир, спортын удирдлага, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг тодорхойлох юм.

Хуулийн шинэчилсэн найруулгад дараах онцлог зохицуулалтыг нэмж тусгалаа.

1/ Иргэн, гэр бүлийн эрхэмлэх зүйлд иргэн бүр эрүүл мэндээ хамгаалах, өөрийн бие бялдар, хүсэл сонирхолд нийцсэн биеийн тамир, спортоор хичээллэх, спортын тэмцээн, наадамд оролцох, амралт чөлөөт цагаа идэвхтэй өнгөрүүлэх, гэр бүлийн орчинд эцэг, эх, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигч нь үр хүүхдээ өсгөн хүмүүжүүлэх журамт үүрэгтэй хэдий ч хүүхдийн спортын авьяасыг бага наснаас нь илрүүлэх, ур чадварыг хөгжүүлэх, сэтгэл, оюуны төлөвшил болон бие бялдрын хөгжилд байнга анхаарч, дэмжлэг үзүүлэх, биеийн тамир, спортоор хичээллүүлэх, идэвхтэй хөдөлгөөнийг дэмжин өөрөө үлгэрлэх, урамшуулах, зөв арга барил, дадал чадварыг эзэмшүүлэхээр;

2/ Боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага биеийн тамир, спортоор дамжуулан сэтгэл, оюуны болон бие бялдрын боловсрол олгох, идэвхтэй хөдөлгөөний амьдралын дадал хэвшилтэй иргэн бэлтгэх зорилгыг агуулсан ердийн болон эмчилгээний биеийн тамирын сургалтын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, боловсролын сургалтын байгууллага үндэсний стандартад нийцсэн биеийн тамир, спортын заал, талбай, хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжтэй байх, хичээлээс бусад биеийн тамир, спортын сургалтыг секц, дугуйлангийн хэлбэрээр зохион байгуулж, шаардлагатай хөрөнгийг жил бүрийн төсөвт тусгаж, хэрэгжүүлэхээр, эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хүний эрүүл мэндийг хамгаалах, бие бялдрыг хөгжүүлэх, өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэх, идэвхтэй хөдөлгөөний ач холбогдлыг олон нийтэд мэдээлэх, сурталчлах талаар биеийн тамир, спортын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагатай хамтран ажиллахаар;

3/ Спортын тамирчид, дасгалжуулагч, шүүгч, ажилтан, арга зүйч нь оюун ухаан, бие бялдар, ёс суртахууны зөв хандлагатай бүтээлч иргэн, идэвхтэй амьдралын дадал хэвшилтэй гэр бүлийг төлөвшүүлэхэд ёс зүйн нийтлэг хэм хэмжээг сахин мөрдөх, ёс зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн тухай гомдлыг салбарын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний дэргэдэх Ёс зүйн зөвлөл хэлэлцэн шийдвэрлэж, ёс зүйн зөрчил гаргасан тохиолдолд мөнгөн шагнал, урамшуулал олгохыг түр түдгэлзүүлэх шийдвэрийг салбарын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн гаргахаар;

4/ Биеийн тамир, спортын үйл ажиллагааны хүрээнд Спортын холбоо ёс зүйтэй, хүмүүнлэг, бүтээлч, эрүүл чийрэг иргэн бэлтгэх, эерэг хандлага түгээх зорилгоор тухайн спортын төрлийг дэлгэрүүлэхэд чиглэсэн тодорхой хөтөлбөрийн дагуу бодитой, байнгын үйл ажиллагаа эрхлэн, улсын болон олон улсын тэмцээнд оролцох, зохион байгуулах, сургалтын ажил эрхэлж, спортын холбоог нэгдсэн бүртгэлд хамруулж, төрийн зарим чиг үүргийг хууль тогтоомжийн дагуу гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлэхээр өөрчлөн найруулж, мөн спортын холбоод тамирчин, шүүгчид спортын зэрэг, цол олгох, бууруулах, хасах эрхтэй байхаар;

5/ Спортын тэмцээн болон бэлтгэлийн явцад багш, дасгалжуулагч, зохион байгуулагч, спортын холбоо, эцэг, эх, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигч нь хүүхдийн амь нас, эрүүл мэндэд хохирол учрахаас урьдчилан сэргийлэх, гэнэтийн ослын даатгалд хамруулах, аюулгүй байдлыг хангах, тэмцээний үед

болон бэлтгэлийн явцад хүүхдийн амь нас, эрүүл мэндэд хохирол учрах нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд хүүхдийг эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээнд даруй хамруулах үүрэгтэй байхаар;

6/ Одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа Биеийн тамир, спортын тухай хуульд допингийн эсрэг үйл ажиллагааны талаар эрх зүйн зохицуулалт нь хязгаарлагдмал учраас Биеийн тамир, спортын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгад тусгай бүлэг болгон допингийн эсрэг үйл ажиллагаа, Допингийн эсрэг үндэсний тогтолцоог бий болгон Спортод сэргээш хэрэглэхийн эсрэг олон улсын конвенцын дагуу хүлээсэн үүргээ Допингийн эсрэг үндэсний зөвлөлөөр төлөөлүүлэн хэрэгжүүлэх, мөн допингтой холбоотой аливаа маргааныг олон улсын болон үндэсний спортын арбитрын чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл бүхий байгууллага хэрэгжүүлэхээр;

7/ Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний биеийн тамир, спортын үйл ажиллагаанд Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуульд заасны дагуу дэмжлэг үзүүлж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх, спортын тэмцээн, наадамд оролцоход төрийн байгууллага, спортын холбоо, спорт клуб дэмжлэг үзүүлж ажиллах, мөн аймаг, нийслэл, дүүргийн биеийн тамир, спортын төрийн захиргааны байгууллага нь хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний асуудал хариуцсан ажилтантай байхаар;

8/ Биеийн тамир, спортын ажилтан, арга зүйч, тамирчин, дасгалжуулагч нь хөдөлмөрийн хүнд нөхцөл, мэргэжлийн онцлог, ажил үүрэгтээ тохирсон цалин авахаас гадна тухайн нутаг дэвсгэрийн онцлог, төвөөс алслагдсан байдал, долоо хоногийн амралтын өдөр ажиллаж, нөхөн амруулаагүй тохиолдолд Хөдөлмөрийн тухай хуульд заасны дагуу нэмэгдэл цалин хөлс, бусад урамшуулал, дэмжлэг авах, мөн ажилтны тогтвор суурьшилтай ажиллах, нийгмийн баталгааг сайжруулах зорилгоор тухайн нутаг дэвсгэрийн онцлог, төвөөс алслагдсан байдлыг харгалзан орон нутгийн өмчийн биеийн тамир, спортын байгууллагын биеийн тамир спортын ажилтан, арга зүйч, дасгалжуулагчид таван жил тутамд нэг удаа зургаан сарын үндсэн цалинтай нь тэнцэх хэмжээний мөнгөн тэтгэмжийг улсын төсвөөс ажиллаж байгаа байгууллагаар нь дамжуулан олгохоор;

9/ Биеийн тамир, спортын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага Засаг даргатай зөвшилцөн аймаг, нийслэлийн биеийн тамир, спортын төрийн захиргааны байгууллагын даргыг томилж, чөлөөлөхөөр, аймаг, дүүргийн биеийн тамир, спортын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дарга нь орон тооны биеийн тамирын арга зүйчийг сум, дүүргийн Засаг даргатай зөвшилцөн томилж, чөлөөлөхөөр;

10/ Биеийн тамир, спортын хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгаж, олимп, дэлхийн аварга шалгаруулах тэмцээнд амжилттай оролцож, медаль хүртсэн тамирчин эрүүгийн хариуцлага хүлээсэн бол сар бүрийн мөнгөн урамшууллыг ял шийтгэл эдлэх хугацаанд нь олгохыг зогсоох эрх зохицуулалтыг нэмж тусгасан.

Биеийн тамир, спортын тухай хуультай хамт баталсан Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар татвар ногдох орлогоос хасагдах бусад зардалд спортын холбоо, клубийн үйл ажиллагааг дэмжих, олон улсын спортын холбооны стандартад нийцсэн, олимп, тив дэлхийн тэмцээн, наадам зохион байгуулах, спортын барилга байгууламжийн бүтээн байгуулалт, үйл ажиллагаанд өгсөн 100 сая хүртэлх төгрөгийн хандивыг татвараас чөлөөлөхөөр өөрчилж, Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах хуулиар олон улсын спортын холбооны стандартад нийцсэн, олимп, тив дэлхийн тэмцээн зохион байгуулах шаардлага хангасан спортын барилга байгууламжийн үндсэн хөрөнгөөр бүртгэгдэх, дотоодын үйлдвэрлэлээс хангах боломжгүй импортоор оруулах тоног төхөөрөмж, спортын зориулалт бүхий барилгын материалын гаалийн албан татварын төлөх хугацааг дөрвөн жил хүртэл хугацаагаар сунгах, эсхүл уг татварыг дөрвөн жилийн хугацаанд хэсэгчлэн төлүүлэх шийдвэрийг Засгийн газар гаргаж болох зохицуулалтыг Биеийн тамир, спортын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс дөрвөн жилийн хугацаанд дагаж мөрдөхөөр, Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулиар идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэсэн иргэний үр дүнг харгалзан магадлан итгэмжлэгдсэн спортын клубт үйлчилгээний төлбөрийн дэмжлэгийг Спортыг дэмжих сангаас урамшуулал олгохоор, Үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулиар иргэдэд үйлчлэх спортын зориулалттай барилга байгууламжийг үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татвараас эхний таван жилд 100 хувиар хөнгөлөх эрх зүйн зохицуулалтыг тус тус тусгасан.

Биеийн тамир, спортын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга 2025 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхлэх бөгөөд хууль батлагдсанаар биеийн тамир, спортын салбарт тулгамдсан дээрх олон асуудлууд шийдвэрлэгдэж, биеийн тамир, спортоор дамжуулан бие бялдрын төдийгүй, сэтгэл оюуны боловсрол олгож, зөв дадал хэвшлийг дэмжих, биеийн тамир, спортын удирдлага, зохион байгуулалт, түүний үйл ажиллагаа болон хувь хүний өөрийн эрүүл мэндээ сахин хамгаалах үүрэг оролцоог нэмэгдүүлэх, биеийн тамир, спортоор тогтмол хичээллэгч иргэдийн тоог нэмэгдүүлэх, хичээллэх орчин нөхцөлийг сайжруулах, спортын анагаах ухааныг хөгжүүлэх, биеийн тамир, спортын байгууллагын ажилчдын нийгмийн баталгааг хангах, татвар, төсөв, санхүүгийн тусламж, дэмжлэгийн талаарх эрх зүйн орчныг сайжруулах ач холбогдолтой юм.

2.1.18. ТӨРИЙН ТУСГАЙ ХАМГААЛАЛТЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ /ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА/

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.05.03-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.07.04
--	--	--

1995 оны дөрөвдүгээр сарын 27-ны өдөр баталсан Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуулийн дагуу төрийн тусгай хамгаалалтын байгууллага нь 1995 онд анх байгуулагдсан бөгөөд түүнээс 25 жилийн хугацаанд Тагнуулын ерөнхий газрын харьяанд чиг үүргээ хэрэгжүүлэн ажиллаж байгаад 2020 онд Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр Төрийн тусгай хамгаалалтын газрыг Засгийн газрын тохируулагч агентлаг болгон зохион байгуулалтын хувьд өөрчлөн чиг үүргээ бие даан хэрэгжүүлэх эрх зүйн үндсийг бий болгосон боловч төрийн тусгай хамгаалалтын зорилго, онцлог, хамрах хүрээг төрийн бусад төрлийн хамгаалалтаас зааглан тодорхойлж чадаагүй, хамгаалалт тогтоох шалгуурыг хэт ерөнхий тогтоосон зэрэг нь хамгаалалтад авах объектыг тухайн цаг үеийн нөхцөл байдлаас хамаарч харилцан адилгүй байдлаар тогтоох нөхцөлийг бүрдүүлж байгууллагын чиг үүрэгтэй холбоотой хуулийн зохицуулалтыг бүрэн шинэчлээгүй нь хуулийн хэрэгжилтийн хүрээнд хийдэлтэй байдал, бэрхшээлийг бий болгоод байсан.

Түүнчлэн төрийн тусгай хамгаалалтын алба хаагчид тавих шаардлага, эрх зүйн баталгаатай холбоотой зохицуулалт нь төрийн албаны эрх зүйн шинэчлэлээс хоцорсон төдийгүй сонгон шалгаруулах, томилох журмыг улс төрийн нөлөөллөөс ангид байх зарчимд нийцүүлэн нарийвчлан зохицуулах шаардлага тулгарч тус албад ажиллах хүн хүчний хомсдол үүсэх эрсдэл гарсан.

Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуулийн хэрэгжилттэй холбоотой хүндрэл бэрхшээлийг арилгах, төрийн тусгай хамгаалалтын зорилго, хамрах хүрээг Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуульд нийцүүлэн оновчтой тогтоож, төрийн тусгай хамгаалалтын байгууллагын чиг үүрэг, удирдлага, зохион байгуулалтыг эрх зүйн зохицуулалтыг шинэчилж, албан хаагчид тавих мэргэжлийн чадвар, шаардлага, хариуцлагыг өндөржүүлэх, эрх зүйн баталгааг бүрдүүлэх нь Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын үндсэн зорилго юм.

Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ нь долоон бүлэг 59 зүйлтэй.

2.1.19. ЭМ, ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ /ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА/

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.05.01-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.10.01
--	--	--

Энэ хуулийн зорилт нь эм, эмнэлгийн хэрэгсэл үйлдвэрлэх-экспортлох, импортлох-ханган нийлүүлэх, худалдах, хадгалах, түгээх, эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх, эдгээрт хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

Энэ хууль олон улсын стандартын шаардлагыг хангасан эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, биобэлдмэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, импортлох, экспортлох, хадгалах, худалдах, түгээх, хэрэглэх, хянах үйл ажиллагаанд орчин үеийн технологи болон зохистой дадлын стандартыг нэвтрүүлэх, эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээнд өргөнөөр ашиглаж байгаа эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн ашиглалт, нийлүүлэлт, засвар үйлчилгээ, ханган нийлүүлэлттэй холбогдсон харилцааг цогцоор нь зохицуулна.

Энэ хуулиар эм, эмнэлгийн хэрэгсэлтэй холбогдох нэр томъёог ойлгомжтой, оновчтой байдлаар тодорхойлсноос гадна төрөөс эм, эмнэлгийн хэрэгслийн талаар баримтлах бодлого, зарчим, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн зохицуулалтын удирдлага, оролцогч талуудын эрх, үүрэг, салбар дундын хамтын ажиллагааг тусгаж өглөө.

Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, биобэлдмэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдал, үйлчлэлийн идэвх, эмнэлзүйн судалгаа хийх, зах зээлд гаргах, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн зар сурталчилгаа явуулах эрх олгохтой холбогдсон харилцааг энэ хуулиар зохицуулна.

Хүн амын дунд эмийн зохистой хэрэглээг нэвтрүүлэх, төлөвшүүлэхэд эмч, эмч зүйч, жор баригчийн үүрэг, хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, эм, биобэлдмэлийн гаж нөлөө, сөрөг урвал лабораториор шинжлүүлэн хэрэглэх заавар, гарын авлагыг иргэдэд хүртээмжтэй хэлбэрээр түгээх, сургалт, сурталчилгаа зохион байгуулахыг хуульчиллаа.

Эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэхэд чухал үүрэг гүйцэтгэх орон тооны бус Эмийн эмчилгээний хороог тусгай мэргэжлийн төв, төрөлжсөн мэргэшлийн эмнэлэг, тусгай эмнэлэг, амаржих газар, нэгдсэн эмнэлэг болон хэвтэн

эмчлүүлэх ор бүхий хувийн хэвшлийн эмнэлгийн дэргэд ажиллуулна. Уг хороо нь эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээнд эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх, эмийн сонголт, чанар, аюулгүй байдал, хэрэглээ, хүртээмжид хяналт тавих, үйлчлэлийн идэвх тодорхойлох үүрэг хүлээнэ.

Эмийн үндэсний лавлах гэж зонхилон тохиолдох өвчний оношилгоо, эмчилгээнд үндэсний хэмжээнд хэрэглэгдэх, шинжлэх ухааны нотолгоонд суурилсан, олон улсын нэршил бүхий эмийн мэдээллийн эмхэтгэлийг ойлгоно. Эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын дэргэдэх Мэргэжлийн салбар зөвлөл Эмийн эмчилгээний хороотой хамтран эмийн үндэсний лавлахыг олон улсын эмнэлзүйн удирдамж, заавар, нотолгоонд суурилсан мэдээлэлд үндэслэн боловсруулах бөгөөд эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага хянан баталгаажуулж цахим хэлбэрээр гаргахаар хуульд тусгасан. Энэ нь иргэдийн эмийн зохистой хэрэглээний талаарх мэдлэг, мэдээллийг дээшлүүлэхэд чухал ач холбогдолтой юм.

Эм, биобэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгслийн хангамж, хадгалалт, тээвэрлэлт, түгээлттэй холбогдсон зохицуулалтыг хуульчилсан. Тухайлбал, гамшиг, цар тахал, нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой байдлын үед эм, биобэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгслийг улсын хилээр нэвтрүүлэх зохицуулалтыг хуульд тусгалаа.

Энэ хуулиар эмнэлгийн хэрэгслийн хангамж, үнийн цахим мэдээллийн нэгдсэн санг болгосноор эмийн үнийн ил тод байдлыг хангах, эмийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулах, өрсөлдөөнийг дэмжих, төрөөс эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үнэд хяналт тавихад ач холбогдолтой.

Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-д дараах онцлог зохицуулалтыг нэмж тусгалаа.Үүнд:

1.Хуулийн зарим нэр томъёоны тодорхойлолтыг Зөвшөөрлийн тухай хуультай нийцүүлэн өөрчилж, тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч иргэн, хуулийн этгээдэд хүндрэл чирэгдэл учруулахгүй байх үүднээс зөвшөөрлийн хугацааг сунгах тохиолдолд зохистой дадлын стандартыг үндэслэн сунгах зохицуулалтыг тусгасан.

2.Хуульд заасан эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үйлдвэрлэл, эм хадгалалт, түгээлт, эмийн сан, лаборатори, эмийн жорийн зохистой дадлын стандартыг стандартчилал, техникийн зохицуулалтын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага батална.

3.Эмийг зах зээлд гаргах зөвшөөрлийг бүртгэл болгон өөрчилж, худалдах тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эмээс бусад эмийг цахим жор болон захиалгын дагуу хүргүүлэх, эм, эмнэлгийн хэрэгслийг зөвхөн мэргэжлийн хэвлэл, албан ёсны цахим хуудсаар иргэд, олон нийтэд сурталчлан таниулах бөгөөд эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн хэрэглэгчийн

гарын авлагын мэдээллийн агуулгыг тодорхой болгох зэрэг зохицуулалтыг хуульд тусгасан болно.

4.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 36.1.2-т заасан нөхцөлийн дагуу нэг эх үүсвэрээс худалдан авах аргыг дараах бүтээгдэхүүнд хэрэглэж болохоор хуульчилсан. Үүнд:

1/ Төрийн өмчит эрүүл мэндийн байгууллагын тусламж, үйлчилгээнд түгээмэл хэрэглэгддэг эм, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн, вакцин, биобэлдмэл;

2/ Төрөөс төлбөрийг нь хариуцах удаан хугацааны нөхөх эмчилгээ шаардагдах эмгэгийн болон хөнгөвчлөх эмчилгээний эм;

3/ Иргэдэд эрүүл мэндийн даатгалын сангаас хөнгөлөлттэй үнээр олгох эм.

Олон улсын чанарын шаардлага хангасан эм, эмнэлгийн хэрэгслийг олон улсын байгууллагаас худалдан авах үйл ажиллагааг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, үйлдвэрлэгчээс худалдан авах үйл ажиллагааг Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд заасны дагуу зохион байгуулахаар хуульд тусгав.

5.Гадаад улсын үйлдвэрлэгчээс, эсхүл олон улсын байгууллагаас шууд болон дамжуулан худалдан авсан эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, биобэлдмэл, вакцины гаалийн бүрдүүлэлт, тээвэрлэлт, хадгалалт, түгээлтийн үйл ажиллагааг хариуцах тусгай зөвшөөрөл бүхий ханган нийлүүлэх байгууллага эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагатай гэрээ байгуулан ажиллана.

6.Хуульд заасан үйлдвэрлэлийн зохистой дадлын стандартыг дотоодын уламжлалт эмийн үйлдвэр 2029 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөхөөр, мөн үйлдвэрлэх-экспортлох тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч буюу дотоодын үйлдвэрлэгч био-эквивалент судалгаа, өнчин эмийн бүртгэл, бүртгэлгүй эм, өндөр, дунд эрсдэлтэй эмнэлгийн хэрэгслийг улсын хилээр нэвтрүүлэх заалтыг 2027 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөх шилжилтийн үеийн зохицуулалтыг тусгасан.

Хууль батлагдсанаар эм, биобэлдмэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн, эмнэлгийн хэрэгслийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэгч талуудын эрх, үүрэг тодорхой болж, чанар, аюулгүй байдлын зохицуулалт боловсронгуй болж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үнийн хөөргөдөл буурч, иргэдийн эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмж нэмэгдэж, тэдний санхүүгийн эрсдэл буурна.

Эмнэлгийн хэрэгсэл, тухайлбал, тоног төхөөрөмжийн бүртгэл, нэршил, ангилал, чанар, аюулгүй байдал, шалгалт баталгаажуулалт, шалгалт тохируулга,

хөрөнгийн төлөвлөлт, мэдээллийн сан, засвар үйлчилгээний менежментийн тогтолцоог зохицуулах боломж бүрдэнэ.

Гамшиг, нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой байдлын үед эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний тасралтгүй байдлыг хангахад төрийн чиг үүрэг, хариуцлага нэмэгдэж, уламжлалт эмийн зохицуулалт боловсронгуй болно. Хууль хэрэгжиж эхэлснээр эм, биобэлдмэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн зохицуулалт олон улсын жишигт хүрэх ач холбогдолтой.

2.1.20. МАЛ, АМЬТНЫ ЭМ, ТЭЖЭЭЛИЙН НЭМЭЛТИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.04.18-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.10.01
--	--	--

Монгол Улсад хүний болон мал, амьтны зориулалттай эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, биологийн идэвхт бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэх, импортлох, экспортлох, худалдах, түгээх, хэрэглэх, хянах үйл ажиллагаатай холбогдсон харилцааг Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хуулиар зохицуулж байсан бөгөөд Дэлхийн мал, амьтны эрүүл мэндийн байгууллагаас батлан гаргасан стандарт, заавар, зөвлөмжид нийцүүлэн бодлого, эрх зүйн орчныг өөрчилж, мал, амьтны эмийн зохицуулалтыг тусад нь хуульчлах зайлшгүй шаардлагын улмаас Мал, амьтны эм, тэжээлийн нэмэлтийн тухай хуулийн төслийг боловсруулсан.

Мал, амьтны эм, тэжээлийн нэмэлтийн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуулиудад дараах онцлог зохицуулалтыг тусгалаа. Үүнд:

1. Мал, амьтны эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дэргэд төрөөс мал, амьтны эм, биобэлдмэл, ариутгал, халдваргүйтгэлийн бэлдмэл, эмийн түүхий эд, тэжээлийн нэмэлтийн талаар баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх үүрэг бүхий орон тооны бус Мал, амьтны эмийн зөвлөл болон фармакопейн хороо ажиллах бөгөөд ажиллах журам, бүрэлдэхүүнийг мал, амьтны эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дарга батлахаар;

2. Үйлдвэрлэсэн, импортлосон эм, биобэлдмэл, ариутгал, халдваргүйтгэлийн бэлдмэл, эмийн түүхий эд, тэжээлийн нэмэлтийг Мал, амьтны эмийн бүртгэлд таван жилийн хугацаатайгаар бүртгэж, гамшгийн болон онцгой нөхцөл байдал үүссэн үед хэрэглэх эмийг нэг жилийн хугацаатайгаар түргэвчилсэн журмаар бүртгэхээр;

3. Гамшгийн болон онцгой нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд мал, амьтны эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан байгууллага олон улсын чанарын шаардлага хангасан мал, амьтны гоц халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх вакциныг гадаад улсын үйлдвэрлэгчээс, эсхүл олон улсын байгууллагаас шууд болон дамжуулан худалдан авч болохоор;

4.Зөвшөөрлийн тухай хуульд заасны дагуу мал, амьтны эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, тэжээлийн нэмэлтийг үйлдвэрлэх, импортлох тусгай зөвшөөрөл болон импортлох, экспортлох энгийн зөвшөөрлийг мал, амьтны эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага тус тус олгохоор;

5.Мал, амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүнд эмийн үлдцийг илрүүлэх, тодорхойлох, баталгаажуулахад олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн аргыг хэрэглэж, төлөвлөгөөг мал, амьтны эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дарга батлахаар;

6.Мал, амьтны эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага сургалт, эрдэм шинжилгээний байгууллагаар мал, амьтны эрдэс бодисын дутлыг тодорхойлох тандан судалгааг таван жил тутамд бүсчлэн хийлгэж, эрдэс бодисын дутлыг нөхөх, хэрэглэх талаар зөвлөмж гаргахаар;

7.Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, биобэлдмэл, ариутгал, халдваргүйтгэлийн бэлдмэл, эмийн түүхий эд, тэжээлийн нэмэлт, оношлуурын хяналт шалгалтыг аймаг, сум, нийслэл, дүүрэгт мал эмнэлгийн хяналтын улсын байцаагч, гаалийн улсын байцаагч хэрэгжүүлэх бөгөөд зөрчил гаргасан хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааг зөрчлийг арилгах хүртэлх хугацаанд бүхэлд нь болон хэсэгчлэн зогсоох, давтан гаргасан бол үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг цуцлах саналыг эрх бүхий байгууллагад хүргүүлэхээр;

8.Жороор олгох эмийг мал, амьтанд дур мэдэн хэрэглэсэн бол тухайн хот айл, эрчимжсэн аж ахуйгаас мал, амьтан, тэдгээрийн гаралтай хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг нийтийн хэрэгцээнд нийлүүлэх эрхийг гурван сараар хязгаарлахаар;

9.Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, биобэлдмэл, ариутгал, халдваргүйтгэлийн бэлдмэл, тэжээлийн нэмэлт, оношлуурыг сурталчлахад малын эмчийн зөвлөгөө, эмчилгээ, үйлчилгээг үгүйсгэх ойлголт төрүүлэх мэдээлэл өгөх, ховор, чухал, цорын ганц, маш өндөр идэвхтэй зэргээр хэрэглэгчийг төөрөгдүүлэх, худалдан авалтад урамшуулал олгох буюу үнийн хямдрал үзүүлэх тухай нийтэд сурталчлахыг хориглох зэрэг болно.

Мал, амьтны эм, тэжээлийн нэмэлтийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.10 дахь заалтад гамшгийн болон онцгой нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд мал, амьтны эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан байгууллага олон улсын чанарын шаардлага хангасан мал, амьтны гоц халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх вакциныг гадаад улсын үйлдвэрлэгчээс, эсхүл олон улсын байгууллагаас шууд болон дамжуулан худалдан авч болохоор заасантай нийцүүлэн Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийг батлав.

Түүнчлэн Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл батлагдаж, 2010 оны тавдугаар сарын 27-ны өдөр баталсан Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцсон тул Мал, амьтны эм,

тэжээлийн нэмэлтийн тухай хуулийн төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлсэн Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг буцаах тухай Улсын Их Хурлын тогтоолыг баталсан.

Хууль батлагдсанаар Монгол Улс олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлэх боломж бүрдэж, мал, амьтны болон нийтийн эрүүл мэндийг хамгаалах бодлого, чиглэл, үйл ажиллагаа, оролцогч талуудын чиг үүрэг илүү тодорхой болох, эмийн чанар, аюулгүй байдал, хангамж болон мал, амьтны гоц халдварт, халдварт, шимэгчтэх өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний үр дүн сайжирч, өвчний гаралт, тархалт буурч хүн ам, мал, амьтны эрүүл мэндэд учруулах эрсдэлийг бууруулах ач холбогдолтой юм.

2.1.21. МАЛЧНЫ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Их Хурлын гишүүдээс 2024.04.19-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
---------------------------------	--	---

Малчны тухай хуульд,

-Мал аж ахуйн салбарыг байгаль цаг уурын өөрчлөлтөд дасан зохицож эрсдэл даах чадавхыг бүрдүүлэх, мал, малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний бэлтгэн нийлүүлэлтийн тогтолцоо, боловсруулалтын түвшинг ахиулах цогц бодлогыг хэрэгжүүлэх, малчны мал аж ахуйн үйлдвэрлэлээ тогтвортой эрхлэх суурь нөхцөл, байгалийн нөөц, бэлчээр ашиглах эрхийг баталгаажуулах, малчин болон мал аж ахуйн үйлдвэрлэлд цахим шилжилтийг нэвтрүүлэх;

-Мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийн бүтээмж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн, хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн зээл, дэмжлэг, санхүүгийн үйлчилгээнд хамруулж, дэмжлэг үзүүлэх, малчдын амьдрах орчин нөхцөлийг сайжруулах зорилгоор орон сууцны ипотекийн хөтөлбөрт хамруулах, зээлийн хөнгөлөлт үзүүлэх, малчнаар 10-аас доошгүй жил тасралтгүй ажилласан малчны нэг хүүхдийг мал аж ахуй, тэжээл бэлчээр судлалын чиглэлийн мэргэжлээр төрийн өмчийн дээд боловсролын сургалтын байгууллагад үнэ төлбөргүй суралцуулах, эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх үзлэг, шинжилгээнд хамрагдах хүсэлт гаргасан малчныг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу жил бүр үнэ төлбөргүй хамруулах, гамшигт болон аюулт үзэгдлийн улмаас малчин нь ажил үүргээ гүйцэтгэж яваад амь насаа алдсан бол хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 48 сараар тооцож, түүнтэй тэнцэх хэмжээний нэг удаагийн буцалтгүй тусламжийг ар гэрт нь Засгийн газрын нөөц сангаас олгох, өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгоогүй малчны тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нэг удаа нөхөн төлүүлэх асуудлыг 2026 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдөр хүртэл хугацаанд төлөх зэрэг асуудлыг тусгасан;

-Бэлчээрийг холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу гэрээгээр ашиглах эрхээ баталгаажуулах, малын эрүүл мэндийг хамгаалах болон үржүүлэг, технологийн ажил, үйлчилгээг эрх бүхий нэгжээр гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлэх, зөвлөгөө авах, мал, малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний нийлүүлэлт, нэр төрөл, чанараас хамаарсан урамшууллыг хууль тогтоомжийн дагуу авах, мал, малын гаралтай түүхий эд бүтээгдэхүүний эрүүл ахуй, чанар, аюулгүй байдлыг хангах;

-Байгалийн нөөц, бэлчээр, усан хангамжийг зөв зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх, бэлчээрийг даацад нь нийцүүлэн улирлын хуваарьтай ашиглаж, сэлгэх, өнжөөх, сайжруулах, нөхөн сэргээх зэргээр бэлчээрийн төлөв байдал, голлох зүйл ургамлын эзлэх хувийг суурь түвшнээс бууруулахгүй байх, малын ноос, ноолуур, хөөврийг технологийн хугацаанд стандарт, шаардлагын дагуу чанарын ялгамжтай байдлаар ангилан тордож, бэлтгэн нийлүүлэх, сүү, сүүн бүтээгдэхүүнийг нийтийн хэрэгцээнд нийлүүлэхдээ эрүүл ахуй, ариун цэврийн шаардлагыг хангасан байх;

-Малчинг мал аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхлэх мэдлэг олгох, тасралтгүй хөгжүүлэх, чадавхжуулах, мэргэшүүлэх зорилгоор бүс нутгийн онцлогт нийцсэн сургалт зохион байгуулах, сургалтын хөтөлбөрийг хөдөө аж ахуйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага баталж, сургалтыг их сургууль, коллеж, мэргэжил, сургалт үйлдвэрийн төв, иргэний нийгмийн байгууллагын оролцоотойгоор үндэсний хэмжээнд зохион байгуулах, сургалтын хөтөлбөрөөр бүрэн суралцсан, үнэлгээний шаардлага хангасан малчинд үнэмлэх, тэмдэг олгох;

-Малчдад төрийн бодлого, хууль эрх зүйн мэдлэг олгох, харилцан мэдлэг, туршлага солилцох, залуу үеэ бэлтгэх таатай орчныг бүрдүүлсэн Малчны хөгжлийн сургалт, мэдээллийн төв байгуулах;

-Малчид сайн дурын үндсэн дээр эвлэлдэн нэгдэж, хууль ёсны ашиг сонирхлоо хамгаалах зорилгоор малчдын холбоо, нөхөрлөл, хоршоо, компани байгуулж, дүрэмдээ заасан үйл ажиллагааг явуулахаас гадна учирч болзошгүй гэнэтийн аюул, эрсдэлээс хамгаалж, хамтын санаачлага, хоршилд үндэслэн үйл ажиллагааны борлуулалтын орлогоос хуримтлал үүсгэж, дундын эрсдэлийн сан байгуулах;

-Сум бүрд Малчны хөгжлийн сан байгуулж, мал аж ахуйн үйлдвэрлэл, малчны хөгжилд дэмжлэг үзүүлэхэд зарцуулах;

-Орон нутагтаа ая тухтай амьдрах, мал аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхлэх, малчны хамтын ажиллагаа, уялдааг сайжруулах, үйлдвэрлэлийн үр ашгийг дээшлүүлэх, залуу малчдыг дэмжих зорилгоор арилжааны банк малчинд зориулсан нэн хөнгөлөлттэй, хөнгөлөлттэй нөхцөл бүхий зээл олгох зээлийн хүүгийн хөнгөлөлттөд шаардагдах хөрөнгийг жил бүрийн улсын төсөвт тусгах зэрэг асуудлуудыг тусгалаа.

2.1.22. ХОТ, ТОСГОНЫ ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.05.01-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.10.01
---------------------------------	---	---------------------------------------

Монгол Улсын Үндсэн хуульд 2019 онд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх улсын болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хотын, түүнчлэн тосгоны өөрийн удирдлага, зохион байгуулалтын эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтоох, хот, тосгонд засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын зарим чиг үүргийг шилжүүлэх асуудлыг Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал шийдвэрлэхээр заасан.

Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль найман бүлэг, 54 зүйлтэй бөгөөд тус хуульд Улсын болон бүсийн эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд гүйцэтгэх үүрэг, ач холбогдол, газар зүйн байршил, өөрийн болон засаг захиргааны чиг үүргийн онцлогийг нь харгалзан хотыг нийслэл Улаанбаатар хот, улсын зэрэглэлтэй хот, орон нутгийн зэрэглэлтэй хот гэж ангилахаар тусгасан. 100000-аас доошгүй оршин суугчтай, эсхүл оршин суугчтай байхаар төлөвлөсөн, тэдгээрийн дийлэнх хувь нь үйлдвэр, үйлчилгээний салбарт ажилладаг, хот бүрдүүлэгч дэд бүтэцтэй, улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд онцгой ач холбогдол бүхий хот нь улсын зэрэглэлтэй байх ба 30000-аас доошгүй оршин суугчтай, эсхүл оршин суугчтай байхаар төлөвлөсөн хот нь орон нутгийн зэрэглэлтэй байна.

Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулиар хот, тосгоны өөрийн удирдлагыг хот, тосгоны Зөвлөл, Захирагч хэрэгжүүлэх бөгөөд тэдгээрийг оршин суугчдаас сонгоно. Ингэснээр оршин суугчид хот, тосгоныхоо үйл хэрэгт шууд сонгож байгуулсан төлөөллийн байгууллага болон төлөөлөгчөөр дамжуулан оролцох боломжтой болно.

Хотын зохион байгуулалтын нэгж нь хотын хороолол байх бөгөөд улсын зэрэглэлтэй хотын хорооллыг 10000-аас доошгүй оршин суугчтайгаар, орон нутгийн зэрэглэлтэй хотын хорооллыг 8000-аас доошгүй оршин суугчтайгаар байгуулна.

Хот, тосгонд засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын зарим чиг үүргийг шилжүүлснээр хот, тосгон нь засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн нэгэн адил төрийн үйлчилгээ болон нийтийн аж ахуйн иж бүрэн үйлчилгээг иргэдэд үзүүлэх боломж бүрдэж, иргэдэд төрийн үйлчилгээг ойртуулан тэгш, хүртээмжтэй хүргэх боломжтой болж байна.

Хуульд хот, тосгоны чиг үүрэг, хот, тосгоны Зөвлөл болон захирагчийн эрх, үүргээс гадна хот, тосгоны удирдлага нь хот, тосгоны чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийг ашиглах, инновац, их өгөгдөл, хиймэл оюун ухаан, юмсын интернэт зэрэг дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлэх, шийдвэр гаргахаас өмнө тухайн шийдвэрийг цахим орчинд урьдчилан загварчилж, үр дүнг тооцоолох, дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэхэд зохицуулалтын сэндбокс орчинд туршиж, оршин суугчийн саналыг авахаар тусгасан.

Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийг шинэчлэн баталснаар хотын зэрэглэл тодорхой болж, хот, тосгоны өөрийн удирдлагын тогтолцоо бүрдсэн. Түүнчлэн, хот, тосгоны эдийн засгийн үндэс нь улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар бий болсон хөрөнгө, орон нутгийн өмч, татварын болон татварын бус орлого, дэд бүтцийн сангийн болон бусад сангийн хөрөнгөөс бүрдэж, хот нь эдийн засгийн хувьд бие даан хөгжих нөхцөлийг хангасанаараа ач холбогдолтой.

2.1.23. ШИНЭ ЗУУНМОД ХОТЫН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.05.01-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.10.01
--	--	--

Монгол Улсын Үндсэн хуулиар баталгаажсан иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангах нийгэм болон хууль зүйн баталгааг бүрдүүлэх, бүс нутгийн тэнцвэртэй хөгжлийг хангах, Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогод тусгагдсан Улаанбаатар хотын төвлөрлийг сааруулах, орон зайн оновчтой төлөвлөлт бүхий дагуул хот байгуулах зорилтын хүрээнд Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлыг тогтоож, хотын бүтээн байгуулалт, тогтвортой хөгжлийг дэмжих бодлогыг тодорхойлох зорилго бүхий Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хууль зургаан бүлэг, 29 зүйлтэй.

-Шинэ Зуунмод хот нь хуулиар тусгайлан тогтоосон чиг үүрэг, удирдлага, зохион байгуулалт, эдийн засагтай, нийслэл хотын тусгай чиг үүргийг гүйцэтгэхэд стратегийн ач холбогдол бүхий Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын дагуул хот байх бөгөөд Хөшигийн хөндий дэх олон улсын нисэх онгоцны буудлыг түшиглэн Төв аймгийн Сэргэлэн, Алтанбулаг сумын нутаг дэвсгэрт байрлах ба хотын эдэлбэр газрын хэмжээг Монгол Улсын Их Хурал тогтоохоор хуульчлав.

Шинэ Зуунмод хотын удирдлага, зохион байгуулалтын хүрээнд дараах зохицуулалтыг тусгав. Үүнд:

-Шинэ Зуунмод хотын удирдлагын тогтолцоо нь хотын Зөвлөл, хотын Захирагч, хотын ерөнхий архитектороос бүрдэх ба сонгуулийн журмаар байгуулагддаг байх зарим баримтална;

-Шинэ Зуунмод хотын нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн бодлого тодорхойлох, хотын чиг үүрэгт хамаарах асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэх үүргийг Шинэ Зуунмод хотын Зөвлөл хэрэгжүүлэх ба хотын өдөр тутмын үйл ажиллагааг удирдан чиглүүлж зохион байгуулах үүргийг хотын Захирагч, хот байгуулалт, газар зохион байгуулалт, төлөвлөлт, хөгжүүлэлтийн чиг үүргийг хотын ерөнхий архитектор хэрэгжүүлнэ;

-Шинэ Зуунмод хотын удирдлага нь Засгийн газар, төрийн захиргааны төв байгууллага, засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн бусад нэгжтэй нийслэлийн Засаг даргаар дамжуулж харилцах ба хотыг хөгжүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлж болох бөгөөд энэ харилцааг холбогдох хуулиар зохицуулна;

-Шинэ Зуунмод хот нь хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөтэй байх ба нийслэл хотын болон Төв аймгийн хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдсан байх бөгөөд хотын газар зохион байгуулалт нь хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө болон хотыг хөгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд үндэслэнэ;

-Шинэ Зуунмод хотын газар хөгжүүлэлт, менежмент, хэрэгжих бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэгчийг сонгон шалгаруулах, хөрөнгө оруулах, төслийн хэрэгжилтэд хяналт тавих чиг үүргийг нийслэл, Төв аймгийн өмчийн оролцоотой Шинэ Зуунмод хотын хөгжлийн корпораци хэрэгжүүлэх ба түүнийг байгуулах асуудлыг нийслэлийн Засаг даргын саналыг үндэслэн Засгийн газар шийдвэрлэнэ.

Шинэ Зуунмод хотын эдийн засгийн чадавхийг бэхжүүлэх, бие даан хөгжих, баталгаагаар хангахад төр, нийслэл, орон нутаг энэ хуульд заасны дагуу тодорхой дэмжлэг үзүүлэх үүрэг хүлээнэ. Жишээлбэл:

-Мөн Шинэ Зуунмод хот нь төсөвтэй байх, тухайн хот дахь татварын орлогын 80 хувийг Шинэ Зуунмод хотод, 20 хувийг Төв аймгийн төсөвт хуваарилах зарчим баримтлах, хотын бүтээн байгуулалтад зориулсан “Дэд бүтцийн сан”-тай байх, тус санд хотын төсвийн татварын орлогын 10 хувь, бүтээн байгуулалтад зарцуулсан хөрөнгө оруулалтын ашгийн 2.0 хувь, Шинэ Зуунмод хотын хөгжлийн корпорацийн ногдол ашгийн 20 хувь, Чөлөөт бүсийн аж ахуйн үйл ажиллагааны орлогын 10 хувийг төвлөрүүлж нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийн бүтээн байгуулалтын ажилд зарцуулна;

-Төрөөс хотын бүтээн байгуулалтад татварын болон татварын бус дэмжлэг үзүүлэх, улсын төсөвт инженерийн болон нийгмийн дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалт, төрийн байгууллагуудыг үе шаттай нүүлгэн шилжүүлэх төлөвлөгөөг баталж, шаардлагатай хөрөнгийн эх үүсвэрийг төсөвт тусгах, Засгийн газрын болон төрийн захиргааны төв байгууллагын зарим чиг үүргийг Шинэ Зуунмодын хотын удирдлагад шилжүүлж болох;

-Нийслэл хот нь Шинэ Зуунмод хотын бүтээн байгуулалтад зориулж холбогдох хууль, журмын дагуу үнэт цаас гаргаж болох;

-Нийслэл болон Төв аймаг хотын эрчим хүч, дулаан, ус хангамж, ариутгах татуурга, харилцаа холбоо, инженерийн бэлтгэл арга хэмжээ, хог хаягдалтай холбоотой зөвшөөрөл, үйлчилгээг саадгүй үзүүлэх, орон нутгийн татвар, төлбөр, хураамжаас хөнгөлөх, чөлөөлөх, өөрийн мэдлийн өмчийг дагуул хотод хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр ашиглуулах асуудлыг шийдвэрлэх, төрийн үйлчилгээг шуурхай, нэг цонхоор үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх, төрийн хяналт, шалгалтыг давхардуулахгүй байх;

-Шинэ Зуунмод хотод хэрэгжүүлэх бүтээн байгуулалтын төсөл, арга хэмжээ нь Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд заасан зарим шалгуур хангасан тохиолдолд тогтворжуулалтын гэрчилгээг олгох, хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаанд гаалийн, татварын болон татварын бус тусгай зохицуулалт үйлчлэх;

-Шинэ Зуунмод хот дахь төрийн үйлчилгээ нь худалдаа, татвар, бизнес, хөрөнгө оруулалтыг хөнгөвчлөх бүртгэл, зөвшөөрлийн цахим нэг цонхны үйлчилгээнд суурилах;

Мөн Шинэ Зуунмод хотын Эдийн засгийн чөлөөт бүсэд тусгай дэглэм бүхий газар нутгийн хил зааг дотор олон улсын банк, санхүүгийн үйл ажиллагаа эрхлэх мэргэжлийн оролцогч байгууллагуудаас бүрдсэн олон улсын санхүүгийн төв байгуулах бөгөөд түүний удирдлага, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны хүрээ, хязгаар, эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтоохоор тусгалаа.

Хууль батлагдсанаар хүлээгдэж буй үр дүн:

- Нийслэл хотын төвлөрлийг задалж, бүс нутгийн тэнцвэртэй хөгжлийг хангана;

- Орон зайн оновчтой төлөвлөлт бүхий суурьшлын зөв тогтолцоотой хотыг хөгжүүлж, бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааны журам, зохицуулалт тодорхой болно;

- Дагуул хотын бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтыг татварын болон татварын бус дэмжлэг үзүүлэх боломж бүрдэнэ;

- Нийслэл хотын түгжрэл, агаар, хөрсний бохирдол, орон сууцны хангамж, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх асуудлыг шийдвэрлэхэд эерэг нөлөө үзүүлнэ;

- Тээвэр ложистикийн нэгдсэн төвийг байгуулж, хөгжүүлснээр орон нутгийн болон бүсийн цаашлаад олон улсын логиستيкийг сайжруулна;

- Нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийн төвлөрсөн хангамж бий болж, үйлдвэрлэл, худалдаа, үйлчилгээг кластераар хөгжүүлж улс, нийслэл, төв аймаг цаашлаад бүс нутгийн нийгэм, эдийн засгийг дэмжиж, өрхийн орлогыг нэмэгдүүлнэ;

- Шинээр ажлын байр бий болж, дотоодын нийт бүтээгдэхүүн болон гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалт нэмэгдэнэ;

- Орон сууцжуулах төсөл хэрэгжүүлж орон сууцны хангамж нэмэгдэж, нийслэлээс иргэд шилжин суурьших, төрийн байгууллага, их дээд сургууль, коллеж, шинжлэх ухааны байгууллагуудыг нүүлгэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ;

- Иргэдийн аятай таатай амьдрах орчин бий болж, амьдралын чанар сайжирна;

- Шинэ Зуунмод хот дүрэмтэй болж хууль тогтоомжоор зохицуулагдаагүй хотын амьдрал, үйл ажиллагаатай холбоотой асуудлаа оршин суугчид, иргэдийн оролцоотойгоор шийдвэрлэнэ;

- Бусад улсуудын хотуудын жишгээр Шинэ Зуунмод хотын оршин суугчид хотын удирдлагаа сонгодог болно.

Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлд албан ёсоор нийтлэгдсэнээс хойш 10 хоногийн дараа хүчин төгөлдөр болно.

2.2. Нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль

2.2.1. ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.04.12	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Их Хурлын гишүүдээс 2024.04.02-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.05.03
---------------------------------	---	---------------------------------------

Монгол Улсын Засгийн газраас 2023 оны зургадугаар сарын 23-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн төслийн 16 дугаар зүйлийн 16.1.1-д “хөрөнгө оруулагчид газрыг 15-60 хүртэл жилээр гэрээний үндсэн дээр ашиглуулах, уг хугацааг гэрээний анхны нөхцөлөөр нэг удаа 40 хүртэл жилээр сунгах хөрөнгө оруулалтын татварын бус урамшууллыг үзүүлж болох”-оор тусгажээ.

Уг хуулийн төсөлтэй холбогдуулан иргэд, олон нийтийн зүгээс Улсын Их Хурлын албан ёсны цахим системээр дамжуулан саналаа илэрхийлсэн бөгөөд уг цахим системд 2024 оны нэгдүгээр сарын 22-ны өдөр иргэн Н.Номун-Эрдэнийн “Газрыг гадаадын иргэн 100 жилээр ашиглах, эзэмшихийг цуцлах” сэдэвтэй, “Хуулийн төсөл санаачлах талаар санал гаргах” ангиллаар нийтлүүлсэн хүсэлт 100167 иргэний дэмжлэг авсан юм.

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 391 дүгээр зүйлийн 391.2.3-т “хуулийн төслийн талаарх саналыг 100 000 ба түүнээс дээш тооны иргэн дэмжсэн бол” Улсын Их Хурал уг саналыг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн дагуу хэлэлцэхээр заасан байдаг.

Энэ хуулиар Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.2 дахь хэсгийн “Газрын тухай,” гэснийг хасаж, мөн хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1.1 дэх заалтыг хүчингүй болголоо. Ингэснээр Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд заасан хөрөнгө оруулагчид үзүүлэх татварын бус хөрөнгө оруулалтын дэмжлэгийн нэг болох газрыг 60 хүртэл жилээр гэрээний үндсэн дээр эзэмшүүлэх, ашиглуулах, уг хугацааг гэрээний анхны нөхцөлөөр нэг удаа 40 хүртэл жилээр сунгах зохицуулалт хүчингүй боллоо.

2.2.2. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.05.16	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.12.22-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	--	---

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-д Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Сангийн яам, Санхүүгийн зохицуулах хороо хариуцан боловсруулахаар туссан.

Хөрөнгийн зах зээл дэх олон улсын болон дотоод орчны хурдацтай өөрчлөлтийн улмаас шинээр хөгжиж буй санхүүгийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг нэвтрүүлэх, хэрэглэхтэй холбогдсон харилцааг нэн даруй зохицуулж, зөв зохистой хууль, эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, мөн төрийн бодлогын шинэчлэлийг цаг алдалгүй авч хэрэгжүүлэх зайлшгүй шаардлага бий болсон.

Мөн үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн компанийн бонд гаргахтай холбоотой зохицуулалтыг сайжруулах, нийтэд санал болгон гаргах үйл ажиллагааг зардал, шат дамжлага багатай болгох, үнэт цаасны арижааны дараах төлбөр тооцоог зохицуулж буй хууль, журмын зохицуулалтыг олон улсын зарчимтай нийцүүлэх шаардлагатай байгаа болон хувьцаат компаниудын засаглал, мэдээллийн ил тод байдлын хэрэгжилт сул байгаа зэрэг нь цаашид зах зээлийг тэлэх, хөрөнгө оруулалтын урсгалыг нэмэгдүүлэхэд зарим хүндрэлүүдийг үүсгэж, хуулийн төслийг боловсруулах шаардлагыг үүсгэсэн.

Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуульд дотоодын аж ахуй нэгжээс нийтэд санал болгон үнэт цаас гаргах ажиллагаа хялбар, шуурхай болж, зохицуулагч болон арилжаа эрхлэх байгууллагын бүртгэлийн хоорондын уялдаа холбоо сайжран олон улсын жишигт нийцэх,

санхүүгийн технологид суурилсан шинэ бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ нэмэгдэх, үнэт цаас гаргагч, андеррайтерийн компаниудын үүрэг оролцоо өсөх, үнэт цаасны арилжаа, төлбөр тооцоо, төвлөрсөн болон тухайлсан бүртгэлтэй холбоотой зохицуулалт боловсронгуй болох, хамтын ХОС-уудын оролцоо сайжирч, мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчдын бааз суурь нэмэгдэх боломж бүрдэх, жижиг хувьцаа эзэмшигчдийн эрх ашгийг хамгаалах зэрэг олон зэрэг нөлөө хөрөнгийн зах зээлд бий болох суурь нөхцлийг бүрдүүлэх заалтуудыг тусгагдсан.

Мөн хөрөнгийн зах зээл дээр томоохон аж ахуйн нэгжүүд нээлттэй компани болох, олон улсын чанартай сайн бүтээгдэхүүнд хөрөнгө оруулах боломж нэмэгдэж, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагч нарын оролцоог нэмэгдүүлж, хөрөнгийн зах зээлийн нийт эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөөг нэмэгдүүлэх заалтууд туссан.

Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хэрэгжиж эхэлснээр эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн хувьд дараах эерэг үр дүн гарахаар байна. Үүнд:

1. Хөрөнгийн зах зээлд оролцох үйл явцыг хялбаршуулж, урт хугацаат хөрөнгө оруулалт нэмэгдэх, улмаар хувийн хэвшлийн компаниуд хөрөнгийн зах зээлээр дамжуулан санхүүжилт татах үйл явц хялбар болно.

2. Үнэт цаасны зах зээлийн дэд бүтцийг олон улсын зарчим, стандартын дагуу хөтлөн явуулах нөхцөл бүрдэнэ.

3. Хөрөнгийн зах зээлийг тэлэх замаар эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийг нэмэгдүүлэн хадгалж, улмаар татварын орлого нэмэгдэнэ.

4. Олон улсын хөрөнгийн зах зээл дээрх шинэ бүтээгдэхүүн, технологи, үйлчилгээг Монгол Улсын хөрөнгийн зах зээлд нэвтрүүлэх эрх зүйн орчин бүрдэж, компаниудын үр ашиг нэмэгдэнэ.

5. Хөрөнгийн зах зээлд дотоодын кастодианаар дамжин оролцох олон улсын хөрөнгө оруулагчдын хөрөнгийг хамгаалах олон улсын жишигт нийцсэн хууль эрх зүйн орчин бий болж, улмаар үүнтэй холбоотой дотоодын хөрөнгийн зах зээлд үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллагуудын эрх, үүрэг тодорхой болон гаднын хөрөнгө оруулалт нэмэгдэнэ.

6. Дотоодын болон гадаадын хөрөнгө оруулагчдын хөрөнгө оруулах сонирхол нэмэгдэж, улмаар санхүүгийн зах зээл дээрх мөнгөн урсгал нэмэгдэнэ.

7. Хууль хоорондын уялдаа холбоо сайжирч, хуулийн давхардал хийдэл арилан Монгол Улсын хөрөнгийн зах зээлийн эрх зүйн орчин боловсронгуй болно.

2.2.3. ГААЛИЙН ТАРИФ, ГААЛИЙН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ, “ЗАСГИЙН ГАЗАРТ ЧИГЛЭЛ ӨГӨХ ТУХАЙ”
УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.05.29	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Их Хурлын гишүүдээс 2024.04.10-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.07.11
-------------------------------------	---	---

Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон 2005 онд Улсын Их Хурлаас баталсан “Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай” хууль хоорондын нийцлийг хангах, давхардал, зөрчлийг арилгах үүднээс Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 44 дүгээр зүйлийн 44.4.23 дахь заалт, Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 38 дугаар зүйлд заасны дагуу эрх зүйн дүгнэлт гаргуулсан.

Монгол Улсын Засгийн газарт Улсын Их Хрлаас 2005 оны гуравдугаар сарын 18-ны өдөр баталсан “Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай” хуулийг хүчингүй болгох тухай хуулийн төслийг боловсруулж Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх, Монгол Улс 1996 онд нэгдэн орсон, Дэлхийн худалдааны байгууллагын “Тариф, худалдааны тухай” 1994 оны ерөнхий хэлэлцээрийн 1А хавсралтын “Бараа худалдааны тухай” олон талт хэлэлцээрүүдийн “Сүлжмэл, нэхмэл эдлэл болон оёмол бүтээгдэхүүний тухай” хэлэлцээрийн 2 дугаар зүйлийн 8 дахь хэсгийн /с/-д заасантай нийцүүлэн Улсын Их Хурлаас 2008 онд баталсан “Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулж Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх чиглэл өгсөн Улсын Их Хурлын тогтоолыг баталсан болно.

Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль батлагдсанаар оёмол бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн зориулалтаар импортолж байгаа түүхий эд, үндсэн ба туслах материал гаалийн албан татвараас чөлөөлөгдөх юм.

2.2.4. ЦЭРГИЙН АЛБА ХААГЧИЙН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.04.17-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.07.11
--	--	--

Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын хилийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Цагдаагийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулиудад дараах зохицуулалтыг тусгалаа. Үүнд:

1. Алслагдсанд тооцогдсон цэргийн анги, салбарт тав ба түүнээс дээш жилийн хугацаагаар алба хааж байгаа офицер, ахлагч, цэргийн гэрээт алба хаагчид таван жил тутамд 30 сарын үндсэн цалинтай тэнцэх хэмжээний мөнгөн урамшууллыг олгох бөгөөд мөнгөн урамшуулал олгох журмыг Засгийн газар батлахаар;

2. Цэргийн алба хаагчид хууль тогтоомжид заасан ажил эрхлэлт, хөдөлмөрийн харилцаанд аливаа дарамт, шахалт үзүүлэх, ялгаварлан гадуурхахыг хориглохоор;

3. Дотоод, гадаадын цэргийн болон цагдаагийн сургуульд суралцаж байгаа сонсогч, суралцагчид цалин хөлс олгох журмыг батлан хамгаалах, хил хамгаалалтын, онцгой байдлын, дотоод хэргийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн тус тус батлахаар;

4. Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль батлагдахаас өмнө Монгол Улсын хилийн тухай хуульд заасан хувь хэмжээгээр мөнгөн урамшуулал авсан цэргийн алба хаагчид дээрх хуулийн дагуу мөнгөн урамшууллыг үргэлжлүүлэн олгохдоо тухайн алба хаагчийн хамгийн сүүлд мөнгөн урамшуулал авсан хугацааг харгалзан тооцож олгох зэрэг болно.

Хууль батлагдсанаар цэргийн алба хаагчдын нийгэм, эдийн засгийн баталгаа хангагдах, аливаа дарамт, шахалт, ялгаварлан гадуурхалтаас ангид байх, дотоод, гадаадын цэргийн болон цагдаагийн сургуульд суралцаж байгаа сонсогч, суралцагчид цалин хөлс, нэмэгдэл олгох зохицуулалт тодорхой болсноор алба хаагчдын албандаа итгэх итгэл, хандах хандлага сайжран, тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөл, боломж бүрдэнэ.

2.2.5. ЦЭРГИЙН АЛБА ХААГЧИЙН ТЭТГЭВЭР, ТЭТГЭМЖИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс 2024.04.15-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.07.11
--	--	--

Цэргийн алба хаагчийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуулиар цэргийн алба хаагчийн хөдөлмөрийн чадвар алдсаны тэтгэвэр авах эрх, тэжээгчээ алдсаны тэтгэврийн хэмжээ, цэргийн алба хаагч нас барах, тэтгэвэрт гарах, орон тоо, зохион байгуулалтын өөрчлөлт, биеийн эрүүл мэндээр чөлөөлөгдсөн тохиолдолд цэргийн алба хаагчид олгох нэг удаагийн тэтгэмжтэй холбогдсон харилцааг зохицуулж байна.

Цэргийн алба хаагч хуульд заасан чиг үүргээ гүйцэтгэж яваад гэмт халдлагад өртөх, гэмт хэргийг таслан зогсоох, онц байдлын үед нас барсан бол гэр бүлийн гишүүнд олгох тэжээгчээ алдсаны тэтгэврийг хүүхэд, хөдөлмөрийн чадваргүй хүний тооноос үл хамааран түүний авч байсан сарын дундаж цалин хөлснөөс 100 хувиар тооцож олгох зохицуулалтыг хуульд нэмж тусгалаа.

Дээрх шалтгаанаар албан үүргээ гүйцэтгэж яваад цэргийн алба хаагч нас барсан бол түүний гэр бүлд 80 метр квадратаас доошгүй талбай бүхий орон сууцыг нэг удаа олгох бөгөөд орон сууцны үнийн дүнгийн хэмжээ нь хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 500 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцүү байхаар хуульчилсан.

Албан үүргээ гүйцэтгэж байгаад харамсалтайгаар амь насаа алдсан цэргийн алба хаагчийн гэр бүл, түүний үр хүүхдэд олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийг нэмэгдүүлснээр тэдний нийгмийн баталгаа сайжирна гэж үзлээ.

2.2.6. АХМАД НАСТНЫ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Их Хурлын гишүүдээс 2024.11.29-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2025.01.01
--	---	--

Дэлхийн хэмжээнд 2022 онд 65 ба түүнээс дээш насны 771 сая хүн байгаа нь 1980 оныхоос гурав дахин их байна. Монгол Улс 2022 онд 364.6 мянган ахмад настантай болсон бөгөөд энэ нь нийт хүн амын 10.1 хувь эзэлж байна. Үндэсний Статистикийн Хорооноос гаргасан судалгаанд хөдөлмөрийн насны нэг хүнд

ноогдох ахмад настны тооны харьцаа 2010 онд 10 ажилтан тутамд нэг ахмад настан байсан бол 2040 он гэхэд дөрвөн ажилтан тутам нэг ахмад настан болох магадлалтай гэсэн байна.

Хүн ам зүйн өөрчлөлт, ахмад настуудын тоо өсөж байгаатай уялдуулан ахмад настанд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэндийн тогтолцоонд өөрчлөлт хийх, ахмад настны хөдөлмөр эрхлэлт, урт хугацааны тусламж үйлчилгээ, хүн төвтэй нэгдсэн тусламж үйлчилгээг сайжруулах шаардлага тулгарч байгаатай холбоотойгоор Ахмад настны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар дараах асуудлах зохицуулсан. Үүнд:

• Эрүүл мэндийг дэмжиж, идэвхтэй насжилтад бэлтгэх ахмад настанд үзүүлэх урт хугацааны цогц тусламж үйлчилгээний талаар

Эмч, эмнэлгийн мэргэжилтэн, нийгмийн ажилтан ахмад настны бие бялдар, танин мэдэхүй, сэтгэлзүй, үйл ажиллагааны чадвар, нийгмийн тулгамдсан асуудлыг тодорхойлж, хэрэгцээ болон эрсдэлийн зэргийг үнэлдэг болно. Уг үнэлгээнд ахмад настан сайн дурын үндсэн дээр оролцох бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд үнэлгээг цахим хэлбэрээр хийлгэнэ. Тухайн үнэлгээнд суурилан ахмад настны хам шинж, асран хамгаалал, нийгмийн халамжийн тусламж, үйлчилгээний тулгамдсан асуудлыг эрэмбэлэн хэрэгцээг тогтоож, төлөвлөгөөний дагуу ахмад настанд цогц үйлчилгээ үзүүлнэ.

• Ахмад настны асаргааны олон төрлийн үйлчилгээг бий болгон хөгжүүлэх талаар

Ахмад настны асруулах эрэлт хэрэгцээ, нөхцөл байдалд үндэслэн ахмад настныг төрөлжсөн асрамжийн, гэрээр, асралт гэр бүлээр, өдрөөр, түр, урт хугацаагаар, байнга асрах буюу ахмад настны асаргааны хувилбарт үйлчилгээг төрийн байгууллага иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллагаар дамжуулан, эсхүл хамтран төлбөртэй, төлбөрийн хөнгөлөлттэй, төлбөргүй нөхцөлөөр үзүүлнэ. Түүнчлэн аймаг, дүүргийн нийгмийн халамжийн үйлчилгээний байгууллага, сум, хорооны нийгмийн ажилтан, сум, тосгон, өрхийн эмч, эмнэлгийн мэргэжилтэн байнгын асаргаа шаардлагатай ахмад настныг асарч байгаа иргэний эрүүл мэнд, ачааллыг үнэлэн ахмад настныг ахмад настны асаргааны хувилбарт үйлчилгээнд хамруулах, эсхүл гэр бүлийн бусад гишүүний асрамжид шилжүүлэх талаар санал гаргах талаар хуульчилсан.

• Ахмад настны хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих талаар

Ахмад настны хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих зорилгоор ахмад настан өөрөө нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөх шаардлагагүй гэж үзвэл тухайн ахмад настныг ажиллуулж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллага нь тэтгэврийн даатгалын шимтгэл 8.5 хувийг төлөхгүй байх, 50 ба түүнээс дээш ажиллагсадтай аж ахуйн нэгж, байгууллагын 2.0 хувиас доошгүй ахмад настныг ажиллуулах, мод, хүнсний ногоо тарих зэрэг байгаль орчны болон хүнс үйлдвэрлэл, хөдөө аж ахуйн салбарт ахмад настныг ажиллахыг дэмжиж хөнгөлөлттэй зээл олгох, цалин

хөлсийг зах зээлийн ханшаар ажилласан хугацаанд тооцон цагаар, өдрөөр гэх мэт уян хатан хэлбэрээр олгох, ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих арга хэмжээг нэмэгдүүлэхтэй холбоотой зохицуулалтыг тусгасан.

Түүнчлэн аж ахуйн нэгж, байгууллага нь Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хуулийн 5.1-д заасан насанд хүрсэн ахмад настныг 65 насанд хүрээгүй бөгөөд өөрөө хүсэлт гаргаагүй байхад тэтгэвэрт гарахыг шаардах, энэ үндэслэлээр хөдөлмөр эрхлэлтийн гэрээ цуцлахыг хориглосон зохицуулалтыг хуульд нэмсэн.

• Ахмад настны эсрэг үйлдэгдэж буй эдийн засгийн хүчирхийллийг бууруулах талаар

Ахмад настны эсрэг үйлдсэн хүчирхийлэл гэдэгт түүний тэтгэвэр, тэтгэмж, Иргэний хуулийн 84 дүгээр зүйлд заасан хөрөнгийн эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах эрхэд халдах үйлдлийг хамруулж, Эрүүгийн болон Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэх зохицуулалтыг тусгасан.

• Ахмад настны хөгжил, нийгмийн оролцоог нэмэгдүүлэх талаар

Ахмад настныг нийгмийн харилцаанд идэвхтэй оролцуулах, соёл, урлаг, спорт, орчин үеийн техник хэрэгсэл ашиглах, сурч хөгжихөд чиглэсэн үйл ажиллагааг дэмжиж, зохион байгуулна. Тухайлбал ахмад настнаа хүндлэх, ёс заншил, уламжлалаа өвлүүлэх, мэдлэг, туршлагыг нь залуу үед хүргэх зэрэг арга хэмжээг ахмадын өдрийн хүрээнд бүх шатны Засаг дарга, аж ахуйн нэгж, төрийн болон төрийн бус байгууллагууд аравдугаар сарын 01-07-ны өдрүүдэд зохион байгуулдаг байхаар хуульчилсан.

Түүнчлэн ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хөгжлийг дэмжихэд чиглэсэн үйлчилгээ үзүүлэх зорилгоор нутгийн захиргааны байгууллага, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага аймаг, дүүрэг, сум, тосгон, хороонд “Ахмадын өргөө” болон сэргээн засах, идэвхтэй насжилтыг дэмжих чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулах төвийг байгуулан ажиллуулж болох зохицуулалт тусгагдсан.

• Ахмад настны хөгжил, оролцоог нэмэгдүүлэх үйлчилгээ, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих санхүүжилтийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, тодорхой болгох талаар

“Ахмадын өргөө” болон сэргээн засах, идэвхтэй насжилтыг дэмжих чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулах төвийг төрийн болон орон нутгийн өмчит барилга, байгууламжид байрлан үйл ажиллагаагаа явуулж байгаа бол барилга байгууламж, хөдлөх хөрөнгийн ашиглалт, засварын зардлыг орон нутгийн төсвөөс гэрээний үндсэн дээр санхүүжүүлэхээр болсон.

Түүнчлэн ахмад настны нийтийн тээврээр зорчсон төлбөрийг харьяа аймаг, нийслэлийн төсвөөс бус харин нийтийн тээврийн үйлчилгээ үзүүлсэн аймаг, нийслэлийн төсвөөс санхүүжүүлэхээр болсон.

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сан, нийгмийн халамжийн сангаас ахмад настанд зориулан зарцуулах хөрөнгө нь тухайн жилийн нийт хөрөнгийн 10-аас доошгүй хувь байх зохицуулалт тусгагдсан.

• **Ахмад настанд үйлчлэх сувиллын газруудын тоо, хамрах хүрээг нэмэгдүүлэх талаар**

Эмчилгээ, сувилгаа зайлшгүй шаардлагатай ахмад настан зөвхөн “дотоодын рашаан сувилал”-д л амарч сувилуулах тохиолдолд зардал, төлбөрийн зохих хувийг нөхөн олгодог байсан бол “дотоодын сувилал” болгон өөрчилснөөр амарч сувилуулах газрын тоог нэмэгдүүлж, хамрах хүрээг өргөжүүлсэн.

• **Ахмад настанд протез, ортопед хийлгэх давтамжийг таван жил байсныг гурван жил болгон басгасан талаар**

Хөл, гар, шүдний протез, сонсох, харах эрхтний ортопедийн хэрэгсэл, тэргэнцэр, нэн шаардлагатай тусгай хэрэгсэл худалдан авсан зардлын үнийн хөнгөлөлтийг таван жилд нэг удаа олгодог байсныг гурван жилд нэг олгодог болгон өөрчилсөн бөгөөд нийгмийн халамжийн, эсхүл эрүүл мэнд даатгалын сангаас олгоно гэснийг зөвхөн нийгмийн халамжийн сангаас олгохоор өөрчлөлт оруулсан.

• **Ахмадын сангийн талаар**

Аж ахуйн нэгж, байгууллага нь “Ахмадын сан”-гийн үйл ажиллагааны тайлан, мөнгөн хөрөнгийн зарцуулалтын талаар жил бүрийн хоёрдугаар сарын 01-ний өдрийн дотор байгууллагын нийт ажилтны хуралд танилцуулж, хэлэлцүүлдэг байх зохицуулалтыг тусгасан.

Компанийн дүрэмд “Ахмадын сан” байгуулах, мөнгөн хөрөнгийн хэмжээг тогтоох зохицуулалтыг заавал тусгахыг хуульчилсан.

• **Ахмад настанд үйлчилгээ үзүүлэх байгууллагуудыг дэмжих талаар.**

Ахмад настанд үзүүлэх зарим үйлчилгээг иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллагаар гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлэх бөгөөд тухайн этгээдэд төрөөс тодорхой хэмжээнд дэмжлэг үзүүлэх зохицуулалтууд тусгагдсан.

• **Насны хишгийн талаар**

Ахмад настанд олгох насны хишгийг хэмжээг Засгийн газар инфляцтай уялдуулж тогтоож байхаар хуульчилсан.

• **Ахмадын байгууллагын талаар**

Ахмадын байгууллагын статус тодорхой болгож, түүнд гэрээний үндсэн дээр зохих санхүүжилт олгох зохицуулалт тусгагдсан. Түүнчлэн хуульд аж ахуйн

нэгж, төрийн болон төрийн бус байгууллага 50 ба түүнээс дээш ахмад настантай бол ахмадуудтай харилцах үндсэн чиг үүрэгт зөвлөх болон туслах үүрэгтэйгээр ахмад настныг төлөөлсөн нэг хүнийг гэрээгээр ажиллуулж болохоор тусгагдсан.

Ахмад настны тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хууль батлагдсанаар ахмад настанд төрөөс үзүүлэх дэмжлэг нэмэгдэж, үйлчилгээнд хамрагдах хүний тоо өсөх бөгөөд үүнд 40.0 гаруй тэрбум төгрөгийн нэмэлт хөрөнгө шаардагдана.

Энэ хуулийн хүрээнд шаардагдах хөрөнгийн 80 гаруй хувь нь ахмад настны хөгжил, эрүүл мэнд, түүнчлэн урьдчилан сэргийлэх, сэргээн засах зэрэг ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн оролцоог дэмжихэд чиглэсэн үйлчилгээг иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллагаар гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлэх болон хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйл ажиллагаанд зарцуулагдана.

Ингэснээр ажлын байр нэмэгдэж, ахмад настанд үзүүлэх үйлчилгээ чанаржихад эерэг нөлөө үзүүлнэ.

Түүнчлэн ахмад настанд үзүүлэх үйлчилгээний хүртээмж, чанар сайжрах, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчдэд үзүүлэх мэргэжлийн чиг хандлага дээшлэх, ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн оролцоо, хөдөлмөр эрхлэлт нэмэгдэх ач холбогдолтой.

2.2.7. ОНЦГОЙ АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Их Хурлын гишүүдээс 2022.03.23-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2027.01.01
---------------------------------	--	---------------------------------------

Энэ хууль батлагдсанаар чихрийн агууламж орсон хийжүүлсэн болон хийжүүлээгүй ус, ундаанд онцгой албан татвар ногдуулахаар боллоо. Чихрийн агууламж орсон хийжүүлсэн болон хийжүүлээгүй ус, ундааны нэг литр тутамд агуулагдах чихрийн агууламжийн таван граммаас дээших хэмжээнд үндэслэн ялгавартайгаар онцгой албан татварыг ногдуулахаар боллоо.

2.2.8. БАНКНЫ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ДАГАЖ МӨРДӨХ ЖУРМЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Их Хурлын гишүүдээс 2024.02.07-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.09.27
--	--	--

Улсын Их Хурлаас 2021 оны нэгдүгээр сарын 29-ний өдөр баталсан Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль, тус хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулиар системд нөлөө бүхий банкуудыг нээлттэй хувьцаат компани хэлбэрээр өөрчлөн байгуулах шаардлагыг тогтоосон.

Дээрх хуулийн зохицуулалтаар нэг хувьцаа эзэмшигчид тавигдах хувь эзэмшлийн дээд хязгаарлалтыг 20 хувь хүртэл бууруулах шаардлагыг тогтоосон хугацаанд буюу 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн дотор хангахгүй тохиолдолд банкны хувьцаа эзэмшигчийн хуульд заасан эрхүүдийг түдгэлзүүлэхээс гадна Банкны тухай хуулийн 36.1 дэх хэсэгт заасан шаардлагыг хангаагүй хэсэгт хамаарах хувьцаа, хувьцаанд хамаарах хэсгийг өөрийн хөрөнгөөс хасаж тооцох болон хууль тогтоомжид заасан бусад албадлагын арга хэмжээг авахаар хуульчилсан бөгөөд албадлагын арга хэмжээг 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөс авч эхлэх үндэслэл үүсэх юм.

Банкны хувь эзэмшлийн төвлөрлийг 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн дотор 20 хувь болгож бууруулах хүрээнд банкууд болон Монголбанкны зүгээс санаачилга гарган ажиллаж байгаа хэдий ч банкны хувь эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулах үйл явц нь гадаад, дотоодын олон хүчин зүйлээс хамаарч ихэнх банкуудын хувьд цаг хугацаандаа биелэх боломж хязгаарлагдмал байна.

Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь нэг зүйлтэй бөгөөд тус хуулийн 5 дугаар зүйлийн "2023" гэснийг "2026" гэж өөрчлөхөөр туссан бөгөөд ийнхүү хугацааг сунгах нь Банкны шинэтгэлийн хөтөлбөр бодитой хэрэгжих боломж бүрдэх, банкны үнэ цэнийг алдагдуулахгүйгээр, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчид, ялангуяа Монгол Улс гишүүнээр нь орсон, гишүүддээ үйлчилдэг олон улсын санхүүгийн байгууллагаас банкуудад хөрөнгө оруулах боломж бүрдэж хуулийн үндсэн зорилго биелэх гол нөхцөлийг бүрдүүлнэ гэж үзсэн байна. Мөн энэхүү үйл ажиллагааг тодорхой үе шаттай хэрэгжүүлэх нь банкуудын хувь эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулж, шинэ хөрөнгө оруулагчаар

дамжуулан банкны зохистой засаглалыг сайжруулах, шат дараалсан хяналтын хэрэгжилтийг хангуулах, хязгаарлалтыг мөрдүүлэх, өөрийн хөрөнгийн бүтэц, чанарыг сайжруулах, эрсдэл даах чадварыг нэмэгдүүлэх, банк дахь олон нийтийн оролцоо хяналтыг бий болгох, улмаар банк, санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хангах ач холбогдолтой байна.

2.2.9. ОЛОН ХҮҮХЭД ТӨРҮҮЛЖ ӨСГӨСӨН ЭХИЙГ УРАМШУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс 2024.05.13-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	--	--

Олон хүүхэд төрүүлж өсгөсөн эхийг урамшуулах тухай хуульд нэмэлт оруулснаар тус хуулийн үйлчлэх хүрээ өргөжиж, байгалийн аюулт үзэгдэл, осол, өвчин, гэмт хэргийн улмаас нас барсан нэг ба түүнээс дээш настай хүүхдийг дөрөв болон түүнээс дээш хүүхэд төрүүлж өсгөсөнд тооцож эхэд “Алдарт эхийн одон” олгож байхаар тусгав. Мөн Алдарт эхийн одонгоор шагнах журмыг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч батлахаар зохицууллаа.

Улсын бүртгэлийн ерөнхий газрын мэдээллийн нэгдсэн сангийн төрөлтийн бүртгэлийн мэдээллээс үзэхэд дөрөв ба таван хүүхэд төрүүлсэн бөгөөд үүнээс нэг ба түүнээс дээш насандаа нас барсан хүүхэд бүртгүүлсэн эхчүүдийн тоо 8463, зургаа ба түүнээс дээш хүүхэд төрүүлсэн бөгөөд үүнээс нэг ба түүнээс дээш насандаа нас барсан хүүхэд бүртгүүлсэн эхчүүдийн тоо 1930 орчим байна.

Хууль батлагдсанаар дээр дурдсан 10 мянга гаруй эхчүүд “Алдарт эхийн одон” авах боломжтой болно.

2.2.10. ТӨРИЙН БЭЛГЭ ТЭМДГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс 2024.05.13-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.06.15
--	--	--

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван хоёрдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлын бэлгэ тэмдэг нь Төрийн сүлд, туг, далбаа, тамга, дуулал мөн.”, мөн зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Төрийн сүлд, туг, далбаа, дуулал нь Монголын ард түмний түүхэн уламжлал, хүсэл тэмүүлэл, эв нэгдэл, шударга ёс, цог хийморийг илэрхийлнэ.”, Гучдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Монгол Улсын Ерөнхийлөгч бол төрийн тэргүүн, Монголын ард түмний эв нэгдлийг илэрхийлэгч мөн.” гэж заасан.

Төрийн бэлгэ тэмдгийн тухай хуулиар Монгол Улсын Төрийн сүлд, туг, далбаа, тамгыг үйлдэх, дүрслэх, дээдлэн хэрэглэх журмыг хуульчлан зохицуулж байгаа бөгөөд уг хуулийн 13 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт төрийн далбааг байнга мандуулах газрыг тодорхойлж, мөн хуулийн 25 дугаар зүйлд иргэд, өрх, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь төрийн бэлгэ тэмдгээ гүнээ дээдлэн хүндэтгэж, бүх ард түмний баяр наадам, ёслол, хүндэтгэлийн арга хэмжээ болон бусад үед Төрийн сүлд, далбаагаа барих байрлуулах, мандуулах буюу Төрийн дууллыг эгшиглүүлж болохоор заасан.

Төрийн бэлгэ тэмдгийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль нь хоёр зүйлтэй бөгөөд 13 дугаар зүйлд заасны дагуу Төрийн далбааг Монгол Улсын Төрийн ордон, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн өргөө, аймаг, сум, нийслэл, дүүргийн Засаг даргын албан ажлын байр, Монгол Улсаас гадаад улс, олон улсын байгууллагад суугаа дипломат болон худалдааны бүрэн эрхт төлөөлөгч, консулын газрын байранд байнга мандуулахаар, мөн зүйлийн 2 дахь хэсэгт Төрийн далбааг түр хугацаагаар мандуулахаар заасан бөгөөд энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаас бусад газарт Төрийн далбаа байнга мандуулах байршлыг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч тогтоож байхаар 13 дугаар зүйлд 5 дахь хэсэг нэмэлтээр оруулав.

Мөн Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, Ерөнхий сайд улс орноо сурталчлах, эх оронч үзлийг төлөвшүүлэх зорилгоор төрийн далбааг иргэн, хуулийн этгээдэд хүндэтгэлтэйгээр гардуулан өгөхөөр тус хуулийн 141 дүгээр зүйлд 2 дахь хэсэг гэж нэмж тусгалаа.

**2.2.11. МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛСАНТАЙ ХОЛБООТОЙГООР ХУУЛЬ ХООРОНДЫН
ДАВХАРДАЛ, ХИЙДЭЛ, ЗӨРЧЛИЙГ АРИЛГАХ ЗОРИЛГООР ЗӨРЧЛИЙН
ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ, ЗӨРЧИЛ ШАЛГАН
ШИЙДВЭРЛЭХ ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ БОЛОН
ХОЛБОГДОХ БУСАД ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ**

**БАТАЛСАН
ОГНОО**

2024.06.05

ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс 2024.05.01-ний
өдөр өргөн мэдүүлсэн.

**ДАГАЖ МӨРДӨХ
ХУГАЦАА**

2024.06.10

2023 оны зургадугаар сарын 16-ны өдрийн хуулиар нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуультай нийцүүлэн хууль хоорондын давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах зорилгоор Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Сонгуулийн автоматжуулсан системийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулиудыг боловсруулж, дараах асуудлыг шийдвэрлэхээр тусгасан. Үүнд:

1. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуультай нийцүүлэн зөрчилд тооцогддоггүй зарим үйлдлүүд буюу нам, эвслийн дарга, нэр дэвшигч оролцсон хуульд зөвшөөрснөөс бусад хэлбэрийн бие даасан нэвтрүүлэг, хөтөлбөр, дуу, ярилцлагыг сонгуулийн сурталчилгаа эхэлснээс хойш санал авах өдрийг дуустал хугацааны дотор нэвтрүүлсэн, хүүхдэд зориулсан нэвтрүүлэг дундуур сонгуулийн сурталчилгаа нэвтрүүлсэн, нэгээс илүү сувагтай радио, телевиз нь сонгуулийн сурталчилгааны нэвтрүүлгийг нэгээс илүү сувгаараа нэвтрүүлсэн болон хандив өгөхийг хуулиар хориглосон этгээдээс хандив өгсөн, тус хандивыг болон хуульд зааснаас илүү хэмжээний хандивыг тухайн сонгуулийн дүн гарахаас өмнө буцаан шилжүүлээгүй зэрэг үйлдлийг шинээр зөрчилд тооцохоор тусгалаа.

2. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулахтай холбогдуулан Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулж, цагдаагийн байгууллага болон харилцаа холбооны хяналтын улсын байцаагчийн зөрчил шалган шийдвэрлэх харьяаллыг салгаж, зохицуулалтыг тодорхой болголоо.

3. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.2-т “Зөрчил болон гэмт үйлдлийнх нь явцад, эсхүл хэргийн болон зөрчлийн газарт нотлох баримттай нь баривчилснаас бусад тохиолдолд эрүүгийн хариуцлагад татах буюу эрүүгийн хэрэг үүсгэх, баривчлах, цагдан хорих, орон байр, албан тасалгаа, тээврийн хэрэгсэл болон биед нь үзлэг, нэгжлэг хийхийг хориглох”-оор заасантай нийцүүлэн Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 1.8 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн “Энэ хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлах, өмчлөх эрхэд нь халдах, эрүүгийн хэрэг үүсгэж яллагдагчаар татах, гэм буруутайд тооцох, эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхийг хориглоно” гэснийг “Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлах, өмчлөх эрхэд нь халдах, эрүүгийн хэрэг үүсгэж яллагдагчаар татах, гэм буруутайд тооцох, эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхийг хориглоно” гэж өөрчилж, хууль хэрэглээний хувьд зөрчилтэй, тодорхой бус байдлыг арилгахаар тусгалаа.

4. Сонгуулийг хуулийн дагуу, хэвийн зохион байгуулахад туслалцаа үзүүлж сонгуулийн хороодод ажилласан төрийн албан хаагчдад тодорхой эрх зүйн хөшүүрэг бий болгох зорилгоор төрийн жинхэнэ албан хаагчийн байнгын бус ажиллагаатай сонгуулийн байгууллагад ажилласан байдлыг тухайн жилийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний биелэлтэд нэмэлт ажлаар тусгаж, үнэлж дүгнэхээр тусгав.

5. Сонгуулийн үйл ажиллагаанд сонгуулийн автоматжуулсан системийг хэрэглэхтэй холбоотой тодорхой бус зохицуулалтуудыг илүү тодорхой болгож, мөн мэдээллийн технологийн төв, багийн орон тооны хязгаар, зохион байгуулалттай холбогдох зарим зохицуулалтыг тусгасан болно.

2.2.12. АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.05.01-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.06.27
---------------------------------	---	---------------------------------------

Улсын Их Хурлаас 2021 оны нэгдүгээр сарын 29-ний өдөр Газрын тос боловсруулах үйлдвэрийг дэмжих тухай хуулийг баталсан бөгөөд тус хуулиар төрийн өмчит үйлдвэрт газрын тосны хайгуул, ашиглалтын үйл ажиллагаа явуулах талбайг давуу эрхээр олгох, хайгуул, ашиглалтын үйл ажиллагааг гадаад, дотоодын аж ахуйн нэгжтэй хамтран явуулах эрх зүйн зохицуулалттай болсон.

Засгийн газраас олгосон Давст XXXI талбайд хөрөнгө оруулалт хийж, газрын тосны хайгуул, ашиглалтын үйл ажиллагаа явуулахаар ажиллаж буй “Монголын газрын тос боловсруулах үйлдвэр” (МГТБҮ) ТӨХХК-тай хамтран ажиллах хөрөнгө оруулагч компанийг Монгол улсад Бүтээгдэхүүн хуваах гэрээний үндсэн дээр үйл ажиллагаа явуулж буй бусад аж ахуйн нэгжүүдийн нэгэн адил Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвараас чөлөөлөх эрх зүйн орчин бүрдүүлсэн.

Хууль хэрэгжиж эхэлснээр Давст XXXI талбайд хөрөнгө оруулагчтай хамтран хайгуулын ажлыг эрчимтэй явуулснаар газрын тосны нөөцийг өсгөх, олборлолтыг нэмэгдүүлэх, улмаар “МГТБҮ” ТӨХХК нь тос боловсруулах үйлдвэрийн түүхий эдийн тодорхой хэсгийг өөрийн олборлосон тосоор хангах нөхцөл бүрдэнэ.

2.2.13. МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСАГ ЗАХИРГАА, НУТАГ ДЭВСГЭРИЙН НЭГЖ, ТҮҮНИЙ УДИРДЛАГЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Их Хурлын гишүүдээс 2024.05.17-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
---------------------------------	--	---

Хурлын байнгын тасралтгүй, идэвхтэй ажиллаж байх хэрэгцээ, шаардлагын үүднээс иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөлийн үйл ажиллагааг идэвхжүүлж, орон нутагт зохицуулах зайлшгүй шаардлагатай тулгамдсан асуудлыг хугацаа алдахгүйгээр хэлэлцэн, иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд танилцуулж байхаар тусгалаа.

Баг, хорооны Засаг даргад нэр дэвшигчийг дээд боловсролтой байх шаардлага тавьж байгаа нь амьдралд нийцэхгүй байгаа бөгөөд дээд боловсролтой боловсон хүчин орон нутагт хүрэлцээгүй байгаа учир багийн Засаг даргад нэр дэвшигчийг бүрэн дундаас дээш боловсролтой байхаар өөрчлөлт оруулав.

Баг, хорооны иргэдийн Нийтийн Хурлын даргад зохих туршлага, бэлтгэлтэй боловсон хүчин шаардлагатай байгаа болон хариуцлагуулах механизмын үүднээс хуралдаан даргалагчийг хоёр жилийн хугацаагаар сонгож, байнгын ажиллагаатай байхаар, мөн зохих урамшуулал олгохоор болов. Түүнчлэн хурлын ирцийг хангах болон орчин үеийн хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэх үүднээс цахимаар хуралдаанд бүртгүүлсэн бол санал хураахаас бусад асуудалд ирцэд тооцохоор, аймгийн төв, 20 мянгаас дээш хүн ам бүхий хот, суурин газрын иргэдийн Нийтийн Хурлын хуралдаанд 50 өрх тутмаас нэгээс доошгүй хүн хүрэлцэн ирсэнээр хуралдааныг хүчинтэйд тооцох зохицуулалтыг тусгалаа. Мөн улсын хэмжээний бодлого дэвшүүлж ажиллах үүрэг бүхий улс төрийн нам, эвсэл сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын бүтцэд аливаа хэлбэрээр зохион байгуулалтын нэгж байгуулахгүй байхаар заасан зохицуулалтыг хүчингүй болгов.

Хууль батлагдсанаар төрийн үйлчилгээг иргэдэд шуурхай, чанартай хүргэж, орон нутгийн чухал шийдвэрүүд гарахад хугацаа алдахгүй байх, мөн Хурлын байгууллагын тасралтгүй, идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулах нөхцөл бүрдэнэ.

2.2.14. ҮНДЭСНИЙ ИХ БАЯР НААДМЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Их Хурлын гишүүдээс 2024.06.23-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.07.04
---------------------------------	--	---------------------------------------

Монголчууд адуу болгонд байдаггүй жороолох өвөрмөц явдалтай морийг найр наадам, баяр ёслол зэрэг хүндэтгэлийн үйл явдал болоход, түүнчлэн гоёж гангарах зориулалтаар унаж ирсэн өнө эртний уламжлалт, баялаг түүхтэй ард түмэн билээ.

1996 оноос эхлэн жил бүрийн үндэсний баяр наадмын сүүлийн өдөр буюу долдугаар сарын 13-ны өдөр зохион байгуулж ирсэн бөгөөд Улсын Их Хурал 2022 оны зургадугаар сарын 28-ны өдөр баталсан Үндэсний их баяр наадмын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн 10.19-т “Үндэсний их баяр наадмаар жороо уралдааныг зохион байгуулж болно” гэж заасан байдаг. Гэвч жорооны морины уралдаанд түрүүлсэн, айрагдсан морины уяачид цол, чимэг олгох зохицуулалт байхгүй байсан.

Хуульд жороо морины уралдаанд морио уяж, уралдуулсан уяачийн амжилт нь хурдан морины уяачид олгодог цолны болзол, шаардлагыг хангасан тохиолдолд

тухайн уяачид Үндэсний их баяр наадмын тухай хуульд заасан сум, аймаг, улсын алдарт уяач, улсын манлай, тод манлай уяач цолыг олгох зохицуулалт тусгагдсан.

Хууль батлагдсанаар эрт үеэс уламжлагдан ирсэн жороо морины өв соёлыг олон нийтэд таниулах, жорооны морины уралдааныг хөгжүүлэх, уяачдын идэвх, санаачилгыг нэмэгдүүлэх, хөдөлмөрийг үнэлэх ач холбогдолтой.

2.2.15. ТӨСВИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Их Хурлын гишүүдээс 2024.05.22-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	--	--

Монгол Улсад Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийг анх 2017 онд байгуулж, тус зөвлөл нь 2018-2023 онд орон тооны бус гишүүдтэй үйл ажиллагаагаа явуулж байсан. Улсын Их Хурал 2023 оны долдугаар сарын 07-ны өдөр Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулснаар зөвлөлийн гишүүдийг орон тооны болгож, нээлттэй сонгон шалгаруулалтаар шалгаруулан Улсын Их Хурлаас томилдог болсон.

Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд оруулсан энэ удаагийн өөрчлөлт нь Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл төсвийн хуулийн хүрээнд тусгайлан тодорхой заасан бүрэн эрх, энэхүү эрх мэдлийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах санхүү, хүний нөөцийн боломж, нарийн мэргэшсэн, чадварлаг мэргэжилтнийг татан авч тогтвортой ажиллуулах, Засгийн газрын байгууллагуудаас чухал хэрэгцээт мэдээллийг цаг тухайд нь олж авахад чиглэсэн. Тодруулбал тус зөвлөл нь Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 161.1-д заасан чиг үүргийн хүрээнд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн дараах хуулийн төсөл, бодлогын баримт бичгүүдэд дүн шинжилгээ хийж, дүгнэлт, зөвлөмж гаргана. Үүнд:

- Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн хэрэгжилт;
- Монгол Улсын дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөл, төсвийн төсөл, төсвийн тодотголын төсөл, улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний төслийг Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд нийцсэн эсэх, төсөв, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангасан эсэх;
- Монгол Улсын дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөл боловсруулахад баримтлах макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, төлөв байдлын таамаглал хийх;
- Төсвийн болон хөгжлийн бодлогын тогтвортой байдалд шинжилгээ хийх;
- Төсөвт учрах эрсдэлийн шинжилгээ хийх;

- Улсын төсөвт үзүүлэх нөлөөлөл, ачааллын талаар судалгаа, шинжилгээ хийх.

Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл нь эдийн засгийн таамаглалын тайлан, төсвийн эрсдэлийн болон төсвийн тогтвортой байдлын тайлан, бодлогын нөлөөллийн шинжилгээний тайланг сар, улирлаар гарган Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хороонд танилцуулж, олон нийтэд мэдээлэх бөгөөд хагас жил тутам олон нийтийн хэлэлцүүлэг зохион байгуулна.

Түүнчлэн Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн хүрээнд Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн гишүүний төрийн албан тушаалын ангилал, зэрэглэлийг тодорхой болгох зорилгоор Төрийн албаны тухай хуулийн төрийн захиргааны захиргааны албан тушаалд зөвлөлийн гишүүнийг хамааруулсан.

Зөвлөлийн дарга, гишүүдийн албан тушаалын зэрэглэлийг тогтоох асуудлын хүрээнд Улсын Их Хурлаас томилогддог зөвлөл, хороо ижил түвшний төрийн байгууллагуудтай тус зөвлөлийг адилтгаж Төрийн өндөр албан тушаалтны зэрэг зиндаа, түүнтэй адилтгах албан тушаалын ангиллын захиргааны адилтгах ангилалд хамааруулах, албан тушаалын цалингийн итгэлцүүрийг тогтоож, нэмэгдэл (төрийн алба хаасан хугацааны, докторын зэргийн нэмэгдэл) хөлс зэрэг төрийн албан хаагчдын нийгмийн баталгааг хангахад чиглэсэн асуудлыг Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн хүрээнд шийдвэрлэсэн.

Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулснаар Засгийн газрын эдийн засаг, төсвийн төсөөлөл, гүйцэтгэлд үнэлэлт, дүгнэлт өгөх үүргээ Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл биелүүлэх, мөн үүний зэрэгцээ зөвлөл үйл ажиллагаагаа бие даасан, хараат бус, ил тод, хуульд нийцүүлэн хэрэгжүүлэх боломж бүрдэнэ.

2.2.16. МОНГОЛ УЛСЫН ШҮҮХИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Их Хурлын гишүүдээс 2024.05.17-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2025.01.01
---------------------------------	--	---------------------------------------

Шүүхийн үйл ажиллагааны нээлттэй, ил тод байдлыг дээшлүүлэх, цахимжилтийг нэвтрүүлэхэд одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуулийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох хэрэгцээ шаардлагатай тул Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд шүүхийн нээлттэй, ил тод байдлыг сайжруулах, шүүхийн үйлчилгээний шуурхай, хүртээмжтэй байдлыг дээшлүүлэхэд цахимжилтийг эрчимтэй нэвтрүүлэх, цахимжсан шүүхийн орчинд шүүхийн хүний нөөцийн оновчтой, зохистой удирдлагаар хангах чиглэлээр эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох зорилготой.

-Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар “Шүүхийн үйл ажиллагаа нээлттэй, ил тод байх” асуудлыг зохицуулсан бөгөөд төрийн нууцад хамаарах хэрэг болон хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуульд хаалттай явуулахаар тусгайлан зааснаас бусад шүүхийн хэлэлцүүлэг, шүүх хуралдаан нээлттэй байх;

-Шүүх хуралдааныг нээлттэй явуулах, шүүхийн цахим хуудас, эсхүл хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, эсхүл олон нийтийн цахим сүлжээгээр энэ хууль болон хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухайлсан хуульд заасны дагуу шууд дамжуулах, эсхүл олон нийтэд дуу-дүрсний бичлэгээр хүргэх;

-Хуульд тусгайлан зааснаас бусад тохиолдолд аливаа хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад талуудын гаргасан гомдол, нэхэмжлэл, тайлбар, хүсэлт, шүүх хуралдааны тэмдэглэл, шүүхийн шийдвэрийг сонирхогч этгээд биечлэн болон цахимаар танилцах;

-Нээлттэй шүүх хуралдааны бичлэгийг шүүхийн цахим хуудаст, эсхүл шүүхийн нээлттэй бусад цахим платформд заавал байршуулж олон нийт бодит мэдээллийг цаг тухайд нь, шуурхай авах боломжоор хангагдана.

-Шүүхийн сургалт, судалгаа, мэдээллийн хүрээлэнгийн эрх зүйн байдал, тогтолцоог гадаад улсуудын ижил чиг үүрэг, түвшний шүүхийн сургалтын байгууллагын тогтолцоонд нийцүүлэн Шүүхийн сургалт, судалгаа, мэдээллийн академи болгох;

-Шүүгч зэрэг дэвтэй байх бөгөөд шүүгчид зэрэг дэв олгох журмыг Улсын Их Хурал баталахаар;

Шүүх хуралдааныг нээлттэй явуулах, шүүхийн цахим хуудас, хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, эсхүл олон нийтийн цахим сүлжээгээр хуулийн хүрээнд шууд дамжуулах, эсхүл олон нийтэд дуу-дүрсний бичлэгээр хүргэхээр харилцааг тухайлан тусгалаа. Ингэхдээ нээлттэй шүүх хуралдааны бичлэгийг шүүхийн цахим хуудаст, эсхүл шүүхийн нээлттэй бусад цахим платформд заавал байршуулж олон нийт бодит мэдээллийг цаг тухайд нь, шуурхай авах боломжоор хангагдана.

Иймд уг хуулиар шүүхийн ил тод, нээлттэй байх зарчмыг хэрэгжүүлэх зорилтын хүрээнд төрийн нууц болон насанд хүрээгүй хүний хэргээс бусад хэрэг маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа буюу шүүх хуралдаан, шүүхийн хэлэлцүүлэг нээлттэй байхаар, мөн шүүхийн бүх шатны үйл ажиллагаа цахимжих суурь нөхцөлүүдийг бүрдүүлж байна. Хуулийн үндэслэлгүй шүүх хуралдааныг хаалттай явуулсан тохиолдолд уг хэргийн оролцогч гомдол, хөндлөнгийн этгээд буюу сэтгүүлч, хэрэгт хамааралгүй иргэн хүсэлт гаргаж болохоор тусгаж байна. Ингэснээр шүүхэд итгэх иргэдийн итгэл дээшлэх, шүүхийн ил, тод, хараат бус үйл ажиллагаа иргэд, олон нийтэд нээлттэй болох, шүүхээр хэрэг хянан шийдвэрлүүлж байгаа иргэд хурдан шуурхай, цахимаар үйлчлүүлэх боломж бүрдэнэ.

2.3. Олон улсын гэрээ, хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль

2.3.1. КОНВЕНЦ СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.04.25	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.04.18-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	--	---

Дээд боловсролд хамаарах эрдмийн зэргийг олон улсад хүлээн зөвшөөрөх нь суралцагсад болон сурах арга барил, эрдэм шинжилгээ, шинжлэх ухааны судалгаа, судлаач, ажилтан, мэргэжилтний шилжилт, хөдөлгөөнөөр дамжуулан, харилцан суралцах болон мэдлэгийг хамтран хөгжүүлэх, үйл явцыг болгож, дээд боловсролын салбарт олон улсын хамтын ажиллагааг идэвхжүүлнэ гэж үзэж, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Боловсрол, шинжлэх ухаан, соёлын байгууллагын Ерөнхий бага хурлын 40 дүгээр чуулганаар 2019 оны 11 дүгээр сарын 12-17-ны өдрүүдэд хэлэлцэж, баталсан байна.

Конвенцын 18 дахь зүйлд заасны дагуу 20 дахь улс уг конвенцыг соёрхон баталж, нэгдсэн орсноор 2023 оны гуравдугаар сарын 05-ны өдрөөс хүчин төгөлдөр болсон. Одоогийн байдлаар уг конвенцод 22 улс нэгдсэн орсон бөгөөд Япон, Франц, Норвег, Швед, Их Британи, Умард Ирландын нэгдсэн Хаант Улс зэрэг хөгжингүй улсууд багтаж байна.

Конвенц нь зургаан бүлэг, 25 зүйлтэй бөгөөд нэгдэн орсон улс орнуудын их, дээд сургуулиудын боловсрол, сургалтын үр дүн, зэрэг, цолыг ил тод, шударгаар хүлээн зөвшөөрөх, суралцагчдад бусад орны их, дээд сургуулиудад үргэлжлүүлэн суралцах, хөдөлмөр эрхлэх, зайн хэлбэр суралцах боломж олгодог юм.

Энэхүү конвенцод нэгдэн орсноор дээд боловсролын салбар дахь олон улсын харилцан ашигтай хамтын ажиллагаа бэхжиж, бүс нутгийн хоорондын санал, бодлого, инновац дэмжигдэх, дээд боловсролын байгууллага, тогтолцоонд чанарын баталгаажуулалтын тогтолцооны соёл төлөвших, уялдаа холбоо сайжрах, чадавх бэхжих болно.

Түүнчлэн дээд боловсролын мэргэшлийг шударга, ил тод, ялгаварлан гадуурхалгүйгээр хүлээн зөвшөөрч, дээд боловсрол эзэмших боломжийг олгож, цаашид гадаад улсад суралцах, ажилд орох боломж олгодог нийтлэг зарчмууд хэрэгжихээс гадна зайны сургалтаар олж авсан иргэний мэргэшил, өмнө нь суралцсан, суралцах хугацааг хүлээн зөвшөөрөх, иргэд насан туршийн боловсрол, сургалтад хамрагдах боломж бүрдэх олон талын ач холбогдолтой.

2.3.2. КОНВЕНЦ СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ
/Татварын суурийг багасгах, ашиг шилжүүлэх явдлаас урьдчилан
сэргийлэх зорилгоор татварын гэрээтэй
холбоотой арга хэмжээг хэрэгжүүлэх тухай олон талт конвенц/

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.04.25	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.05.03-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	--	---

Конвенцод нэгдэн орсноор татвар төлөхөөс зайлсхийх явдлын эсрэг ерөнхий дүрмийг нэвтрүүлэх, төлөөний газар, ногдол ашиг, хөрөнгийн татвартай холбоотойгоор давхар татварын гэрээ ашиглан татвараас зайлсхийх эрсдэлийг бууруулах, харилцан тохиролцох үйл ажиллагааг идэвхжүүлэх зэрэг олон өөрчлөлтийг Монгол Улсын бусад улсуудтай байгуулсан 26 давхар татварын гэрээнд нэвтрүүлэх боломж бүрдэх юм.

Сүүлийн жилүүдэд дэлхийн улс орнууд олон улсын татварын чиглэлээр олон шинэлэг зарчмуудыг нэвтрүүлж хэрэгжүүлж байна. Тухайлбал, Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллага (цаашид “ЭЗХАХБ” гэх)-аас BEPS-ийн 15 үйл ажиллагааг боловсруулан 2015 оноос нэвтрүүлсэн бөгөөд өнөөдрийн байдлаар дэлхийн 141 улс гишүүнээр элсэн орсон байна.

2022 оны аравдугаар сард Бүгд Найрамдах Франц Улсын Парис хотноо ЭЗХАХБ-аас зохион байгуулсан BEPS-ийн хамрах хүрээний 14 дэх уулзалтын үеэр “Татварын суурийг багасгах, ашиг шилжүүлэх явдлаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор татварын гэрээтэй холбоотой арга хэмжээг хэрэгжүүлэх тухай олон талт конвенц”-д гарын үсэг зурснаар нь Монгол Улс нь тус конвенцод нэгдэж орсон 100 дахь улс болсон билээ.

2.3.3. КОНВЕНЦЫН ХАВСРАЛТ СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ
/Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын төрөлжсөн байгууллагын эрх ямба,
дархан эрхийн тухай конвенцын XV хавсралт/

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.04.25	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.05.28-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	--	---

Монгол Улс Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын төрөлжсөн байгууллагын эрх ямба, дархан эрхийн тухай конвенцод 1970 оны 03дугаар сарын 03-ны

өдөр нэгдэн орсон. Тус конвенцод Монгол Улсыг нэгдэн орох үед Дэлийн оюуны өмчийн байгууллага нь Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын төрөлжсөн байгууллагын статусгүй байсан бөгөөд 1974 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдөр Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын төрөлжсөн байгууллагын эрх ямба, дархан эрхийн тухай конвенцын XV хавсралтаар төрөлжсөн байгууллагын статустай болсон.

НҮБ-ын төрөлжсөн байгууллагын эрх ямба, дархан эрхий тухай конвенцын XV хавсралтад төрөлжсөн байгууллагуудын албан хэрэгцээнд ашиглахаар импортлох буюу экспортын эд зүйлсийн хувьд шууд татвар, гаалийн татвар болон импорт, экспортын хязгаарлалтаас чөлөөлөх, тухайн байгууллагын чиг үүргийн хүрээнд албан тушаалын дагуу хэлсэн, бичсэн үг, үйлдлийн хувьд эрх зүйн ажиллагаанаас чөлөөлөх, тухайн байгууллагын эд хөрөнгө халдашгүй байх зэрэг эрх ямба, дархан эрх багтдаг.

Монгол Улс Дэлхийн оюуны өмчийн байгууллагад 1979 онд гишүүнээр элссэн бөгөөд түүнээс хойш тус байгууллагын удирдан хэрэгжүүлдэг нийт 26 гэрээ хэлэлцээрийн 16-д нэгдэн орж, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын статустай уг олон улсын байгууллагатай идэвхитэй харилцаа, хамтын ажиллагааг хөгжүүлж ирсэн.

3.4. КОНВЕНЦ СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА
/"Хулгайлагдсан, эсхүл хууль бусаар экспортлогдсон соёлын эд зүйлсийн тухай" ЮНИДРУА /Хувийн эрх зүйг нэгтгэх олон улсын хүрээлэн/-ийн конвенцыг соёрхон батлах тухай/

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.04.25	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	---	---

Конвенц нь таван бүлэг, 21 зүйл, нэг хавсралтаас бүрдэж, хулгайлагдсан, хууль бусаар хилээр нэвтрүүлсэн эд зүйлийг нэхэмжлэх хугацаа, уугуул оршин суугчдын соёлын эд зүйлийг өмчлөх эрх, нөхөн төлбөрийн нөхцөл, конвенцын зорилгыг хэрэглэхгүй байх нөхцөл, өмчлөх эрхийг тогтоох үйл ажиллагаа зэрэг зохицуулалтыг ЮНЕСКО-ийн 1970 оны "Соёлын үнэт зүйлийг хууль бусаар хилээр гаргах, оруулах, түүнчлэн өмчлөх эрхийг шилжүүлэхийг хориглох, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний тухай" конвенцод тусгагдаагүй зарим асуудлыг нарийвчлан зохицуулснаар оролцогч талуудыг соёлын эд зүйлийн хууль бус эргэлтээс сэргийлэх, тэмцэх, хор уршгийг арилгахад чухал нөлөөтэй юм.

Конвенцод 63 улс гарын үсэг зурж, зөвшөөрснөөс эрх бүхий байгууллагын шийдвэрийн дагуу 41 улс нэгдэн орсон, 13 улс соёрхон баталсан бол БНФУ, ОХУ, Гүрж, Сенегал зэрэг есөн улс гарын үсэг зурсан байна.

1995 оны конвенцод хулгайлагдсан, хилээр хууль бусаар нэвтрүүлсэн эд зүйлийг нэхэмжлэх хугацаа, уугуул оршин суугчдын соёлын эд зүйлийг өмчлөх

эрх, нөхөн төлбөрийн болон конвенцын зорилгыг хэрэглэхгүй байх нөхцөл, өмчлөх эрхийг тогтоох үйл ажиллагаа зэрэг 1970 оны конвенцод заагдаагүй зарим асуудлыг нарийвчлан зохицуулсан. Энэ нь оролцогч талуудыг соёлын эд зүйлийн хууль бус эргэлтээс сэргийлэх, тэмцэх, хор уршгийг арилгах чухал ач холбогдолтой юм.

3.5 КОНВЕНЦ СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ /Эрүүгийн хэрэгт эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх тухай Европын конвенцыг соёрхон батлах тухай/

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.04.25	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
---------------------------------	--	---

Европын зөвлөлөөс Страсбург хотноо 1959 оны дөрөвдүгээр сарын 20-ны өдөр баталсан Эрүүгийн хэрэгт эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх тухай Европын конвенцыг Монгол Улсын Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр соёрхон батлахаар хуульд тусгасан. Тус Конвенц нь эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх харилцааг зохицуулсан олон улсын гэрээнд хамаарах тул Олон улсын гэрээний тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.4-т заасны дагуу Конвенцыг Монгол Улсын Их Хурал соёрхон батлах зохицуулалттай.

Эрүүгийн хэрэгт эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх тухай Европын конвенц (Конвенц) нь 30 зүйлтэй бөгөөд гишүүн улсууд хооронд эрүүгийн хэрэгт эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх тухай хүсэлт гаргах нийтлэг үндэслэл, хүсэлтийг биелүүлэхээс татгалзах үндэслэл, конвенцод нэгдэн орсон талуудын харилцах журам, конвенцын үйлчлэх хүрээ, шүүхийн баримт бичиг гардуулан өгөх, гэрч, шинжээч, яллагдагчаас мэдүүлэг авах, тэдгээрийг дуудан ирүүлэх, хоригдож буй этгээдээс нотлох баримт гаргуулах буюу мөрдөн байцаалтад байлцуулахаар ирүүлэх, шүүхэд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбогдуулан мэдээлэл солилцох, шийтгэх тогтоол болон түүний дагуу авсан арга хэмжээний талаар мэдээлэл солилцох зэрэг зохицуулалтыг багтаасан.

Европын Зөвлөл энэхүү Конвенцыг Европын зөвлөлийн гишүүн болон гишүүн бус улсуудад нээлттэйгээр баталсан бөгөөд одоогийн байдлаар Европын Зөвлөлийн 46 гишүүн улс, Европын Зөвлөлийн гишүүн бус дөрвөн улс (ОХУ, Чили, Израил, БНСУ) нэгдэн орсон, гурван улс нэгдэх хүсэлтээ илэрхийлсэн бөгөөд конвенцын гишүүн улсуудад Монгол Улсын иргэд суралцах, ажиллах, бизнес болон аяллын зорилгоор олноор зорчдог, оршин суудаг ИБУИНХУ, ХБНГУ, Бельги, Ирланд, Швед зэрэг улсууд багтдаг.

Эрүүгийн хэрэгт эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх тухай хоёр талт гэрээ байгуулаагүй баруун Европын улсуудтай зөвхөн олон талт олон улсын гэрээнд заасан тодорхой гэмт хэргийн талаар эрх зүйн туслалцаа хүсэх боломжтой байсан. Конвенцод нэгдэн орсноор Монгол Улс конвенцын гишүүн бүх улстай

эрүүгийн хэрэгт эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх эрх зүйн орчин бүрдэж, гишүүн улсуудын нутаг дэвсгэрт мөрдөн шалгах, хэрэг хянан шийдвэрлэхтэй холбоотой зарим ажиллагааг гүйцэтгэх боломжтой болсоноор эрүүгийн хэргийн шийдвэрлэлтийг нэмэгдүүлэх, өөрийн улсын иргэд, хуулийн этгээдийн эрх ашгийг хамгаалах нөхцөлийг бүрдүүлэх ач холбогдолтой юм.

2.4. Улсын Их Хурлын тогтоол

2.4.1. “МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДЭН ОРСОН ОЛОН ТАЛТ ОЛОН УЛСЫН ГЭРЭЭНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙН ТАЛААР АВАХ ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ”

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.03.29	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.03.29-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	---	---

Тогтоолоор “Олон талт олон улсын гэрээний хэрэгжилтийг хангах зорилгоор холбогдох хороодын өгсөн зөвлөмжийн дагуу авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ”-г Төрийн захиргааны төв байгууллага бүрээр хуваарилан хавсралтаар баталсан. Мөн дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг Засгийн газарт даалгасан. Үүнд:

1. Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Арьс үндсээр алагчлах үзлийг устгах хороо, Эрүү шүүлтийн эсрэг хороо, Хүчээр алга болгохын эсрэг хороонд манай улсын иргэдээс гаргасан өргөдөл, гомдлыг хянан хэлэлцэх эрхийг хүлээн зөвшөөрсөн мэдэгдлийг хүргүүлэх;

2. Монгол Улсын нэгдэн орсон олон талт олон улсын гэрээний хэрэгжилтийг хариуцах төрийн байгууллага хоорондын уялдаа холбоо, мэдээлэл дамжуулах, солилцох мэдээллийн нэгдсэн цахим санг бий болгох;

3. Монгол Улсын олон талт олон улсын гэрээ болон холбогдох тайлбаруудыг орчуулж, хэвлэн нийтлэх, олон улсын гэрээний хэрэгжилт хариуцсан төрийн албан хаагчдыг чадавхжуулах, олон улсын гэрээний талаарх иргэдийн боловсролыг дээшлүүлэх, олон улсын гэрээний зүйл, заалтын практик хэрэглээг бий болгох зорилгоор хуульчдад зориулсан сургалтыг тогтмол зохион байгуулах, гэрээний хэрэгжилтийг тайлагнахад шаардагдах зардлыг төсөвт тусгуулах арга хэмжээ авах;

4. Энэ тогтоолын хавсралтад дурдсан асуудлаар эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох, Олон улсын гэрээний тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах саналаа боловсруулан Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;

5. Олон улсын гэрээ хэлэлцээрт нэгдэн орсноор Монгол Улсад үзүүлэх үр нөлөө, хүлээх үүрэг хариуцлагын талаар урьдчилан судалж, дүн шинжилгээ хийх эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Аравдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт Монгол Улс олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргээ шударгаар сахин биелүүлнэ”, 3 дахь хэсэгт “Монгол Улсын олон улсын гэрээ нь соёрхон баталсан буюу нэгдэн орсон тухай хууль хүчин төгөлдөр болмогц дотоодын хууль тогтоомжийн нэгэн адил үйлчилнэ”, 4 дэх хэсэгт Монгол Улс Үндсэн хуульдаа харшилсан олон улсын гэрээ, бусад баримт бичгийг дагаж мөрдөхгүй” гэж тус тус заасан.

Мөн Олон Улсын гэрээний тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2 дахь хэсэгт “Монгол Улсын олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргийг тухайн олон улсын гэрээгээр зохицуулах асуудлыг эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, тухайн олон улсын гэрээгээр салбар хоорондын харилцааг зохицуулсан бол холбогдох байгууллагатай хамтран биелүүлнэ”, 24.3 дахь хэсэгт “Монгол Улсын олон улсын гэрээний үүргийн биелэлтэд гадаад харилцааны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хяналт тавьж, гэрээний үүргийн биелэлтийг хангуулах талаар зөвлөмж, чиглэл өгч, шаардлагатай бол энэ тухай санал боловсруулж Улсын Их Хурал, эсхүл Засгийн газарт танилцуулна”, 24.4 дэх хэсэгт “Засгийн газар Монгол Улсын олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргийн биелэлтэд хяналт тавьж, хэрэгжилтийг зохион байгуулна.” гэж, мөн Монгол Улсын гадаад бодлогын үзэл баримтлалын 12 дугаар зүйлд “Монгол Улс олон улсын эрх зүйг хүндэтгэн сахиж, гэрээ, хэлэлцээрээр хүлээсэн үүргээ биелүүлнэ.” гэжээ.

Монгол Улс 2021 оны байдлаар нийт 294 олон талт олон улсын гэрээг соёрхон баталж, 1325 хоёр талт олон улсын гэрээг байгуулсан байна.

2.4.2. “ТӨРИЙН АЛБАН ХААГЧИЙН ЁС ЗҮЙН ЗӨРЧЛӨӨС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ, СОЁН ГЭГЭЭРҮҮЛЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР БАТЛАХ ТУХАЙ”

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.04.18	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	--	---

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үндэсний хөтөлбөр нь Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль болон “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх суурь нөхцөлийг бүрдүүлэх, хариуцлагатай, чадварлаг, ёс зүйтэй төрийн албыг төлөвшүүлэх, иргэдийн төрд итгэх итгэлийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн 2024-2030 онд хэрэгжих дунд хугацааны хөгжлийн зорилтот хөтөлбөр бөгөөд дараах зорилт, үйл ажиллагаанаас дурдвал:

1/Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчилд өртөх эрсдэлийг бууруулах замаар зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэхэд Байгууллага бүр албан хаагчийн ёс зүйн зөрчилд өртөх эрсдэлийг тооцох үнэлгээг Ёс зүйн хорооноос баталсан аргачлалын дагуу жил бүрийн төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжүүлнэ.

2/Ёс зүйтэй иргэдээр төрийн албаны хүний нөөцийг бүрдүүлэх тогтолцоог хөгжүүлэх, Төрийн албан хаагчид тавигдах ёс зүйн шалгуурыг үндэсний

үнэт зүйл, онцлогт суурилан олон улсын жишиг, хөгжлийн нийтлэг хандлага, нийгмийн хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэн шинэчлэх, төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль тогтоомжийг эн тэргүүнд чанд мөрдөн, ёс зүйн зарчим, хэм хэмжээ, шаардлагуудыг ёсчлон биелүүлж, ёс зүйн аливаа зөрчилгүй ажиллах соёлыг хэвшүүлнэ.

3/Төрийн өндөр болон томилох эрх бүхий албан тушаалтны ёс зүйн манлайллыг төлөвшүүлэх, ёс зүйн манлайллын шалгуур үзүүлэлтүүдийг боловсруулж, үнэлэх, хариуцлага хүлээдэг байх хандлага, ёс зүйн соёлыг төлөвшүүлж, олон нийтийн хяналтыг сайжруулна.

4/Ёс зүй, сахилга хариуцлагаар үлгэрлэсэн төрийн байгууллагын соёлыг хэвшүүлэх, байгууллагын ёс зүйн орчныг бүрдүүлэх чиглэлээр гаргасан ололт амжилтыг хөхиүлэн дэмжиж, алдаршуулан олон нийтэд мэдээлэх, олон нийтийн санаа бодлыг сонсож, хүний эрх, эрх чөлөө, хууль ёсны ашиг сонирхлыг дээдлэн, иргэдэд хүндэтгэлтэй хандаж, иргэдийн итгэлийг хүлээхүйц харилцааны болон төрийн албаны нэр хүндэд нийцэхүйц соёлыг эзэмшүүлнэ.

5/Төрийн албан хаагч ёс зүйтэй ажиллахад дэмжлэг үзүүлэх сургалт, нөлөөллийн ажлыг идэвхжүүлэх, төрийн албанд анх томилогдсон албан хаагчийг ёс зүйн чиглүүлэх сургалтад заавал хамруулж хэвшүүлэх, ёс зүйн болзошгүй зөрчлөөс ухамсартайгаар зайлсхийх, ёс зүйтэй шийдвэр гаргах болон бусад асуудлыг ёс зүйн сургалтын агуулгад тусгаж, хэрэгжүүлнэ.

6/Байгууллага бүр ёс зүй, шударга байдлыг төлөвшүүлэхэд чиглэсэн соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааны хэлбэр, төрлийг тодорхойлж, төсвийн хамт төлөвлөгөөндөө тусган, хэрэгжилтийн үр нөлөөг сайжруулах, ёс зүйн асуудлаар зөвлөгөө, мэдээлэл өгөх, удирдамж, заавраар хангах, сургалт, нөлөөллийн үйл ажиллагаа явуулах боломж, нөхцөл бүхий орчныг бүрдүүлж, ёс зүйн дэд хорооны үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлнэ.

7/Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль тогтоомжийн биелэлтийг хангах чиглэлээр Ёс зүйн хороог бэхжүүлэх, Ёс зүйн хороо, дэд хорооны хараат бус, бие даасан байдлыг хангах нөхцөлийг бүрдүүлж, шударга ёсны зарчмыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны зохион байгуулалтыг сайжруулна.

8/Ёс зүйн хариуцлагын төрлийг өргөжүүлэх, бусад зөрчлөөс ялгагдах байдлыг тогтоох эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгож, Ёс зүйн зөрчлийг шалган шийдвэрлэх чиглэлээр Ёс зүйн хороо, ёс зүйн дэд хороодын гишүүдийг мэргэшүүлнэ.

9/Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль тогтоомжийг чанд мөрдөж ажиллахад зөвлөн туслах, дэмжлэг үзүүлэх, хяналт тавих, хариуцлага тооцох, урамшуулах зохицуулалтыг боловсронгуй болгох ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

10/Төрийн албанд ёс зүйн зөрчлийг мэдээлэх тогтолцоог бүрдүүлж, олон нийтийг хяналтыг идэвхжүүлэх, байгууллага бүр иргэн, албан хаагчаас төрийн

албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаар гомдол, мэдээлэл хүлээн авах суваг ажиллуулж, ёс зүйн зөрчил хянан шийдвэрлэх үйл ажиллагааны мэдээ, тайланг олон нийтэд тогтмол мэдээлж хэвших, ёс зүйн гомдол, мэдээлэл, зөрчил, хүлээлгэсэн хариуцлагын бүртгэлийг “Хүний нөөцийн удирдлагын мэдээллийн тогтолцоо” цахим системийн бүрэлдэхүүн болгон хөгжүүлж, үйл ажиллагаандаа тогтмол ашиглаж, ёс зүйн зөрчилд хариуцлага тооцсон талаарх мэдээллийг нийтэд ил тод мэдээлж, хяналт тавих боломжийг бүрдүүлнэ.

11/Урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хувийн хэвшил, хэвлэл мэдээлэл, иргэний нийгмийн байгууллага, иргэдийг бодит оролцоонд тулгуурлан татан оролцуулах болон төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, нийгмийн сэтгэл зүйд эерэгээр нөлөөлөх зорилгоор үндэсний контентыг бүтээж, түгээх, төрийн албан хаагч нь нийгмийг соён гэгээрүүлэгч байх, шударга, ёс зүйтэй харилцаа, хандлагаар иргэдийг үлгэрлэн дагуулах байдлаар нийгмийн нөлөөлөгч байх бодлого, үйл ажиллагааг тасралтгүй хөгжүүлнэ.

12/Төрийн албан дахь ёс зүйн асуудал ба зөрчлийн талаарх олон нийтийн санаа бодлыг тандах судалгааг жил тутам зохион байгуулж, үр дүнг үйл ажиллагаандаа ашиглаж хэвшинэ.

13/Төрийн албан хаагчийн ёс зүй, шударга байдлын төлөвшилд өөрийн үнэлгээ өгөх, хамт олон, удирдлага, хамтран ажиллагчаар иргэн, олон нийтийн оролцоотойгоор хөндлөнгийн үнэлгээ гүйцэтгүүлэх тогтолцоог бэхжүүлнэ.

14/Байгууллага, томилох эрх бүхий этгээд ёс зүйн хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх чиглэлээр гүйцэтгэсэн үйл ажиллагааны тайланг жил бүр олон нийтэд мэдээлнэ.

Энэхүү Хөтөлбөрт тусгагдсан зорилт, үйл ажиллагаа, арга хэмжээг Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд заасны дагуу үндсэн чиглэл, хөтөлбөр, төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжүүлж ажиллахыг Монгол Улсын Засгийн газар, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нар, Ёс зүйн хороо, Засгийн газрын, төрийн болон нутгийн удирдлагын байгууллагын дэргэдэх Ёс зүйн дэд хороо, бүх шатны томилох эрх бүхий албан тушаалтанд тус тус даалгаж, хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Ёс хороонд үүрэг болгож, Улсын Их Хурлын тогтоолын биелэлтэд Монгол Улсын Их Хурлын Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороо хяналт тавьж ажиллана.

Хөтөлбөрийг 2024-2030 он хүртэл дагаж мөрдөх бөгөөд хөтөлбөрт тусгагдсан дээрх зорилт, арга хэмжээг авч хэрэгжүүлснээр Төрийн албан хаагчид Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль тогтоомжийг биелүүлэх, төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлийн шалтгаан, нөхцөлийг тогтоох, зөрчлийг арилгах ёс зүйн зөрчил, шийдвэрлэлтийн талаар олон нийтэд тогтмол мэдээлэх, урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх сургалт, сурталчилгаа, нөлөөллийн ажлыг явуулах, төрийн албан хаагчийн ажлын гүйцэтгэлийг үнэлэхэд ёс зүйн хариуцлага хүлээсэн эсэхийг харгалзах, иргэд, байгууллага, олон нийтийг мэдээллээр хангах, арга зүйн зөвлөгөө өгөх болон иргэндээ үйлчилдэг, мэргэшсэн, чадварлаг, ил тод, үр нөлөөтэй төрийн албыг төлөвшүүлж, төрд итгэх олон нийтийн итгэлийг дээшлүүлэхийн тулд ёс зүйтэй төрийн албыг бэхжүүлэх ач холбогдолтой юм.

2.4.3. "МОНГОЛ УЛСЫН ЭРДЭНЭСИЙН САНГИЙН ҮНДСЭН БОЛОН ГҮЙЛГЭЭ САНГИЙН ОРЛОГО, ЗАРЛАГЫН 2023 ОНЫ ГҮЙЦЭТГЭЛ, 2024 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ"

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.04.19	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Монголбанкнаас 2023.12.27, 2024.04.15-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	---	---

Энэ тогтоолын нэгдүгээр хавсралтаар баталсан Монгол Улсын Эрдэнэсийн сангийн үндсэн болон гүйлгээ сангийн орлого 2023 онд дараах гүйцэтгэлтэй байв. Үүнд:

1.Түүх соёлын хөдлөх дурсгалт зүйлс, байгалийн төрц худалдан авах, урлагийн бүтээл захиалан хийлгэх, археологийн болон бусад судалгааны байгууллагатай хамтран ажиллах арга хэмжээнд 2.0 тэрбум төгрөг төсөвлөснөөс 110.0 сая төгрөгийн гүйцэтгэлтэй байна.

2.Чингис хаан баримал, алтан тамганы хамт бүтээлгэхэд 8.0 тэрбум төгрөг төсөвлөснөөс 8.9 тэрбум төгрөг зарцуулжээ.

3.Монголбанкны зөвшөөрлөөр цутгуулсан франчайз болон дурсгалын зоосны дээж 200 ширхэгийг бүтээлгэхээр батлагдсаныг 276 ширхэгийн гүйцэтгэлтэй гарчээ.

4.Чингис хаан баримал, алтан тамганы хамт нэг цогцыг бүтээлгэхээр баталснаас алтан тамга нэг ширхэгийг бүтээлгэсэн байна.

Энэ тогтоолын нэгдүгээр хавсралтаар баталсан Монгол Улсын Эрдэнэсийн сангийн үндсэн болон гүйлгээ сангийн зарлага 2023 онд дараах гүйцэтгэлтэй байв. Үүнд:

1.Алт 150 кг-ыг зарлагдахаар баталснаас 111.6 кг-ыг зарлагдсан байна.

2.Дурсгалын зоос, алт, мөнгөн гулдмай, үрлэн мөнгө худалдах зориулалтаар 23750 ширхэгийг зарлагдахаар баталснаас 6744 ширхэгийг зарлагджээ. Харин гадаад, дотоодын зочид, төлөөлөгчид дурсгалын зориулалтаар 200 ширхэгийг зарлагдахаар баталснаас 174 ширхэгийг зарлагдсан байна.

Энэ тогтоолын хоёрдугаар хавсралтаар Монгол Улсын Эрдэнэсийн сангийн үндсэн болон гүйлгээ сангийн орлогын 2024 оны төсвийг дараах үзүүлэлтээр баталлаа. Үүнд:

1.Түүх, соёлын хөдлөх дурсгалт зүйлс, байгалийн төрц алт худалдан авах, урлагийн бүтээл захиалан хийлгэх, археологи, түүхийн судалгааны байгууллагатай хамтран ажиллахад зориулж 2.0 тэрбум төгрөг;

2.Чингис хаан баримлыг тээвэрлэх, угсрах, гэрэлтүүлгийн зардалд 1.5 тэрбум төгрөг;

3.Монголбанкны зөвшөөрлөөр цутгуулсан франчайз болон дурсгалын зоосны дээж 100 ширхэгийг хүлээн авах;

4.2018 оны 5000 төгрөгийн загвар, 1938 оны хоёр төгрөг 50 мөнгөний вексел, 20 000 төгрөгийн мөнгөн тэмдэгтийн хэв тус бүрийг үндсэн санд шилжүүлэн бүртгэх;

5.Чингис хаан баримал нэг цогц бүтээлгэснийг санд бүртгэж авах зэрэг болно.

Түүнчлэн Монголбанк, Соёлын яам, Чингис хаан музей хамтран үзэсгэлэн зохион байгуулахад 2.9 тэрбум төгрөг зарцуулахаар баталлаа.

Энэ тогтоол нь Монгол Улсын Эрдэнэсийн сангийн орлого, зарлагыг бодитой төлөвлөх, гүйцэтгэлийг ил тод болгох, олон улс дахь дурсгалын зоосны эрэлтийг нэмэгдүүлэх боломжийг бүрдүүлэхээс гадна Чингис хааны музейн Хүндэтгэлийн танхимд Чингис хаан барималыг дэглэх төсөв, хөрөнгийг баталгаажуулж өгсөн ач холбогдолтой болно.

2.4.4. "МОНГОЛ УЛСЫН ШҮҮХ ЭРХ МЭДЛИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО БАТЛАХ ТУХАЙ"

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.04.25	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Шүүхийн Ерөнхий Зөвлөлөөс 2023.10.16-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	--	--

Монгол Улсын Үндсэн хуульд 2019 онд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн хүрээнд Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 7-д "Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт тогтвортой байна." гэж тусгагдсан.

Монгол Улсын шүүхийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн 5 дугаар зүйлийн 5.11 дэх хэсэгт "Шүүх эрх мэдэл хөгжлийн бодлоготой байх бөгөөд түүнийг Ерөнхий зөвлөл хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулж, Улсын дээд шүүх, Засгийн газартай зөвшилцөн Улсын Их Хуралд уламжилна." гэж заасан нь шүүх эрх мэдлийн хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг боловсруулах хууль зүйн үндэслэл болсон.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн "Монгол Улсын төрийн байгуулал" гэсэн Гуравдугаар бүлгийн "Дөрөв.Шүүх эрх мэдэл" гэсэн дэд бүлэгт заасныг

үндэслэн шүүх эрх мэдлийн хөгжлийн бодлогод бүх шатны шүүх, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Шүүхийн сахилгын хороо, прокурорын байгууллагын хөгжлийн асуудлыг хамааруулав.

Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.1 дэх заалтад "хөгжлийн бодлого"-ыг "Улс, салбар, салбар хооронд болон бүс, орон нутгийн түвшинд, урт, дунд, богино хугацаанд хөгжлийн тодорхой асуудлаар ахиц дэвшилд хүрэхээр дэвшүүлсэн хэмжигдэхүйц зорилго, зорилт, тэдгээрийн суурь түвшин, хүрэх үр дүн, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа, санхүүжилтийн эх үүсвэрээр баталгаажсан төсөв, хэрэгжилтийг хянах шалгуур үзүүлэлтийг тусгасан эрх бүхий этгээдээс баталсан баримт бичиг" гэж тодорхойлсон байна.

Хууль зүйн байнгын хороо Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 93 дугаар зүйлийн 93.1 дэх хэсэгт заасны дагуу Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс ирүүлсэн саналыг үндэслэн "Монгол Улсын шүүх эрх мэдлийн хөгжлийн бодлого батлах тухай" Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг боловсруулан батлууллаа.

Монгол Улсын шүүх эрх мэдлийн хөгжлийн бодлогыг 2024-2034 он буюу 10 жилийн хугацаанд хэрэгжүүлэх бөгөөд дараах долоон зорилгоос бүрдэж байна. Үүнд:

Зорилго 1. Шүүхэд мэдүүлэх иргэний эрхийг баталгааг хангаж, үйл ажиллагааны нээлттэй, ил тод байдлыг дээшлүүлнэ.

Зорилго 2. Шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдлыг хангаж, хариуцлагатай шүүхийг төлөвшүүлнэ.

Зорилго 3. Шүүх эрх мэдлийн байгууллагын захиргааны менежментийг хөгжүүлнэ.

Зорилго 4. Шүүхийн хүний нөөцийн чадавхыг хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэн тасралтгүй хөгжүүлнэ.

Зорилго 5. Шүүхийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

Зорилго 6. Шүүхийн үйлчилгээний дэд бүтцийг хөгжүүлнэ.

Зорилго 7. Хэрэг хянан шийдвэрлэхэд тохирсон, тогтвортой, урьдчилан тооцоолсон санхүүжилтийн тогтолцоог бүрдүүлнэ.

Монгол Улсын шүүх эрх мэдлийн хөгжлийн бодлого нь 10 жилийн хугацаанд хэрэгжих бөгөөд "Шүүхийн хараат бус байдал хангагдаж, хариуцлагатай, иргэн төвтэй шүүх тогтолцоо төлөвшинэ" гэсэн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдэж, дараах үр дүн гарна. Үүнд:

-Шүүхийн үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдал дээшилж, шүүхэд мэдүүлэх иргэний эрх хангагдана.

-Шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдал хангагдаж, хариуцлагатай шүүх төлөвшинэ.

-Шүүх эрх мэдлийн байгууллагын захиргааны менежмент сайжирч, мэдээллийн технологийн дэвшил, орчин үеийн программ хангамж, удирдлагын систем, хиймэл оюун ухааны хэрэглээнд үндэслэсэн, цахимжсан шүүхийн шуурхай, ил тод үйлчилгээ нэвтэрнэ.

-Цогц чадамжтай хүний нөөцийг бүрдүүлж, иргэн төвтэй шүүхийн үйлчилгээ үзүүлнэ.

-Ажил үүргийн хуваарь, орон тоог оновчтой тогтоон, шүүхийн тогтолцоо, зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгож, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг шуурхай явуулах эрх зүйн орчныг сайжруулж, шүүхийн шийдвэрийн чанар, шүүхийн үйлчилгээний бүтээмжийг дээшлүүлнэ.

-Шүүхийн санхүүжилтийг нэмэгдүүлж, хөрөнгө оруулалтын үр ашгийг дээшлүүлж, нөөцийн төлөвлөлт, хуваарилалт оновчтой болгох зэрэг асуудлыг цогцоор нь тусгалаа.

Шүүхийн салбарт ирэх 10 жилийн хугацаанд нийт 766.6 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй, долоон зорилго, 16 зорилт, 79 арга хэмжээ, 103 шалгуур үзүүлэлт бүхий дунд хугацааны хөгжлийн баримт бичиг нь иргэдийн шүүхэд итгэх итгэлийг хүлээх талаар томоохон дэвшил хийж чадна хэмээн үзэж байна.

2.4.5. "МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСАГ ЗАХИРГАА, НУТАГ ДЭВСГЭРИЙН НЭГЖИЙГ ӨӨРЧЛӨХ АСУУДЛААР ИРГЭДИЙН САНАЛ АВАХ ЖУРАМ БАТЛАХ ТУХАЙ"

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.04.25	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2022.01.05-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
---------------------------------	--	---

Тогтоолоор Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийг өөрчлөх асуудлаар иргэдийн санал авах журам болон нэгжийн өөрчлөлтийн төслийн үндсэн мэдээлэл, түүнчлэн саналын хуудсыг хавсралтаар тус тус баталлаа.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд 2019 онд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийг өөрчлөх асуудлыг эдийн засгийн бүтэц, хүн амын байршлыг харгалзан, тухайн нутгийн иргэдийн саналыг үндэслэн Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал шийдвэрлэхээр заасан. Түүнчлэн Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд "Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийг өөрчлөх асуудлыг шийдвэрлэхдээ тухайн нэгжийн иргэдийн саналыг авсан байна. Санал авах ажлыг харьяалах иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал хариуцан зохион байгуулах бөгөөд санал авах журмыг Улсын Их Хурал тогтооно." гэж заасан.

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийг өөрчлөх асуудлаар иргэдийн санал авах журамд нэгжийг өөрчлөх, шинээр байгуулах, нийлүүлэх, хуваах, шилжүүлэх, татан буулгах талаар иргэдийн саналыг авахтай холбогдох харилцааг зохицуулсан бөгөөд өөрчлөлтөд хамрагдах нэгжийн одоогийн болон өөрчлөлтийн дараах нутаг дэвсгэр, хилийн цэс, хүн ам, газар зүйн байршил, эдийн засгийн бүтэц, төрийн болон нийтийн үйлчилгээний хүртээмж зэргийг тусгасан нэгжийн өөрчлөлтийн төслийн баримт бичгийг ажлын хэсэг боловсруулж иргэдэд танилцуулж, саналыг нь авна.

Ажлын хэсэг нэгжийн өөрчлөлтийн төслийн баримт бичгийг боловсруулан хүлээлгэн өгснөөс хойш сум, дүүргийг гурван сар, аймгийг зургаан сарын хугацаанд тус тус багтаан зохион байгуулна.

Өөрчлөлтөд нэг нэгж хамрагдах тохиолдолд санал хураалтад оролцсон иргэдийн олонх дэмжсэн саналыг хүчинтэйд тооцох ба хоёр ба түүнээс дээш нэгж хамрагдах тохиолдолд тухайн өөрчлөлтөд хамрагдаж байгаа нэгжүүдийн санал хураалтад оролцсон нийт иргэдийн олонх дэмжсэн саналыг хүчинтэйд тооцно.

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийг өөрчлөх асуудлаар иргэдийн санал авах журам батлагдсанаар нэгжийг өөрчлөх асуудлыг тухайн нэгжийн иргэдийн саналд үндэслэн шийдвэрлэх Үндсэн хуулийн зохицуулалт хэрэгжих боломжтой болж, иргэдийн саналыг авах хугацаа, холбогдох баримт бичгийг бэлтгэх, иргэдэд танилцуулах, тэдний саналыг авч, дүнг танилцуулах журам тодорхой болсон болно.

2.4.6. "ТОГТООЛЫН ХАВСРАЛТАД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ"

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.25	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Их Хурлын гишүүдээс 2024.03.25-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	--	--

Уг тогтоолоор "Улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглох, тарифын бус бусад хязгаарлалт тогтоох бүлэг барааны жагсаалтыг батлах тухай" Монгол Улсын Их Хурлын 05 дугаар тогтоолын хавсралтад нэмэлт оруулж, автомашины нүүрсэн яндан, катализатор, тэдгээрийн эд анги, хаягдал, өөдсийг улсын хилээр гаргахыг хориглохоор зохицуулав.

Тогтоол батлагдахаас өмнө хулгайн замаар болон бусад байдлаар цугларсан нүүрсэн янданг энгийн горимоор гаалийн бүрдүүлэлт хийж улсын хилээр нэвтрүүлж, Хятад улсад худалдан борлуулдаг байсан. Гаалийн ерөнхий газраас ирүүлсэн мэдээллээс үзэхэд 2020-2021 онд катализаторын хаягдал нэрээр 27.6 тн автомашины нүүрсэн янданг улсын хилээр гаргасан байна.

Улсын Их Хурлын тогтоол батлагдсанаар төсвөөс нэмэлт зардал шаардагдахгүй бөгөөд автомашины нүүрсэн янданг хулгайлах гэмт хэрэг болон

түүнийг дамлан зарж улсын хилээр гаргах үйлдэл зогсох юм. Ингэснээр нүүрсэн яндангүй автомашинаас ялгарч буй утаа багасч, агаар, орчны бохирдлыг бууруулах эерэг нөлөө үзүүлнэ.

2.4.7. "МОНГОЛ УЛС ДАХЬ ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨНИЙ БАЙДЛЫН ТАЛААРХ 23 ДАХЬ ИЛТГЭЛ, ЭРҮҮ ШҮҮЛТЭЭС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ 2023 ОНЫ ТАЙЛАНГ ХЭЛЭЛЦСЭНТЭЙ ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ"

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.05.02	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Хууль зүйн байнгын хорооноос өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.05.02
--	--	--

Хүний эрхийн Үндэсний Комиссоос 2024 оны гуравдугаар сарын 30-ны өдөр ирүүлсэн Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын 23 дахь илтгэл, Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүнээс 2024 оны гуравдугаар сарын 29-ний өдөр ирүүлсэн Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны 2023 оны тайланг Улсын Их Хурлын чуулганы 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 26-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцсэн.

Илтгэл, тайланг хэлэлцсэнтэй холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай тогтоолоор хүний эрх, эрх чөлөөг хангах, хамгаалах, дэмжих дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг Засгийн газарт даалгасан. Үүнд,

1/Эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийн талаар;

2/Боловсролын салбар дахь хүний эрхийн асуудлаар;

3/Хүүхдийн эрхийн зарим асуудлын талаар;

4/Гэр бүлийн харилцаан дахь жендэрийн эрх тэгш байдал, хүний эрхийн талаар;

5/Хүний эрх хамгаалагчийн асуудлаар;

6/Хорих ял эдлээд суллагдсан хүмүүсийн нийгэм, эдийн засаг, соёлын эрхийн асуудлаар;

7/Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний улс төрийн оролцооны талаар;

8/Хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхийг хамгаалах чиглэлээр;

9/Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудлаар.

Засгийн газар Улсын Их Хурлын 2025 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд энэ тогтоолын хэрэгжилтийг Хууль зүйн байнгын хорооны хуралдаанд танилцуулах юм.

2.4.8. “МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРООНООС ЭМИЙН ҮНИЙН ӨСӨЛТИЙН ШАЛТГААН, НӨХЦӨЛД ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТ ХИЙСЭНТЭЙ ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ”

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.05.02	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Хянан шалгах түр хорооноос өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.05.02
---------------------------------	---	---------------------------------------

Эмийн үнийн өсөлтийн шалтгаан, нөхцөлийг хянан шалгахгаар Улсын Их Хурлын “Хянан шалгах түр хороо байгуулах тухай” 2023 оны 60 дугаар тогтоол батлагдсан бөгөөд энэхүү Түр хорооны бүрэлдэхүүнд Улсын Их Хурлын олонхыг төлөөлөн Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Чинбүрэн, Д.Батлут, Б.Жаргалмаа, М.Оюунчимэг, Ц.Сандаг-Очир, цөөнхийг төлөөлөн Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Бейсен, Ц.Туваан нарын гишүүд ажиллалаа.

Хянан шалгах түр хороо нь Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн хүрээнд зайлшгүй шаардлагатай эмийн жагсаалтыг батлах шийдвэрийн хэрэгжилт, эмийн чанар, аюулгүй байдал, чанарын баталгаажуулалтын нөхцөл байдал, эмийн чанарыг хянах тогтолцоо, эмийн чанарыг үнэлэх биологийн сорил, эмнэл зүйн судалгааны байдал, зах зээлд худалдаалагдаж байгаа зайлшгүй шаардлагатай эмийн үнийн өсөлтийн бодит шалтгаан нөхцөлийг тодорхойлж, ялангуяа, тендер шалгаруулалт, татвар гэх мэт асуудлыг авч үзэн дүн шинжилгээ хийхтэй холбоотой баримт материалыг хамруулан хяналт шалгалтын ажлыг гүйцэтгэж, Хянан шалгах түр хорооноос хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу холбогдох хянан шалгагч, шинжээч нарыг томилон ажиллуулсан.

Түр хороо нь иргэдээс эмийн үнэ, чанарын асуудлаар болон төрийн хүнд суртлын талаар хэвлэл мэдээллийн зургаан сувгаар дамжуулан мэдээлэл авснаас гадна нотлох баримт цуглуулах хүрээнд 150 орчим хүнтэй уулзалт, ярилцлага хийж, Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт зохицуулалтын газрын Эмийн шинжлэх лаборатори, Зоонозын өвчин судлалын үндэсний төвийн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн нөөцийн агуулах, “Чингис хаан” Олон Улсын нисэх онгоцны буудлын гаалийн газар болон Техник импортын эмийн агуулах, Говь-Алтай аймгийн эмийн сан, эм ханган нийлүүлэх байгууллага, эмнэлгийн байгууллагын эм, эмнэлгийн хэрэгслийг хадгалж буй агуулахын нөхцөл байдал, Гаалийн ерөнхий газрын харьяа Замын-Үүд дэх Гаалийн газар болон Сэлэнгэ аймаг дахь Гаалийн газар, Алтанбулаг боомтын үйл ажиллагаатай газар дээр нь очиж танилцсан.

Түүнчлэн Улсын Их Хурлын Тамгын газраас байгуулагдсан Хянан шалгах түр хорооны ажлын алба болон Түр хорооноос томилогдсон хянан шалгагч, шинжээч нар нь нийт 1,164 албан тушаалтанд хамаарах 6,200 нотлох баримт,

153,000 ширхэг цаасан баримт, 85,000 цахим файл бүхий нотлох баримтыг гаргуулан авч тайлан, дүгнэлт гаргасан бөгөөд хянан шалгагч, шинжээч нарын гаргасан тайлан, дүгнэлтэд үндэслэн нотлох баримтыг шинжлэн судлах сонсголыг нээлттэй зохион байгуулж, олон нийтэд шууд дамжуулан хүргэсэн.

Ийнхүү Монгол Улсын Их Хурлаас зохион байгуулагдсан гурав дахь удаагийн Хянан шалгах түр хорооны сонсгол нийт гурван өдрийн турш эмийн хүртээмж, үнийн өсөлтийн шалтгаан нөхцөл, эмийн бүртгэл, хяналт гэсэн үндсэн гурван асуудлын хүрээнд 32 сэдвээр зохион байгуулагдаж, нийт 119 гэрчээс 83.2 хувийг оролцуулж, хариулт тайлбар, мэдээлэл сонслоо.

Хянан шалгах түр хорооноос зохион байгуулсан нотлох баримтыг шинжлэн судлах сонсголын үр дүнгээс үзэхэд Монгол Улсын эмийн зах зээлийн хяналтын тогтолцоо хууль, эрх зүйн хувьд хангалтгүй байгаа, Хүний эмийн зөвлөлийн ажиллах журам, үйл ажиллагаа нь тодорхой бус, зайлшгүй шаардлагатай эмийн жагсаалт боловсруулах журам, арга, аргачлал байхгүйгээс жагсаалтад орох ёстой эм тодорхой бус, эмчилгээ, оношилгооны эмнэлзүйн удирдамж, зааврыг тогтмол шинэчлэн баталдаггүй, бүртгэлгүй эмийг бүртгэж, эмчилгээ оношилгоонд ашиглах бодлого хэрэгждэггүй, Эрүүл мэндийн даатгалаар хөнгөлөлттэй олгож буй эмийн үнийн дээд хязгаар харилцан адилгүй байгаа, эрүүл мэндийн салбарт ашиг сонирхол, албан тушаалын харилцан хамаарал бий болсон, эмийн хяналт, зохицуулалтын нэгдсэн цахим тогтолцоо бүрэн бүрдээгүйгээс эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар, аюулгүй байдал, хангамж, хүртээмжийг нэгдсэн цахим тогтолцоогоор хянах, зохицуулах тогтолцоо алдагдсан зэрэг олон асуудлуудыг хөндөж холбогдох хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, төсөв, санхүүжилтийн асуудлыг шийдвэрлэх, хяналт шалгалтаар илэрсэн гэмт хэргийн шинжтэй үйлдэл, эс үйлдэхүйг холбогдох хуулийн дагуу шалгаж, шийдвэрлүүлэх шаардлагатай гэж үзсэн.

Иймд Хянан шалгах түр хорооноос “Монгол Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хорооноос эмийн үнийн өсөлтийн шалтгаан, нөхцөлд хяналт шалгалт хийсэнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл санаачлан 2024 оны тавдугаар сарын 02-ны өдөр батлуулсан.

Уг тогтоолоор дараах асуудлын хүрээнд холбогдох арга хэмжээ авахыг Засгийн газарт даалгасан. Үүнд:

1/хүн ам, эрүүл мэндийн байгууллагыг эмчилгээний өндөр идэвхтэй, аюулгүй, чанарын баталгаатай эм, эмнэлгийн хэрэгслээр тасралтгүй, жигд, хүртээмжтэй хангах, зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэхтэй холбогдсон харилцааг нарийвчлан зохицуулах зорилгоор Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хуулийн төслийг Монгол Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;

2/эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар, аюулгүй байдал, хангамж, хүртээмжийг нэгдсэн цахим тогтолцоогоор хянах, зохицуулах зорилгоор Гаалийн ерөнхий газар, Татварын ерөнхий газар болон Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт зохицуулалтын газар зэрэг төрийн байгууллагуудын мэдээллийг нэгтгэх;

3/эмийн үнийн өсөлтөд олон нийтээс тавих хяналтыг бий болгох зорилгоор нийлүүлэлт, борлуулалтын үнийн мэдээллийг ижил нэгжээр цахим хэрэгслээр дамжуулан нээлттэй болгох;

4/LICEMED (druginfo.mohs.mn) системийн тоног төхөөрөмжийн хамгаалалтыг нэмэгдүүлж, аюулгүй байдлын шаардлага, дэд бүтцийг сайжруулах;

5/бүртгэлийн заавраас зөрүүтэй, чанаргүй болон хадгалалтын хугацаа дууссан, горим алдагдсан эм, эмийн бүтээгдэхүүний устгалын бүртгэлийг цахимжуулах арга хэмжээг авах;

6/Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт, зохицуулалтын газрын харьяа Эм шинжлэх лабораторийг Хүнсний аюулгүй байдлын үндэсний лавлагаа лабораторитой нэгтгэж, нэгдсэн удирдлага, зохион байгуулалттайгаар ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэх, лабораторийн байр, шаардлагатай урвалж бодис, багаж, тоног төхөөрөмжийн санхүүжилтийг төсвийн болон олон улсын төсөл, хөтөлбөрийн хүрээнд шийдвэрлэх;

7/эмийн цувралын чанарыг санамсаргүй түүврийн аргаар хянах тогтолцоог нэвтрүүлэх;

8/иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлэх хүрээнд эмийн зохистой хэрэглээний талаар сургалт, сурталчилгаа явуулах;

9/хүүхдэд эрүүл мэндийн боловсрол олгох чиглэлээр холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллагын үйл ажиллагааг уялдуулж, хугацаатай үүрэг даалгавар өгөх;

10/Монгол Улсын эмийн бүртгэлд бүртгэгдээгүй эм, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг олон нийтийн цахим сүлжээгээр сурталчлахыг хориглох, сурталчилсан тохиолдолд хариуцлага хүлээлгэх талаар төрийн байгууллагуудын уялдааг хангах;

11/Эмийн үнийн өсөлтийн шалтгаан, нөхцөлийг хянан шалгах үүрэг бүхий Монгол Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хорооны санал, дүгнэлтийг хэрэгжүүлэх;

12/Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны зургадугаар сарын 30-ны өдрийн 60 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан Эмийн үнийн өсөлтийн шалтгаан, нөхцөлийг хянан шалгах үүрэг бүхий Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хороо Монгол Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хорооны хяналт шалгалтаар илэрсэн асуудлыг шуурхай шалгаж, зөрчил, дутагдлыг арилгах арга хэмжээг авч, хуулиар хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй албан тушаалтны хариуцлагын асуудлыг холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд шийдвэрлэх зэрэг болно.

Мөн хяналт шалгалтын явцад төрийн байгууллага дахь эм хангамжийн байгууллагын хамаарал, эм хангамжийн байгууллагын тусгай зөвшөөрөл

олгох үйл ажиллагаанд үүссэн байж болзошгүй хувийн ашиг сонирхлын зөрчлийн асуудлыг холбогдох хуулийн дагуу шалган, иргэд олон нийтэд нээлттэй мэдээлэхийг Авлигатай тэмцэх газарт, хяналт шалгалтаар илэрсэн гэмт хэргийн шинжтэй үйлдэл, эс үйлдэхүйг холбогдох хуулийн дагуу шалгаж, шийдвэрлүүлэхийг Монгол Улсын ерөнхий прокурорт зөвлөсөн болно.

2.4.9. “АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ БАТЛАХ ТУХАЙ”

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.05.16	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.04.10-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
---------------------------------	---	---

Авлигын эсрэг хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.1 дэх хэсэгт “Улсын Их Хурал Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр батлах бөгөөд түүнийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрт заасан хугацаагаар батална.” гэж заасны дагуу Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны 59 дүгээр тогтоолоор Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах санхүүжилтийг жил бүрийн улсын төсвийн төсөлд тусгаж байхыг, “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө”-г Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд заасан шаардлагыг ханган боловсруулж, 2023 оны аравдугаар сарын 01-ний өдрийн дотор Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газарт даалгасан.

Авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн ялын бодлогыг чангаруулж, хэрэгжилтийг сайжруулах, шүүх, прокурор, хууль сахиулах байгууллагын хараат бус байдлыг бэхжүүлэх, авлигатай тэмцэхэд иргэд олон нийт, хувийн хэвшлийн байгууллагын оролцоог нэмэгдүүлэх, төсөв, санхүүгийн ил тод байдал, хариуцлагыг өндөржүүлэх, хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлэх суурь нөхцөлийг бүрдүүлэх, үндэсний шударга ёсны тогтолцоог бэхжүүлэх замаар авлига, албан тушаалын гэмт хэргийг бууруулж, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх эрх зүйн орчныг бэхжүүлэх, нийгмийн бүх түвшинд шударга ёсыг эрхэмлэсэн хандлагыг төлөвшүүлэх 2023-2030 онд зорилтот хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний 290 үйл ажиллагааг тусгалаа. Үүнд:

Зорилго 1. Улс төрийн хүрээнд авлигатай тэмцэх хүсэл зориг, хүчин чармайлт, манлайлал, ил тод байдлыг төгөлдөршүүлнэ.

Зорилго 2. Олон нийтийн итгэлийг хүлээсэн авлигаас ангид нийтийн албыг бэхжүүлнэ.

Зорилго 3. Авлигатай тэмцэх үйл ажиллагаанд иргэн, иргэний нийгмийн байгууллага, хэвлэл мэдээллийн бодит оролцоо, үр дүнтэй хяналтыг бэхжүүлнэ.

Зорилго 4. Хувийн хэвшилд авлигыг үл тэвчих соёлыг төлөвшүүлнэ.

Зорилго 5. Авлигатай тэмцэх чиг үүрэг бүхий байгууллагын хараат бус, бие даасан байдлыг хангаж, аливаа нөлөөллийн эрсдэлийг бууруулна.

Зорилго 6. Авлигын гэмт хэргийн шинжийг хийдэлгүй тодорхойлох, хэрэг хянан шийдвэрлэхтэй холбоотой эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоно.

Зорилго 7. Төсөв, санхүү, аудитын хяналтыг сайжруулан, худалдан авах ажиллагааны авлигын эрсдэлийг бууруулна.

Зорилго 8. Төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн засаглалыг олон улсын жишигт нийцүүлэн ил тод, үр ашигтай, хариуцлагатай хяналтын тогтолцоог бүрдүүлнэ.

Зорилго 9. Соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг олон нийтийн оролцоонд тулгуурлан цогц байдлаар зохион байгуулна.

Зорилго 10. Гамшгаас хамгаалах, онц байдлын үеийн үйл ажиллагаа болон үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагын үйл ажиллагаанд авлигаас урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог бүрдүүлэх зэрэг арга хэмжээний төлөвлөгөөг баталлаа.

2.4.10. "ШҮҮГЧИЙН ОРОН ТООГ ШИНЭЧЛЭН БАТЛАХ ТУХАЙ"

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.05.30	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Хууль зүйн байнгын хорооноос өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2025.01.01
---------------------------------	---	---------------------------------------

Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн 46 дугаар зүйлийн 46.3 дахь хэсэгт "Шүүгчийн албан тушаалын цалин, нэмэгдлийн хэмжээ болон нэмэгдэл олгох журам, шүүгчийн орон тоог Ерөнхий зөвлөлийн өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал тогтооно." гэж заасны дагуу Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2024 оны тавдугаар сарын 21-ний өдрийн 139 дүгээр тогтоолоор "Шүүгчийн орон тоог шинэчлэн батлах тухай" Улсын Их Хурлын тогтоол боловсруулах саналыг ирүүлсэн болно.

2015 оны Шүүх байгуулах тухай хуультай уялдуулан Улсын Их Хурлын 2016 оны "Шүүгчийн орон тоог шинэчлэн батлах тухай" 42 дугаар тогтоол батлагдсан. Уг тогтоолын хэрэгжилт өдгөө нийслэл дэх шүүхүүдэд шүүх бүрэлдэхүүн дутагдалтай, аймаг дахь эрүү, иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн тухайд иргэнд ногдох шүүхийн хүртээмж хэвийн хэдий ч эрүү, иргэний хэргийн шүүхүүдийг дагнаж байгуулсан тогтолцоо нь шүүхийн нөөцийг сарниаж, анхан шатны зарим шүүхүүд 1-2 шүүгчтэй ажиллаж байгаа нь иргэнд үзүүлэх шүүхийн үйлчилгээний чанар, шүүхийн төсөв, шүүгчдийн хараат бус болон аюулгүй, бие

даасан байдалд сөргөөр нөлөөлж байна. Иймээс орон нутаг буюу 21 аймаг дахь анхан шатны эрүү, иргэний шүүхүүдийг нэгтгэж, шүүхийн ажил үүргийн хуваарь, орон тоог оновчтой тогтоох замаар шүүхийн үйлчилгээний бүтээмжийг дээшлүүлэх шаардлага тулгамдсан.

Сүүлийн таван жилийн байдлаар хялбаршуулсан эрүүгийн хэрэг болон бусад зөрчлийн хэрэг, иргэний хэргийн 11,000,000 төгрөг хүртэл үнийн дүнтэй хэргийг хянан шийдвэрлэсэн судалгаагаар улсын хэмжээн дэх иргэний хэргийн бага үнийн дүнтэй маргаан нийт улсын хэмжээнд шийдвэрлэсэн иргэний хэрэгтэй харьцуулахад 50 хувь, нийт шийдвэрлэсэн зөрчлийн хэрэгтэй харьцуулахад 32 хувь, нийт шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэгтэй харьцуулахад хялбаршуулсан эрүүгийн хэрэг 18 хувийг эзэлж байна. Дээрх нөхцөл байдлыг харгалзан мөрдөн шалгах ажиллагаан дахь шүүхийн хяналтыг сайжруулах, хүний эрхийг хамгаалах асуудлыг шийдвэрлэх хүрээнд эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд тугай процессоор хэрэгждэг тодорхой ажиллагаануудыг болон бага үнийн дүнтэй иргэний хэргийг харьяалан шийдвэрлэх хялбар ажиллагааны төрлөөр дагнасан шүүхэд хэрэг, маргааны статистиктай уялдуулан шинээр орон тоог тодорхойлж тогтоолд тусгасан.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс “Улаанбаатар хотод гэр бүл, өсвөр насны хүний хэргийн шүүх, танхим байгуулах” тухай тандан судалгаа хийлгэсэн бөгөөд судалгаагаар “...гэр бүлийн дагнасан шүүх байгуулах хэрэгцээ, шаардлага үүссэн” гэсэн дүгнэлтэд хүрсэн бөгөөд холбогдох хэрэг, маргааны статистик судалгаа хийгдсэн. Үүнд үндэслэн гэр бүл, хүүхдийн шүүхийн орон тоог тодорхойлж тогтоолд тусгасан.

Давж заалдах шатны шүүх болон захиргааны хэргийн шүүх, ердийн харьяаллын шүүхийг Шүүх байгуулах тухай хуультай уялдуулан шүүн таслах ажлын сүүлийн таван жилийн судалгаа, шүүгчийн ажлын ачааллыг харгалзан шүүгчийн орон тоог тодорхойллоо.

Улсын Их Хурлын тогтоолоор аймаг, нийслэлийн Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхэд ерөнхий шүүгч 25, шүүгч 117, нийт 142, Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгчийг ерөнхий шүүгч нэг, шүүгч 24, нийт 25, Гэр бүл, хүүхдийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгчийг ерөнхий шүүгч нэг, шүүгч 16, нийт 17, Дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхэд ерөнхий шүүгч дөрөв, шүүгч 68, нийт 72, Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхэд ерөнхий шүүгч дөрөв, шүүгч 50, нийт 54, Дүүргийн эрүү, иргэний хэргийн хялбар ажиллагааны анхан шатны шүүхэд ерөнхий шүүгч нэг, шүүгч 40, нийт 41, Нийслэл дэх гэр бүл, хүүхдийн хэргийн анхан шатны шүүхэд ерөнхий шүүгч нэг, шүүгч 28, нийт 29, Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхэд ерөнхий шүүгч 22, шүүгч 70, нийт 92, Аймаг дахь анхан шатны шүүхэд ерөнхий шүүгч 21, шүүгч 172, нийт 193, Сум дундын шүүхэд ерөнхий шүүгч найм, шүүгч 26, нийт 34 байхаар заасан бөгөөд Монгол Улсын хэмжээнд 699 шүүгч ажиллахаар тогтоосон.

2.4.11. “УЛСЫН ТУСГАЙ ХАМГААЛАЛТАЙ ГАЗАР
НУТГИЙН АНГИЛЛЫГ ӨӨРЧЛӨХ ТУХАЙ”

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Төсөл санаачилсан Засгийн газраас 2023.06.03-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.06.05
---------------------------------	---	---------------------------------------

Сүүлийн жилүүдэд манай орны нутаг дэвсгэрийн ихэнх нь уур амьсгалын өөрчлөлт, хүний үйл ажиллагааны сөрөг нөлөөллөөс байгаль орчин доройтох, цөлжих байгалийн нөөц хомсдох, амьтан, ургамал устгах, гол, горхи, булаг, шанд, нуур, цөөрөм ширгэж, байгалийн унаган төрх, экологийн тэнвэрт байдал алдагдаж байгаа учраас Архангай аймгийн Эрдэнэбулган сумын нутагт орших Булган уулын улсын тусгай хамгаалалттай газрын байгалийн дурсгалт газрын ангиллыг дээшлүүлэн дархан цаазат газрын ангилалд хамааруулж, устгах аюулд орсон буюу орж болзошгүй олон зүйлийн амьтан, ургамлын тархац нутаг, тэдгээрийн амьдрах орчныг хамгаалах, байгалийн унаган төрх, өвөрмөц тогтоцыг хойч үедээ өвлүүлэн үлдээх, ногоон эдийн засаг, аялал жуулчлалын бүсийг хөгжүүлэх зорилгоор дархан цаазат газрын ангилалд хамааруулж, хилийн заагийг шинэчлэн тогтоож, “Улсын тусгай хамгаалалттай газрын ангиллыг шинэчлэн тогтоох тухай” Улсын Их Хурлын 1995 оны 26 дугаар тогтоолын 4 дэх заалтын 1 дэх заалтыг хүчингүй болгохоор уг тогтоолын төсөлд тусгажээ.

Тогтоол батлагдсанаар Архангай аймгийн нутагт орших Булган уулын улсын тусгай хамгаалалттай газрын байгалийн дурсгалт газрын ангиллыг дархан цаазат газрын ангилалд хамруулж, хилийг заагийг шинэчлэн тогтоож, тухайн бүс нутгийн экосистемийн тогтвортой байдлыг хадгалах, хамгаалах, байгалийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх, биологийн олон янз байдал бүхий нэн ховор, ховор амьтан, ургамлыг хамгаалах, түүх, соёл, шинжлэх ухааны давтагдашгүй их өвийг хойч үедээ өвлүүлэн үлдээх, судалгаа шинжилгээний түшиц газар болгох ач холбогдолтй юм.

Мөн тэдгээрийн хамгаалалтын менежментийг Хангайн нурууны байгалийн цогцолборт газрын хамгаалалтын захиргаанд хариуцуулж, олон улсын төсөл, хөтөлбөрийн хүрээнд бүс нутаг орчмын иргэдийн аж амьдралыг дээшлүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, хамгаалалтын менежментийн үйл ажиллагаанд татан оролцуулах, горим, дэглэмийг сахин хамгаалах замаар бүс нутгийн тогтвортой хөгжлийг хангахад эерэг нөлөө үзүүлэх юм.

2.4.12. “АШИГТ МАЛТМАЛ ХАЙХ, АШИГЛАХ ЗОРИУЛАЛТААР ГАЗАР, ТҮҮНИЙ ХЭВЛИЙГ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛӨӨР ОЛГОХ, ТӨЛБӨР, ТАТВАР НОГДУУЛАХ, ХУРААХТАЙ ХОЛБООТОЙ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТ ХИЙСЭНТЭЙ ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ”

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Хянан шалгах түр хорооноос өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.06.05
--	--	--

Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны дөрөвдүгээр сарын 12-ны өдрийн 25 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан Хянан шалгах түр хороо нь бүрэн эрхийнхээ хүрээнд “Ашигт малтмал хайх, ашиглах зориулалтаар газар, түүний хэвлийг тусгай зөвшөөрлөөр олгох, төлбөр, татвар ногдуулах, хураахтай холбоотой үйл ажиллагаа”-д хяналт шалгалт хийсэн.

Монгол Улсын Их Хурлын Хянан шалгах түр хороо нь 11.1 мянга гаруй хуудас баримт материалыг нотлох баримтаар цуглуулж, нэг сар гаруйн хугацаанд хяналт шалгалтын үйл ажиллагааг явуулан нотлох баримтыг шинжлэн судлах сонсголыг 2024 оны тавдугаар сарын 29-30-ны өдрүүдэд зохион байгуулж, гаргасан санал, дүгнэлтийг үндэслэн “Ашигт малтмал хайх, ашиглах зориулалтаар газар, түүний хэвлийг тусгай зөвшөөрлөөр олгох, төлбөр, татвар ногдуулах, хураахтай холбоотой үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийсэнтэй холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай” Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг боловсруулжээ.

Тогтоолд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газарт даалгасан байна. Үүнд:

1/Ашигт малтмалын тухай хууль болон холбогдох бусад хуульд ашигт малтмал эрэх, хайх, ашиглах зориулалтаар газар, түүний хэвлийг тусгай зөвшөөрлөөр олгох, бүртгэх, зориулалтын дагуу ашиглах, албан татвар, төлбөр, хураамж ногдуулах, тайлагнах, хураах үйл ажиллагааг зохицуулсан хуулийн зүйл, хэсэг, заалтад хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ, чиг үүргийн шинжилгээг хийж, холбогдох хуулийн төслийг боловсруулан 2025 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;

2/стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын үр өгөөжийг одоо ба ирээдүй үеийн Монгол Улсын иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх зарчимд нийцүүлэн Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангах ажлыг зохион байгуулах;

3/Монгол Улсын иргэнд өмчлүүлсэн газартай давхцуулан ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл олгосон, ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл олгосон талбайд Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлсэн асуудлыг шалгаж, холбогдох арга хэмжээг авч, хууль бус шийдвэр гаргасан албан тушаалтанд хариуцлага хүлээлгэх;

4/Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйл, шинжлэх ухаан, оюуны өв төрийн хамгаалалтад байна.” гэж заасны дагуу ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрлийн талбайтай давхацсан түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгалт газрыг хамгаалалтад авч, бүртгэлийг сайжруулах;

5/хамгаалалтын бүс тогтоосон түүх, соёлын дурсгалт газар, гол, мөрний урсац бүрэлдэх эх, ойн сан бүхий газар, усны сан бүхий газар, улсын тусгай хамгаалалттай газар нь ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрлийн талбайтай давхацсан асуудлыг судалж, төрийн байгууллагын мэдээлэл зөрүүтэй байгаад дүгнэлт хийж, мэдээллийн сан хоорондын уялдааг хангах, газрын нэгдмэл сангийн удирдлагын цахим системтэй холбох арга хэмжээг 2024 оны дөрөвдүгээр улиралд багтаан зохион байгуулах;

6/ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийн өр үүссэн шалтгааныг судалж, өрийн үлдэгдэл 1.1 их наяд төгрөгийг яаралтай барагдуулах арга хэмжээг авч, холбогдох хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах саналыг боловсруулан 2024 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;

7/Ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийн хувийг тооцох, төлбөр ногдуулах, тайлагнах, төлөх журам, ашигт малтмалын хүдэр, баяжмал, бүтээгдэхүүний боловсруулалтын түвшинд тавигдах шаардлага, ангилал, тооцох үндсэн зарчим, аргачлалыг шинэчлэн боловсруулах, эдийн засгийн хувьд үр ашигтай дагалдах ашигт малтмалд ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр ногдуулах эрх зүйн орчныг бий болгох;

8/үүсмэл ордоос олборлосон ашигт малтмалын бүтээгдэхүүнд ногдох ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийг 2.5 хувиар ногдуулж байгаа хуулийн заалтад үр дагаврын үнэлгээ хийж, холбогдох саналыг боловсруулан 2024 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хуралд танилцуулах;

9/ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрлийг шилжүүлэх, тусгай зөвшөөрөлтэй хуулийн этгээдийн эцсийн өмчлөгч өөрчлөгдөхөд төлөх татвар ногдуулах суурийг тооцох аргачлалыг боловсронгуй болгох;

10/хууль бусаар ашигт малтмал олборлогчийн үйл ажиллагааг таслан зогсоох, эвдрэлд орсон, орхигдсон талбайн байгаль орчинд учруулсан хохирлыг буруутай этгээдээр төлүүлэх, нөхөн сэргээх, төрийн байгууллага хоорондын мэдээлэл солилцох, ажлын уялдаа холбоог сайжруулах;

11/уурхай, уулын болон баяжуулах үйлдвэрийн хаалт, нөхөн сэргээлтийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, хаасны дараа орон нутагт хүлээлгэж өгөх асуудлыг зохицуулсан эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх;

12/бичил уурхайгаар ашигт малтмал олборлох эрх зүйн зохицуулалтын талаар дүн шинжилгээ хийх, холбогдох саналыг боловсруулан 2024 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хуралд танилцуулах;

13/Монгол Улсын нийт газар нутгийн эрдэс баялгийн хэтийн төлөвийг тодорхойлж үнэлэх, зохистой хэрэглээг хянах зорилгоор геологийн суурь судалгааны ажлыг эрчимжүүлэх;

14/Монгол Улсын ашигт малтмалын нөөц, орд, илрэл болон газрын хэвлийн улсын нэгдсэн тоо бүртгэлийг хуульд заасны дагуу шинэчлэх, тухайн ордын ашигт малтмалын нөөцийн үнэн зөв байдал, тоо хэмжээ, чанар, орших нөхцөл, судалгааны түвшин, эдийн засгийн ач холбогдол, ордыг олборлолтод бэлтгэсэн байдалд магадлан шинжилгээ хийж, үнэмшлийг тогтоох;

15/уул уурхайн биржээр арилжаалах бүтээгдэхүүний нэр төрөл, тоо хэмжээг үе шаттайгаар нэмэгдүүлэх;

16/Монголын худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим нь хуулиар эрх олгоогүй журам, маягт баталж, түүнчлэн уг танхимаас Монгол Улсаас экспортолж байгаа уул уурхайн бүтээгдэхүүнд гарал үүслийн гэрчилгээг олгож байгаа үйл ажиллагааг таслан зогсоох талаар холбогдох хуулийн төслийг боловсруулан 2024 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хуралд танилцуулах.

17/ Монгол Улсын Их Хурлын Хянан шалгах түр хорооны хяналт шалгалтаар илэрсэн зөрчил, дутагдлыг арилгах арга хэмжээг авч, хуулиар хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй, түр хорооны үйл ажиллагаанд саад учруулсан албан тушаалтан, нотлох баримтыг шинжлэн судлах сонсголд хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр ирээгүй гэрчид хүлээлгэх хариуцлагын асуудлыг 2024 оны гуравдугаар улиралд багтаан холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд шийдвэрлэх.

Түүнчлэн Монгол Улсын Их Хурлын Хянан шалгах түр хорооны хяналт шалгалтаар байгаль орчны нөхөн сэргээлт хийх үүргээ биелүүлээгүй, хууль бусаар газрыг эвдрэлд оруулж, талбайн дүгнэлт гаргуулж, түүнд үндэслэн бичил уурхайгаар ашиглуулж байгаа талаар илэрсэн гэмт хэргийн шинжтэй үйлдэл, эс үйлдэхүйг холбогдох хуулийн дагуу шалгаж, шийдвэрлэхийг Монгол Улсын Ерөнхий прокурор Авлигатай тэмцэх газар, Цагдаагийн Ерөнхий газарт тус тус зөвлөсөн.

2.4.13. “МАЛЫН ГАРАЛТАЙ ТҮҮХИЙ ЭДИЙГ БОЛОВСРУУЛАХ ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙГ ДЭМЖИХ ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ”

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс 2024.05.27-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.07.04
---------------------------------	---	---------------------------------------

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс санаачилсан “Цагаан алт” хөдөлгөөнийг өрнүүлэх хүрээнд Монгол Улсын урт болон дунд хугацааны бодлого, зорилтыг хэрэгжүүлэх, малын гаралтай түүхий эдээ бүрэн ашиглаж, нэмүү өртөг шингэсэн

бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор “Малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах үйлдвэрлэлийг дэмжих зарим арга хэмжээний тухай” Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг боловсруулсан байна.

Тогтоолд дараах дөрвөн чиглэлээр 27 төсөл, арга хэмжээг арилжааны банкны хөнгөлөлттэй зээл болон улсын төсөв, гадаадын зээл, тусламжийн 2.2 их наяд төгрөгийн санхүүжилтээр хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

1.Салбарынхууль,эрхзүйнорчныгбүрдүүлэхчиглэлээрХөнгөнүйлдвэрлэлийн тухай хуулийн төслийг шинээр боловсруулахаар, Хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, түүхий эдийн биржийн тухай хуулийг шинэчлэн найруулахаар, малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах үйлдвэрлэлд хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх хууль, эрх зүйн орчныг бүрдүүлэхээр, үйлдвэрлэл, технологийн паркийг хөгжүүлэхэд санхүү, хөрөнгө оруулалт, татварын таатай орчныг бий болгохын тулд холбогдох хуулиудад өөрчлөлт оруулахаар, түүхий эдийн боловсруулалтын түвшнийг сайжруулахтай холбоотой стандарт, техникийн зохицуулалтыг батлуулахаар, одоо хэрэгжиж байгаа урамшууллыг үр дүнд суурилсан оновчтой тогтолцоонд шилжүүлэх зохицуулалтыг тус тус тусгалаа.

2.Түүхий эдийн чанар, бэлтгэлтийн тогтолцоог дэмжих чиглэлээр био бэлдмэлийн дэвшилтэт технологи бүхий дотоодын вакцин үйлдвэрлэлийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлэхээр, стандартын шаардлага хангасан, өндөр хүчин чадалтай мал эмнэлгийн лабораториудыг бүсчлэн байгуулахаар, малын гаралтай түүхий эдийг хөдөө аж ахуйн биржээр арилжаалж, түүхий эд бэлтгэл, нийлүүлэлтийг нэг цэгийн зохион байгуулалтад оруулахаар, бэлтгэн нийлүүлэгчдийг стандартын дагуу түүхий эд бэлтгэхэд чадавхжуулах, мэргэшүүлэхээр болов.

3.Үйлдвэрлэл, борлуулалт, экспортыг нэмэгдүүлэх, зах зээлийг тэлэх чиглэлээр нэмүү өртөг шингэсэн, байгаль орчинд ээлтэй шинэ дэвшилтэт технологийг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх хөтөлбөр хэрэгжүүлж, байгаль орчинд эерэг нөлөөтэй, зохистой дадал, стандартыг нэвтрүүлсэн аж ахуйн нэгжийг ногоон санхүүжилтэд хамруулахаар, олон улсын байгууллагын санхүүжилтээр хэрэгжүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг үйлдвэрлэл, технологийн паркийг бүсчлэн байгуулахад чиглүүлж, дэд бүтцийн бүтээн байгуулалтад шаардлагатай хөрөнгийг улсын төсөвт тусган хэрэгжүүлэхээр, хөрөнгө оруулалтын зээлийн санхүүжилтийг нэмүү өртөг бий болгох үйлдвэрлэлд түлхүү чиглүүлэхээр баталлаа. Түүнчлэн малын гаралтай түүхий эдийн гарал үүслийн мөшгөх цахим бүртгэлийн систем хөгжүүлж, Монгол Улсад бүртгэгдсэн газар зүйн заалттай бараа, бүтээгдэхүүнийг гадаад улсын газар зүйн заалтад бүртгүүлэх ажлыг эрчимжүүлэхээр, байгаль орчин, мал амьтанд ээлтэй, тохирлын баталгаатай бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэхтэй холбоотойгоор бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэлийн үйл явцыг баталгаажуулах, олон улсад магадлан итгэмжлүүлэх, сурталчлан таниулах, үндэсний үйлдвэрүүдийг олон улсын томоохон үзэсгэлэнд тогтмол оролцуулахаар тусгав.

4.Салбарын хүний нөөцийг бэлтгэх, дэмжих чиглэлээр мэргэжлийн холбоод, төрийн байгууллагатай хамтран үндэсний ажил, мэргэжлийн ангилал,

тодорхойлолт болон сургалтын хөтөлбөрийг боловсронгуй болгохоор, дотоод болон гадаадын их, дээд сургууль, коллеж, мэргэжлийн сургалт, үйлдвэрлэлийн төвд сургах, мэргэшихэд төрөөс дэмжлэг үзүүлэхээр, хөнгөн үйлдвэрлэлийн салбарт ажиллахаар Улаанбаатар хотоос хөдөө орон нутаг руу шилжин суурьшиж байгаа иргэдийг ажиллаж, амьдрах нөхцөл бололцоогоор хангаж өгөхөөр, ажилтнуудын хөдөлмөрийн үнэлэмжийг нэмэгдүүлэхээр тус тус зохицууллаа.

Тогтоол хэрэгжсэнээр “Цагаан алт” болсон малын гаралтай түүхий эдийн үнэ цэн өсөж, малчдын орлого нэмэгдэж, малын гаралтай түүхий эд боловсруулах үйлдвэрлэлийн боловсруулалтын түвшин болон экспортын хэмжээ хоёр дахин нэмэгдэж, 6-8 мянган ажлын байр шинээр бий болох нөхцөл бүрдэж, манай улсын эдийн засгийн гол салбар болох хөдөө аж ахуйн салбарт эерэг нөлөө үзүүлэх юм.

2.4.14. “МОНГОЛ УЛСЫН БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ БАТЛАХ ТУХАЙ”

БАТАЛСАН ОГНОО 2024.06.05	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2024.05.28-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.06.27
---------------------------------	---	---------------------------------------

Монгол Улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал болон хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний шалгуур үзүүлэлт, хүрэх түвшинг баталж, бүсийн зорилго, зорилтуудыг дунд болон богино хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичигт тусган хэрэгжүүлэхийг уг тогтоолоор Ерөнхий сайдад даалгав.

Монгол Улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалд Монгол Улсыг Хангайн, Баруун, Хойд, Төвийн, Зүүн, Говийн, Улаанбаатарын гэсэн долоон бүсчлэлийн тогтолцоогоор хөгжүүлэхээр тодорхойлсон бөгөөд бүсүүдэд дараах аймаг, хот хамаарч байна. Үүнд:

- Хангайн бүсэд: Архангай, Баянхонгор, Өвөрхангай аймаг;
- Баруун бүсэд: Баян-Өлгий, Говь-Алтай, Завхан, Увс, Ховд аймаг;
- Хойд бүсэд: Булган, Орхон, Хөвсгөл аймаг;
- Төвийн бүсэд: Дархан-Уул, Сэлэнгэ, Төв аймаг;
- Зүүн бүсэд: Дорнод, Сүхбаатар, Хэнтий аймаг;
- Говийн бүсэд: Говьсүмбэр, Дорноговь, Дундговь, Өмнөговь аймаг;
- Улаанбаатарын бүсэд: Улаанбаатар хот ба түний дагуул хот.

Монгол Улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалд бүсүүдийн хөгжлийн нийтлэг зорилгыг дараах байдлаар тодорхойлсон. Үүнд:

- Бүс нутгийн хөгжлийн орчин үеийн онолын чиг хандлагад үндэслэнэ;
- Бүс нутгийн онцлог, давуу талыг нээн илрүүлнэ;
- Бүс, орон нутгийн эдийн засгийн чиг үүргийг оновчтой тодорхойлно;

- Байгалийн нөөц баялгийг зохистой, өгөөжтэй, хүртээмжтэй ашиглаж, хамгаалж, нөхөн сэргээнэ;
- Үйлдвэр, үйлчилгээг хоршилт, төрөлжилт, дагналт, кластерын бодлогоор дэмжинэ;
- Бүс, орон нутагт өндөр технологи, инновацыг нэвтрүүлнэ;
- Бүс дамнасан, салбар хоорондын уялдааг хангасан стратегийн төслүүдийг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ;
- Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт, гадаад зээл, тусламж, орон нутгийн төсөв, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хөрөнгө оруулалт болон бусад эх үүсвэрийг оновчтой хуваарилна;
- Татвар, санхүүгийн ялгаатай бодлогыг хэрэгжүүлнэ;
- Бүс нутгийн хөгжилд оролцогч талуудын хамтран ажиллах сонирхлыг дэмжинэ;
- Тээвэр логиستيкийн нэгдсэн сүлжээ, боомт, чөлөөт бүс, тусгай бүсийг хөгжүүлнэ;
- Дэд бүтцийн нэгдсэн, ухаалаг сүлжээг байгуулна;
- Бүс нутгийн эдийн засгийн интеграцид нэгдэн, зах зээлийг тэлнэ;
- Орчин үеийн шинэ суурьшлын бүс, хотуудыг байгуулна;
- Бүс нутгийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, ажилгүйдэл, ядуурлыг бууруулна;
- Орон нутагт ажиллаж, амьдрах, бизнес эрхлэх таатай нөхцөлийг бүрдүүлсэн өрсөлдөх чадвартай бүсүүдийг хөгжүүлнэ.

Монгол Улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалыг 2024-2030 он, 2031-2040 он, 2041-2050 он гэсэн гурван үе шаттайгаар хэрэгжүүлэхээр тусгасан бөгөөд үзэл баримтлал хэрэгжсэнээр бүс нутгийн эдийн засаг, нийгмийн тэнцвэрт хөгжлийг хангах, бүс бие даан хөгжих чадвартай болж, бүс нутгуудын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн түвшний ялгаа багасаж, иргэдийн амьдралын чанарын үзүүлэлт өсөх, хот, хөдөөгийн иргэдийн амьдралын түвшин, чанарын ялгаа буурна.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА ГОМБОЖАВЫН ЗАНДАНШАТАРЫН
2024 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНЫГ ХААЖ ХЭЛСЭН ҮГ**

2024.06.05



Монгол Улсын Их Хурлын ес дэх удаагийн сонгууль болох гэж байгаатай холбогдуулан 2024 оны хаврын ээлжит чуулган завсарлах гэж байна.

Хаврын ээлжит чуулган ажлын 58 өдөр чуулж, 240 гаруй хууль тогтоомжийг хэлэлцэн баталсан байна.

Тэдгээрээс зарим онцлог хуулиудыг дурдвал Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлттэй уялдуулан Монгол Улсын Их Хурлын тухай, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийг шинэчлэн найруулсан. Ингэснээр манай парламентын хөгжлийн нэгэн шинэ үе эхэлж, 126 гишүүнтэй Улсын Их Хурлын бүрэн эрх, бүтэц, зохион байгуулалт, үйл ажиллагаа, хуралдааны дэг ёс шинээр тогтлоо.

Монгол хүн монгол газартаа, Монголын баялагтаа эзэн байх, түүний үр шимийг иргэн бүхэнд тэгш, шударга хүртээх эрх зүйн үндсийг баталгаажуулсан Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийг баталсан. Ингэснээр Монгол Улсын Үндсэн хуульд 2019 онд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн үзэл баримтлал бодитой хэрэгжих боломж бүрдлээ.

Монголын тусгаар тогтнолын нэг бат тулгуур болсон Монгол малчин, монгол мал, Монголын газар нутаг-бэлчээрийн харилцан шүтэлцээг хангах шинэ эрх зүйн орчныг тогтоолоо. Малчин эрхийн нэгдсэн холбооны эрх зүйн байдлын тухай, Уламжлалт мал аж ахуйд тулгамдаж байгаа уур амьсгалын өөрчлөлтөөс шалтгаалсан сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай, Малчдын эрх зүйн байдлын тухай хуулиудаар мал аж ахуйн салбар хэрэглээний биш, үйлдвэрлэн бүтээгч, хөгжлийн салбар болох шинэ замд шилжинэ. Малчдынхаа ахуй амьдрал, үйл ажиллагааг төрөөс дэмжих урт, богино хугацааны бодлого эдгээр хуулиар тодорхойлогдсон. Үр дүн эхнээсээ гарч, малчид зээлээ хойшлуулж, хоршоод хөнгөлөлттэй зээл авч, “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөн эрчимтэй өрнөж байна.

Энэ чуулганаар Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийг шинэчлэн найруулж, Шүүх байгуулах тухай хуулийг баталсан. Авлигатай тэмцэх, баялгийн хулгайг илчилж, төр, ард түмний хяналтад авах, гэмт үйлдэлд нь тохирсон ял, хариуцлага ногдуулах шударга ёсны зарчим эдгээр хуулиудаар баталгаажлаа.

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг баталж, Монгол Улсын хөгжлийн ирээдүй болсон Бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалыг шинээр томъёоллоо.

Бүхэлдээ энэ хаврын чуулган тавьсан зорилгоо амжилттай хэрэгжүүлсэн гэж дүгнэж болохоор байна.

Эрхэм гишүүд ээ,

2020 оны Улсын Их Хурлын сонгуулийн үр дүнд байгуулагдсан найм дахь удаагийн парламент ээлжит болон ээлжит бус 12 чуулган, Хүндэтгэлийн таван хуралдаан хийж, нийт 2200 шахам хууль тогтоомж баталсан байна. Манай парламент батлан гаргасан хууль тогтоомжийн тооноос гадна чанарын үзүүлэлтээр амжилт тогтоосон, ажил хэрэгч парламент байж чадлаа.

Манай парламент ард түмний засаглах эрхийг хангах, шударга ёс, хуулийн засаглал тогтоох шинэчлэлүүд хийж, Шударга ёсны төлөөх нийгмийн давалгааг Эрх зүйн шинэчлэлээр дэмжсэн нь Цэгцрэх хөдөлгөөнийг түрж, түүчээлсэн манлайлал болж чадсан. Тиймээс шинэтгэгч парламент болж түүхэнд үлдэнэ гэдэгт эргэлзэхгүй байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд 2019, 2023 онд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтүүдийг амилуулах “Эрх зүйн хувьсгал”-ыг та бид амжилттай хэрэгжүүлж, дуусгах шатанд хүргэж чадлаа.

Төрөө цэгцлэх, шударга ёс тогтоох, авлигатай тэмцэх, Салхитын мөнгөний ордыг төр, ард түмний мэдэлд буцаан авснаас эхэлсэн баялгийн хулгайг таслан зогсооход бидний үйл ажиллагаа бүрэн чиглэсэн. Үүний үр дүнд эдийн засаг сэргэж, нийгэм сэргэж, улс төр цэвэршиж эхэллээ.

Улсын Их Хурал, Засгийн газраас хэрэгжүүлсэн Тогтолцооны реформ, Эдийн засгаа сэргээх шат дараалсан арга хэмжээ, Баялгийн реформ хийж, далд эдийн засгийг ил болгосон, системийн авлигатай хийсэн тэмцлийн үр дүнд 2016 онд дөнгөж 1.2 хувьтай байсан эдийн засгийн өсөлт 7.0 хувьд хүрлээ. Нэг хүнд ногдох ДНБ 2016

онд 3681 ам.доллар байсан бол 2023 оны эцэст 5875 ам.доллар боллоо. 13.5 их наяд төгрөгийн гадаад өрийг төлж, Монгол Улсаа дампуурах эрсдэлээс гаргалаа. Төрийн албан хаагчийн цалин 2016 онтой харьцуулахад гурав дахин нэмэгдэж, тэтгэврийн доод хэмжээг нэмснээр дундаж тэтгэвэр 785.000 төгрөг болов.

Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийг баталснаар стратегийн ордуудын 34 хувийг иргэдийн нэрийн дансанд төвлөрүүлж, баялгийн хараал биш, ерөөл бүрдэх томоохон алхам хийж чадсан.

Төрийн дээр гарсан олигарх бүлэглэл, ард түмний боломжийг тоносон гэмт үйлдэл, авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг Цэгцрэх хөдөлгөөн эрчилсэн цаг үеийн шахалтад орж, илчлэгдсээр байна.

Парламентын хянан шалгах чиг үүргийг цоо шинэ шатанд гаргаж, Хөгжлийн банкны, Нүүрсний, Эмийн чанарын, Ашигт малтмалын лицензийн, Ногоон автобусны гэх мэт дуулиант хэргийг илчилж, иргэдийн засаглах эрх, ил тод байдал энгийн хэм хэмжээ боллоо. Олон жил бугшсан тогтолцооны авлигууд ил болж, шударга ёсны цоо шинэ хэм хэмжээ тогтож буйд энэ парламент чухал хувь нэмэр оруулсан.

Нийт нийгмийг сэрээсэн энэ сайн үйлсийг идэвхжүүлэн дэмжигч, хамтран зүтгэгч, Шүгэл үлээгч нь манай парламент, гишүүд байж чадсан гэж үзэж байна.

Монгол төр, төрийн албанд сахилга хариуцлага, ёс зүйг төлөвшүүлэх хүрээнд “Улсын Их Хурлын гишүүний ёс зүйн дүрэм”-ийг шинэчилсэн. “Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай” анхдагч хуулийг баталсан. Иргэнээ дээдэлдэг төр оршин байх, эсэхийн үндсэн шалгуур нь төрийн алба хаагчдын сахилга, хариуцлага, ёс зүй мөн гэж бид үзэж, эдгээр өөрчлөлтийг хуульчилсан юм.

Хүний эрхийг дээдэлсэн парламент байхаа 2021 оны хаврын чуулганаар, Авлигын эсрэг эрс шийдвэртэй тэмцэхээ 2023 оны хаврын чуулганаараа тунхаглаж, эрх зүйн шинэчлэлүүдийг хийлээ.

Хүний эрхийг хамгаалагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийг Ази тивдээ анх удаа баталж, Олон улсын Парламентын Холбоотой хамтран хүний эрхийн өөрийн үнэлгээг дэлхийн парламентуудын дотроос анх удаа хийлээ.

“Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр”-ийг шинэчлэн баталж, авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт ногдуулах ялын бодлогыг чангатгасан.

Нийгмийн бодлогын хүрээнд олон чухал хуулиудыг батлан мөрдүүлсний дотроос Нийгмийн даатгалын багц хууль, Боловсролын салбарын, Эрүүл мэндийн багц хуулиудыг онцолж болно. Монголын боловсрол, ахмад настны тэтгэвэр, халамж шаардлагатай иргэдэд чиглэсэн халамжийн бодлогын реформыг эдгээр хуулиудаар Та бид эхлүүлж чадсан.

Бид “Гурван D” буюу “Digital”, “Deliberative”, “Democratic” парламент болох Шинэчлэлийн зорилт дэвшүүлж, ард түмний засаглах эрхийг хангах зорилгоо мэдэгдэхүйц үр дүнд хүргэлээ.

Хууль тогтоох, төрийн бодлого боловсруулах үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцоог



хангах, ард түмний засаглах эрхийг цахимаар хэрэгжүүлэх үйл явц чухал амжилтад хүрсэн. Үүнд Улсын Их Хурлаас нэвтрүүлсэн “D-parliament”, “D-Өргөдөл” цахим системүүд чухал үүрэг гүйцэтгэж байна.

Эрхэм нөхөд өө,

Улсын Их Хурал, Засгийн газрын нэг зүгт харсан нэгдмэл хүч, өнгөрсөн жилүүдийн буруу муу бүхнийг засан өөрчлөх тууштай тэмцлийн үр дүнд Монголын нийгэмд урхагшсан утаа манан сэмэрч байна. Энэ бол зөвхөн эхлэл. Сэмэрсэн мананг хөөж, Монголын тэнгэрийг цэлмээх ёстой.

Хэдхэн хоногийн дараа болох Улсын Их Хурлын ээлжит сонгуульд авлигачид, ард түмний боломжийг цөлмөгчид, ашигт малтмалын лицензээр Монгол газар шороо, Монголын баялгийг зарж худалдагчид ялах сонголт болох ёсгүй. Монгол газар нутаг, Монголын баялаг ард түмэндээ үлдэж, баялгийн өгөөжийг монгол хүн бүр хүртэх, улмаар улс маань сэргэн мандах, ард түмэн ялах сонголт болох ёстой. Юунаас ч үнэтэй энэ эрхэм үүрэг, хариуцлагын төлөө сонгуульдаа оролцохыг та бүхнээсээ хүсье.

Төрийн эрх барих дээд байгууллагад түмнээ төлөөлөх, ард түмнээсээ авсан бидний “томилолтын” хугацаа өндөрлөх дөхөж байна. Намчирхал, талцлыг хойш тавьж, Монголоо сэргээн мандуулах, Монголын нийгэм, улс төр, эдийн засгийн тогтолцоог эрүүлжүүлэх эрхэм зорилгын төлөө гар, сэтгэл нийлж ажилласан эрхэм гишүүддээ талархал илэрхийлье.

Та бүхэндээ болон Монголынхоо нийт ард түмэнд амжилт ялалт, баяр бахархлыг хүсэн ерөөе.

Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 22.18-д заасны дагуу 2024 оны хаврын ээлжит чуулганыг завсарлуулж байгааг мэдэгдье.

